

Visoki sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Krivični postupak protiv pravnih lica

PROJEKAT

Jačanje tužilačkih kapaciteta
u sistemu krivičnog pravosuđa

EDUKATIVNI MODUL
„KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV PRAVNIH OSOBA“

Autori:
Mr. Ljiljana Filipović
Dr. Veljko Ikanović

PREDGOVOR

Projekat „Podrška pravosuđu u BiH – Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa“ omogućila je autorima da izrade edukativni modul „*Krivični postupak protiv pravnih osoba*“. Ovaj modul nudi dvije nastavne oblasti. Prva nastavna oblast „*Materijalnopravne osnove odgovornosti pravnih osoba za krivična djela*“, koju je napisala mr. Ljiljana Filipović i druga, „*Krivični postupak protiv pravnih osoba*“, a napisao je dr. Veljko Ikanović. Autori ovog edukativnog modula nude odličan, pristupačan i koristan edukativni materijal svjesni činjenice da nema donošenja zakonitih i pravilnih presuda bez cjeloživotnog obrazovanja, bez profesionalnog i stručnog usavršavanja, kako tužitelja, tako i sudija. Edukativni modul je u funkciji jačanja tužilačkih i sudijskih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa. Prije svega, namijenjen je jačanju kompetencija i profesionalnosti tužioca i sudija, i ne samo za njih. On može biti od koristi svima onima koji su na samom početku svoga stručnog i profesionalnog puta, studentima pri izradi seminarskih i diplomskih radova, kao i svima onima koji se bave krivičnopravnim problemima.

U modulu su ponuđene vrijedne i korisne edukativne strukture koje sadrže korisne informacije i odgovarajuća činjenična i pravna pitanja, ali i potrebne edukacione korake koje treba napraviti u procesu profesionalnog i stručnog usavršavanja tužitelja i sudija. Bez obzira što su autori ponudili koristan edukativni materijal, zasigurno ne misle da je samo ovo djelo dovoljno za stjecanje potpunog znanja iz ovih obrazovnih područja. Autori su svjesni da je potrebno osigurati i dodatne edukativne materijale namijenjene profesionalnom i stručnom usavršavanju tužitelja i sudija. Prema tome, ovaj edukativni modul pridonijet će diseminaciji pravnih znanja. Modul će pomoći ili podstaći izradu sličnih ili drugih programa za ljudska prava, pomoći će da ove teme žive u svakodnevnoj tužiteljskoj i sudskoj praksi. Za očekivati je da će modul izazvati aktivan i angažiran odnos uvida u potrebe tužilaštva i sudstva u Bosni i Hercegovini. On će doprinositi i razvijanju svijesti o ličnoj i profesionalnoj odgovornosti u pogledu ostvarivanja, zaštite i promicanja prava. Potpomoći će pripreme seminara kao i lakše praćenje seminara od strane onih kojima je seminar namijenjen.

Posebna vrijednost ovog modula je što, i eksplicite i implicate, ukazuje na potrebe i mogućnosti povezivanja teorije i prakse. Zato je on svojevrsni, kako teoretski, tako i praktični vodič u realizaciji pomenutih nastavnih oblasti. Modul dakle ima i karakteristike priručnika jer su autori uz sadržaj ponudili i odgovarajuće didaktičke i metodičke sugestije. Također, poseban kvalitet ovog modula je analiza određenih materijalnopravnih i procesnopravnih pitanja i ponuđenih odgovora na njih, kao i ponuda određenih primjera izreke optužnice,

odnosno presude sa sadržajem koji imaju instruktivnu vrijednost. Pored toga, definirani ishodi učenja čine dodatnu didaktičku vrijednost ovog modula. Ishodi učenja nisu samo karakteristika dobro izrađenih edukativnih modula nego i vrijedni usmjerivači i pokazatelji kvaliteta realizacije ponuđenih modula. Na osnovu ove edukativne ponude predavači će moći odabirati adekvatne metode i postupke edukacije. Konkretna primjena metoda, postupaka i tehnika ovisit će o svakom pojedinačnom slučaju, odnosno problemu, kao i o ličnom iskustvu, navikama i ukusu predavača, što je izuzetno dobro, jer im je ovakvom edukativnom ponudom omogućeno da iznalaze kreativna rješenja.

Na kraju treba navesti da autori imaju veliko znanje iz ove oblasti i nisu slučajno odabrani da napišu ovaj modul, a što se između ostalog vidi i po tome jer na ovaj ili onaj način, upućuju na potrebu kritičkog odnosa prema nekim pravnim tumačenjima i primjercima pojedinih tužilačkih ili sudskih odluka. To osnažuje i osigurava donošenje zakonitih i pravednih odluka iz ove oblasti.

Malik Hadžiomerađić
sudija Vrhovnog suda
Federacije Bosne i Hercegovine

Mr. Ljiljana Filipović,
sudija Vrhovnog suda FBiH

EDUKATIVNI MODUL
„KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV PRAVNIH OSOBA“

I. NASTAVNA OBLAST:
„MATERIJALNOPRAVNE OSNOVE
ODGOVORNOSTI PRAVNIH OSOBA ZA KRIVIČNA DJELA“

Napomena autora

Modul „Krivični postupak protiv pravnih osoba“ izrađen je u okviru Projekta „Podrška pravosuđu u BiH – Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa“ i, kao takav, namijenjen je prvenstveno tužiocima.

Međutim, i u krivičnom postupku protiv pravne osobe, konačni cilj aktivnosti tužioca je donošenje pravilne i zakonite presude. Za ostvarenje tog cilja neophodan je profesionalan i stručan rad ne samo tužioca nego i sudija, pa je iz tog razloga namjera autora bila da se Modul koncipira na način da on bude koristan edukativni materijal ne samo tužiocima nego i sudijama.

U tom cilju, u okviru I. nastavne oblasti „Materijalnopravne osnove odgovornosti pravnih osoba za krivična djela“ dat je praktičan komentar relevantnih odredaba krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela.

Analiza tih odredaba vršena je na osnovu stručne literature koja se odnosi na ovu materiju, a čiji je pregled dat na kraju ove nastavne oblasti, te na osnovu pregleda tužilačke i sudske prakse u BiH koja se odnosi na odgovornost pravnih osoba za krivična djela.

Kako je analiza pojedinih materijalnopravnih odredaba o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela neminovno nametala i određena procesna pitanja, autor je i u okviru ove nastavne oblasti ponudio određene odgovore i na ta procesna pitanja smatrajući da takav postupak omogućava bolje razumijevanje predmetne materije.

Osim toga, u okviru I. nastavne oblasti, autor je ponudio i određene primjere izreke optužnice odnosno presude sa sadržajem koje bi one, po ocjeni autora, trebale imati ukoliko se slijede materijalnopravne odredbe krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela.

Analiza materijalnopravnih odredaba o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela otkrila je određene nejasnoće i kontradiktornosti pojedinih zakonskih odredaba na šta je ukazano pri njihovoj analizi.

Takođe, analiza tužilačke i sudske prakse u oblasti odgovornosti pravnih osoba za krivična djela pokazala je, po ocjeni autora, na određene nesaglasnosti te prakse sa odnosnim odredbama sadržanim u krivičnom zakonodavstvu BiH. Na te nesaglasnosti ukazano je u Modulu. Stoga autor smatra korisnim naglasiti potrebu kritičkog odnosa prema primjercima pojedinih tužilačkih ili sudskih odluka sadržanih u prilogu Modula odnosno potrebu individualnog preispitivanja od strane svakog korisnika Modula postojeće prakse i njene saglasnosti sa odredbama krivičnih zakona o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela.

Sadržaj

PREDGOVOR	3
Osnovi odgovornosti pravne osobe	27
Granice odgovornosti pravne osobe za krivično djelo	42
Dr. Veljko Ikanović	68
UVOD	71
1. OPIS NASTAVNE OBLASTI	71
1.2. Rezultati nastavne oblasti	71
2. UOPŠTE O KRIVIČNOM POSTUPKU PROTIV PRAVNIH LICA	72
2.1. Teorijska i praktična pitanja krivičnog postupka	72
2.1.1. Pregled	73
2.1.2. Organi krivičnog postupka	75
2.1.3. Karakteristike krivičnog postupka	75
3. KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV PRAVNIH LICA U PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE	76
3.1. Pojam postupka	76
3.2. Pravna priroda postupka	77
3.3. Odnos sa postupkom prema fizičkom (odgovornom) licu	79
3.5. Cilj postupka	83
3.6. Subjekti postupka	83
3.7. Stranke	84
3.8. Pokretanje krivičnog postupka	85
3.9. Prava i obaveze pravnog lica	87
3.10. Zastupnik pravnog lica	87
3.10.1. Pojam zastupnika	87
3.10.2. Određivanje zastupnika	88
3.10.3. Procesna prava zastupnika	89
3.10.4. Izuzete zastupnika	90
3.10.5. Dostavljanje pismena	91
3.10.5. Troškovi zastupnika	91
3.10. Branilac pravnog lica	92
3.11. Sadržaj optužnice	93
3.12. Saslušanje i završna riječ	94

3.14. Vrste odluka	96
3.15. Postupak po pravnim lijekovima	97
3.15.1. Redovni pravni lijekovi	97
3.15.2. Vanredni pravni lijekovi.....	98
3.16. Praktični efekti krivičnog postupka protiv pravnih lica.....	99
3.16.1. Republika Srpska.....	100
3.16.2. Federacija BiH.....	103
3.17. Etiologija krivičnih djela pravnih lica	105
3.18. Fenomenologija krivičnih djela pravnih lica.....	106
3.19. Politika gonjenja pravnih lica	111
3.20. Kaznena politika.....	112
3.21. Predstavljanje slučaja sa primjerima odluka.....	114

1. RAZLOZI UVOĐENJA ODGOVORNOSTI PRAVNIH OSOBA ZA KRIVIČNA DJELA

Stupanjem na snagu Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine¹ (u daljnjem tekstu: KZ BiH), a, potom i entitetskih krivičnih zakona, u naše krivično pravo uvedena je odgovornost pravnih osoba za krivična djela. Time se naše krivično zakonodavstvo uvrstilo u značajan broj zemalja u kojima je zakonima (krivičnim ili posebnim zakonima o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela) predviđena odgovornost pravnih osoba za krivična djela u skladu sa brojnim dokumentima Vijeća Evrope, Evropske unije, Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj i Ujedinjenih nacija, kojima se od država članica zahtijeva ili im se preporučuje uvođenje odgovornosti pravnih osoba za krivična djela.

Takvi zahtjevi odnosno preporuke državama članicama obrazlagani su, s jedne strane, porastom broja krivičnih djela učinjenih u vršenju djelatnosti pravnih osoba kojima se prouzrokuju značajne štete i pojedincima i zajednici, ali i onih kojima se pribavlja korist pravnim osobama. S druge strane, ti zahtjevi i preporuke opravdavaju su poteškoćama, uzrokovanim kompleksnošću organizacione strukture pravne osobe, pri identifikiranju pojedinaca odgovornih za učinjenje krivičnog djela i činjenicom da se, u slučaju kažnjavanja samo fizičke osobe za krivično djelo, takav učinitelj lako može kompenzirati od strane pravne osobe u čije ime, račun ili korist je djelo učinio.

Tako je Ministarski komitet Vijeća Evrope 20.10.1988. godine usvojio preporuku R(88) 18 o odgovornosti preduzeća koja imaju status pravne osobe za krivična djela učinjena u vršenju njihove djelatnosti. Preporuka se odnosi na preduzeća, privatna ili javna, koja imaju svojstvo pravne osobe i na njihove ekonomske aktivnosti. U preporuci se navodi da bi preduzeća trebala biti odgovorna za krivična djela učinjena u vršenju njihove djelatnosti čak i kada je krivično djelo strano cilju preduzeća i nezavisno od toga da li je ili nije identificirana fizička osoba koja je svojim činjenjem ili propuštanjem učinila krivično djelo. Primjena krivične odgovornosti i kažnjavanje preduzeća preporučuje se u onim slučajevima u kojima to zahtijevaju priroda kršenja zakona, stepen odgovornosti preduzeća, posljedice za društvo i potreba sprečavanja daljih kršenja zakona. Međutim, preduzeće treba biti oslobođeno odgovornosti kada njegova uprava nije bila uključena u učinjenje djela i kada je preduzela sve neophodne mjere da spriječi učinjenje djela. Uspostavljanje odgovornosti preduzeća ne oslobađa odgovornosti fizičke osobe koje su uključene u učinjenje krivičnog djela. Posebno se ističe da bi osobe koje vrše upravljačke funkcije trebale biti odgovorne za kršenja svojih dužnosti koja su dovela do učinjenja krivičnog djela. Cilj primjene sankcija prema preduzećima treba biti sprečavanje budućih krivičnih djela i naknada štete koju su pretrpjele žrtve krivičnog djela.

Za uvođenje odgovornosti pravnih osoba za krivična djela u zakonodavstva država članica, posebno su značajne tri konvencije Vijeća Evrope:

Konvencija o zaštiti okoliša putem krivičnog prava iz 1998. godine, u članu 9., obavezuje države članice da usvoje potrebne odgovarajuće mjere koje će omogućiti izricanje krivičnih ili administrativnih sankcija ili mjera pravnim osobama u čije ime je neko od

¹ Krivični zakon Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10).

krivičnih djela, na koja se odnose član 2. ili 3. Konvencije, učinjeno od strane njenih organa, njegovih članova ili drugog predstavnika.

Krivičnopravna konvencija o korupciji iz 1999. godine, u članu 18. obavezuje članice na usvajanje takvog zakonodavstva i drugih potrebnih mjera kojima će se osigurati da se pravne osobe mogu smatrati odgovornima za krivična djela davanja mita, trgovanja utjecajem i pranja novca, predviđena Konvencijom, učinjena u njihovu korist od strane bilo koje fizičke osobe, postupajući bilo individualno, bilo u sastavu organa pravne osobe, koja ima vodeću poziciju unutar pravne osobe, bazirajući se na ovlaštenju predstavljanja pravne osobe ili na ovlaštenju da donosi odluke u ime pravne osobe ili na ovlaštenju da vrši kontrolu unutar pravne osobe. Stavom 2. istog člana države članice su obavezane na preduzimanje potrebnih mjera kojima će se osigurati odgovornost pravne osobe u slučaju kada je zbog nedostatka nadzora ili kontrole od strane fizičke osobe, koja u smislu stava 1. ima vodeću poziciju unutar pravne osobe, omogućeno učinjenje krivičnih djela spomenutih u stavu 1., u korist pravne osobe, a od strane fizičke osobe nad kojom pravna osoba ima autoritet.

I Konvencija o kibernetičkom kriminalu iz 2001. godine zahtijeva uvođenje odgovornosti pravnih osoba za krivična djela na koja se ona odnosi.

U svim ovim konvencijama ističe se da odgovornost pravnih osoba ne isključuje krivično gonjenje fizičkih osoba koje su učinitelji, podstrekači ili pomagači krivičnih djela na koje se te konvencije odnose.

Također, u svim ovim konvencijama se državama članicama ostavlja da, u zavisnosti od pravnih principa koji u njima važe, odrede da ta odgovornost bude krivične, civilne ili administrativne prirode.

Među aktima Evropske unije koji se odnose na odgovornost pravnih osoba za krivična djela, od posebne važnosti je Drugi protokol uz Konvenciju o zaštiti finansijskih interesa Evropske unije, čijim je članom 3. ustanovljena obaveza za države članice da preduzmu potrebne mjere kako bi se omogućilo da pravne osobe budu odgovorne za krivična djela prevare, aktivnog podmićivanja i pranja novca, kada su ona učinjena u njihovu korist.

Konvencijom o zabrani podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama, koju je 1997. godine donijela Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, države članice su obavezane na uvođenje odgovornosti pravnih osoba za davanje mita stranim javnim službenicima u međunarodnim poslovnim transakcijama. Međutim, Konvencija ne obavezuje države članice na uvođenje krivične odgovornosti pravnih osoba jer sankcije koje su države članice obavezne uvesti za pravne osobe mogu biti krivične ili nekrivične.

I Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala iz 2000. godine obavezuje državne strane da usvoje nužne mjere, u skladu sa njihovim pravnim principima, za utvrđivanje odgovornosti pravnih osoba za krivična djela organiziranog kriminala, korupcije, pranja novca i opstrukcije pravde, ali izbor vrste odgovornosti pravnih osoba za ta krivična djela (krivična, građanska ili administrativna) i vrste sankcija (krivične ili nekrivične) Konvencija prepušta državama članicama.

Slijedom navedenih međunarodnih dokumenata, većina evropskih zemalja je u svoje krivično zakonodavstvo uvela odgovornost pravnih osoba za krivična djela, pa tako i BiH.

Osnovi odgovornosti pravnih osoba za krivična djela, propisani KZ BiH, se unekoliko razlikuju od osnova te odgovornosti predviđenih navedenim konvencijama Vijeća Evrope odnosno Drugim protokolom Konvencije o zaštiti finansijskih interesa evropskih zajednica. KZ BiH ne ograničava odgovornost pravnih osoba samo za pojedina krivična djela. Kao i navedeni međunarodni akti, KZ BiH odgovornost pravnih osoba ograničava na krivična djela koja su učinjena u njihovo ime, za njihov račun ili u njihovu korist. Ali, KZ BiH odgovornost pravnih osoba za krivična djela ne ograničava na krivična djela koja su u njihovo ime, za njihov račun ili u njihovu korist učinile samo one fizičke osobe koja imaju vodeću poziciju u pravnoj osobi. Međutim, za odgovornost pravne osobe za krivična djela učinitelja zahtijeva se jedan od zakonom predviđenih oblika doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe učinjenju krivičnog djela.

KZ BiH je prihvatio, uz određena ograničenja, model izvedene ili akcesorne odgovornosti pravnih osoba za krivična djela, prema kojem se odgovornost pravne osobe za krivično djelo izvodi iz ponašanja odnosno odgovornosti fizičke osobe koja je djelovala u ime, za račun ili u korist pravne osobe. U čemu se sastoji taj model prikazano je u dijelovima ovog Modula koji se odnose na osnove i granice odgovornosti pravne osobe za krivična djela.

2. ODREDBE MATERIJALNOG KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA BiH KOJE SE PRIMJENJUJU NA ODGOVORNOST PRAVNIH OSOBA ZA KRIVIČNA DJELA

Član 11. KZ BiH

Primjena krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine na pravne osobe

Krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine primjenjuje se na pravne osobe u skladu sa poglavljem XIV. (*Odgovornost pravnih osoba za krivična djela*) ovog zakona i dugim zakonima Bosne i Hercegovine.

Član 13. stav 3. KZ BiH

Primjena općeg dijela ovog zakona

Odredbe općeg dijela ovog zakona primjenjuju se na pravne osobe, ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Članom 11. KZ BiH² izričito je propisano da se **krivično zakonodavstvo BiH primjenjuje i na pravne osobe ali u skladu sa poglavljem XIV. tog zakona i drugim zakonima BiH.**

Odredbom člana 1. stav 1. KZ BiH³ propisano je pak da krivično zakonodavstvo BiH sačinjavaju krivičnopravne odredbe sadržane u tom zakonu i u drugim zakonima BiH. To znači da se na odgovornost pravnih osoba za krivična djela primjenjuju ne samo krivičnopravne odredbe sadržane u KZ BiH (odredbe njegovog općeg i posebnog dijela) nego i krivičnopravne odredbe sadržane u drugim zakonima BiH. Tim drugim zakonima BiH mogu biti ne samo određena posebna krivična djela nego i regulirana pojedina pitanja koja inače spadaju u materiju općeg dijela krivičnog zakona.

Međutim, na odgovornost pravnih osoba za krivična djela i te se odredbe primjenjuju u skladu sa poglavljem XIV. KZ BiH i drugim zakonima BiH.

Stoga je važno odrediti koje krivičnopravne odredbe se prvenstveno primjenjuju na odgovornost pravnih osoba za krivična djela.

Za rješenje tog pitanja od primarnog značaja je odredba člana 13. stava 3. KZ BiH.⁴ Njome je propisano da se odredbe općeg dijela KZ BiH primjenjuju na pravne osobe, osim ako tim zakonom nije drugačije određeno. Time je određena supsidijarnost primjene odredaba općeg dijela KZ BiH na odgovornost pravnih osoba za krivična djela u odnosu na posebne odredbe o toj odgovornosti sadržane u tom zakonu. S obzirom da su u KZ BiH posebne odredbe o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela sadržane u poglavlju XIV. tog zakona,⁵ to znači da se **odredbe općeg dijela KZ BiH mogu primijeniti samo ako odredbama XIV. poglavlja KZ BiH nije drugačije propisano.**

Prema tome, KZ BiH propisuje supsidijarnost primjene odredaba njegovog općeg dijela samo u odnosu na posebne odredbe o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela sadržane u tom zakonu, ali ne i u odnosu na krivičnopravne odredbe sadržane u drugim zakonima.

Iz navedenog proizilazi da se **na odgovornost pravnih osoba za krivična djela, u pogledu materije koja se tradicionalno regulira odredbama općeg dijela krivičnog zakonodavstva (pretpostavke za izricanje krivičnih sankcija i sistem krivičnih sankcija) primjenjuju:**

- 1) odredbe poglavlja XIV. KZ BiH posvećene odgovornosti pravnih osoba za krivična djela**
- 2) ostale odredbe općeg dijela KZ BiH**
- 3) krivičnopravne odredbe sadržane u drugim zakonima BiH.**

² Istovjetnu odredbu sadrže član 11. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ FBiH), i član 11. Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ BD BiH), u odnosu na entitetsko zakonodavstvo i zakonodavstvo BD BiH.

³ Istovjetnu odredbu sadrže član 2. stav 1. KZ FBiH, član 147. stav 2. Krivičnog zakona Republike Srpske (u daljnjem tekstu: KZ RS) i član 2. stav 1. KZ BD BiH u odnosu na entitetsko zakonodavstvo i zakonodavstvo BD BiH.

⁴ Istovjetnu odredbu sadrže član 14. stav 3. KZ FBiH i član 14. stav 3. KZ BD BiH, dok se u odredbi člana 125. stav 3. KZ RS propisuje: „Ukoliko odredbama ove glave nije drugačije propisano, shodno se primjenjuju odredbe opšteg dijela ovog zakona.“

⁵ U KZ FBiH, KZ RS i KZ BD BiH odredbe o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela nalaze se, takođe, u poglavlju XIV. tih zakona.

Pa ipak, pitanje koje se krivičnopravne odredbe prvenstveno primjenjuju na odgovornost pravnih osoba za krivična djela time nije razriješeno do kraja.

Naime, pojedine posebne odredbe o odgovornosti pravnih osoba sadržane u poglavlju XIV. KZ BiH predviđaju mogućnost da određena pitanja iz materije odgovornosti pravnih osoba za krivična djela drugim zakonom budu riješena na drugačiji način. Tako se u odredbi člana 122. stav 3. KZ BiH⁶ navodi da, pod uslovima propisanim zakonom, za određene pravne osobe može biti isključena ili ograničena primjena pojedinih kazni ili drugih krivičnopravnih sankcija koje se mogu izreći pravnim osobama. Stoga se zakonska odredba iz poglavlja XIV. KZ BiH koja se odnosi na vrste krivičnopravnih sankcija koje se mogu izreći pravnim osobama, primjenjuje supsidijarno odnosno samo ako odgovarajućom odredbom drugog zakona, u odnosu na određene pravne osobe, nije drugačije propisano.

3. PRIMJENA KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA BiH O ODGOVORNOSTI PRAVNIH OSOBA ZA KRIVIČNA DJELA S OBZIROM NA MJESTO UČINJENJA KRIVIČNOG DJELA

Član 123. KZ BiH

Primjena ovog zakona prema mjestu učinjenja krivičnog djela u vezi sa krivičnom odgovornošću pravnih osoba

- (1) Domaća i strana pravna osoba je, u skladu s ovim zakonom, odgovorna za krivična djela učinjena na teritoriji Bosne i Hercegovine.**
- (2) Domaća i strana pravna osoba koja ima sjedište na teritoriji Bosne i Hercegovine ili u njoj obavlja svoju djelatnost je, u skladu s ovim zakonom, odgovorna za krivično djelo učinjeno van Bosne i Hercegovine, ako je krivično djelo učinjeno protiv Bosne i Hercegovine, njenih državljana ili domaćih pravnih osoba.**
- (3) Domaća pravna osoba je, u skladu s ovim zakonom, odgovorna za krivično djelo učinjeno van Bosne i Hercegovine protiv strane države, stranih državljana ili stranih pravnih osoba, pod uslovima iz člana 9. (*Primjena krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine za krivična djela učinjena van Bosne i Hercegovine*) ovog zakona.**

⁶ Istovjetnu odredbu sadrži član 126. stav 3. KZ FBiH i član 126. stav 3. KZ BD BiH, dok odredba člana 125. stav 2. KZ RS propisuje: „Pod uslovima propisanim ovim zakonom, za određene pravne osobe može biti isključena ili ograničena primjena pojedinih kazni ili drugih krivičnopravnih sankcija koje se mogu izreći pravnim osobama.“

Zakonske odredbe o primjeni domaćih zakona o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela prema mjestu učinjenja djela, od izuzetne su praktične važnosti. Određujući u kojim slučajevima i pod kojim uslovima se na odgovornost pravnih osoba za krivična djela primjenjuje domaće krivično zakonodavstvo, one istovremeno određuju i kada domaći sudovi imaju jurisdikciju. **U svim onim slučajevima u kojima domaći krivični zakoni određuju primjenu domaćeg krivičnog zakonodavstva istovremeno je određena i nadležnost domaćih sudova za vođenje tih krivičnih postupaka.**

Iz odnosnih zakonskih odredbi proizilazi da je osnovni princip važenja krivičnog zakonodavstva BiH o odgovornosti pravnih osoba – teritorijalni princip, a da se, u slučajevima kada je krivično djelo učinjeno van teritorije BiH, primjenjuju principi pasivnog i aktivnog personaliteta.

3.1. Primjena krivičnog zakonodavstva BiH po teritorijalnom principu

U skladu sa članom 123. stavom 1. KZ BiH,⁷ odredbe tog zakona koje se odnose na odgovornost pravnih osoba za krivična djela kao i ostale odredbe tog zakona primjenjuju se ukoliko je krivično djelo učinjeno na teritoriji BiH. Slijedom odredbe člana 1. stav 2. KZ BiH,⁸ koja određuje značenje izraza „teritorija BiH“, te se odredbe, dakle, primjenjuju ukoliko je krivično djelo učinjeno na suhozemnoj teritoriji BiH, njenom obalnom moru, vodenim površinama unutar njenih granica kao i u zračnom prostoru nad njima.

Ukoliko je krivično djelo učinjeno na teritoriji BiH, odredbe KZ BiH o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela kao i ostale odredbe tog zakona primjenjuju se i na domaće i na strane pravne osobe (nezavisno od toga da li ta strana pravna osoba ima sjedište i u BiH i da li u njoj obavlja svoju djelatnost).

Inače, KZ BiH ne određuje značenje pojma „strana pravna osoba“. Pošto se pravna osoba u pravilu definiše kao društvena tvorevina kojoj je pravni poredak priznao pravni subjektivitet, i pošto društvena tvorevina stječe pravni subjektivitet na osnovu nekog pravnog akta (zakona, drugog propisa ili odluke nadležnog organa), **stranom pravnom osobom ima se smatrati društvena tvorevina koja je pravni subjektivitet stekla na osnovu pravnog akta strane države.** Prema tome, strana pravna osoba je ona pravna osoba koja je registrirana i koja ima sjedište u stranoj državi.

Međutim, kako KZ BiH u članu 123. stav 2. KZ BiH govori o stranoj pravnoj osobi koje ima sjedište na teritoriji BiH, može se zaključiti da se pod stranom pravnom osobom, u smislu ove zakonske odredbe, podrazumijeva društvena tvorevina koja je svojstvo pravne osobe stekla na osnovu pravnog akta strane države i čije je izvorno sjedište van BiH.

Kako poglavlje XIV. KZ BiH ne sadrži posebnu odredbu o važenju zakonskih odredaba o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela učinjena na domaćem plovilu, u domaćem civilnom avionu ili u domaćem vojnom avionu, primjenom općih odredaba iz člana

⁷ Istovjetnu odredbu sadrže član 127. stav 1. KZ FBiH, član 126. stav 1. KZ RS i član 127. stav 1. KZ BD BiH u odnosu na entitetsko zakonodavstvo i zakonodavstvo BD BiH.

⁸ Odnosna odredba o značenju izraza „teritorija Federacije“ sadržana je u članu 2. stav 2. KZ FBiH, o značenju izraza „teritorija Republike Srpske“ u članu 147. stav 1. KZ RS i o značenju pojma „teritorija Brčko Distrikta“ u članu 2. stav 2. KZ BD BiH.

8. stav 2. i 3. KZ BiH⁹ o prostornom važenju krivičnog zakonodavstva BiH, zaključuje se da se odredbe tog zakona o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela primjenjuju i ako je krivično djelo učinjeno na domaćem plovilu, bez obzira gdje se plovilo nalazilo u vrijeme učinjenja krivičnog djela, u domaćem civilnom avionu dok je u letu ili u domaćem vojnom avionu bez obzira gdje se avion nalazio u vrijeme učinjenja krivičnog djela.

3.2. Primjena krivičnog zakonodavstva BiH po principu pasivnog personaliteta

Odredbe KZ BiH o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela kao i ostale odredbe tog zakona, u skladu sa članom 123. stav 2. KZ BiH,¹⁰ primjenjuju se na domaću pravnu osobu iako je krivično djelo učinjeno van BiH ali protiv BiH, njenih državljana ili domaćih pravnih osoba. U ovim slučajevima, te se odredbe primjenjuju i na stranu pravnu osobu ali samo pod uslovom da ta strana pravna osoba ima sjedište na teritoriji BiH ili u njoj obavlja svoju djelatnost.

Pomenuta odredba ne ograničava primjenu KZ BiH o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela kao i ostalih odredaba tog zakona samo na one domaće pravne osobe koje su registrirane, odnosno koje su pravni subjektivitet stekle na osnovu zakona BiH. Ako se radi o krivičnom djelu za koje je stvarno nadležan Sud BiH, odredba člana 123. stav 2. KZ BiH ustanovljava njegovu nadležnost iako je to djelo učinjeno prema onim domaćim pravnim osobama koje su registrirane, odnosno koje su pravni subjektivitet stekle na osnovu zakona entiteta ili Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BD BiH).

Međutim, budući da odredba člana 123. stav 2. KZ BiH ne predviđa primjenu krivičnog zakonodavstva BiH ukoliko je krivično djelo učinjeno protiv Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: FBiH), Republike Srpske (u daljnjem tekstu: RS) ili BD BiH, isključena je i jurisdikcija Suda BiH u slučajevima učinjenja krivičnog djela van BiH protiv navedenih pravnih subjekata (pod uslovom da se ne radi o slučaju kada je posebnim odredbama određena jurisdikcija Suda BiH). Ali, kako entitetsko i krivično zakonodavstvo BD BiH propisuju njihovu primjenu ukoliko je krivično djelo učinjeno protiv FBiH, RS ili BD BiH, onda te odredbe u tom zakonodavstvu uspostavljaju u tim slučajevima jurisdikciju sudova u entitetima i BD BiH.

3.3. Primjena krivičnog zakonodavstva BiH po principu aktivnog personaliteta

U skladu sa članom 123. stav 3. KZ BiH, odredbe KZ BiH koje se odnose na odgovornost pravnih osoba za krivična djela kao i ostale odredbe tog zakona primjenjuju se na domaće pravne osobe i ukoliko je krivično djelo učinjeno van BiH protiv strane države, stranih državljana ili stranih pravnih osoba ali pod uslovima iz člana 9. KZ BiH.

Kako odredba člana 9. stav 5. KZ BiH¹¹ primjenu KZ BiH, ako se ne radi o krivičnom djelu učinjenom protiv BiH, njenih državljana i domaćih pravnih osoba, uslovljava zaticanjem učinitelja takvog krivičnog djela na teritoriji BiH ili izručenjem BiH, to znači da je

⁹ Istovjetnu odredbu sadrže član 12. stav 2. i 3. KZ FBiH, član 119. stav 2. i 3. KZ RS i član 12. stav 2. i 3. KZ BD BiH u odnosu na entitetsko zakonodavstvo i zakonodavstvo BD BiH.

¹⁰ Istovjetnu odredbu sadrže član 127. stav 2. KZ FBiH, član 126. stav 2. KZ RS i član 127. stav 2. KZ BD BiH u odnosu na entitetsko zakonodavstvo i zakonodavstvo BD BiH.

¹¹ Istovjetnu odredbu sadrže član 13. stav 5. KZ FBiH, član 121. i 122. stav 1. KZ RS i član 13. stav 2. i 3. KZ BD BiH u odnosu na entitetsko zakonodavstvo i zakonodavstvo BD BiH.

jurisdikcija Suda BiH u odnosu na domaću pravnu osobu, u pogledu takvog krivičnog djela učinjenog van teritorije BiH, učinjena zavisnom od ispunjenja tog uslova.

U svim onim slučajevima u kojima KZ BiH i za krivična djela učinjena van BiH određuje primjenu krivičnog zakonodavstva BiH o odgovornosti pravnih osoba, potrebno je uvijek imati u vidu i odredbe Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ZKP BiH) koje određuju **posebne uslove za krivično gonjenje u slučaju kada je krivično djelo učinjeno van teritorije BiH**. Članom 210. ZKP BiH¹² propisano je da u tom slučaju tužitelj može preduzeti krivično gonjenje ako je to krivično djelo propisano u zakonu BiH i u zakonu države na čijoj teritoriji je krivično djelo izvršeno. Ako se po zakonu te države krivično gonjenje preduzima po zahtjevu oštećenog, a takav zahtjev nije podnesen, krivično gonjenje u BiH se neće preduzeti. Ali, u slučaju da se radi o krivičnom djelu protiv integriteta BiH ili o djelu koje se smatra krivičnim djelom po pravilima međunarodnog prava, tužitelj može preduzeti krivično gonjenje bez obzira na zakon države na čijoj je teritoriji krivično djelo učinjeno.

Napomene za edukatore uz 1., 2. i 3. poglavlje:

- 1. poglavlje ima za cilj pružiti polaznicima osnovne informacije o razlozima uvođenja odgovornosti pravnih osoba za krivična djela i najvažnijim međunarodnim dokumentima koji se odnose na tu oblast.
- Pri iznošenju materije kojoj je posvećeno 2. poglavlje, potrebno je posebno ukazati na supsidijarnost primjene odredaba općeg dijela KZ BiH, koje se inače primjenjuju i na pravne osobe, a odnose na posebne odredbe o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela, sadržane u XIV. poglavlju KZ BiH. Također, polaznicima je potrebno skrenuti pažnju na potrebu shodne primjene odredaba općeg dijela KZ BiH na odgovornost pravnih osoba za krivična djela. U tu svrhu od polaznika se može zahtijevati da iznesu svoje viđenje shodne primjene pojedinih odredaba općeg dijela KZ BiH pri njihovoj primjeni na odgovornost pravnih osoba za krivična djela.
- Pri iznošenju materije na koju se odnosi 3. poglavlje, polaznicima je potrebno skrenuti pažnju na poseban praktični aspekt odredaba o primjeni KZ BiH prema mjestu učinjenja krivičnog djela u vezi sa odgovornošću pravnih osoba za krivična djela – zasnivanje jurisdikcije domaćih sudova slijedom tih odredaba. U tu svrhu s polaznicima bi bilo korisno naročito razmotriti u kojim slučajevima te odredbe kao i odgovarajuće odredbe u entitetskom zakonodavstvu ustanovljavaju nadležnost Suda BiH, a u kojima entitetskih sudova za vođenje krivičnog postupka protiv pravnih osoba.

¹² Istovjetnu odredbu sadrže član 225. ZKP FBiH, član 214. ZKP RS i član 210. ZKP BD BiH u odnosu na entitetsko zakonodavstvo i zakonodavstvo BD BiH.

4. KRUG PRAVNIH OSOBA KOJE MOGU BITI ODGOVORNE ZA KRIVIČNA DJELA

Član 122. stav 1. KZ BiH Odgovornost pravnih osoba

Ovo poglavlje ovog zakona propisuje odgovornost pravne osobe, izuzimajući Bosnu i Hercegovinu, Federaciju Bosne i Hercegovine, Republiku Srpsku, Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, kanton, grad, općinu i mjesnu zajednicu, za krivično djelo koje je učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe.

4.1. Pojam pravne osobe u smislu KZ BiH

Odredbe poglavlja XIV. KZ BiH o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela mogu se, uz isključenja određena u članu 122. stav 1. KZ BiH,¹³ primijeniti samo na one društvene tvorevine koje se smatraju pravnim osobama u skladu sa značenjem tog pojma određenog u članu 1. stav 13. KZ BiH.¹⁴

Prema odredbi člana 1. stav 13. KZ BiH, pravna osoba, u smislu tog zakona je:

- Bosna i Hercegovina
- Federacija Bosne i Hercegovine
- Republika Srpska
- Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
- kanton
- grad
- općina
- mjesna zajednica
- svaki organizacioni oblik privrednog društva
- svi oblici povezivanja privrednih društava
- ustanova
- institucije za obavljanje kreditnih i drugih bankarskih poslova
- institucije za osiguranje imovine i osoba
- druge finansijske institucije
- fond
- političke organizacije
- udruženja građana
- drugi oblici udruživanja koji mogu stjecati sredstva i koristiti ih na isti način kao i svaka druga institucija ili organ koji ostvaruje i koristi sredstva i kojem je zakonom priznato svojstvo pravne osobe.

KZ BiH, dakle, ne daje zatvorenu listu društvenih tvorevina koje se, u smislu tog

¹³ Istovjetnu odredbu sadrže član 126. stav 1. KZ FBiH, član 125. stav 1. KZ RS i član 126. stav 1. KZ BD BiH

¹⁴ Istovjetnu odredbu sadrže član 2. stav 11. KZ FBiH, član 147. stav 7. KZ RS i član 2. stav 13. KZ BD BiH.

zakona, smatraju pravnom osobom. To je i razumljivo jer je, s obzirom na socijalnu i pravnu dinamičnost društva, neuputno dati jednu takvu listu. Generalna klauzula kojom se završava navedena zakonska odredba omogućava da se pravnom osobom u smislu KZ BiH, osim ovih koje su izričito navedene, smatraju i ostale društvene tvorevine kojima je nekim zakonom priznato svojstvo pravne osobe ali pod uslovom da one mogu stjecati sredstva i koristiti ih na isti način kao i svaka druga institucija ili organ koji ostvaruje i koristi sredstva.

Međutim, odredba člana 122. stav 1. KZ BiH isključuje sljedeće pravne osobe od odgovornosti za krivična djela:

- Bosnu i Hercegovinu
- Federaciju Bosne i Hercegovine
- Republiku Srpsku
- Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
- kanton
- grad
- općinu
- mjesnu zajednicu.

Radi se, dakle, o pravnim osobama javnog prava i njihova je odgovornost za krivična djela isključena bez obzira da li su djelovala *iure imperii* ili *iure gestionis*. Neke od tih pravnih osoba su nosioci prava kažnjavanja (*ius puniendi*) pa bi, u slučaju njihove odgovornosti za krivična djela, mogla doći u situaciju da sama sebe kažnjavaju, a s obzirom da su sve budžetski korisnici, njihovim kažnjavanjem samo bi se prelijevala budžetska sredstva.

Prema tome, za krivična djela mogu odgovarati sljedeće pravne osobe:

- svaki organizacioni oblik privrednog društva
- svi oblici povezivanja privrednih društava
- ustanove
- institucije za obavljanje kreditnih i drugih bankarskih poslova
- institucije za osiguranje imovine i osoba
- druge finansijske institucije
- fondovi
- političke organizacije
- udruženja građana
- drugi oblici udruživanja koji mogu stjecati sredstva i koristiti ih na isti način kao i svaka druga institucija ili organ koji ostvaruje i koristi sredstva i kojem je zakonom priznato svojstvo pravne osobe.

4.2. Vrste pravnih osoba koja mogu biti odgovorna za krivična djela

Od pravnih osoba koje su pobrojane u zakonskoj odredbi kojom je određeno značenje pojma „pravna osoba“, KZ BiH daje značenje samo pojmu „privredno društvo“.

Odredba člana 1. stav 14. KZ BiH,¹⁵ određuje da se pod pojmom „privredno društvo“, u smislu tog zakona, podrazumijeva **korporacija, preduzeće, firma, partnerstvo**

¹⁵ Istovjetnu odredbu sadrži i član 2. stav 12. KZ FBiH te član 2. stav 14. KZ BD BiH dok se u članu 147. stav 8. KZ RS daje sljedeće značenje pojmu „privredno društvo“: Privredno društvo je, u smislu ovog zakona, ortačko društvo, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo (otvoreno i

i svaki organizacioni oblik registriran za obavljanje privredne djelatnosti. Stoga, navedeni oblici privrednih društava, budući da su kao zakonsko objašnjenje pojma „privredno društvo“ pomenutog u stavu 13. tog člana (koji sadrži objašnjenje pojma „pravna osoba“), izričito navedeni u ovoj zakonskoj odredbi, ulaze u krug pravnih osoba koje mogu biti odgovorne za krivična djela.

Međutim, imajući u vidu pozitivno domaće zakonodavstvo o privrednim društvima i njime predviđene oblike privrednih društava, kojima je tim zakonima dato svojstvo pravnih osoba, može se zaključiti da za krivična djela mogu odgovarati: **društvo sa neograničenom solidarnom odgovornošću, komanditno društvo, dioničko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću¹⁶ odnosno ortačko društvo, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo.¹⁷**

Kako nisu organizacioni oblik privrednih društava nego njihov organizacioni dio, a zakonom im nije priznato svojstvo pravne osobe, **podružnica¹⁸ odnosno poslovna jedinica (ogranak)¹⁹**, ne mogu biti odgovorne za krivično djelo nego to mogu biti privredna društva čiji su organizacioni dio.

Oblici povezivanja privrednih društava predviđeni pozitivnim domaćim zakonodavstvom su: povezana društva – vladajuće i zavisno društvo, društva sa uzajamnim učešćem, holding i koncern; poslovno udruženje, te ugovorni oblici povezivanja – konzorcij, franšizing, zajednica društava, poslovna unija, poslovni sistem, pul i drugi²⁰ odnosno koncern, holding, grupa društava, konzorcijum, klaster, poslovna unija, poslovni sistem, pul i drugi.²¹

Dok Zakon o privrednim društvima FBiH svojstvo pravne osobe daje izričito samo poslovnom udruženju, a Zakon o privrednim društvima RS to svojstvo ne daje izričito nijednom u njemu pomenutom obliku povezivanja privrednih društava, **odredba člana 1. stav 13. KZ BiH oblike povezivanja privrednih društava proglašava, u smislu tog zakona, pravnim osobama, te stoga i podobnim da odgovaraju za krivična djela u skladu sa tim zakonom.**

Ustanove su društvene tvorevine koje se osnivaju uglavnom za obavljanje djelatnosti iz oblasti obrazovanja, nauke, kulture, fizičke kulture, zdravstva, socijalne zaštite ako cilj obavljanja djelatnosti nije stjecanje dobiti. Ako je cilj takve djelatnosti stjecanje dobiti, onda se pravni subjekt koji se bavi tom djelatnošću ima smatrati privrednim društvom. Za obavljanje javnih službi osnivaju se javne ustanove.

Prema tome, za krivična djela mogu biti odgovorne predškolske, školske i visokoškolske ustanove, naučni instituti, muzeji, biblioteke, galerije, domovi zdravlja, bolnice

zatvoreno).“ Time se definicija pojma „privredno društvo“ u KZ RS usaglašava sa organizacionim oblicima privrednih društava prema Zakonu o privrednim društvima RS.

¹⁶ Zakon o privrednim društvima FBiH (Službene novine FBiH broj 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07, 84/08, 88/08, 7/09, 63/10) i Zakon o preduzećima BD BiH (Službeni glasnik BD BiH 11/01, 10/02, 14/02, 1/03, 8/03, 4/04, 19/07 i 34/07).

¹⁷ Zakon o privrednim društvima RS (Službeni glasnik RS, broj 127/08 i 58/09).

¹⁸ Član 11. Zakona o privrednim društvima FBiH.

¹⁹ Član 3. Zakona o privrednim društvima RS.

²⁰ Zakon o privrednim društvima FBiH.

²¹ Zakon o privrednim društvima RS.

i druge medicinske ustanove, centri za socijalni rad, domovi za brigu o starim ili nemoćnim osobama, itd. ukoliko su aktom o osnivanju određeni kao ustanove.

Institucije za obavljanje kreditnih i drugih bankarskih poslova su institucije koje se bave primanjem depozita ili drugih povratnih sredstava i odobravanjem kredita ali i drugim bankarskim poslovima: emisijom novca, emisijom dionica, zaduženjima kod drugih banaka, izdavanjem blagajničkih zapisa i obveznica, pružanjem platnih usluga, izdavanjem garancija i jemstava i dr. To su, prije svega, razne vrste banaka (centralna banka, komercijalne banke, poslovne banke, investicione banke, razne vrste specijaliziranih banaka).

Institucije za osiguranje imovine i osoba su društva za osiguranje koja se obrazuju kao dionička društva ili društva za uzajamno osiguranje²² odnosno akcionarska društva i društva za uzajamno osiguranje.²³

Osim kreditnih i bankarskih te institucija za osiguranje imovine i osoba, u članu 1. stav 13. KZ BiH navodi se da se pravnim osobama, u smislu tog zakona, smatraju i **druge finansijske institucije** (na primjer, investicijski fondovi, penzijski fondovi, štedionice, mikrokreditne organizacije, štedno-kreditne zadruge, zadružne štedionice, bankarski konzorcij i dr.).

Navedena zakonska odredba izričito određuje da se **fondovi**, u smislu tog zakona, smatraju pravnim osobama. Stoga, investicijski ili penzijski fondovi kao i bilo koji drugi fondovi mogu biti odgovorni za krivična djela i po tom osnovu iz odredbe člana 1. stav 13. KZ BiH.

Pravnim osobama u smislu KZ BiH, u skladu sa članom 1. stav 13. tog zakona, smatraju se i **političke organizacije** kao organizacije koje građani slobodno osnivaju i u koje se dobrovoljno udružuju radi ispoljavanja svojih političkih ideja i ostvarivanja svojih političkih ciljeva, ali i **udruženja građana** kao oblici dobrovoljnog povezivanja više fizičkih ili pravnih osoba radi unapređenja i ostvarivanja nekog zajedničkog ili općeg interesa ili cilja, u skladu sa ustavima i zakonima, a čija osnovna svrha nije stjecanje dobiti.

Iako su sa udruženjima u našem pozitivnom zakonodavstvu istim zakonima²⁴ regulirane i **fondacije** koje se osnivaju radi upravljanja određenom imovinom u općem ili zajedničkom interesu, one nisu izričito navedene u članu 1. stav 13. KZ BiH. Međutim, s obzirom da im je zakonima kojima su regulirane dato svojstvo pravne osobe i s obzirom da mogu stjecati i koristiti sredstva, i fondacije se mogu smatrati pravnim osobama u smislu KZ BiH.

Da li određena društvena tvorevina predstavlja neki od pravnih subjekata izričito navedenih u članu 1. stavu 13. KZ BiH i, prema tome, uz isključenja navedena u članu 122. stav 1. KZ BiH, ulazi u krug pravnih osoba koje mogu odgovarati za krivična djela, **utvrđuje se uvidom u sudske ili registre drugih organa u čiju je nadležnost odnosnim zakonima dato vođenje tih registara**. Ti registri su javne knjige i **sadrže podatke ali i isprave o subjektima upisa** na osnovu kojih je taj upis izvršen.

²² Zakon o društvima za osiguranje u privatnom osiguranju (Službene novine FBiH, broj 24/05 i 36/10).

²³ Zakon o društvima za osiguranje (Službeni glasnik RS, broj 17/05, 1/06 i 64/06).

²⁴ Zakon o udruženjima i fondacijama BiH (Službeni glasnik BiH, broj 32/01, 42/03, 63/08 i 76/11), Zakon o udruženjima i fondacijama (Službene novine FBiH, broj 45/02) i Zakon o udruženjima i fondacijama RS (Službeni glasnik RS, broj 52/01 i 42/05).

Upis u registar u pravilu ima konstitutivni karakter. Stoga se može reći da navedene društvene tvorevine koje, prema KZ BiH, mogu biti odgovorne za krivična djela, tu sposobnost stječu danom njihovog upisa u odgovarajući registar.

Zakonima koji se odnose na pojedine od navedenih pravnih osoba određen je i način njihovog prestanka. Prestankom pravne osobe ne prestaje mogućnost utvrđivanja njene odgovornosti za krivično djelo učinjeno za vrijeme njenog postojanja, ali se krivičnopravne sankcije izriču njenom pravnom sljedniku.

5. UTJECAJ STATUSNIH PROMJENA PRAVNE OSOBE NA NJENU ODGOVORNOST ZA KRIVIČNA DJELA

Član 126. KZ BiH

Odgovornost pri promjeni statusa pravne osobe

- (1) Pravna osoba u stečaju može biti odgovorna za krivično djelo bez obzira je li krivično djelo učinjeno prije početka stečajnog postupka ili u međuvremenu, ali se pravnoj osobi u stečaju ne izriče kazna, već se izriče mjera sigurnosti oduzimanja predmeta ili se oduzima imovinska korist pribavljena krivičnim djelom.**
- (2) Kada je do prestanka pravne osobe došlo prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, a u krivičnom je postupku utvrđena odgovornost te pravne osobe, kazne i ostale krivičnopravne sankcije izriču se pravnoj osobi koja je pravni sljednik pravne osobe kojoj je utvrđena krivična odgovornost, ako su njeni rukovodeći ili nadzorni organi prije prestanka pravne osobe znali za učinjeno krivično djelo.**
- (3) Pravnoj osobi koja je pravni sljednik pravne osobe kojoj je utvrđena odgovornost, izriče se mjera sigurnosti oduzimanja predmeta ili se oduzima imovinska korist pribavljena krivičnim djelom, ako su njeni rukovodeći ili nadzorni organi znali za učinjeno krivično djelo.**
- (4) Ako je do prestanka pravne osobe došlo po pravosnažno okončanom krivičnom postupku, izrečena krivičnopravna sankcija se izvršava po odredbama stava 2. i 3. ovog člana.**

Poglavlje XIV. KZ BiH sadrži posebne odredbe o odgovornosti pri promjeni statusa pravne osobe. Te odredbe se odnose na odgovornost za krivična djela pravne osobe u stečaju i na odgovornost za krivična djela pravne osobe koja je prestala postojati.

5.1. Pravna osoba u stečaju

Pravna osoba koja je u stečaju može odgovarati za krivično djelo bez obzira je li ono učinjeno prije početka ili u toku stečajnog postupka (član 126. stav 1. KZ BiH).²⁵

Prema tome, i protiv pravne osobe u stečaju može se pokrenuti i voditi krivični postupak i ona može biti oglašena odgovornom za krivično djelo.

Međutim, **pravnoj osobi u stečaju**, kako se ne bi umanjila njena stečajna masa, **ne može se izreći kazna**. Pravnoj osobi u stečaju može se izreći samo mjera sigurnosti oduzimanja predmeta te mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Prema odredbi člana 376. ZKP BiH, ako je prema pravnoj osobi otvoren stečajni postupak, tužitelj može iz razloga cjelishodnosti odlučiti da protiv te pravne osobe ne zahtijeva pokretanje krivičnog postupka, iako postoji dovoljno dokaza za osnovanu sumnju o odgovornosti te pravne osobe za krivično djelo. Takva odluka tužitelja se može očekivati naročito kada se pokazuje da nema mjesta izricanju pravnoj osobi u stečaju, ni mjere sigurnosti oduzimanja predmeta, ni mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

5.2. Prestanak pravne osobe

Prema odredbi člana 126. stav 2. KZ BiH,²⁶ kada je do prestanka pravne osobe došlo prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, a u krivičnom postupku je utvrđena odgovornost te pravne osobe, kazne i ostale krivičnopravne sankcije izriču se pravnoj osobi koja je pravni sljednik pravne osobe kojoj je utvrđena odgovornost, ako su rukovodeći ili nadzorni organi pravnog sljednika, prije prestanka pravne osobe, znali za učinjeno krivično djelo.

Prema tome, prestanak pravne osobe nije smetnja za vođenje krivičnog postupka protiv nje i njeno oglašavanje odgovornom za krivično djelo. (Na to ukazuje i odredba člana 378. stav 3. ZKP BiH²⁷ kojom je propisano da, kada je pravna osoba prestala postojati prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, zastupnika joj određuje sud.)

U slučaju prestanka pravne osobe prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, kazne i druge krivičnopravne sankcije izriču se pravnoj osobi koja je njen pravni sljednik, ali pod uslovom da su rukovodeći ili nadzorni organi pravnog sljednika, prije prestanka pravne osobe, znali za učinjeno krivično djelo.

Prema pozitivnom zakonodavstvu o privrednim društvima, pravni sljednik privrednog društva koje je prestalo postojati usljed statusnih promjena (spajanje, pripajanje, podjela odnosno odvajanje) je privredno društvo na koje su izvršenim statusnim promjenama preneseni imovina i obaveze privrednog društva koje je prestalo da postoji pri tim statusnim promjenama. Podaci o navedenim statusnim promjenama unose se u sudski registar koji tako sadrži i podatke o pravnom sljedniku privrednog društva koje je prestalo postojati spajanjem, pripajanjem ili podjelom odnosno odvajanjem.

²⁵ Istovjetne odredbe sadrže član 130. stav 1. KZ FBiH, član 129. stav 1. KZ RS i član 130. stav 1. KZ BD BiH.

²⁶ Istovjetne odredbe sadrže član 130. stav 2. KZ FBiH, član 129. stav 2. KZ RS i član 130. stav 2. KZ BD BiH.

²⁷ Istovjetnu odredbu sadrže član 399. stav 3. ZKP FBiH, član 401. stav 3. ZKP RS i član 378. stav 3. ZKP BD BiH.

Stoga, može se reći da je proširen krug činjenica koje se dokazuju i utvrđuju u krivičnom postupku protiv pravne osobe koja je prestala da postoji prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka. Osim činjenica i okolnosti koje čine zakonska obilježja krivičnog djela učinitelja, onih iz kojih proizilazi da je krivično djelo učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe i onih koje se odnose na jedan ili više zakonom propisanih nužnih oblika doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe koja je prestala postojati učinjenju krivičnog djela učinitelja, potrebno je dokazati i utvrditi koja je pravna osoba pravni sljednik pravne osobe koja je prestala da postoji kao i da su njeni rukovodeći ili nadzorni organi, prije prestanka pravne osobe, znali za učinjeno krivično djelo.

Budući da bi organi pravne osobe mogli osujetiti vođenje krivičnog postupka protiv pravne osobe odnosno izricanje pravnoj osobi krivičnopravnih sankcija ili izvršenje izrečenih sankcija vršenjem statusnih promjena pravne osobe, odredbom člana 386. stav 3. ZKP BiH²⁸ propisano je da, **kada je protiv pravne osobe pokrenut krivični postupak sud može, na prijedlog tužioca ili po službenoj dužnosti, zabraniti statusne promjene pravne osobe koje bi za posljedicu imale brisanje pravne osobe iz sudskog registra.** Odluka o ovoj zabrani upisuje se u sudski registar.

Zakonske odredbe o odgovornosti pravne osobe za krivično djelo u slučaju njenog prestanka prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, odnosno o izvršenju krivičnopravnih sankcija ako je do prestanka pravne osobe došlo nakon pravosnažnog okončanja krivičnog postupka su nejasne i međusobno kontradiktorne što otežava njihovu primjenu.

Naime, odredba člana 126. stav 2. KZ BiH, kada se izolirano tumači, ne izaziva nedoumice u pogledu njenog značenja. Iz nje proizilazi da se pravnom sljedniku pravne osobe koja je prestala da postoji prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, a u krivičnom postupku je utvrđena njena odgovornost, može izreći kazna i ostale krivičnopravne sankcije (pa, prema tome, i mjera sigurnosti oduzimanje predmeta) ukoliko su rukovodeći ili nadzorni organi pravnog sljednika, prije prestanka pravne osobe, znali za učinjeno krivično djelo.

Međutim, odredba člana 126. stav 3. KZ BiH,²⁹ koja se takođe odnosi na odgovornost pravne osobe koja je prestala postojati prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka i izricanje krivičnopravnih sankcija i mjera njenom pravnom sljedniku, sadrži u pogledu mjere sigurnosti oduzimanje predmeta identično rješenje koje je već propisano u prethodnom stavu, te se pominjanje te krivičnopravne sankcije u ovom stavu ukazuje suvišnim. Stoga bi se moglo zaključiti da se u ovoj odredbi radi o omašci i da se njome ustvari htjelo propisati da se mjera sigurnosti oduzimanja predmeta i mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom mogu izreći pravnoj osobi koja je pravni sljednik pravne osobe za koju je utvrđeno da je odgovorna za krivično djelo i kada rukovodeći ili nadzorni organi pravnog sljednika nisu znali za učinjeno krivično djelo. Međutim, ovakvo tumačenje te odredbe je van zakonskog teksta odredbe. Zato se, i pored toga što se može pretpostaviti šta je bila stvarna namjera pisca zakona, pravnom sljedniku pravne osobe koja je prestala postojati prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka i čija je odgovornost za krivično djelo utvrđena, može izreći mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom samo ako su njeni rukovodeći ili nadzorni organi znali (još prije prestanka pravne osobe) za učinjeno

²⁸ Istovjetnu odredbu sadrže član 407. stav 3. ZKP FBiH, član 409. stav 3. ZKP RS i član 386. stav 3. ZKP BD BiH,

²⁹ Istovjetnu odredbu sadrže član 130. stav 3. KZ FBiH, član 129. stav 3. KZ RS i član 130. stav 3. KZ BD BiH.

krivično djelo. Dakle, ta okolnost se ne pretpostavlja nego je tužitelj dužan dokazati je, odnosno je sud dužan utvrditi je.

Odredbom člana 126. stav 4. KZ BiH³⁰ određeno je da se, u slučaju prestanka pravne osobe nakon pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, izrečena krivičnopravna sankcija izvršava prema pravnoj osobi koja je pravni sljednik pravne osobe kojoj je izrečena krivičnopravna sankcija po odredbama stava 2. i 3. tog člana. To bi značilo da se ta sankcija (pa i mjera sigurnosti oduzimanja predmeta) izvršava prema pravnom sljedniku ukoliko su rukovodeći ili nadzorni organi pravnog sljednika znali za tu sankciju prije prestanka osuđene pravne osobe, što podrazumijeva vođenje posebnog (po odredbama zakona o izvršenju krivičnopravnih sankcija) postupka za utvrđivanje te okolnosti.

Međutim, zakon ne regulira način izvršenja mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u slučaju prestanka pravne osobe nakon pravosnažnog okončanja krivičnog postupka. Naime, odredba člana 126. stav 4. KZ BiH odnosi se samo na izvršenja krivičnopravne sankcije, a mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom nije krivičnopravna sankcija.

Također, u slučaju prestanka pravne osobe prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, postavlja se više praktičnih pitanja.

Najprije, to je pitanje sadržaja i forme optužnice i presude.

Naime, iz navedene zakonske odredbe proizilazi da se krivični postupak i dalje vodi protiv pravne osobe koja je prestala postojati i da se, ako su ispunjeni zakonski uslovi, ona oglašava odgovornom za krivično djelo učinitelja.

Međutim, pošto se u takvom slučaju, uz ispunjenje zakonskih uslova, krivična sankcija izriče njenom pravnom sljedniku, optužnica bi morala sadržavati i činjenicu prestanka pravne osobe, oznaku njenog pravnog sljednika kao i činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi da su rukovodeći ili nadzorni organi pravnog sljednika, prije prestanka pravne osobe, znali za učinjeno krivično djelo, te, na kraju i zahtjev, uz navođenje zakonskog osnova, za kažnjavanje pravnog sljednika. Za te svoje navode u optužnici, tužitelj bi trebao podnijeti i dokaze.

Sljedstveno tome, činjenični osnov presude kojom se pravna osoba koja je prestala postojati oglašava odgovornom za krivično djelo, a krivičnopravna sankcija izriče njenom pravnom sljedniku bi, osim činjenica i okolnosti koje bi i inače trebala da sadrži presuda kojom se pravna osoba oglašava odgovornom za krivično djelo, trebala da sadrži i činjenice i okolnosti koje se odnose na vrijeme prestanka pravne osobe, oznaku njenog pravnog sljednika kao i činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi da su rukovodeći ili nadzorni organi pravnog sljednika, prije prestanka pravne osobe, znali za učinjeno krivično djelo. Također, i izreka presude kojom se krivičnopravna sankcija izriče pravnom sljedniku pravne osobe koja je prestala postojati, morala bi, između ostalog, da sadrži i oznaku pravnog osnova za izricanje krivičnopravne sankcije pravnom sljedniku.

Nadalje, tu je i pitanje statusa u krivičnom postupku pravne osobe koja je prestala postojati i njenog zastupnika, te statusa pravne osobe koja je njen pravni sljednik i njenog zastupnika.

³⁰ Istovjetnu odredbu sadrže član 130. stav 4. KZ FBiH, član 129. stav 4. KZ RS i član 130. stav 4. KZ BD BiH.

S obzirom da je odredbom člana 378. stav 3. ZKP BiH određeno da će pravnoj osobi koja je prestala postojati prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka, zastupnika odrediti sud, očito je da će pravna osoba koja je prestala postojati u krivičnom postupku i dalje imati zastupnika. Taj će zastupnik, u skladu sa članom 377. stav 1. ZKP BiH,³¹ biti ovlašten za preduzimanje svih radnji za koje je po ZKP BiH ovlašten osumnjičeni, odnosno optuženi.

Iako ZKP BiH ne određuje da zastupnika mora imati i pravni sljednik, budući da je to pravna osoba koja je u izgledu izricanje krivičnopravne sankcije, očito je da bi i pravni sljednik u toku krivičnog postupka morao imati zastupnika sa istim ovlaštenjima kao i zastupnik pravne osobe protiv koje se vodi krivični postupak. Zastupnik pravnog sljednika bi trebao imati mogućnost da ta ovlaštenja koristi ne samo u vezi sa uslovima za izricanje krivičnopravne sankcije pravnom sljedniku nego i u pogledu postojanja osnova za odgovornost pravne osobe koja je prestala postojati, kao osnovnog uslova za izricanje krivičnopravne sankcije pravnom sljedniku. Stoga bi bilo logično da je ZKP BiH propisao da zastupnika pravne osobe koja je prestala postojati određuje pravna osoba koja je njen pravni sljednik.

Na kraju, postavlja se i pitanje kako postupiti ukoliko pravna osoba koja je prestala postojati prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka nema pravnog sljednika?

Cilj vođenja krivičnog postupka protiv pravne osobe, naime, ne može se iscrpiti njenim oglašavanjem odgovornom za krivično djelo nego i izricanjem krivičnopravne sankcije, pa, ukoliko nema pravnog sljednika kojemu bi se, pod uslovima propisanim zakonom, mogla izreći krivičnopravna sankcija, nema ni uslova za krivično gonjenje odnosno vođenje krivičnog postupka. Stoga se čini da bi, u takvom slučaju, krivični postupak trebalo na odgovarajući način obustaviti, u zavisnosti od faze krivičnog postupka u kojoj se za tu okolnost saznalo.

6. KRUG KRIVIČNIH DJELA ZA KOJA MOGU ODGOVARATI PRAVNE OSOBE

Član 143. KZ BiH Zakoni koji propisuju krivična djela pravnih osoba

Pravne osobe mogu biti odgovorne za krivična djela iz ovog zakona i za druga krivična djela propisana zakonom Bosne i Hercegovine.

KZ BiH, u članu 143.³² izričito određuje da pravne osobe mogu biti odgovorne za krivična djela iz tog zakona i za druga krivična djela propisana zakonom BiH.

³¹ Istovjetne odredbe sadrže i član 398. stav 1. ZKP FBiH, član 400. stav 1. ZKP RS i član 377. stav 1. ZKP BD BiH.

³² Istovjetnu odredbu sadrže član 147. KZ FBiH, član 146. KZ RS i član 147. KZ BD BiH u pogledu entitetskog i zakonodavstva BD BiH.

Prema tome, KZ BiH kao ni KZ FBiH, KZ RS i KZ BD BiH ne ograničavaju odgovornost pravnih osoba samo za određena krivična djela. Pravne osobe mogu odgovarati za bilo koje krivično djelo propisano krivičnim zakonodavstvom BiH, FBiH, RS i BD BiH.

Iako KZ BiH određuje da pravne osobe mogu biti odgovorne za sva krivična djela propisana krivičnim zakonodavstvom BiH, ipak postoje grupe krivičnih djela za koja se može očekivati odgovornost pravnih osoba prije nego u odnosu na druge grupe krivičnih djela. To se, na primjer, odnosi na krivična djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa, krivična djela podmićivanja, protiv službene i druge odgovorne dužnosti, krivična djela iz oblasti poreza, krivična djela protiv okoliša, protiv zdravlja ljudi itd.

Neka krivična djela su naročito pogodna za uspostavljanje odgovornosti pravnih osoba za krivična djela jer kao element svog zakonskog bića sadrže namjeru pribavljanja protivpravne imovinske koristi pravnoj osobi. Takva su, na primjer, krivično djelo prevare u privrednom poslovanju ili krivično djelo zloupotrebe ovlasti u privrednom poslovanju.

Napomene za edukatore uz 4., 5. i 6. poglavlje:

- Polaznicima je potrebno naglasiti da KZ BiH ne daje zatvorenu listu društvenih tvorevina koje se u smislu tog zakona smatraju pravnim osobama i koje mogu biti odgovorne za krivična djela.
- S tim u vezi, od polaznika se može tražiti da listu pravnih osoba koje su pomenute u 4. poglavlju prošire drugim pravnim osobama, koje bi, u skladu sa odredbama KZ BiH, mogla odgovarati za krivična djela.
- Pri analizi zakonskih odredaba koje se odnose na odgovornost pri promjeni statusa pravne osobe potrebno je ukazati na materijalnopravni i procesnopravni značaj pojedinih statusnih promjena za odgovornost pravnih osoba za krivična djela. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti praktičnoj analizi slučaja kada pravna osoba koja je prestala postojati prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka nema pravnog sljednika.
- Polaznicima je potrebno ukazati na način utvrđivanja pravnog sljednika pravne osobe koja je prestala postojati.
- Polaznicima je potrebno skrenuti pažnju na nejasnoće zakonskih odredaba koje se odnose na odgovornost pri statusnim promjenama pravnih osoba, a na koje je ukazano u 5. poglavlju.

7. OSNOVI ODGOVORNOSTI PRAVNIH OSOBA ZA KRIVIČNA DJELA

Član 124. KZ BiH

Osnovi odgovornosti pravne osobe

Za krivično djelo koje je učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, odgovorna je pravna osoba:

- a) kada smisao učinjenog krivičnog djela proizilazi iz zaključka, naloga ili odobrenja rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe;**
- b) ili kada su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe utjecali na učinitelja ili mu omogućili da učini krivično djelo;**
- c) ili kada pravna osoba raspolaže protupravno ostvarenom imovinskom koristi ili koristi predmete nastale krivičnim djelom;**
- d) ili kada su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe propustili dužni nadzor nad zakonitošću rada radnika.**

Da bi pravna osoba bila odgovorna za krivično djelo, potrebno je utvrditi:

- postojanje krivičnog djela učinitelja – fizičke osobe,
- učinjenje tog krivičnog djela od strane učinitelja u ime, za račun ili u korist pravne osobe i
- postojanje nekog od zakonom propisanih oblika doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela od strane učinitelja.

7.1. Postojanje krivičnog djela učinitelja – fizičke osobe

Već iz odredbe člana 122. stav 1. KZ BiH, u kojoj se navodi da poglavlje XIV. tog zakona propisuje odgovornost pravne osobe za krivično djelo koje je učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, jasno proizilazi da zakon učinjenje krivičnog djela vezuje isključivo za fizičku osobu. **Pravna osoba, dakle, ne može biti učinitelj krivičnog djela, ali, pod uslovima propisanim zakonom, može biti odgovorna za krivično djelo koje je učinila fizička osoba.**

Stoga je suprotna zakonu praksa tužilaštva i sudova koji u optužnici predlažu da se pravna osoba oglasi krivom zbog toga što je učinila određeno krivično djelo odnosno koji presudom pravnu osobu oglašavaju krivom zbog toga što je učinila određeno krivično djelo. Učinitelj krivičnog djela može biti samo fizička osoba i samo ona može biti oglašena krivom, a pravna osoba, pod uslovima propisanim zakonom, može biti oglašena odgovornom za krivično djelo učinitelja – fizičke osobe.

Dakle, postojanje bilo kojeg krivičnog djela na strani učinitelja preduslov je odgovornosti pravne osobe za krivično djelo.

Stoga, i ako je učinitelj djelujući u ime, za račun ili u korist pravne osobe ostvario zakonska obilježja nekog krivičnog djela, isključena je odgovornost pravne osobe za krivično djelo ako postoji neki zakonski osnov isključenja postojanja krivičnog djela na strani učinitelja (npr. beznačajno djelo, nužna odbrana, krajnja nužda, sila i prijetnja).

Iz navedenog slijedi da svako utvrđivanje (a prethodno, i dokazivanje) odgovornosti pravne osobe za krivično djelo treba započeti sa dokazivanjem i utvrđivanjem krivičnog djela učinitelja, odnosno fizičke osobe.

Iako će se u praksi, iz razloga njene efikasnosti i povezanosti odgovornosti pravne osobe za krivično djelo sa postojanjem krivičnog djela i krivice učinitelja, istraga protiv pravne osobe često voditi istovremeno sa istragom protiv fizičke osobe – učinitelja krivičnog djela, pravno-logički na utvrđivanje uslova za odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja prelazi se nakon što je utvrđeno postojanje krivičnog djela na strani fizičke osobe – učinitelja.

Slijedom odredbe člana 124. KZ BiH,³³ da bi pravna osoba mogla biti odgovorna za krivično djelo, trebaju kumulativno biti ispunjeni zakonom propisani uslovi koji se odnose:

- **na krivično djelo učinitelja (djelovanje u ime, za račun ili u korist pravne osobe) i**
- **na radnju odnosno propuštanja rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe (koji, po svojoj sadržini, predstavljaju doprinos pravne osobe učinjenju krivičnog djela učinitelja).**

Ukoliko su ti uslovi ispunjeni, postoji povezanost učinjenog krivičnog djela i pravne osobe i u toj povezanosti se nalazi osnov odgovornosti pravne osobe za krivično djelo učinitelja.

Imajući u vidu da svako dokazivanje i utvrđivanje odgovornosti pravne osobe za krivično djelo treba započeti sa dokazivanjem i utvrđivanjem postojanja krivičnog djela na strani učinitelja, čini se logičnim, u daljnjem slijedu dokazivanja i utvrđivanja postojanja uslova za odgovornost pravne osobe za krivična djela, najprije utvrditi da li je učinitelj krivično djelo učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe. Ukoliko učinitelj krivično djelo nije učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, nema potrebe utvrđivati da li postoji pojedin, u odredbama člana 124. tačke a) – d) KZ BiH propisani oblik doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela. Bez barem jednog od ta tri zakonom alternativno navedena oblika učiniteljevog djelovanja ne može se uspostaviti odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja.

³³ Istovjetnu odredbu sadrže član 128. KZ FBiH, član 127. KZ RS i član 128. KZ BD BiH.

7.2. Učinjenje krivičnog djela od strane učinitelja u ime, za račun ili u korist pravne osobe

Uslov odgovornosti pravne osobe za krivično djelo u pogledu djela učinitelja, jeste da je učinitelj krivično djelo učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe (član 122. stav 1. i član 124. KZ BiH).

KZ BiH ni u odredbi člana 122. stav 1., ni u odredbi člana 124., odgovornost pravnih osoba za krivična djela ne vezuje isključivo uz djela odgovornih osoba u tim pravnim osobama. Time je proširen krug učinitelja fizičkih osoba za čija djela mogu odgovarati pravne osobe s obzirom da je pojam „odgovorna osoba“, u smislu KZ BiH, odredbom člana 1. stav 5. tog zakona,³⁴ ograničen na osobe u privrednom društvu ili drugoj pravnoj osobi, čime su iz tog pojma isključene osobe koja ne djeluju u okviru privrednog društva ili druge pravne osobe.

Da bi pravna osoba mogla biti odgovorna za krivično djelo fizičke osobe potrebno je da postoji okolnost usljed koje se krivično djelo učinitelja može povezati sa tom pravnom osobom, odnosno usljed koje se efekti radnji učinitelja mogu pripisati pravnoj osobi. Ta okolnost je ovlaštenje učinitelja da djeluje u ime, za račun ili u korist pravne osobe.

Ovlaštenje određenoj osobi da djeluje u ime, za račun ili u korist pravne osobe i krug radnji koje je ona ovlaštena preduzimati u ime, za račun ili u korist pravne osobe, može proizilaziti:

- iz zakona ili drugog pravnog propisa,
- iz propisa odnosne pravne osobe,
- iz pojedinačnog akta pravne osobe, odnosno njenih upravljačkih organa ili
- ugovora zaključenog između učinitelja i pravne osobe.

S obzirom na izvore iz kojih može proizilaziti ovlaštenje učinitelju da djeluje u ime, za račun ili u korist pravne osobe, očito je da učinitelj ne mora imati vodeću poziciju u pravnoj osobi koja podrazumijeva generalno ovlaštenje da predstavlja pravnu osobu, da donosi odluke u ime pravne osobe ili da vrši nadzor unutar pravne osobe. Učinitelj čak ne mora biti ni član pravne osobe, odnosno njen zaposlenik. Međutim, potrebno je da je on krivično djelo učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe.

Ukoliko postoji pismeno **formalnopravno ovlaštenje** učinitelju krivičnog djela da preduzima određene radnje u ime, za račun ili u korist pravne osobe, olakšano je utvrđivanje okolnosti da li je i krivično djelo učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe.

Međutim, KZ BiH odgovornost pravne osobe za krivično djelo ne ograničava na krivično djelo učinitelja koji je formalnopravno bio ovlašten da postupa u ime, za račun ili u korist pravne osobe. KZ BiH odgovornost pravne osobe za krivično djelo uslovljava realnim okolnostima – da je učinitelj krivično djelo učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe. Stoga se o ispunjenju tog uslova može govoriti i kada učinitelj nije bio formalnopravno ovlašten da djeluje u ime, za račun ili u korist pravne osobe, nego je na to bio **faktički ovlašten**.

³⁴ Istovjetnu odredbu sadrži član 2. stav 6. KZ FBiH, član 147. stav 4. KZ RS i član 2. stav 5. KZ BD BiH.

U literaturi je izražen i stav da će ovaj uslov biti ispunjen i onda kada učinitelj krivičnog djela zloupotrijebi dato ovlaštenje, pa čak i u obliku njegovog prekoračenja. „U određenim slučajevima, fizičko lice kao učinitelj može da zloupotrijebi svoja ovlaštenja, da ih prekorači ili da ih ne ispuni. Međutim, odgovornost pravnog lica postoji i u takvim slučajevima, ako se način na koji je djelo učinjeno ili njegove posljedice mogu pripisati pravnom licu.“³⁵

Krivično djelo učitelja je učinjeno **u ime pravne osobe** kada su radnje, kojima je učinitelj ostvario obilježja krivičnog djela, preduzete u sklopu njegovog djelovanja u ime pravne osobe, na osnovu njegovog ovlaštenja da djeluje u ime pravne osobe.

Krivično djelo učitelja je učinjeno **za račun pravne osobe** kada radnje kojima je učinitelj ostvario obilježja krivičnog djela su preduzete u interesu pravne osobe, a ne radi se o samovoljnoj, jednostranoj odluci učitelja da djeluje za račun pravne osobe. Osnov tog djelovanja učitelja za račun pravne osobe mora također proizilaziti iz formalnopravnog ili faktičkog ovlaštenja tog učitelja da djeluje za račun pravne osobe.

Tako je u jednoj presudi Suda BiH, djelovanje učitelja, direktora optužene pravne osobe za račun te pravne osobe, a koje se sastojalo u podnošenju carinskim organima krivotvorenih isprava na osnovu kojih je izbjegao plaćanje carinskih dažbina koje je pravna osoba, u kojoj je bio direktor, bila dužna platiti, obrazloženo na sljedeći način: „Nesumnjivo je također da je interes prvooptuženog M.D. i njegove firme „M.C.“ kao uvoznika da na uvezenu robu plati što manje carinskih dažbina, odnosno da u što većoj mjeri ostvari sve moguće pogodnosti... Stoga je prvenstveni interes „M.C.“ i prvooptuženog kao njegovog odgovornog lica, bio da ostvari povlastice, a drugi su mu mogli samo pomoći u ostvarenju tog cilja. Otuda je za sud nesumnjivo da je lažno prikazivanje porijekla uvezene robe i unošenje lažnog podatka o zemlji porijekla u carinsku ispravu, učinjeno uz znanje prvooptuženog i sa isključivim ciljem – namjerom izbjegavanja propisanih carinskih dažbina i poreza na uvezenu robu.“³⁶

Krivično djelo je učinjeno za račun pravne osobe i u slučaju kada učinitelj krivično djelo nije učinio isključivo u interesu pravne osobe nego je to npr. učinio i u svom ličnom interesu.

Treća, zakonom alternativno propisana, odlika učiniočevog djelovanja, koja može dovesti do odgovornosti pravne osobe za njeno krivično djelo, je učinjenje krivičnog djela **u korist pravne osobe**.

Korist koju zakon ima u vidu može biti bilo koja korist – imovinska i neimovinska. „Pojam koristi treba shvatiti u najširem smislu. To je bilo kakva korist, kako imovinske, tako i neimovinske prirode, kojom se stvara povoljniji položaj za pravno lice u bilo kojoj oblasti. Imovinska korist obuhvata, kako direktne, tako i indirektne oblike koristi, kao što su uštede i izbjegavanje određenih izdataka za pravno lice, upošljavanje radnika uz plaćanje zarade koja je niža od tržišne, sprečavanje štete i dr. Vrste neimovinske koristi mogu biti vrlo različite,

³⁵ Mitja Deisinger, Miroslav Vrhovšek, Krivična odgovornost pravnih lica, str. 52-53., Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009. godine

³⁶ Presuda Suda BiH, broj X-K-05/164 od 29.04.2008. godine, str. 58.

počevši od prikupljanja informacija za pravno lice, stjecanja i učvršćivanja poslovnog ugleda, pa do dobijanja dozvola za obavljanje određenih djelatnosti.³⁷

Odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja može postojati i kada učinitelj nije djelovao isključivo u korist pravne osobe, nego i u svoju korist ili i u korist neke druge osobe.

Budući da zakon za odgovornost pravne osobe za krivično djelo traži da je učinitelj krivično djelo učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, izostanak bilo kakve koristi za pravnu osobu od učinjenog krivičnog djela, ne isključuje mogućnost odgovornosti pravne osobe za krivično djelo, ako je učinitelj djelo učinio u ime ili za račun pravne osobe.

S obzirom da je učinjenje krivičnog djela od strane učinitelja u ime, za račun ili u korist pravne osobe, jedan od dva zakonom kumulativno postavljena uslova za odgovornost pravne osobe za krivično djelo, **činjenični osnov naredbe o provođenju istrage odnosno optužnice protiv pravne osobe kao i činjenični osnov presude kojom se pravna osoba oglašava odgovornim za krivično djelo, mora sadržavati, osim činjenica i okolnosti iz kojih proizilaze zakonska obilježja određenog krivičnog djela učinitelja, i činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi da je pri njegovom učinjenju učinitelj postupao u ime, za račun ili u korist te pravne osobe.**

Stoga je dužnost tužioca da pribavi i izvede dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Navedene činjenice i okolnosti su nužan element činjeničnog opisa djela jer predstavljaju činjenice i okolnosti od kojih zavisi primjena određenih odredaba krivičnog zakona (član 285. stav 1. tačka a) ZKP BiH)³⁸ – odredaba o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela. U protivnom, izreka presude je nerazumljiva jer ne sadrži sve što je potrebno da se odredi odgovornost pravne osobe za određeno krivično djelo, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH³⁹ zbog koje se žalbom može pobijati prvostepena presuda.

Također, u skladu sa članom 290. stav 7. ZKP BiH,⁴⁰ **obrazloženje pismeno izrađene presude mora sadržavati određene i potpune razloge zbog kojih sud nalazi dokazanim ili nedokazanim činjenice i okolnosti iz optužnice, kako one iz kojih proizilaze zakonska obilježja krivičnog djela učinitelja, tako i one iz kojih proizilazi da je učinitelj pri učinjenju krivičnog djela postupao u ime, za račun ili u korist pravne osobe.** U protivnom, presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, što, također, predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

³⁷ Dr. Zoran Stojanović, *Odgovornost pravnog lica za krivična djela*, Zbirka izlaganja učesnika Seminara o odgovornosti pravne osobe za krivična djela i praćenju, oduzimanju i povraćaju dobara, održanom u Kolašinu, 21-24. oktobra 2009. godine, Podgorica 2010. godine

³⁸ Istovjetne odredbe sadrže član 300. stav 1. tačka a) ZKP FBiH, član 299. stav 1. tačka a) ZKP RS i član 285. stav 1. tačka a) ZKP BD BiH.

³⁹ Istovjetnu odredbu sadrži član 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH, član 311. stav 1. tačka i) ZKP RS i član 297. stav 1. tačka k) ZKP BD BiH.

⁴⁰ Istovjetnu odredbu sadrži član 305. stav 7. ZKP FBiH, član 304. stav 7. ZKP RS i član 290. stav 7. ZKP BD BiH.

Primjer broj 1: Činjenični i pravni osnov optužnice protiv fizičkih osoba kao učinitelja krivičnog djela i protiv pravne osobe za krivično djelo koje su učinitelji, koji nisu ni odgovorne osobe ni zaposlenici pravne osobe, učinili za račun te pravne osobe:

Optužnica

Protiv:

- 1. G.M. (slijede lični podaci optuženog),*
- 2. K.J. (slijede lični podaci optuženog) i*
- 3. Pravne osobe „M.C.“ d.o.o. G. (slijede podaci za pravnu osobu)*

Što su:

U periodu između 01.01.2005. i 31.08.2005. godine, kao zaposlenici privrednog društva „B.B.“ d.o.o. Š.B., ovlaštenog špeditera pravne osobe „M.C.“ d.o.o. G., nakon što su P.H., direktoru pravne osobe „M.C.“ d.o.o. predložili da pribave dokumentaciju na osnovu koje će „M.C.“ d.o.o. G. izbjeći plaćanje carinskih obaveza prilikom uvoza robe iz Državne zajednice Srbije i Crne Gore u Bosnu i Hercegovinu, što je P.H. odobrio, pa su G.M. i K.J., kako bi pravna osoba „M.C.“ d.o.o. izbjegla plaćanje carinskih obaveza, za račun pravne osobe „M.C.“ podnijeli lažne carinske isprave carinskim organima u Bosni i Hercegovini i time prikazali lažne podatke koji su od utjecaja na utvrđivanje iznosa carinskih obaveza, tako što su prilikom uvoza lož ulja od dobavljača „A.A.“ A.D. K. iz Državne zajednice Srbije i Crne Gore, podnijeli Carinskoj ispostavi G. 45 carinskih deklaracija, uz koje su priložili 4 krivotvorena EUR I uvjerenja o kretanju i 45 krivotvorenih certifikata o kvantitetu i kvalitetu robe preduzeća „J.I.“ a.d. iz P., i to:

- (slijedi oznaka carinskih isprava sa lažnim podacima i datumima njihovog podnošenja carinskom organu)*

čime su lažno prikazali Carinskoj ispostavi G. da je uvezena roba porijeklom iz Državne zajednice Srbije i Crne Gore, a time iskoristili carinske pogodnosti, odnosno preferencijalno carinsko postupanje na temelju člana 17. stav 1. i stav 4. Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine, a koje proizilazi iz Ugovora o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Savezne Vlade Savezne Republike Jugoslavije (Službeni glasnik BiH br. 4/02), (Ugovor o slobodnoj trgovini), iako su znali da je uvezena roba porijeklom iz Grčke i da ne ispunjava uslove za pogodnosti predviđene Ugovorom o slobodnoj trgovini, pa je tako, u navedenom periodu, pravna osoba „M.C.“ d.o.o. izbjegla plaćanje carine u ukupnom iznosu od 94.008,01 KM i carinsko evidentiranje u ukupnom iznosu od 9401,22 KM, koje je bila dužna platiti po Zakonu o carinskoj tarifi (Službeni glasnik BiH broj 1/98, 5/98, 28/98, 31/02, 32/04, 58/04) i Zakonu o carinskoj politici (Službeni glasnik BiH broj 57/04),

čime bi:

G.M. i K.J. učinili produženo krivično djelo Carinska prevara iz člana 216. stav 3. u vezi sa stavom 1. i u vezi sa članovima 29. i 54. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, a pravna osoba, na osnovu člana 124. tačka a) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, bila

odgovorna za krivično djelo Carinska prevara iz člana 216. stav 3. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

7.3. Postojanje doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela

Uz ispunjenje uslova da je učinitelj krivično djelo učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, za ustanovljenje odgovornosti pravne osobe za to krivično djelo potrebno je utvrditi i da je ispunjen jedan od sljedećih zakonom propisanih uslova (član 124. tačka a) – d) KZ BiH):

- a) da smisao učinjenog krivičnog djela proizilazi iz zaključka, naloga ili odobrenja rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe ili
- b) da su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe utjecali na učinitelja ili mu omogućili da učini krivično djelo ili
- c) da pravna osoba raspolaže protupravno ostvarenom imovinskom koristi ili koristi predmete nastale krivičnim djelom ili
- d) da su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe propustili dužni nadzor nad zakonitošću rada radnika.

Iz sadržine navedenih alternativno propisanih uslova može se zaključiti da oni predstavljaju **oblike doprinosa rukovodećih i nadzornih organa pravne osobe učinjenju krivičnog djela od strane učinitelja.**

Rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe su organi koji su ovlašteni na predstavljanje pravne osobe, na donošenje odluka u ime pravne osobe i na vršenje kontrole ili nadzora unutar pravne osobe. Po svom sastavu, oni mogu biti individualni ili kolektivni.

Koja su tijela ili organi pravne osobe ovlašteni da predstavljaju pravnu osobu, da donose odluke u ime pravne osobe i da vrše kontrolu ili nadzor unutar pravne osobe, određeno je zakonom ili drugim propisom, uključujući i propise pravne osobe.

Međutim, **rukovodećim organima pravne osobe, u smislu ove zakonske odredbe, potrebno je smatrati i osobe ili grupe osoba u pravnoj osobi koje faktički vode poslove pravne osobe i usmjeravaju njeno djelovanje.** Prema tome, odgovornost pravne osobe za krivično djelo mogu zasnovati i radnje ili propuštanja takvih faktičkih rukovodećih ili nadzornih organa.

Takvo shvatanje predstavlja proširenje ranije zauzetog stava naše sudske prakse o značenju pojma „odgovorna osoba“ na shvatanje pojma „rukovodeći ili nadzorni organ“ u pravnoj osobi.

Tako se u jednoj skorijoj presudi Suda BiH, u predmetu u kojem se optuženoj fizičkoj osobi stavljalo na teret krivično djelo porezne utaje iz člana 210. stav 1. KZ BiH, koje se sastojalo u izbjegavanju plaćanja davanja propisanih poreznim zakonodavstvom BiH propuštanjem obračunavanja, prijavljivanja i plaćanja određene vrste poreza, a koja je tom

presudom oslobođena od optužbe zbog toga što nije imala svojstvo odgovorne osobe u pravnoj osobi obvezniku te vrste poreza, sud bavio i time da li je optuženi faktički upravljao firmom, pa je, u vezi s tim, u presudi navedeno:

„ ...Vijeće je razmotrilo i mogućnost da su optuženom P. od strane direktora bila prenesena određena ovlaštenja, uključujući obračun i plaćanje zakonom utvrđene obaveze plaćanja poreza ili da je optuženi u stvarnosti – faktički upravljao firmom, a da je drugo lice samo formalno bilo upisano u sudski registar pravnog lica kao direktor...

Međutim, tužilaštvo, ni u ponovljenom postupku nije izvelo niti jedan dokaz, kako materijalni tako ni onaj subjektivnog značaja, kojim bi potvrdili u krajnjem da je optuženi de facto upravljao firmom, nezavisno da li je bio direktor ili ne.

Naprotiv, svjedok T.M., čiji je iskaz cijenjen u vezi sa ostalim dokazima, navodi da ne zna s kim je razgovarao (muškom ili ženskom osobom), te isti niti u jednoj izjavi datoj pred tužilaštvom, pa čak ni u postupku vođenim pred Sudom BiH, nije nikada optuženog pomenuo kao aktera bilo koje radnje. Također, uvidom u materijalnu dokumentaciju, evidentno je da potpisa optuženog nema ni na jednom relevantnom dokumentu, niti da postoje bilo kakve indicije koje bi ukazivale da je on sačinjavao te račune i otpremnice...

Na osnovu iskaza svih svjedoka, predloženih od strane tužilaštva, na kojem je i bio teret dokazivanja, sud nije mogao isključujući svaku razumnu sumnju izvesti zaključak da je optuženi P.D. imao ni faktičku vlast. Te sve eventualne pretpostavke i špekulacije, bez konkretnih dokaza, ne mogu predstavljati osnov za krivnju optuženog.⁴¹

Očito je, dakle, da bi po stajalištu suda izraženom u ovoj presudi, osnov za krivnju optuženog moglo biti i faktičko upravljanje pravnom osobom od strane optuženog, ali da u konkretnom slučaju sud nije našao dokaza na osnovu kojih bi se mogao izvesti zaključak da je optuženi, iako nije bio direktor pravne osobe, faktički njome upravljao.

Prvi od članom 124. KZ BiH alternativno propisanih uslova za odgovornost pravnih osoba za krivična djela koji se tiču doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela od strane učinitelja, zahtijeva da smisao učinjenog krivičnog djela proizilazi iz zaključka, naloga ili odobrenja rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe.

Zakon u ovoj odredbi spominje tri vrste odluka rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe – zaključke, naloge i odobrenja. Doprinos pravne osobe bi se u ovom slučaju sastojao u donošenju neke od tih odluka (odnosno odluke koja po svojoj sadržini i dejstvu predstavlja zaključak, nalog ili odobrenje ali koja nosi drugačiji naziv) iz koje proizilazi smisao učinjenog krivičnog djela od strane navedenih organa pravne osobe (odnosno onih koji faktički vode poslovanje, odnosno usmjeravaju djelovanje pravne osobe). Zaključci i nalozi, po svom uobičajenom sadržaju i pravnom dejstvu, predstavljaju odluke koje imaju obavezujući karakter za one kojima su namijenjeni i prethode preduzimanju radnji od onih kojima su namijenjeni. Odobrenje je odluka kojom se rukovodeći ili nadzorni organi u pravnoj osobi saglašavaju sa nekim već započetim ili namjeranim radnjama učinitelja.

⁴¹ Presuda Suda BiH, broj X-KŽ-06/306 od 20.03.2009. godine.

Ove odluke rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe ne moraju biti donijete u nekom formalnom obliku. Dovoljno je utvrditi da je takav zaključak, nalog ili odobrenje bio predmet razmatranja i odlučivanja navedenih organa i da je učinilac sa njima bio upoznat.

S obzirom da zakon za odgovornost pravne osobe za krivično djelo **zahtijeva da smisao učinjenog krivičnog djela proizilazi iz zaključka, naloga ili odobrenja rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe, ovaj uslov će biti ispunjen i kada navedenim odlukama nije bilo obuhvaćeno učinjeno krivično djelo u pojedinostima njegovog učinjenja.**

U slučaju optuženja odnosno oglašavanja pravne osobe odgovornom za krivično djelo učinitelja po osnovu iz člana 124. tačka a) KZ BiH, činjenični osnov optužnice odnosno presude mora sadržavati činjenice i okolnosti koje se odnose na određenje rukovodećeg ili nadzornog organa pravne osobe koji je donio neku od, u toj zakonskoj odredbi pomenutih, odluka kao i činjenice i okolnosti u kojima se ogleda sadržina i smisao te odluke, te njena povezanost sa učinjenim krivičnim djelom. U protivnom, izreka presude neće sadržavati sve što je potrebno da se odredi odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja, te će usljed toga biti nerazumljiva, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

Ostvarenje ovih zahtjeva podrazumijeva pribavljanje i izvođenje dokaza kojima se te činjenice utvrđuju.

Prema tački b) člana 124. KZ BiH, pravna osoba će biti odgovorna za krivično djelo koje je učinilac učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, ako su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe utjecali na učinitelja ili mu omogućili da učini krivično djelo.

Rukovodeći ili nadzorni organi su utjecali na učinitelja da učini krivično djelo kada su svojim radnjama doprinijeli da učinilac donese ili učvrsti odluku da učini krivično djelo u ime, za račun ili u korist pravne osobe, a omogućili su učinitelju da učini krivično djelo onda kada su mu stvorili uslove za učinjenje ili olakšali učinjenje krivičnog djela (npr. davanjem finansijskih ili tehničkih sredstava za učinjenje krivičnog djela, pružanjem potrebnih stručnih ili tehničkih usluga za učinjenje djela, uklanjanjem prepreka za učinjenje krivičnog djela, davanjem potrebnih informacija).

U slučaju optuženja, odnosno oglašavanja pravne osobe odgovornom za krivično djelo učinitelja po osnovu iz člana 124. tačka b) KZ BiH, činjenični osnov optužnice, odnosno presude mora sadržavati činjenice i okolnosti koje se odnose na određenje rukovodećeg ili nadzornog organa pravne osobe koji je je utjecao na učinitelja ili mu omogućio da učini krivično djelo, kao i činjenice i okolnosti u kojima se ogleda način i sadržina tog utjecaja na učinitelja, odnosno omogućavanja učinjenja krivičnog djela učinitelja, te povezanost izvršenog utjecaja, odnosno omogućavanja učinjenja sa učinjenim krivičnim djelom. U protivnom, izreka presude neće sadržavati sve što je potrebno da se odredi odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja, te će usljed toga biti nerazumljiva, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

Prema tački c) člana 124. KZ BiH, pravna osoba će biti odgovorna za krivično djelo koje je učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe kada pravna osoba raspolaže sa protivpravno ostvarenom imovinskom korišću ili koristi predmete nastale krivičnim djelom.

Raspologanje sa protivpravno ostvarenom imovinskom korišću ili korištenje predmeta nastalih krivičnim djelom pretpostavlja da je krivično djelo u formalnom smislu dovršeno, tj. da je ostvaren njegov zakonski opis. **Raspologanje ostvarenom imovinskom korišću ili korištenje predmetima nastalim krivičnim djelom je faktičko korištenje rezultata krivičnog djela učinitelja od strane rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe. Ono predstavlja njihovo prihvatanje tog krivičnog djela i dalje održavanje povrede zaštićenog dobra i protivpravnog stanja stvorenog tim krivičnim djelom.** Stoga je za odgovornost pravne osobe u ovom slučaju potrebna svijest organa pravne osobe o tome da su imovinska korist kojom pravna osoba raspolaže ili predmet koji koristi nastali krivičnim djelom. „Sticanje imovinske koristi ili predmeta u dobroj veri ne može da dovede do odgovornosti pravnog lica.“⁴²

U slučaju optuženja odnosno oglašavanja pravne osobe odgovornom za krivično djelo učinitelja po osnovu iz člana 124. tačka c) KZ BiH, činjenični osnov optužnice odnosno presude mora sadržavati činjenice i okolnosti kojima se konkretizuje o raspolaganju kojom imovinskom korišću odnosno o korišćenju kojih predmeta nastalih krivičnim djelom se radi, kao i činjenice i okolnosti u kojima se ogleda način tog raspolaganja odnosno korištenja, iz čega proizilazi povezanost pravne osobe sa krivičnim djelom učinitelja. U protivnom, izreka presude neće sadržavati sve što je potrebno da se odredi odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja, te će usljed toga biti nerazumljiva, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

Prema tački d) člana 124. KZ BiH, pravna osoba će biti odgovorna za krivično djelo koje je učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, kada su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe propustili dužni nadzor nad zakonitošću rada radnika.

Dužni nadzor nad zakonitošću rada radnika je nadzor koji su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe dužni vršiti po odgovarajućim propisima. Zakonitost rada radnika, koju su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe dužni nadzirati, podrazumijeva obavljanje rada radnika u skladu sa zakonom i propisima kojima se zakon razrađuje. Obaveza vršenja nadzora nad zakonitošću rada radnika podrazumijeva i obavezu rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe da preduzmu mjere kako bi se propusti, uočeni nadzorom, otklonili. Stoga će ovaj uslov odgovornosti pravne osobe za učinjeno krivično djelo biti ispunjen i onda kada rukovodeći organi nisu preduzeli odgovarajuće mjere da se nezakonitost, uočena pri preduzimanju mjera nadzora, otkloni.

U slučaju optuženja, odnosno oglašavanja pravne osobe odgovornom za krivično djelo učinitelja po osnovu iz člana 124. tačka d) KZ BiH, činjenični osnov optužnice, odnosno presude mora sadržavati činjenice i okolnosti koje se odnose na određenje rukovodećeg ili nadzornog organa pravne osobe, koji je propustio dužni nadzor nad zakonitošću rada radnika kao i činjenice i okolnosti kojima se određuju osnovi po

⁴² Mitja Deisinger, Miroslav Vrhovšek, Krivična odgovornost pravnih lica, str. 56., Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.

kojima su taj nadzor rukovodeći ili nadzorni organi bili dužni vršiti i iz kojih proizilazi nezakonit rad radnika pravne osobe, te činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi povezanost navedenih propusta rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe sa učinjenim krivičnim djelom. U protivnom, izreka presude neće sadržavati sve što je potrebno da se odredi odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja, te će usljed toga biti nerazumljiva, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

Prema tome, za odgovornost pravne osobe za krivično djelo potrebno je svjesno djelovanje njegovih nadzornih ili rukovodnih organa koje je objektivno doprinijelo učinjenju krivičnog djela. To svjesno djelovanje rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe, koje podrazumijeva njihovu pravilnu predstavu o sopstvenom djelovanju se pretpostavlja, ali nije isključena mogućnost dokazivanja suprotnog.

Iz zakonskog opisa traženih oblika doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe a učinjenju krivičnog djela od strane fizičke osobe kao učinitelja, vidljivo je da taj doprinos može biti različitog inteziteta. **Intezitet doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe učinjenju krivičnog djela značajna je okolnost pri izboru krivične sankcije, odnosno odmjeravanju kazne pravnoj osobi.**

Inače, **ako je doprinos pravne osobe učinjenju krivičnog djela bio neznatan, član 376. ZKP BiH⁴³ predviđa da tužitelj može odlučiti da protiv pravne osobe ne zahtijeva pokretanje krivičnog postupka kada okolnosti slučaja ukazuju da to ne bi bilo svrsishodno.**

7.4. Sadržina činjeničnog i pravnog osnova izreke optužnice i presude te sadržina obrazloženja presude u vezi sa zakonskim uslovima za odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja

S obzirom da je za odgovornost pravne osobe za krivično djelo koje je učinilac učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe potrebno utvrđenje jednog od odredbom člana 124. tačka a) – d) KZ BiH određenih oblika doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe učinjenju krivičnog djela, **činjenični osnov naredbe o provođenju istrage, odnosno optužnice protiv pravne osobe, kao i činjenični osnov presude kojom se pravna osoba oglašava odgovornom za krivično djelo, mora sadržavati:**

- činjenice i okolnosti iz kojih proizilaze zakonska obilježja određenog krivičnog djela učinitelja,
- činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi da je pri njegovom učinjenju učinitelj postupao u ime, za račun ili u korist te pravne osobe i
- činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi jedan od zakonom određenih oblika doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela.

Ove činjenice i okolnosti su nužan elemenat činjeničnog opisa djela jer predstavljaju činjenice i okolnosti od kojih zavisi primjena određenih odredaba krivičnog zakona (član 285. stav 1. tačka a) ZKP BiH) – odredaba o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela. U protivnom, izreka presude je nerazumljiva jer ne sadrži sve što je potrebno da se odredi

⁴³ Istovjetnu odredbu sadrže član 397. ZKP FBiH, član 399. stav 1. ZKP RS i član 376. stav 1. ZKP BD BiH.

odgovornost pravne osobe za određeno krivično djelo, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

Također, izreka navedenih odluka, u odnosu na pravnu osobu, osim naziva krivičnog djela učinitelja i oznake zakonske odredbe kojom je ono određeno, treba sadržavati i oznaku zakonske odredbe kojom je u zakonu određen, u konkretnom slučaju postojeći osnov odgovornosti pravne osobe za krivično djelo učinitelja (član 285. stav 1. tačka b) ZKP BiH).⁴⁴

Nadalje, u skladu sa članom 290. stav 7. ZKP BiH, **obrazloženje pismeno izrađene presude mora sadržavati određene i potpune razloge zbog kojih sud nalazi dokazanim ili nedokazanim kako da je učinitelj učinio određeno krivično djelo u ime, za račun ili u korist pravne osobe, tako i postojanje nekog od zakonom zahtijevanih oblika doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela.** U protivnom, presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, što, također, predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH, zbog koje se žalbom može pobijati prvostepena presuda.

Radi ilustracije načina na koji se vrši pravno zaključivanje o postojanju zakonskih uslova za odgovornost pravne osobe za krivično djelo koje je učinitelj učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe, navešćemo dio iz presude Apelacionog vijeća Suda BiH:

„31. Na kraju, advokat B., u svojstvu zastupnika pravnog lica „T.L.T.“ d.o.o. Č., ističe da iako je ovo pravno lice oglašeno krivim jer je raspolagalo protivpravno ostvarenom imovinskom koristi, te je na osnovu toga oglašeno krivim za počinjeno krivično djelo, nigdje nije utvrđeno o kojoj se to protivpravno stečenoj imovinsko pravnoj koristi radi, zbog čega ne postoji osnov odgovornosti ovog pravnog lica.

32. U vezi sa navedenim prigovorom je i prigovor kojim se ukazuje na navodnu protivrječnost izreke presude samoj sebi (bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH), a što proizlazi iz činjenice da je prvostepenom presudom, optuženi P.S. oglašen krivim da je počinio krivično djelo Porezne utaje iako je pravno lice „T.L.T.“ d.o.o. Č., čiji je on bio osnivač i direktor, navodno prodalo robu na malo nepoznatim kupcima, a koji promet je kroz finansijsku dokumentaciju ovog pravnog lica prikazan kao promet na veliko sa pravnim licima nabrojanim u tačkama 1. i 2. osuđujućeg dijela prvostepene presude, na koji način se zapravo kao počinilac predmetnog krivičnog djela pojavljuje pravno lice „T.L.T.“ d.o.o. Č.

33. Apelaciono vijeće istaknute prigovore nalazi neosnovanim.

34. Pri obrazlaganju svog stava o neosnovanosti svih istaknutih prigovora, Apelaciono vijeće će se prije svega osvrnuti na navodno počinjenu bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, odnosno kontradiktornost izreke presude samoj sebi, a koja se, kako branilac ističe, ogleda u činjenici što je za krivično djelo koje je počinilo pravno lice „T.L.T.“ d.o.o. Č., oglašen krivim i optuženi P.S.

35. U vezi sa istaknutim žalbenim prigovorom, potrebno je, prije svega ukazati na odredbe KZ BiH, koje propisuju odgovornost pravnog lica za počinjeno krivično djelo.

⁴⁴ Istovjetnu odredbu sadrže član 300. stav 1. tačka b) ZKP FBiH, član 299. stav 1. tačka b) ZKP RS i član 285. stav 1. tačka b) ZKP BD BiH.

Naime, u smislu odredbe člana 124. KZ BiH, „*Za krivično djelo koje je učinilac učinio u ime, za račun ili u korist pravnog lica, odgovorno je pravno lice: a).... b)....c) ili kada pravno lice raspolaže protupravno ostvarenom imovinskom koristi ili koristi predmete nastale krivičnim djelom; d)....*“

36. Nadalje, odredbom člana 125. stav 2. KZ BiH propisano je da „*odgovornost pravnog lica ne isključuje krivicu fizičkih, odnosno odgovornih lica za učinjeno krivično djelo.*“

37. U smislu odredbe člana 13. stav 1. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga, obveznik poreza na promet je pravno lice ili građanin koji proda proizvode krajnjem potrošaču. S obzirom da je pravno lice „T.L.T.“ d.o.o. Č., prodalo robe krajnjim potrošačima, isto je u smislu citirane odredbe člana 13. stav 1. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga postalo obveznikom poreza na promet.

38. Kako je, na osnovu odredbe člana 276. Zakona o privrednim društvima, direktor pravnog lica odgovoran za njegovo zakonito poslovanje, a odgovornost za zakonito poslovanje, podrazumijeva i odgovornost za uredno izmirenje poreznih obaveza, obaveza optuženog P.S. bila je da u ime pravnog lica „T.L.T.“ d.o.o. Č., izmiri porezne obaveze nastale prodajom robe krajnjim potrošačima, odnosno prodajom robe „na malo“. Međutim, optuženi P.S. je, postupajući u ime pravnog lica čiji je bio direktor i odgovorno lice, izbjegao platiti nastalu poreznu obavezu, na način što je promet na malo, kroz fiktivno sačinjenu finansijsku dokumentaciju ovog pravnog lica, prikazao kao promet na veliko, odnosno kao prodaju radi dalje prodaje, kod koje se obaveza plaćanja poreza na promet, u smislu odredbe člana 8. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga, prevaljuje na kupca. Na taj način, optuženi P.S., je postupajući u ime pravnog lica „T.L.T.“ d.o.o. Č., počinio krivično djelo Porezne utaje, utajivši porez na promet u iznosu od 16.073,90 KM i 28.550,90 KM, koji iznos novca je umjesto da postane prihodom budžeta FBiH (iznos poreza na promet iz tačke 1. izreke presude), odnosno budžeta BiH (iznos poreza na promet iz tačke 2. izreke presude), zadržan na računima pravnog lica „T.L.P.“ d.o.o. Č., pa je ovo pravno lice, tim novcem, koji zapravo predstavlja protivpravno ostvarenu imovinsku korist, raspolagalo ...

39. S druge strane, optuženi P.S. je, kako je to pravilno zaključeno u prvostepenoj presudi, svoje radnje (pružanje lažnih podataka o stečenim oporezivim prihodima) usmjerene na počinjenje krivičnog djela porezne utaje, preduzeo s direktnim umišljajem, a s obzirom da u skladu sa citiranom odredbom člana 125. stav 2. ZKP BiH, odgovornost pravnog lica ne isključuje krivičnu odgovornost fizičkih lica za učinjeno krivično djelo, prvostepeno vijeće je pravilno postupilo oglašivši i P.S. krivim za izvršenje navedenog krivičnog djela.⁴⁵

⁴⁵ Presuda Suda BiH, broj KPŽ 01/10 od 02.09.2010. godine.

Primjer broj 2: Izreka dijela presude kojim se pravna osoba oglašava odgovornom za krivično djelo učinitelja – fizičke osobe:

P R E S U D A

Optužena pravna osoba „T.“ d.o.o. Sarajevo (slijede ostali podaci za pravnu osobu)

Odgovorna je

za krivično djelo Teško krivično djelo protiv opće sigurnosti ljudi i imovine iz člana 328. stav 4. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 323. stav 4. u vezi sa stavom 2. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, a na osnovu člana 128. tačka d) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, time

što:

U periodu od 18.08.2009. do 02.02.2009. godine, tokom izgradnje mini hidrocentrale „D.“ u mjestu K., općina G., uprava pravne osobe „T.“ d.o.o. Sarajevo, suprotno odredbi člana 275. Zakona o privrednim društvima, nije vršila nadzor nad zakonitim provođenjem općih i posebnih mjera zaštite na radu od strane rukovodioca izgradnje mini hidrocentrala K.H., koji je, djelujući u ime pravne osobe „T.“ d.d., postupao suprotno odredbama člana 8. i 9. Zakona o zaštiti na radu i člana 8., 9. i 30. Pravilnika o zaštiti na radu „T.“ d.o.o. Sarajevo, iako je bio svjestan da zbog takvog ponašanja može nastupiti zabranjena posljedica ali je olako držao da ona neće nastupiti, pa je na taj način izazvao opasnost za život ljudi tako što prilikom rekonstrukcije i sanacije cjevovoda postavljenog u zemlji nije osigurao posebne uslove rada u cjevovodu, ventilaciju, način rada agregata, otklanjanje opasnih materija plina i prašine, pa kada su dana 02.02.2009. godine oko 8,00 sati radnici Č. Š. i Č. J. ušli unutar cjevovoda u dubinu oko 700 metara da spoje cijevi, tako da svaki spoj cijevi najprije bruse iznutra u dužini od oko 80,00 cm, pri tome koristeći električnu brusilicu i agregat, pri čijem radu je došlo do ispuštanja ugljen-monoksida i prašine, usljed čega je došlo do gušenja radnika Č.Š. i Č. J. ugljen-monoksidom, kod kojih je nađeno u organizmu preko 50% ugljen-monoksida, zbog čega je nastupila smrt Č. Š. i Č.J.

Napomene za edukatore uz VII. poglavlje:

- 7. poglavlje se odnosi na ključnu odredbu KZ BiH o osnovama odgovornosti pravnih osoba za krivična djela.
- Polaznicima je potrebno posebno ukazati da pravna osoba odgovara za krivično djelo učinitelja – fizičke osobe, te da pravna osoba ne može biti učinitelj krivičnog djela. Pri tome je potrebno pozvati se na konkretne zakonske odredbe iz kojih to proizilazi te ukazati na specifičnosti sadržaja optužnice protiv pravne osobe koje iz toga proizilaze.
- Analizom relevantnih odredaba XIV. poglavlja KZ BiH polaznicima je potrebno ukazati da zakon ne govori o krivici pravnih osoba za krivično djelo nego o odgovornosti pravne osobe za krivično djelo učinitelja – fizičke osobe.
- Radi shvatanja zakonskog koncepta odgovornosti pravnih osoba za krivična djela potrebno je posebno analizirati uslove, te odgovornosti koje se odnose na krivično djelo učinitelja, a posebno uslove koji se odnose na doprinos pravne osobe učinjenju krivičnog djela učinitelja – fizičke osobe.
- Potrebno je osigurati da se polaznici osposobe da prepoznaju krug potencijalnih učinitelja krivičnih djela u ime, za račun ili u korist pravne osobe, odnosno rukovodeće i nadzorne organe pravnih osoba čijim djelovanjem ili propuštanjem može biti dat doprinos učinjenju krivičnog djela.
- Analizu zakonskih uslova odgovornosti pravnih osoba za krivična djela potrebno je vršiti i u vezi sa zakonskim odredbama koje se odnose na obavezni sadržaj optužnice i presude (izreke i obrazloženja). U sklopu toga, potrebno je s polaznicima analizirati sadržaj odgovarajućih tužilačkih i sudskih odluka, koje se nalaze u prilogu Modula, uz njihovu usporedbu sa primjerima – modelima tužilačkih i sudskih odluka koji su dati u okviru ove nastavne oblasti.

GRANICE ODGOVORNOSTI PRAVNE OSOBE ZA KRIVIČNO DJELO

Član 125. KZ BiH

Granice odgovornosti pravne osobe za krivično djelo

- (1) Uz uslove iz člana 124. (*Osnovi odgovornosti pravne osobe*) ovog zakona, pravna osoba je odgovorna za krivično djelo i kada učinitelj za učinjeno krivično djelo nije kriv.
- (2) Odgovornost pravne osobe ne isključuje krivicu fizičkih, odnosno odgovornih osoba za učinjeno krivično djelo.
- (3) Za krivična djela učinjena iz nehata, pravna osoba može biti odgovorna pod uslovima iz člana 124. tačke d. ovog zakona, i u tom se slučaju pravna osoba može blaže kazniti.
- (4) Kada u pravnoj osobi osim učinitelja nema druge osobe ili organa koji bi mogli usmjeravati ili nadzirati učinitelja, pravna osoba odgovara za učinjeno krivično djelo u granicama učiniočeve odgovornosti.

Iako KZ BiH odgovornost pravne osobe za krivično djelo vezuje uz ostvarenje krivičnog djela od strane učinitelja-fizičke osobe, zakon tu odgovornost ne uslovljava utvrđenjem krivice učinitelja za to krivično djelo. Naime, KZ BiH, u članu 125. stav 1.⁴⁶ određuje da je, uz uslove iz člana 124. tog zakona, pravna osoba odgovorna za krivično djelo i kada učinitelj za učinjeno krivično djelo nije kriv. Ukoliko postoji neki od osnova isključenja krivice učinitelja krivičnog djela učinjenog u ime, za račun ili u korist pravne osobe (npr. neuračunljivost ili stvarna zabluda), to nije zapreka za uspostavljanje odgovornosti pravne osobe za učinjeno krivično djelo, ako su ispunjeni uslovi propisani odredbom člana 124. KZ BiH.

Inače, slijedom odredbe člana 375. stav 2. ZKP BiH,⁴⁷ **protiv pravne osobe može se voditi krivični postupak i ustanoviti njena odgovornost za krivično djelo i onda kada protiv učinitelja krivični postupak nije moguće pokrenuti, odnosno voditi iz zakonom propisanih razloga.** Ti razlozi su, npr. smrt učinitelja, duševno oboljenje učinitelja nakon učinjenja krivičnog djela usljed kojeg nije sposoban učestvovati u postupku, amnestija, pomilovanje, imunitet.

Međutim, pošto je preduslov odgovornosti pravne osobe za krivično djelo postojanje krivičnog djela učinitelja učinjenog u ime, za račun ili u korist pravne osobe, činjenični osnov optužnice kojom se pravna osoba optužuje, odnosno činjenični osnov presude kojom se pravna osoba oglašava odgovornom za krivično djelo, i u takvom slučaju, mora sadržavati činjenice i okolnosti iz kojih proizilaze zakonska obilježja krivičnog djela učinitelja, činjenice

⁴⁶ Istovjetnu odredbu sadrži član 129. stav 1. KZ FBiH, član 128. stav 1. KZ RS i član 129. stav 1. KZ BD BiH.

⁴⁷ Istovjetnu odredbu sadrži član 396. stav 2. ZKP FBiH, član 398. stav 2. ZKP RS i član 375. stav 2. ZKP BD BiH.

i okolnosti iz kojih proizilazi da je učinilac to djelo učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe kao i one iz kojih proizilazi jedan ili više zakonom zahtijevanih oblika doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela od učinitelja.

Pošto se stvarnom smetnjom za pokretanje krivičnog postupka može smatrati i nepostojanje dokaza za osnovanu sumnju da je tačno određena odnosno identificirana – osoba učinilac krivičnog djela, za čije učinjenje inače postoji dovoljno dokaza, moguće je podnijeti optužnicu protiv pravne osobe za krivično djelo neidentificiranog učinitelja i, nakon provedenog postupka, donijeti presudu kojom će pravna osoba biti oglašena odgovornom za to krivično djelo.

U tom kao i prethodnom slučaju, činjenični osnov optužnice odnosno presude mora sadržavati i činjenice i okolnosti iz kojih proizilaze zakonska obilježja krivičnog djela tog neidentificiranog učinitelja krivičnog djela učinjenog u ime, za račun ili u korist pravne osobe, te činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi određeni zakonom propisani oblik doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela od strane tog učinitelja.

Odredbom člana 125. stav 2. KZ BiH⁴⁸ propisano je da odgovornost pravne osobe za krivično djelo ne isključuje krivicu fizičkih odnosno odgovornih osoba za učinjeno krivično djelo. **Odgovornost pravne osobe za krivično djelo, dakle, ne isključuje:**

- **krivicu fizičke osobe koja je učinitelj krivičnog djela za koje odgovara i pravna osoba,**
- **krivicu odgovorne osobe u rukovodećim ili nadzornim organima pravne osobe koja je svojim radnjama, preduzetim u okviru djelovanja rukovodećeg ili nadzornog organa pravne osobe kojim je ostvaren doprinos tih organa pravne osobe učinjenju krivičnog djela, ostvarile obilježja određenog krivičnog djela.**

Odredbom člana 125. stav 3. KZ BiH⁴⁹ propisano je da za krivična djela učinjena iz nehata pravna osoba može biti odgovorna pod uslovima iz člana 124. tačke d) ovog zakona, te da se u tom slučaju pravna osoba može blaže kazniti (fakultativni osnov za ublažavanje kazne pravnoj osobi). Iz ove odredbe se može zaključiti da ostali oblici doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe, propisani u tačkama a) – c) člana 124. ovog zakona, s obzirom na svoju sadržinu, pretpostavljaju umišljajnu djelatnost učinitelja.

Odredbom člana 125. stav 4. KZ BiH,⁵⁰ propisano je da, kada u pravnoj osobi osim učinitelja nema druge osobe ili organa koji bi mogli usmjeravati ili nadzirati učinitelja, pravna osoba odgovara za učinjeno krivično djelo u granicama učiniteljeve odgovornosti.

Odredba se, dakle, odnosi na odgovornost dvije vrste pravnih osoba:

- pravnih osoba koje u svom članstvu nemaju druge osobe osim učinitelja i
- pravnih osoba koje u svom članstvu imaju i druge osobe osim učinitelja, ali nemaju organa personalno različitog od učinitelja koji bi mogao usmjeravati ili nadzirati učinitelja.

Ako je riječ o jednoj od ove dvije vrste pravnih osoba, pravna osoba odgovara za učinjeno krivično djelo u ime, za račun ili u korist pravne osobe, u granicama učiniteljeve

⁴⁸ Istovjetnu odredbu sadrže član 129. stav 2. KZ FBiH, član 128. stav 2. KZ RS i član 129. stav 2. KZ BD BiH.

⁴⁹ Istovjetnu odredbu sadrže član 129. stav 3. KZ FBiH, član 128. stav 3. KZ RS i član 129. stav 3. KZ BD BiH.

⁵⁰ Istovjetnu odredbu sadrže član 129. stav 4. KZ FBiH, član 128. stav 4. KZ RS i član 129. stav 4. KZ BD BiH.

odgovornosti. To znači, ako je, iz nekog razloga, isključena krivica učinitelja, isključena je i odgovornost pravne osobe za krivično djelo učinitelja.

Kod ove dvije vrste pravnih osoba postoji potpuno personalno preklapanje učinitelja i pravne osobe odnosno učinitelja i rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe, pa nije moguće odgovornost pravne osobe posmatrati odvojeno od učiniočeve odgovornosti, niti se za utvrđenje odgovornosti pravne osobe za krivično djelo traži utvrđenje nekog od oblika doprinosa pravne osobe učinjenju krivičnog djela koji su predviđeni u tačkama a) – d) člana 124. KZ BiH.

Primjer broj 3: Činjenični i pravni osnov optužnice kojom se pravna osoba optužuje za krivično djelo učinitelja koji je umro:

OPTUŽNICA

Protiv:

Pravne osobe „A.B.“ d.o.o. B, čiji je direktor i odgovorna osoba bio H.H., koji je umro dana 18.05.2009. godine, zastupanog po zastupniku K. K., nastanjenom u B., Ulica Sarajevska broj 14,

što je:

Kao pravna osoba raspolagala protupravno ostvarenom imovinskom koristi u iznosu od 42.455,68 KM, koju je u ime, za račun i u korist iste ostvario njen direktor i odgovorna osoba H.H., koji je umro dana 18.05.2009. godine, na način što je u periodu od 31.10.2005. do 30.12.2005. godine, u namjeri da izbjegne plaćanje poreza na promet, kao odgovorna osoba u „A.B.“ d.o.o. iz B., koje je bilo porezni obaveznik u smislu člana 8. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga („Službeni glasnik BiH br. 62/04), robu - bijelu tehniku i elektro-aparate za domaćinstvo, prodao na osnovu narudžbenica i izjava sa neistinitim podacima da je roba namijenjena daljnjoj prodaji, te, putem računa sa istim takvim neistinitim podacima, prenio obavezu obračuna i plaćanja poreza na promet na firmu „M.G.“ d.o.o. G., pa je tako, po osnovu 23 računa na ukupan iznos od 212.278,38 KM na ime isporučene robe, na kojima se, bez ispunjavanja uslova iz člana 5. Zakona, nalazila klauzula „porez na promet nije obračunat na osnovu izjave kupca“, propustio, u skladu sa odredbama i članovima 21., 24., 26. i 27. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga, izvršiti obračun, prijavu i plaćanje poreza na promet u ime pravne osobe „A.B.“ d.o.o. B. u ukupnom iznosu od 42.455,68 KM,

usljed čega je pravna osoba „A.B.“ d.o.o., na osnovu člana 124. tačka c) KZ BiH, odgovorna za krivično djelo porezne utaje iz člana 210. stav 1. KZ BiH.

Napomene za edukatore uz 8. poglavlje:

- *Ovo poglavlje, koje se odnosi na granice odgovornosti pravne osobe za krivično djelo, pogodno je za sagledavanje u kojoj mjeri je model izvedene odgovornosti pravnih osoba za krivična djela, koji je, u osnovi, prihvaćen u*

Član 127. KZ BiH Odgovornost pravne osobe za pokušaj

- (1) Ako je učinitelj planirano krivično djelo započeo, ali ga nije dovršio, pod uslovima iz člana 124. (Osnove odgovornosti pravne osobe) ovog zakona, odgovorna je pravna osoba, ako je zakonom propisano kažnjavanje i za pokušaj tog krivičnog djela.**
- (2) Pravna osoba se kažnjava za pokušaj kaznom propisanom za dovršeno krivično djelo, a može se i blaže kazniti.**
- (3) Ako su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe spriječili učinitelja da dovrši započeto krivično djelo, pravna osoba se može osloboditi kazne.**

Iz odredbe člana 127. stav 1. KZ BiH,⁵¹ proizilazi da će **pravna osoba biti odgovorna za pokušaj krivičnog djela ako su istovremeno ispunjeni sljedeći uslovi:**

- učinitelj je s umišljajem započeo učinjenje krivičnog djela u ime, za račun ili u korist pravne osobe, ali ga nije dovršio,
- učinitelj je s umišljajem pokušao učinjenje krivičnog djela za koje se može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna ili drugog krivičnog djela za koje zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj i postoji jedan ili više, u tačkama a) – d) člana 124. KZ BiH, zahtijevanih oblika doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe učinjenju krivičnog djela.

Odredbom člana 127. stav 2. KZ BiH⁵² ovog člana propisano je da se pravna osoba za pokušaj kažnjava kaznom propisanom za dovršeno krivično djelo, a može se i blaže kazniti. Usvojeno je, dakle, isto pravilo o kažnjavanju kao i za učinitelja krivičnog djela. Međutim, to ne znači da se u svakom konkretnom slučaju pokušaja učinjenja krivičnog djela učinitelj i pravna osoba moraju kazniti na isti način. Moguće je, naime, u zavisnosti od okolnosti konkretnog slučaja, za pokušaj krivičnog djela učinitelja kazniti kaznom propisanom za dovršeno krivično djelo, a pravnu osobu blaže kazniti ili obratno.

⁵¹ Istovjetnu odredbu sadrže član 131. stav 1. KZ FBiH, član 130. stav 1. KZ RS i član 131. stav 1. KZ BD BiH.

⁵² Istovjetnu odredbu sadrže član 131. stav 2. KZ FBiH, član 130. stav 2. KZ RS i član 131. stav 2. KZ BD BiH.

Odredbom člana 127. stav 3. KZ BiH⁵³ propisano je da se pravna osoba može osloboditi kazne ako su njeni rukovodeći ili nadzorni organi (oni koji su doprinijeli učinjenju krivičnog djela ili neki drugi rukovodeći ili nadzorni organi iste pravne osobe) spriječili učinitelja da dovrši započeto krivično djelo. Osnov za oslobodjenje pravne osobe od kazne postojaće samo ako su rukovodeći ili nadzorni organi pravne osobe dobrovoljno spriječili učinitelja da dovrši krivično djelo.

Ukoliko se radi o nesvršenom pokušaju krivičnog djela, sprečavanje učinitelja da dovrši započeto krivično djelo sastojće se u radnji rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe kojom se učinitelj sprečava da dovrši započetu radnju učinjenja krivičnog djela. Ukoliko se radi o svršenom pokušaju krivičnog djela, sprečavanje učinitelja da dovrši krivično djelo sastojće se u radnjama rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe kojima se sprečava nastupanje posljedice krivičnog djela.

10. PRODUŽENO KRIVIČNO DJELO I ODGOVORNOST PRAVNIH OSOBA

Član 128.

Produženo krivično djelo i odgovornost pravnih osoba

Kad je kod pravne osobe prisutan isti osnov odgovornosti u pogledu više istovrsnih i vremenski povezanih krivičnih djela više učinitelja, pravna osoba je odgovorna kao da je učinjeno jedno krivično djelo.

Iako odredba člana 128. KZ BiH⁵⁴ u svom nazivu sadrži pojam „produženo krivično djelo“, koje prema odredbi člana 54. stav 2. KZ BiH,⁵⁵ podrazumijeva, između ostalog, više istih ili istovrsnih krivičnih djela istog učinitelja, odredba se u stvari odnosi na odgovornost pravne osobe za jedan poseban slučaj učinjenja više krivičnih djela od strane više učinitelja u ime, za račun ili u korist pravne osobe.

Odredba člana 128. KZ BiH odnosi se, dakle, na situaciju kada je kod pravne osobe prisutan isti osnov odgovornosti u pogledu više istovrsnih i vremenski povezanih krivičnih djela više učinitelja. U tom slučaju, pravna osoba je odgovorna kao da je učinjeno jedno krivično djelo što praktično znači da se pravnoj osobi tada izriče jedna kazna.

Prema tome, **da bi pravna osoba, u skladu sa ovom zakonskom odredbom, bila odgovorna za jedno krivično djelo iako je više učinitelja učinilo više krivičnih djela u njeno ime, za njen račun ili u njenu korist, potrebno je da se ispune tri uslova:**

- **da se radi o više istovrsnih krivičnih djela (više istih krivičnih djela ili njegovih privilegiranih ili kvalificiranih oblika) više učinitelja učinjenih u ime, za račun ili u korist te pravne osobe,**
- **da se radi o vremenski povezanim krivičnim djelima (krivičnim djelima učinjenim istovremeno ili u određenom vremenskom kontinuitetu) više učinitelja i**

⁵³ Istovjetnu odredbu sadrže član 131. stav 3. KZ FBiH, član 130. stav 3. KZ RS i član 131. stav 3. KZ BD BiH.

⁵⁴ Istovjetnu odredbu sadrže član 132. KZ FBiH, s tim što se umjesto „istog osnova odgovornosti“ u ovom zakonu govori o „istovjetnom osnovu odgovornosti“, član 131. KZ RS i član 132. KZ BD BiH.

⁵⁵ Istovjetne odredbe sadrže član 55. stav 2. KZ FBiH, član 42a. stav 1. KZ RS i član 55. stav 2. KZ BD BiH.

- **da je u pogledu svih tih krivičnih djela kod pravne osobe prisutan isti (istovjetan) osnov odgovornosti.**

Kada su ispunjeni uslovi iz ovog člana, pravna osoba se oglašava odgovornom za jedno krivično djelo čija se pravna kvalifikacija određuje prema najtežem od učinjenih istovrsnih krivičnih djela i izriče joj se kazna koja je propisana za to krivično djelo. U tom slučaju se u izreci presude izričito navodi ovaj zakonski osnov za oglašavanje pravne osobe odgovornom za jedno krivično djelo i izricanje optuženoj pravnoj osobi jedne kazne.

Ako je učinilac učinio produženo krivično djelo u smislu člana 54. KZ BiH u ime, za račun ili u korist pravne osobe i ako postoje uslovi za odgovornost pravne osobe propisani u članu 124. tačka a) – d) KZ BiH, pravna osoba koja bude oglašena odgovornom za takvo krivično djelo će se, u skladu sa članom 54. KZ BiH, kao i učinilac tog krivičnog djela također kazniti jednom kaznom.

11. SAUČESNIŠTVO PRAVNIH OSOBA

Član 129. Saučesništvo pravnih osoba

- (1) U slučaju da dvije ili više pravnih osoba saučestvuju pri učinjenju krivičnog djela, svaka je odgovorna prema članu 124. (Osnove odgovornosti pravne osobe) ovog zakona.**
- (2) Pri saučesništvu pravnih osoba iz stava 1. ovog člana, svaka pravna osoba odgovara kao da je jedina pravna osoba odgovorna za krivično djelo.**

Odredbe o saučesništvu pravnih osoba sadrži član 129. KZ BiH.⁵⁶

O saučesništvu pravnih osoba govori se onda kada rukovodeći ili nadzorni organi dviju ili više pravnih osoba svojim djelovanjem ili propuštanjem dužnog djelovanja doprinesu, na način propisan u članu 124. tačka a) – d) KZ BiH, učinjenju istog krivičnog djela kojeg je učinilac učinio u ime, za račun ili u korist jednog ili više njih.

Pri saučesništvu pravnih osoba, svaka pravna osoba odgovara kao da je jedina pravna osoba odgovorna za krivično djelo. To znači da se svakoj pravnoj osobi koja je saučestvovala pri učinjenju krivičnog djela izriče krivičnopravna sankcija kao da je ona jedina pravna osoba odgovorna za krivično djelo.

Okolnosti zbog kojih zakon isključuje odgovornost ili predviđa mogućnost ublažavanja kazne ili oslobođenja od kazne mogu se uzeti u obzir samo onoj pravnoj osobi kod koje ta okolnost postoji.

Napomene za edukatore uz 9., 10. i 11. poglavlje:

⁵⁶ Istovjetan

- *9., 10. i 11. poglavlje posvećeni su pokušaju, produženom krivičnom djelu i saučesništvu kao općim institutima krivičnog prava i njihovim specifičnostima u odnosu na odgovornost pravnih osoba za krivična djela.*
- *Odnosne odredbe potrebno je analizirati uz njihovo uspoređivanje sa zakonskim uređenjem tih instituta u odnosu na fizičke osobe – učinitelje*

12. KRIVIČNOPRAVNE SANKCIJE KOJE SE MOGU IZREĆI PRAVNIM OSOBAMA I ODMJERAVANJE KAZNE

Pravnim osobama oglašenim odgovornim za krivična djela mogu se izreći sljedeće krivičnopravne sankcije:

- kazne
- uvjetna osuda
- mjere sigurnosti

Budući da KZ BiH ne sadrži posebnu odredbu o svrsi izricanja pojedinih krivičnopравnih sankcija pravnim osobama, **odredbe KZ BiH o svrsi kažnjavanja, uslovne osude i sigurnosnih mjera shodno se primjenjuju i u odnosu na pravne osobe.**

Član 131. KZ BiH Kazne za pravne osobe

Pravnim osobama se za krivična djela mogu izreći ove kazne:

- a) novčana kazna;
- b) kazna oduzimanja imovine;
- c) kazna prestanka pravne osobe.

Prema odredbi člana 131. KZ BiH,⁵⁷ pravnim osobama se mogu izreći ove kazne:

- novčana kazna
- kazna oduzimanja imovine
- kazna prestanka pravne osobe

Novčana kazna i kazna oduzimanja imovine su imovinskog karaktera, a kazna prestanka pravne osobe je statusnog karaktera.

12.1. Novčana kazna

⁵⁷ Istovjetnu odredbu sadrže član 135. KZ FBiH, član 134. KZ RS i član 135. KZ BD BiH.

Član 132. KZ BiH
Novčana kazna za pravne osobe

- (1) Novčana kazna koja se izriče pravnoj osobi ne može biti manja od 5.000 KM niti veća od 5.000.000 KM.**
- (2) Ako je krivičnim djelom pravne osobe prouzrokovana drugom imovinska šteta ili pribavljena protupravna imovinska korist, najveća mjera izrečene novčane kazne može iznositi dvostruki iznos te štete, odnosno koristi.**
- (3) Ako se novčana kazna ne plati u roku koji je utvrđen presudom, bez odgađanja će se provesti postupak prinudne naplate.**

Član 144. KZ BiH
Kazne za krivična djela

- (1) Za krivična djela s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine, pravna osoba će se kazniti novčanom kaznom do 850.000 KM ili do deseterostrukog iznosa štete prouzrokovane ili imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.**
- (2) Za krivična djela s propisanom kaznom zatvora preko tri godine, pravna osoba će se kazniti novčanom kaznom najmanje 2.500.000 KM ili do dvadeseterostrukog iznosa štete prouzrokovane ili imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.**
- (3) Za krivična djela s propisanom kaznom zatvora od pet godina ili težom kaznom, pravnoj osobi se umjesto novčane kazne može izreći kazna oduzimanja imovine.**
- (4) Za krivična djela iz stava 1. ovog člana, pravnoj osobi se umjesto novčane kazne može izreći kazna prestanka pravne osobe, pod uslovima člana 134. (*Kazna prestanka pravne osobe*) ovog zakona.**

Prema odredbi člana 132. KZ BiH,⁵⁸ novčana kazna koja se izriče pravnoj osobi ne može biti manja od 5.000 KM, niti veća od 5.000.000 KM. Međutim, ako je krivičnim djelom prouzrokovana drugom imovinska šteta ili pribavljena protivpravna imovinska korist, najveća mjera izrečene novčane kazne može iznositi dvostruki iznos te štete, odnosno koristi.

Odredbom člana 132. KZ BiH određen je opći minimum i opći maksimum novčane kazne za pravne osobe.

⁵⁸ Istovjetnu odredbu sadrže član 136. KZ FBiH, član 135. KZ RS i član 136. KZ BD BiH.

Opći maksimum od 5.000.000 KM važi samo za krivična djela kojima drugome nije prouzrokovana imovinska šteta ili pribavljena protivpravna imovinska korist pravnoj osobi. Naime, u tom slučaju najveća mjera izrečene novčane kazne može iznositi dvostruki iznos te štete, odnosno koristi.

Odredbom člana 144. KZ BiH⁵⁹ određena je visina novčane kazne kojom će se za krivično djelo kazniti pravna osoba s obzirom na zakonom propisanu kaznu za učinitelja krivičnog djela.

Prema odredbi člana 144. stav 1. KZ BiH, za krivična djela s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine (to su krivična djela čiji posebni zakonski maksimum kazne zatvora ne prelazi tri godine), pravna osoba će se kazniti novčanom kaznom do 850.000 KM. To znači, imajući u vidu odredbu člana 132. KZ BiH, da se za krivično djelo s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine pravna osoba može kazniti novčanom kaznom od 5.000 do 850.000 KM. Međutim, ako je učinjenim krivičnim djelom prouzrokovana šteta ili pribavljena imovinska korist, pravna osoba se može kazniti do deseterostrukog iznosa prouzrokovane štete ili pribavljene imovinske koristi. Ovaj dio ove odredbe nije u saglasnosti s odredbom člana 132. stav 2. KZ BiH jer je tom odredbom propisano da, ako je krivičnim djelom pravne osobe prouzrokovana drugom imovinska šteta ili pribavljena protupravna imovinska korist, najveća mjera izrečene novčane kazne može iznositi dvostruki iznos te štete, odnosno koristi.

Ako je pravna osoba oglašena odgovornom za krivično djelo sa propisanom kaznom zatvora preko tri godine (to su krivična djela čiji je posebni zakonski maksimum kazne zatvora veći od tri godine), pravna osoba će se, prema odredbi člana 144. stav 2. KZ BiH, kazniti novčanom kaznom najmanje 2.500.000 KM. S obzirom da je opći zakonski maksimum novčane kazne koja se može izreći pravnoj osobi 5.000.000 KM, to znači da se za krivično djelo s propisanom kaznom zatvora preko tri godine pravna osoba može kazniti novčanom kaznom od 2.500.000 do 5.000.000 KM. Međutim, ako je učinjenim krivičnim djelom s takvom propisanom kaznom prouzrokovana šteta drugome ili pribavljena imovinska korist, pravna osoba se može kazniti do dvadeseterostrukog iznosa prouzrokovane štete ili pribavljene imovinske koristi. Iz već navedenog razloga, ni ovaj dio odredbe člana 144. stav 2. KZ BIH nije u saglasnosti s članom 132. stav 2. ovog zakona.

Nadalje, iz odredbe člana 144. stava 3. KZ BiH proizilazi da je za krivična djela s propisanom kaznom zatvora od pet godina ili težom kaznom, za pravne osobe, uz novčanu kaznu, alternativno propisana i kazna oduzimanja imovine.

Pravnim osobama odgovornim za krivično djelo, novčana kazna se izriče uvijek u određenom iznosu. U presudi kojom se pravnoj osobi izriče novčana kazna određuje se rok u kojem je pravna osoba dužna kaznu platiti. U odsustvu posebnih zakonskih odredaba o tome, primjenjuju se opće odredbe KZ BiH o roku plaćanja novčane kazne. Rok za plaćanje novčane kazne koji se presudom određuje pravnoj osobi ne može biti kraći od petnaest dana ni duži od šest mjeseci. U opravdanim slučajevima sud može dopustiti da osuđena pravna osoba plati novčanu kaznu u obrocima, s tim da rok isplate ne može biti duži od dvije godine.

Ukoliko pravna osoba ne plati novčanu kaznu u roku određenom u presudi, bez odgađanja će se provesti postupak prinudne naplate.

⁵⁹ Istovjetnu odredbu sadrže član 148. KZ FBiH i član 148. KZ BD BiH.

12.2. Kazna oduzimanja imovine

Član 133. KZ BiH Kazna oduzimanja imovine

- (1) **Kazna oduzimanja imovine se može izreći za krivična djela s propisanom kaznom zatvora od pet godina ili težom kaznom.**
- (2) **Pravnoj osobi se može oduzeti najmanje polovina imovine ili veći dio imovine ili cjelokupna imovina.**
- (3) **U slučaju stečajnog postupka kao posljedice izrečene kazne oduzimanja imovine, povjeritelji se mogu namiriti iz oduzete stečajne mase.**

Kazna oduzimanja imovine može se, prema odredbi člana 133. stav 1. KZ BiH,⁶⁰ izreći za krivična djela sa propisanom kaznom zatvora od pet godina ili težom kaznom. To su krivična djela čiji je posebni zakonski maksimum pet godina zatvora ili teža kazna.

Odredbom člana 133. stav 2. KZ BiH⁶¹ predviđena su **tri oblika kazne oduzimanja imovine:**

- **oduzimanje polovine imovine pravne osobe**
- **oduzimanje većeg dijela imovine pravne osobe**
- **oduzimanje cjelokupne imovine**

Izricanje pravnoj osobi ove kazne zahtijeva prethodno utvrđivanje sastava i vrijednosti imovine pravne osobe. Stoga je tužitelj, kada namjerava predložiti izricanje ove kazne ili kada se može očekivati njeno izricanje, dužan (jer je zahtjev za izricanje krivičnopravne sankcije, odnosno kazne sastavni dio zahtjeva iz optužnice da se pravna osoba oglasi odgovornom za krivično djelo) pribaviti dokaze i podatke o imovini pravne osobe.

Sastav i vrijednost imovine pravne osobe može se utvrditi iz poslovnih knjiga i druge dokumentacije o poslovanju, odnosno djelovanju pravne osobe, te iz registra u kojem je pravna osoba upisana.

Pod imovinom pravne osobe podrazumijevaju se:

- **novčana sredstva,**
- **stvari (pokretne i nepokretne),**
- **prava,**
- **pravni akti ili dokumenti kojima se dokazuje vlasništvo ili pravo na imovini**

⁶⁰ Istovjetnu odredbu sadrže član 137. stav 1. KZ FBiH, član 136. stav 1. KZ RS i član 137. stav 1. KZ BD BiH.

⁶¹ Istovjetnu odredbu sadrže član 137. stav 2. KZ FBiH, član 136. stav 2. KZ RS i član 137. stav 2. KZ BD BiH.

U presudi kojom se pravna osoba oglašava odgovornom za krivično djelo i kojom joj se izriče kazna oduzimanja imovine, sud je dužan određeno navesti koja imovina pravne osobe se oduzima. U protivnom, presuda se neće moći izvršiti.

Šta ulazi u imovinu pravne osobe i koja je njena vrijednost je činjenično pitanje. U slučaju pogrešnog ili nepotpunog utvrđenja tih činjenica i iz toga proistekle nepravilno izrečene kazne, presuda se može uspješno pobijati samo žalbom zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Odredbom člana 133. stav 3. KZ BiH⁶² određeno je da se, u slučaju stečajnog postupka kao posljedice izrečene kazne oduzimanja imovine, povjeritelji mogu namiriti iz oduzete stečajne mase. Odredba je nejasna. Zakon, naime, govori o stečajnoj masi oduzetoj izricanjem kazne oduzimanja imovine, a odredbom člana 126. stav 1. ovog zakona je propisano da se pravnoj osobi u stečaju ne može izreći kazna, pa, stoga, ni stečajna masa ne može biti predmet ove kazne. Ako se pak pođe od toga da je cilj ove odredbe zaštita povjeritelji pravne osobe nad kojom je otvoren stečajni postupak kao posljedica izrečene kazne oduzimanja imovine, odredba se može tumačiti tako da se povjeritelji pravne osobe mogu namiriti iz imovine pravne osobe koja je oduzeta pravnoj osobi izricanjem ove kazne.

Budući da bi organi pravne osobe mogli osujetiti izvršenje izrečene kazne oduzimanja imovine raspolaganjem prije pravosnažnosti presude sa imovinom koja bi mogla biti ili je obuhvaćena izrečenom kaznom, članom 386. stav 1. ZKP BiH⁶³ propisano je da **radi osiguranja izvršenja kazne oduzimanja imovine sud može, na prijedlog tužioca, protiv pravne osobe odrediti privremene mjere osiguranja.**

12.3. Kazna prestanka pravne osobe

⁶² Istovjetnu odredbu sadrže član 137. stav 3. KZ FBiH, član 136. stav 3. KZ RS i član 137. stav 3. KZ BD BiH.

⁶³ Istovjetnu odredbu sadrže član 407. stav 1. ZKP FBiH, 409. stav 1. ZKP RS i član 386. stav 1. ZKP BD BiH.

Član 134. KZ BiH
Kazna prestanka pravne osobe

- (1) Kazna prestanka pravne osobe može se izreći ako je djelatnost pravne osobe u cijelosti ili u pretežnoj mjeri korištena za učinjenje krivičnog djela.**
- (2) Uz kaznu prestanka pravne osobe, može se izreći i kazna oduzimanja imovine.**
- (3) Uz izrečenu kaznu prestanka pravne osobe, sud će predložiti otvaranje postupka likvidacije.**
- (4) Iz imovine pravne osobe kojom je izrečena kazna prestanka pravne osobe mogu se isplatiti povjeritelji.**

Kazna prestanka pravne osobe propisana je odredbom člana 134. KZ BiH.⁶⁴ Ova najteža zakonom propisana kazna za pravne osobe **može se izreći samo ako je djelatnost pravne osobe u cijelosti ili u pretežnoj mjeri korištena za učinjenje krivičnog djela.** Da li je taj uslov ispunjen faktičko je pitanje, ali siguran orijentir pri donošenju zaključka o tome može biti to da li je pravna osoba uopće, odnosno u kojoj mjeri djelovala u pravcu ostvarenja ciljeva radi kojih je osnovana i za koje je registrirana. Pri tome se, naravno, misli na zakonito ostvarenje ciljeva radi kojih je pravna osoba osnovana. Iz tog razloga je tužitelj, kada namjerava predložiti izricanje ove kazne ili se ona može očekivati, dužan pribaviti dokaze i o tome.

Ako je djelatnost pravne osobe u cijelosti ili u pretežnoj mjeri korištena za učinjenje krivičnog djela, ova kazna se može izreći pravnoj osobi nezavisno od težine krivičnog djela za koje je pravna osoba oglašena odgovornom.

Odredbom člana 144. stav 4. KZ BiH propisano je da se pravnoj osobi, pod uslovima iz člana 134. KZ BiH (kojim je određeno kada se pravnoj osobi može izreći kazna prestanka pravne osobe), umjesto novčane kazne može izreći kazna prestanka pravne osobe već i za krivična djela s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

Uz kaznu prestanka pravne osobe može se izreći i kazna oduzimanja imovine. Ovakvo kumulativno izricanje ovih dviju kazni biće opravdano naročito u onim slučajevima kada se može očekivati da će, po okončanju likvidacionog postupka kao posljedice izricanja kazne prestanka pravne osobe, nakon izmirenja povjeritelja pravne osobe, preostati još neka imovinska vrijednost iz koje bi se mogli namiriti članovi pravne osobe, čija je djelatnost u cijelosti ili u pretežnoj mjeri korištena za učinjenje krivičnih djela. Međutim, kazna oduzimanja imovine i kao sporedna kazna uz kaznu prestanka pravne osobe može se izreći samo ako su ispunjeni uslovi za njeno izricanje propisani članom 133. stav 1. KZ BiH.

Zakon obavezuje sud da uz izrečenu kaznu prestanka pravne osobe, predloži otvaranje postupka likvidacije te pravne osobe. Prema tome, za prestanak pravne osobe nije dovoljna

⁶⁴ Istovjetnu odredbu sadrže član 138. KZ FBiH, član 137. KZ RS i član 138. KZ BD BiH.

pravosnažnost presude kojom je pravnoj osobi izrečena ova kazna. On nastupa tek brisanjem pravne osobe iz javnog registra koji se određuje nakon što je zaključenje likvidacionog postupka postalo pravosnažno.

Zakonom je propisano da se iz imovine pravne osobe kojoj je izrečena kazna prestanka pravne osobe mogu naplatiti povjeritelji.

Pri izricanju pravnoj osobi bilo koje kazne ili druge krivičnopravne sankcije propisane za pravne osobe u XIV. poglavlju KZ BiH potrebno je imati u vidu odredbu člana 122. stav 3. KZ BiH kojom je predviđena mogućnost da **posebnim zakonima pod određenim uslovima za određene pravne osobe može biti isključena ili ograničena primjena pojedinih kazni ili drugih krivičnopravnih sankcija koje se mogu izreći pravnim osobama.**

12.4. Odmjeravanje kazne pravnoj osobi

Član 135. KZ BiH Odmjeravanje kazne pravnoj osobi

- (1) Pri odmjeravanju kazne pravnoj osobi uzima se u obzir pored općih pravila za odmjeravanje kazne iz člana 48. (Opća pravila za odmjeravanje kazne) ovog zakona također i ekonomska moć pravne osobe.**
- (2) Pri odmjeravanju novčane kazne za krivična djela za koja se uz novčanu kaznu izriče i kazna oduzimanja imovine, izrečena kazna ne smije preći polovinu imovine pravne osobe.**

KZ BiH sadrži i posebne odredbe o odmjeravanju kazne pravnoj osobi.

Odredbom člana 135. stav 1. KZ BiH⁶⁵ propisano je da se odmjeravanje kazne pravnoj osobi vrši u skladu sa općim pravilima o odmjeravanju kazne sadržanim u članu 48. KZ BiH,⁶⁶ s tim što je posebno određeno da se uzima u obzir i ekonomska moć pravne osobe.

Ekonomska moć pravne osobe se procjenjuje s obzirom na njenu imovinu, prihode i obaveze, te je, stoga, tužitelj u toku istrage, dužan pribaviti i dokaze i podatke neophodne za utvrđivanje ekonomske moći pravne osobe.

Opća pravila o odmjeravanju kazne propisana u članu 48. KZ BiH shodno se primjenjuju pri odmjeravanju kazne pravnoj osobi.

⁶⁵ Istovjetnu odredbu sadrže član 139. stav 1. KZ FBiH, s tim da se umjesto izraza „ekonomska moć pravne osobe“ upotrebljava izraz „privredna snaga pravne osobe“, što je neadekvatan izraz jer se kazne imovinskog karaktera izriču i pravnim osobama koje se ne bave privrednom djelatnošću, član 138. stav 1. KZ RS i član 138. stav 1. KZ BD BiH.

⁶⁶ Istovjetne odredbe sadrže član 49. KZ FBiH, član 37. KZ RS i član 49. KZ BD BiH.

Prema tome, sud će i pravnoj osobi kaznu odmjeriti u granicama koje su zakonom propisane, vodeći računa o svrsi kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utječu da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti).

Obavezi suda da pri odmjeravanju kazne učinitelju krivičnog djela uzme u obzir stepen njegove krivice, odgovara obaveza suda da pri odmjeravanju kazne pravnoj osobi uzme u obzir oblik i intezitet doprinosa rukovodećih ili nadzornih organa pravne osobe učinjenju krivičnog djela.

Pri odmjeravanju kazne pravnoj osobi sud će uzeti u obzir i raniju osuđivanost pravne osobe, odnosno eventualno ranije kažnjavanje pravne osobe za prekršaje, a ukoliko je riječ o povratu, sud će posebno uzeti u obzir da li je ranije djelo iste vrste kao i novo djelo i koliko je vremena proteklo od ranije osude, odnosno od izvršene ili oprostene kazne.

Također, pri odmjeravanju kazne pravnoj osobi sud će voditi računa i o ponašanju njenih rukovodećih ili nadzornih organa nakon učinjenja djela, a u vezi sa učinjenim djelom.

U nedostatku detaljnije zakonske odredbe u domaćem krivičnom zakonodavstvu o okolnostima koje su od značaja za odmjeravanje kazne pravnoj osobi, može biti korisno spomenuti okolnosti koje sud, prema odredbi člana 16. Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela Crne Gore,⁶⁷ treba naročito uzeti u obzir pri odmjeravanju novčane kazne pravnoj osobi. To su:

- težina krivičnog djela, uključujući ugrožavanje općih interesa;
- stepen odgovornosti pravnog lica za učinjeno krivično djelo;
- položaj i broj odgovornih lica u pravnom lica koja su učinila krivično djelo;
- da li je odgovorno lice ranije osuđivano ili je kršilo zakon ili drugi propis;
- okolnosti pod kojima je djelo učinjeno;
- ekonomska snaga i poslovni rezultati pravnog lica;
- ranije poslovanje pravnog lica, uključujući i kršenje zakona i drugih propisa;
- ponašanje pravnog lica poslije učinjenog krivičnog djela, uključujući smjenjivanje lica koja su propustila dužan nadzor, disciplinsko kažnjavanje i prestanak radnog odnosa odgovornog lica koje je učinilo krivično djelo;
- odnos prema žrtvi krivičnog djela, uključujući naknadu štete i otklanjanje drugih štetnih posljedica nastalih izvršenjem krivičnog djela, kao i da li je to učinjeno prije ili poslije saznanja o pokretanju krivičnog postupka;
- iskorištavanje lošeg imovinskog stanja, teških prilika, nužde, nedovoljnog iskustva, lakomislenosti ili nedovoljne sposobnosti žrtve za rasuđivanje;
- da li je vraćena imovinska korist pribavljena učinjenim krivičnim djelom;
- preduzimanje prije učinjenog krivičnog djela od strane pravnog lica svih djelotvornih, neophodnih i razumnih mjera u cilju sprečavanja i otkrivanja izvršenja krivičnog djela;
- da li je pravno lice prijavilo krivično djelo prije saznanja o pokretanju krivičnog postupka, da li je saradivalo sa organima otkrivanja i gonjenja ili je ometalo vođenje postupka;
- odnos pravnog lica prema učinjenom krivičnom djelu, uključujući i priznanje odgovornosti za učinjeno krivično djelo.

⁶⁷ „Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela“ (Službeni list Republike Crne Gore, broj 2/07).

Interesantno je, također, napomenuti da „Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela Republike Srbije“,⁶⁸ kao jednu od okolnosti koja je od značaja za odmjeravanje kazne, izričito pominje veličinu pravne osobe.

Uzimanje u obzir navedenih okolnosti pri odmjeravanju kazne pravnoj osobi pretpostavlja prethodno utvrđivanje njihove stvarne sadržine u svakom konkretnom slučaju pa, stoga, i pribavljanje i izvođenje dokaza koji se odnose na navedene okolnosti.

Odredbom člana 135. stav 2. KZ BiH⁶⁹ propisano je, također, da pri odmjeravanju novčane kazne za krivična djela za koja se uz novčanu kaznu izriče i kazna oduzimanja imovine, izrečena kazna ne smije preći polovinu imovine pravne osobe.

Poglavlje XIV. KZ BiH ne sadrži posebnu odredbu o odmjeravanju jedinstvene novčane kazne pravnoj osobi kada je ona u istom krivičnom postupku oglašena odgovornom za više krivičnih djela. Stoga se u tom slučaju primjenjuju opće odredbe KZ BiH o odmjeravanju novčane kazne za djela učinjena u stjecaju iz člana 53. stav 1. i 2. tačka e) KZ BiH.⁷⁰ Dakle, nakon što se pravnoj osobi utvrde pojedinačne novčane kazne za svako od krivičnih djela za koja je oglašena odgovornom, izreći će joj se jedinstvena novčana kazna koja mora biti veća od svake pojedine utvrđene novčane kazne, ali ne smije dostići zbir utvrđenih novčanih kazni.

12.5. Ublažavanje kazne pravnoj osobi i oslobodjenje od kazne

Član 130. KZ BiH

Opći razlozi za ublažavanje kazne pravnoj osobi ili oslobađanje od kazne

- (1) **Pravna osoba čiji rukovodeći ili nadzorni organ dobrovoljno prijavi učinitelja nakon što je krivično djelo učinjeno, može se blaže kazniti.**
- (2) **Pravna osoba čiji rukovodeći ili nadzorni organ po učinjenom krivičnom djelu odluči da se vrati protupravno ostvarena imovinska korist ili otklone prouzrokovane štetne posljedice ili saopće podaci o osnovanosti odgovornosti drugih pravnih osoba, može se osloboditi od kazne.**

KZ BiH sadrži posebnu odredbu koja se odnosi na **opće razloge za ublažavanje kazne pravnoj osobi ili oslobodjenje od kazne**. Ta odredba ne isključuje primjenu na pravne osobe i odredaba općeg dijela KZ BiH kojima su propisani pojedini osnovi ublažavanja kazne ili oslobodjenja od kazne.

⁶⁸ „Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela“ (Službeni glasnik Republike Srbije, broj 97/2008).

⁶⁹ Istovjetnu odredbu sadrže član 139. stav 2. KZ FBiH, član 138. stav 2. KZ RS i član 139. stav 2. KZ BD BiH.

⁷⁰ Istovjetnu odredbu sadrže član 54. stav 1. i 2. tačka e) KZ FBiH i član 54. stav 1. i 2. tačka e) KZ BD BiH, dok je članom 42. stav 2. tačka 4) KZ RS propisano: „Ako je za krivična djela u stjecaju utvrdio samo novčane kazne, jedinstvena kazna ne smije preći zbir utvrđenih kazni niti iznos od 50.000 KM odnosno 1.000.000 KM – ako je neko od djela izvršeno iz koristoljublja.“

Odredbama člana 130. KZ BiH⁷¹ propisano je da se pravna osoba može blaže kazniti ako njen rukovodeći ili nadzorni organ dobrovoljno prijavi učinitelja nakon što je krivično djelo učinjeno, te da se pravna osoba može osloboditi od kazne ako su njegovi rukovodeći ili nadzorni organi nakon učinjenog krivičnog djela odlučili vratiti protivpravno ostvarenu imovinsku korist ili otkloniti prouzrokovane štetne posljedice ili saopćiti podatke o osnovanosti odgovornosti drugih pravnih osoba.

Pošto se radi o općim osnovima za ublažavanje kazne pravnoj osobi ili njeno oslobodjenje od kazne, u slučaju postojanja okolnosti koje zakon vezuje uz mogućnost primjene ovih instituta, oni mogu biti primijenjeni pri oglašavanju pravne osobe odgovorne za bilo koje krivično djelo.

Radi se, dakle, o fakultativnim osnovima za ublažavanje kazne pravnoj osobi, odnosno za njeno oslobodjenje od kazne. Ukoliko sud nađe da, i pored postojanja neke od ovih okolnosti, nema mjesta ublažavanju kazne pravnoj osobi, odnosno njenom oslobađanju od kazne, navedene okolnosti se mogu pravnoj osobi cijeniti kao olakšavajuće okolnosti pri odmjeravanju kazne pravnoj osobi unutar granica zakonom propisane kazne za odnosno krivično djelo. Odnosne okolnosti koje su u ovoj odredbi određene kao osnovi za oslobodjenje od kazne se mogu pravnoj osobi cijeniti kao osnovi za ublažavanje kazne bez zakonom propisanih ograničenja za ublažavanje kazne (shodna primjena člana 51. stav 2. KZ BiH⁷²).

Budući da ublažavanje kazne podrazumijeva izricanje kazne ispod zakonom propisanog minimuma kazne za određeno krivično djelo ili izricanje umjesto propisane vrste kazne blaže kazne po vrsti, te da se kazna oduzimanja imovine i kazna prestanka pravne osobe ni u jednom slučaju ne mogu smatrati kao jedine kazne za pravne osobe propisane zakonom za određeno krivično djelo i da KZ BiH propisuje posebni minimum novčane kazne za pravnu osobu samo za krivična djela s propisanom kaznom zatvora preko tri godine (član 144. KZ BiH), primjena instituta ublažavanja kazne može doći u obzir samo ako se radi o krivičnom djelu za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko tri godine.

Da bi prijavljivanje učinitelja krivičnog djela od strane rukovodećeg ili nadzornog organa pravne osobe moglo biti osnov za ublažavanje kazne toj pravnoj osobi, potrebno je da ono bude dobrovoljno. Ono ne smije biti rezultat pretežnog utjecaja vanjskih faktora, prije svega, djelovanja nadležnih državnih organa. Osim toga, prijavljivanje učinitelja mora se dogoditi prije nego što je učinilac na drugi način otkriven.

Osim osnova propisanog odredbom stava 1. člana 130. KZ BiH, posebne odredbe o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela kao osnov za fakultativno ublažavanje kazne pravnoj osobi propisuju i učinjenje krivičnog djela od strane učinitelja iz nehata (član 125. stav 3. KZ BiH) i pokušaj krivičnog djela (član 127. stav 2. KZ BiH).

Kada je riječ o zakonskim osnovima za oslobodjenje pravne osobe od kazne, potrebno je napomenuti da zakon govori o odluci rukovodećeg ili nadzornog organa da se vrati protivpravno ostvarena imovinska korist ili otklone prouzrokovane štetne posljedice ili da se saopće podaci o osnovanosti odgovornosti drugih pravnih osoba, a ne o vraćanju protivpravno ostvarene imovinske koristi, odnosno otklanjanju prouzrokovanih štetnih posljedica, odnosno

⁷¹ Istovjetnu odredbu sadrže član 134. KZ FBiH, član 133 KZ RS i član 134. KZ BD BiH.

⁷² Istovjetnu odredbu sadrže član 52. stav 2. KZ FBiH, član 40. stav 2. KZ RS i član 52. stav 2. KZ BD BiH.

saopćavanju podataka o osnovanosti odgovornosti drugih pravnih osoba. Svakako da će sud pri ocjeni opravdanosti u konkretnom slučaju oslobođenja od kazne pravne osobe, cijeniti da li je i u kojoj mjeri rukovodeći ili nadzorni organ pravne osobe postupio u skladu sa donesenom odlukom.

12.6. Uvjetna osuda

Član 136. KZ BiH **Izricanje uvjetne osude pravnoj osobi**

- (1) Sud može pravnoj osobi za krivično djelo izreći uvjetnu osudu umjesto novčane kazne.**
- (2) Uvjetnom osudom sud može utvrditi pravnoj osobi novčanu kaznu do 1.500.000 KM i ujedno odlučiti da se ista neće izvršiti, ako pravna osoba u roku koji odredi sud, a koji ne može biti kraći od jedne ni duži od pet godina, ne bude odgovorna za novo krivično djelo.**

Umjesto novčane kazne pravnoj osobi se može izreći i **uvjetna osuda**. Uvjetnom osudom sud može utvrditi pravnoj osobi novčanu kaznu do 1.500.000 KM i ujedno odlučiti da se ista neće izvršiti, ako pravna osoba u roku koji odredi sud, a koji ne može biti kraći od jedne ni duži od pet godina, ne bude odgovorna za novo krivično djelo (član 136. KZ BiH⁷³).

Zakonom nije isključena mogućnost izricanja pravnoj osobi uslovne osude za određena krivična djela s obzirom na zakonom propisanu kaznu za ta djela.

Međutim, s obzirom da je odredbom člana 144. stav 2. KZ BiH određeno da će se za krivična djela s propisanom kaznom zatvora preko tri godine pravna osoba kazniti novčanom kaznom najmanje 2.500.000 KM ili do dvadesetorostrukog iznosa štete prouzrokovane ili imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, i s obzirom da novčana kazna utvrđena uvjetnom osudom ne može biti veća od 1.500.000 KM, za krivična djela s propisanom kaznom zatvora preko tri godine pravnoj osobi se može izreći uvjetna osuda samo uz prethodno ublažavanje zakonom propisane kazne.

Poglavlje XIV. KZ BiH, u pogledu izricanja pravnoj osobi uvjetne osude, sadrži samo odredbu koja se odnosi na visinu novčane kazne koja može pravnoj osobi biti utvrđena uvjetnom osudom i dužinu roka provjeravanja. Stoga se ostale odredbe općeg dijela KZ BiH, koje se odnose na uvjetnu osudu kao posebnu krivičnopravnu sankciju, shodno primjenjuju i na pravne osobe.

To znači da se na pravne osobe shodno primjenjuje i odredba člana 58. KZ BiH⁷⁴ o svrsi uvjetne osude pa će sud izreći uvjetnu osudu pravnoj osobi ako nađe da se svrha

⁷³ Istovjetne odredbe sadrže i član 140. KZ FBiH, član 139. KZ RS i član 140. KZ BD BiH.

⁷⁴ Istovjetnu odredbu sadrže i član 60. stav 2. KZ FBiH, član 45. stav 2. KZ RS i član 60. stav 2. KZ BD BiH.

krivičnopravnih sankcija može ostvariti i bez izvršenja kazne, odnosno da izvršenje kazne nije nužno radi krivičnopravne zaštite.

KZ BiH ne sadrži ni posebne odredbe o okolnostima koje će sud cijeniti pri odlučivanju da li će pravnoj osobi izreći uvjetnu osudu, pa se i u odnosu na te okolnosti, shodno primjenjuje odredba člana 59. stav 2. KZ BiH⁷⁵ (kojom je određeno da će pri odlučivanju hoće li izreći uvjetnu osudu, vodeći računa o svrsi uvjetne osude, sud posebno uzeti u obzir ličnost učinitelja, njegov raniji život, njegovo ponašanje poslije učinjenog krivičnog djela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je krivično djelo učinjeno). U čemu se neke od tih okolnosti, shodno primijenjene na pravne osobe, mogu sastojati, može se vidjeti iz odredbe člana 20. stav 3. „Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela Republike Srbije“. Tom odredbom je propisano da će sud, pri odlučivanju da li će pravnom licu izreći uvjetnu osudu, posebno uzeti u obzir:

- stepen odgovornosti pravnog lica za učinjeno krivično djelo,
- mjere koje je pravno lice preduzelo u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnog djela i
- mjere koje je nakon učinjenog krivičnog djela preduzelo prema odgovornom licu.

Mogućnost shodne primjene odredaba o uvjetnoj osudi sadržanih u općem dijelu KZ BiH, podrazumijeva i mogućnost primjene prema pravnoj osobi odredbe o posebnim obavezama utvrđenim uvjetnom osudom. Naime, u skladu sa članom 60. KZ BiH,⁷⁶ sud može u uvjetnoj osudi odrediti da će se utvrđena novčana kazna izvršiti i ako osuđena pravna osoba u određenom roku, koji se utvrđuje unutar određenog roka provjeravanja, ne vrati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom, ne nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim djelom ili ne ispuni druge obaveze predviđene krivičnim zakonodavstvom BiH.

Uz uvjetnu osudu, pravnoj osobi se mogu izreći i sigurnosne mjere koje se izvršavaju.

KZ BiH u poglavlju XIV. ne sadrži posebnu odredbu o opozivu uvjetne osude izrečene pravnoj osobi, te se stoga, i odredbe o opozivu uvjetne osude iz općeg dijela KZ BiH shodno primjenjuju i na pravne osobe. Slijedeći te odredbe, te odredbu člana 136. stav 2. KZ BiH o maksimalnoj visini novčane kazne koja može uvjetnom osudom biti utvrđena pravnoj osobi, sud će opozvati uvjetnu osudu ako osuđena pravna osoba u roku provjeravanja bude odgovorna za jedno ili više krivičnih djela za koja joj je izrečena novčana kazna u iznosu od 1.500.000 KM ili u višem iznosu. Ukoliko pravnoj osobi za novo krivično djelo bude izrečena novčana kazna u iznosu nižem od 1.500.000 KM, opozivanje uslovne osude nije obavezno.

12.7. Mjere sigurnosti

Član 137. KZ BiH Mjere sigurnosti za pravne osobe

⁷⁵ Is
⁷⁶ Is
Pravnoj osobi mogu se za krivično djelo izreći, pored mjere sigurnosti oduzimanja predmeta iz člana 74. (*Oduzimanje predmeta*) ovog zakona, ove mjere sigurnosti:

- a) objava presude
- b) zabrana obavljanja određene privredne djelatnosti.

Prema odredbi člana 137. KZ BiH,⁷⁷ **pravnoj osobi se mogu izreći sljedeće mjere sigurnosti:**

- **oduzimanje predmeta**
- **objava presude**
- **zabrana obavljanja određene djelatnosti**

Mjere sigurnosti se pravnim osobama, u pravilu, izriču uz kaznu. Međutim, pod uslovima određenim u odredbama člana 126. stav 1. i 3. KZ BiH, mjera sigurnosti oduzimanja predmeta se može pravnoj osobi izreći kao jedina krivičnopravna sankcija.

Ako su ispunjeni uslovi za njihovo izricanje, pravnoj osobi se može izreći jedna ili više mjera sigurnosti.

U poglavlju XIV. KZ BiH nije sadržana posebna odredba o **mjeri sigurnosti oduzimanja predmeta**, pa se ta mjera sigurnosti pravnoj osobi izriče **pod uslovima propisanim u odredbama člana 74. KZ BiH.**⁷⁸

Prema odredbama člana 138. KZ BiH,⁷⁹ **mjera sigurnosti objave presude** izriče se kada bi bilo korisno da javnost sazna za osudu, osobito ako bi objava bila od koristi da se otkloni opasnost za život ili zdravlje ljudi ili da se osigura sigurnost prometa ili da se zaštite ili podstiču društvene vrijednosti.

Kao primjer izricanja mjere sigurnosti objave presude radi zaštite ili podsticanja društvenih vrijednosti (u konkretnom slučaju, zaštite autorskog djela) može se navesti izricanje ove mjere pravnoj osobi koja je oglašena odgovornom za krivično djelo nedozvoljenog korištenja autorskih prava iz člana 243. stav 1. KZ BiH, koje je učinilac učinio tako što je za račun te pravne osobe u promotivnom katalogu pravne osobe, bez odobrenja autora, učinio javnosti dostupnim tuđe autorsko djelo, što je za posljedicu imalo stjecanje značajnog profesionalnog ugleda te pravne osobe.⁸⁰

Izricanje mjere sigurnosti objave presude zakonom nije ograničeno za oglašavanje pravne osobe odgovornom za određena krivična djela.

Imajući u vidu preventivni karakter mjera sigurnosti, sud će ovu mjeru sigurnosti izreći kada, imajući u vidu prirodu i karakter posljedica konkretnog krivičnog djela, smatra da je korisno da javnost bude obaviještena o osudi kako bi se spriječilo širenje daljnjih posljedica učinjenog krivičnog djela ili učinjenje novog krivičnog djela.

KZ BiH također propisuju da, s obzirom na značaj krivičnog djela i potrebu da javnost sazna za osudu, sud cijeni da li da se osuda objavi u štampi, na radiju ili televiziji ili u više navedenih sredstava informiranja i ujedno da li da se objavi njeno obrazloženje u cijelosti ili u izvodu, uzimajući pri tome u obzir da se načinom objave omogući obaviještenost svih u čijem interesu je objava presude. Prema tome, dužnost je suda da u izreci presude, pri izricanju ove

⁷⁷ Istovjetnu odredbu sadrže i član 141. KZ FBiH, član 140. KZ RS, s tim da taj zakon predviđa mjeru sigurnosti zabrane obavljanja određene privredne djelatnosti i član 141. KZ BD BiH.

⁷⁸ Istovjetne odredbe sadrže i član 78. KZ FBiH, član 62. KZ RS i član 78. KZ BD BiH.

⁷⁹ Istovjetne odredbe sadrže i član 142. KZ FBiH, član 141. KZ RS, s tim što je ovim zakonom objavljivanje presude predviđeno umjesto “ radi zaštite ili podsticanja društvenih vrijednosti“, „radi kakve koristi privredi“ te član 142. KZ BD BiH.

⁸⁰ Presuda Suda BiH, broj K 14/06 od 01.11.2007. godine.

mjere sigurnosti određeno navede da li će se presuda objaviti u štampi, na radiju ili televiziji ili u više navedenih sredstava informiranja, te da li da će se objaviti njeno obrazloženje u cijelosti ili u izvodu. Stoga bi i prijedlog tužioca za izricanje ove mjere sigurnosti trebao u navedenom smislu biti konkretizovan i obrazložen.

Pri izricanju ove mjere sigurnosti i određivanju načina objave osude, sud mora voditi računa o zaštiti interesa oštećenog.

Prema odredbama člana 139. KZ BiH,⁸¹ **mjera sigurnosti zabrane obavljanja određene djelatnosti može se izreći kao:**

- **zabrana proizvodnje određenih proizvoda ili,**
- **zabrana obavljanja određenih poslova ili,**
- **zabrana bavljenja određenim poslovima prometa robe ili,**
- **zabrana bavljenja drugim djelatnostima.**

Mjera sigurnosti zabrane obavljanja određene djelatnosti izriče se pravnoj osobi:

- **ako bi njeno dalje bavljenje određenom djelatnošću bilo opasno za život ili zdravlje ljudi ili,**
- **ako bi njeno dalje bavljenje određenom djelatnošću bilo štetno za privredno ili finansijsko poslovanje drugih osoba ili za privredu ili,**
- **ako je pravna osoba u posljednje dvije godine prije učinjenja krivičnog djela bila već kažnjena za isto ili slično krivično djelo.**

Sud će ovu mjeru sigurnosti izreći pravnoj osobi kada utvrdi da bi dalje obavljanje određenih djelatnosti ili poslova od strane te pravne osobe bilo opasno u smislu da bi moglo poticajno djelovati na ponovno učinjenje krivičnog djela.

Pri tome, izricanje mjere sigurnosti zabrane obavljanja određene djelatnosti ograničeno je na utvrđenje suda, da bi dalje obavljanje određene djelatnosti ili određenih poslova od strane određene pravne osobe bilo opasno za život ili zdravlje ljudi ili štetno za privredno ili finansijsko poslovanje drugih osoba ili za privredu.

I kada je ispunjen uslov koji se odnosi na raniju osudu pravne osobe za isto ili slično krivično djelo, sud je pri izricanju ove mjere sigurnosti dužan da cijeni postojanje opasnosti od ponovnog učinjenja krivičnog djela i neophodnost primjene ove mjere sigurnosti za otklanjanje te opasnosti.

Iz navedenih razloga, obrazloženje presude kojom je pravnoj osobi izrečena ova mjera sigurnosti mora sadržavati razloge suda na osnovu kojih je utvrdio da su ispunjeni navedeni zakonom propisani uslovi za izricanje ove mjere sigurnosti.

Uostalom, i pri izricanju drugih mjera sigurnosti sud je u obrazloženju svoje presude dužan navesti potpune i određene razloge na osnovu kojih je utvrdio da su ispunjeni zakonom određeni uslovi za njihovo izricanje. U protivnom, presuda nema razloga o odlučnim činjenicama, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

⁸¹ Istovjetne odredbe sadrže i član 143. KZ BiH, član 142. KZ RS i član 143. KZ BD BiH.

Pravnoj osobi se može zabraniti obavljanje samo određene ili određenih djelatnosti, odnosno samo proizvodnja određenih proizvoda, odnosno samo određeni poslovi prometa. Pri izricanju ove mjere sigurnosti sud mora u presudi određeno navesti obavljanje koje ili kojih djelatnosti, odnosno poslova se pravnoj osobi zabranjuje.

Imajući u vidu sadržinu i svrhu ove mjere sigurnosti, pravnoj osobi se može zabraniti obavljanje samo one ili onih djelatnosti, odnosno poslova u okviru kojih, odnosno u vezi kojih je krivično djelo učinjeno. Zabraniti se može obavljanje samo registriranih djelatnosti.

Mjera sigurnosti zabrane obavljanja određene djelatnosti može se izreći u trajanju od šest mjeseci do pet godina, računajući od pravosnažnosti osude.

Odredbom člana 386. stav 2. ZKP BiH određeno je da, ako postoji opravdana bojazan da će u okviru optužene pravne osobe biti ponovljeno djelo i da će za njega biti odgovorna pravna osoba ili se s učinjenjem djela prijeti, sud može u istom postupku pravnoj osobi zabraniti obavljanje jedne ili više određenih djelatnosti na određeno vrijeme. Ukoliko bi se presudom izrečena mjera sigurnosti zabrane obavljanja određene djelatnosti sadržajno poklapala sa mjerom osiguranja koja je bila određena tokom postupka, vrijeme za koje je pravnoj osobi na osnovu određene mjere osiguranja bilo zabranjeno obavljanje određene djelatnosti, moralo bi se uračunati u vrijeme trajanja izrečene mjere sigurnosti.

Napomene za edukatore uz 12. poglavlje:

- 12. poglavlje posvećeno je sistemu krivičnih sankcija koje se mogu izreći pravnim osobama.
- Pri analizi sistema krivičnih sankcija za pravne osobe, posebnu pažnju je potrebno posvetiti specifičnostima pojedinih vrsta krivičnih sankcija koje se mogu izreći pravnoj osobi u odnosu na krivične sankcije istog naziva koje se izriču fizičkim osobama – učiniteljima krivičnih djela.
- Polaznicima je potrebno ukazati na nedosljednost zakonskih odredaba o novčanim kaznama koje se mogu izreći pravnim osobama, i s njima diskutirati o eventualnim načinima prevazilaženja praktičnih problema koji mogu proizaći iz te nedosljednosti.
- Polaznicima je potrebno skrenuti pažnju da izrečena krivična sankcija mora u presudi biti određena, kako po svojoj sadržini, tako i po obimu odnosno mjeri.
- Obrazloženje presude mora sadržavati razloge na osnovu kojih je sud utvrdio da su ispunjeni zakonski uslovi za izricanje pravnoj osobi određene vrste krivične sankcije.
- Također, polaznicima je potrebno skrenuti pažnju na obavezu navođenja u obrazloženju presude okolnosti koje je sud uzeo u obzir pri izboru vrste krivične sankcije i pri odmjeravanju kazne, te na obavezu navođenja razloga kojima se sud rukovodio pri odluci da kaznu treba ublažiti ili pravnu osobu osloboditi od kazne ili izreći uslovnu osudu, mjeru sigurnosti ili mjeru oduzimanja imovinske koristi.

Član 140. KZ BiH
Oduzimanje imovinske koristi od pravne osobe

Ukoliko pravna osoba pribavi imovinsku korist učinjenim krivičnim djelom, imovinska korist pribavljena krivičnim djelom će se oduzeti od pravne osobe.

Odredbom člana 140. KZ BiH⁸² određeno je da će se, **ukoliko pravna osoba pribavi imovinsku korist učinjenim krivičnim djelom, imovinska korist pribavljena krivičnim djelom oduzeti od pravne osobe.**

Stoga, ukoliko je učinilac oglašen krivim za krivično djelo učinjeno u ime, za račun ili u korist pravne osobe čijim je učinjenjem pravnoj osobi pribavljena protivpravna imovinska korist, ta će se imovinska korist pribavljena krivičnim djelom oduzeti od pravne osobe.

Pod imovinskom korišću pribavljenom pravnoj osobi krivičnim djelom učinitelja, smatra se svako povećanje ili sprečavanje smanjenja imovine pravne osobe do koje je došlo krivičnim djelom učinitelja učinjenog u ime, za račun ili u korist pravne osobe.

Odredbe općeg dijela KZ BiH koje se odnose na oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, shodno se primjenjuju na pravne osobe odgovorne za krivično djelo.

U skladu sa članom 386. stav 1. ZKP BiH, radi osiguranja izvršenja mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, sud može, na prijedlog tužioca, protiv pravne osobe u krivičnom postupku odrediti privremene mjere osiguranja.

⁸² Istovjetnu odredbu sadrže i član 144. KZ FBiH, član 143. KZ RS i član 144. KZ BD BiH.

14. PRAVNE POSLJEDICE OSUDE

Član 141. KZ BiH **Pravne posljedice osude pravne osobe**

(1) Pravne posljedice osude pravne osobe za krivično djelo su:

- a) zabrana rada na osnovi dozvole, ovlaštenja ili koncesije, izdatih od organa strane države,**
- b) zabrana rada na osnovi dozvole, ovlaštenja ili koncesije, izdatih od institucija Bosne i Hercegovine.**

(2) Pravne posljedice osude pravne osobe za krivično djelo mogu nastupiti i kada je pravnoj osobi za učinjeno krivično djelo izrečena novčana kazna.

Članom 141. KZ BiH⁸³ propisane su sljedeće **pravne posljedice osude pravne osobe:**

- a) zabrana rada na osnovi dozvole, ovlaštenja ili koncesije, izdatih od organa strane države,**
- b) zabrana rada na osnovi dozvole, ovlaštenja ili koncesije, izdatih od institucija Bosne i Hercegovine.**

Odredbe o pravnim posljedicama osude, sadržane u općem dijelu KZ BiH, shodno se primjenjuju i na pravne osobe, pa se navedena odredba člana 141. KZ BiH ima smatrati samo okvirom unutar kojeg se moraju kretati posebni zakoni kada propisuju pravne posljedice osude pravne osobe. Dakle, posebnim zakonima za pravne osobe se mogu propisati samo navedene pravne posljedice osude. Tim posebnim zakonima se moraju navesti i uslovi pod kojima one, po sili tih zakona, nastupaju. Za razliku od onoga što određuju odredbe o pravnim posljedicama osude sadržane u općem dijelu KZ BiH, posebnim zakonima se može propisati da pravne posljedice osude pravne osobe nastupaju i kada je pravnoj osobi izrečena novčana kazna. Shodnom primjenom člana 113. stavu 2. KZ BiH,⁸⁴ može se zaključiti da pravne posljedice osude ne mogu nastupiti kad je pravnoj osobi izrečena uvjetna osuda ili je oslobođena od kazne.

⁸³ Istovjetnu odredbu sadrže i član 145. KZ FBiH, član 144. KZ RS i član 145. KZ BD BiH.

⁸⁴ Istovjetnu odredbu sadrže i član 117. stav 2. KZ FBiH, član 97. stav 2. KZ RS i član 117. stav 2. KZ BD BiH.

**15. ZASTARJELOST KRIVIČNOG GONJENJA I
IZVRŠENJA KRIVIČNOPRAVNIH SANKCIJA IZREČENIH
PRAVNIM OSOBAMA**

Član 142. KZ BiH

**Zastarjelost krivičnog gonjenja i izvršenja krivičnopравnih sankcija izrečenih
pravnim osobama**

- (1) Na zastarjelost krivičnog gonjenja pravne osobe primjenjuju se odredbe člana 14. (*Zastarjelost krivičnog gonjenja*) ovog zakona.**
- (2) Zastara izvršenja kazne izrečene pravnoj osobi nastupa kad od pravosnažnosti presude kojom je kazna izrečena protekne:**
 - a) tri godine za izvršenje novčane kazne;**
 - b) pet godina za izvršenje kazne oduzimanja imovine i kazne prestanka pravne osobe.**
- (3) Zastara izvršenja mjere sigurnosti nastupa protekom:**
 - a) šest mjeseci od pravosnažnosti odluke kojom je izrečena mjera sigurnosti objave presude;**
 - b) vremena jednakog onome koje je određeno za trajanje mjere sigurnosti zabrane obavljanja određene privredne djelatnosti.**

Poglavlje XIV. KZ BiH sadrži i posebnu odredbu o zastarjelosti krivičnog gonjenja i izvršenja krivičnopравnih sankcija izrečenih pravnim osobama.

Prema odredbi člana 142. KZ BiH,⁸⁵ **na zastarjelost krivičnog gonjenja pravne osobe primjenjuju se odredbe člana 14. tog zakona.**⁸⁶ To znači da se i zastarjelost krivičnog gonjenja pravne osobe računa prema kazni koja je zakonom propisana za učinoca određenog krivičnog djela. Ukoliko je za krivično djelo propisano više kazni, rok zastarjelosti određuje se po najtežoj propisanoj kazni.

Odredbe općeg dijela KZ BiH o početku zastarijevanja krivičnog gonjenja, obustavi i prekidu zastarijevanja krivičnog gonjenja, te o apsolutnoj zastarjelosti krivičnog gonjenja shodno se primjenjuju i na pravne osobe.

⁸⁵ Istovjetnu odredbu sadrže i član 146. KZ FBiH, član 145. KZ RS i član 146. KZ BD BiH

⁸⁶ Istovjetnu odredbu sadrže i član 15. KZ FBiH, član 111. KZ RS i član 15. KZ BD BiH

Zastara izvršenja kazne izrečene pravnoj osobi nastupa kad od pravosnažnosti presude kojom je kazna izrečena protekne:

- a) tri godine za izvršenje novčane kazne,**
- b) pet godina za izvršenje kazne oduzimanja imovine i kazne prestanka pravne osobe.**

Zastara izvršenja mjere sigurnosti nastupa protekom:

- a) šest mjeseci od pravosnažnosti odluke kojom je izrečena mjera sigurnosti objave presude,**
- b) vremena jednakog onome koje je određeno za trajanje mjere sigurnosti zabrane obavljanja određene djelatnosti.**

Zakon ne sadrži posebnu odredbu o zastarjelosti izvršenja mjere sigurnosti oduzimanja predmeta kada je ta mjera izrečena pravnoj osobi. Stoga se na zastarjelost izvršenja te mjere sigurnosti i kada je ona izrečena pravnoj osobi primjenjuje odredba člana 17. stav 2. KZ BiH⁸⁷, prema kojoj zastarjelost izvršenja mjere sigurnosti oduzimanja predmeta nastupa kad protekne pet godina od pravosnažnosti odluke kojom je ta mjera izrečena.

Na početak zastarijevanja izvršenja kazni i mjera sigurnosti izrečenih pravnim osobama, obustavu i prekid zastarijevanja njihovog izvršenja i apsolutnu zastarjelost izvršenja kazni i mjera sigurnosti izrečenih pravnim osobama, shodno se primjenjuju odredbe člana 18. KZ BiH.⁸⁸

Napomene za edukatore uz 13., 14. i 15. poglavlje:

- 13., 14. i 15. poglavlje posvećeni su specifičnostima općih instituta krivičnog prava – mjeri oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, pravnim posljedicama osude i zastarjelosti krivičnog gonjenja i izvršenja krivičnopravnih sankcija u odnosu na pravne osobe.
- Obradu ovih instituta potrebno je vršiti uz poređenje načina njihovog zakonskog uređenja u odnosu na zakonske odredbe koje se odnose na fizičke osobe – učinitelje krivičnih djela.

⁸⁷ Istovjetnu odredbu sadrže i član 18. stav 2. KZ FBiH, član 114. stav 2. KZ RS i član 18. stav 2. KZ BD BiH

⁸⁸ Istovjetne odredbe sadrže i član 19. KZ FBiH, član 115. KZ RS i član 19. KZ BD BiH

Dr. Veljko Ikanović
sudija Vrhovnog suda Republike Srpske

EDUKATIVNI MODUL
„KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV PRAVNIH LICA“

NASTAVNA OBLAST 2.

**„KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV
PRAVNIH LICA“**

PREDGOVOR	3
Osnovi odgovornosti pravne osobe	27
Granice odgovornosti pravne osobe za krivično djelo	42
Dr. Veljko Ikanović	68
UVOD	71
1. OPIS NASTAVNE OBLASTI	71
1.2. Rezultati nastavne oblasti	71
2. UOPŠTE O KRIVIČNOM POSTUPKU PROTIV PRAVNIH LICA	72
2.1. Teorijska i praktična pitanja krivičnog postupka	72
2.1.1. Pregled	73
2.1.2. Organi krivičnog postupka	75
2.1.3. Karakteristike krivičnog postupka	75
3. KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV PRAVNIH LICA U PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE	76
3.1. Pojam postupka	76
3.2. Pravna priroda postupka	77
3.3. Odnos sa postupkom prema fizičkom (odgovornom) licu	79
3.5. Cilj postupka	83
3.6. Subjekti postupka	83
3.7. Stranke	84
3.8. Pokretanje krivičnog postupka	85
3.9. Prava i obaveze pravnog lica	87
3.10. Zastupnik pravnog lica	87
3.10.1. Pojam zastupnika	87
3.10.2. Određivanje zastupnika	88
3.10.3. Procesna prava zastupnika	89
3.10.4. Izuzeće zastupnika	90
3.10.5. Dostavljanje pismena	91
3.10.5. Troškovi zastupnika	91
3.10. Branilac pravnog lica	92
3.11. Sadržaj optužnice	93
3.12. Saslušanje i završna riječ	94
3.14. Vrste odluka	96
3.15. Postupak po pravnim lijekovima	97

3.15.1. Redovni pravni lijekovi.....	97
3.15.2. Vanredni pravni lijekovi.....	98
3.16. Praktični efekti krivičnog postupka protiv pravnih lica.....	99
3.16.1. Republika Srpska.....	100
3.16.2. Federacija BiH.....	103
3.17. Etiologija krivičnih djela pravnih lica.....	105
3.18. Fenomenologija krivičnih djela pravnih lica.....	106
3.19. Politika gonjenja pravnih lica.....	111
3.20. Kaznena politika.....	112
3.21. Predstavljanje slučaja sa primjerima odluka.....	114

UVOD

Ova oblast obuhvata krivični postupak (primjenu Zakona o krivičnom postupku) protiv pravnih lica i sadrži nekoliko oglednih predmeta ili studija slučaja, sa praktičnim primjerima koji se mogu koristiti u nastavi. Materijali su namijenjeni da edukatorima iz ove oblasti posluže, prvenstveno, kao izvor i sredstvo za praktičnu obuku. U tu svrhu su uvrščena i određena pitanja za raspravu, sugestije i druge napomene korisne za nastavu. Materija je tako koncipirana da edukatore podstiče da materijale prilagode potrebama polaznika i konkretnim okolnostima svakog predavanja. Od edukatora se očekuje da materijale po potrebi ažuriraju posebno sa novom sudskom praksom ili izmjena i dopunama krivičnih zakona.

U svakom poglavlju nastavne oblasti dat je opšti pregled odredbi zakona o krivičnom postupku koji je relevantan za predmet same oblasti, nakon čega se prelazi na raspravu o pozitivnom pravu i sudskoj praksi u BiH. Uz materijale se koristi najnovija dostupna sudska praksa i odgovarajući statistički podaci. U slučajevima u kojima je citirana ili priložena prvostepena presuda, autori teksta posebno su vodili računa da obezbijede da je dio na koji se pozivaju potvrđen u žalbenom postupku ili da žalba nije izjavljivana. Sugerise se edukatorima da im može biti od koristi rasprava i o drugim relevantnim ili ilustrativnim predmetima koji odgovaraju pojedinoj temi i da polaznike zamole da govore o predmetima sa kojima su se susretali i iskustvima koja su imali u praksi.

1. OPIS NASTAVNE OBLASTI

Predmetna oblast prvo daje kraći opšti pregled najvažnijih pitanja u vezi krivičnog postupka i izvođenja dokaza za pravna lica. Nastavna oblast ne predstavlja sveobuhvatni vodič za ta pitanja, jer je težište nastavnog priručnika na praktičnim aspektima materijalnog i procesnog prava, uključujući i dostupnu sudsku praksu. Međutim, polaznicima je potrebno predstaviti analizu konceptata krivičnog postupka za pravna lica radi uvida u načine na koje se procesno zakonodavstvo primjenjuje u tužilačkoj i sudskoj praksi.

1.2. Rezultati nastavne oblasti

Na kraju ove oblasti, polaznici treba da razumiju:

- Osnovnu strukturu i specifičnosti odredbi krivičnog postupka protiv pravnih lica;
- Uloge strana u postupku protiv pravnih lica;
- Prava optuženog pravnog lica u odnosu na klasična prava optuženih fizičkih lica;
- Kada se krivični postupak protiv pravnog lica može razdvojiti od postupka protiv fizičkog lica;
- Osnovna pravila izvođenja dokaza i način na koji se ona primjenjuju pred sudovima;
- Uslove za podizanje optužnice;
- Sadržinu optužnice i presude;
- Etiologiju i fenomenologiju kriminaliteta pravnih lica;
- Politiku krivičnog gonjenja.

Napomene za edukatore:

- Propisi krivičnog procesnog prava važe za sva lica na koja se primjenjuje krivični zakon, pa se shodno primjenjuju i na pravna lica.
- Pravno lice ima krivičnoprocesne osobine koje se razlikuju od onih koje ima čovjek kao fizičko lice, za koga je oformljen redovni krivični postupak.
- Pravnom licu ne pripadaju osnovna ljudska prava i slobode koja se jemče fizičkom licu, radi čega i klasični individualni postupak nije odgovarajući i primjenljiv za pravna lica. Zbog njihove specifičnosti ovo zahtijeva posebno prilagođavanje krivičnog postupka za pravna lica.
- Važno je da polaznici shvate način na koji je sistem krivičnog i dokaznog postupka za pravna lica osmišljen i kako može da odgovori na izazove dokazivanja ovih krivičnih djela.
- Polaznici treba da razviju shvatanje načina na koji sistem funkcioniše u praksi da bi mogli primijeniti u svakodnevnom radu.
- Najvažnije je da polaznici shvate da su ova pravila osmišljena na način da omoguće najefikasnije krivično procesuiranje krivičnih djela pravnih lica, koja su rasprostranjena i složena, koja traže uvođenje u spis velikog broja materijalnih dokaza.
- Radi postizanja navedenih ciljeva, na početku nekih oblasti se nalaze rubrike naslovljene kao „Napomene za edukatore“. U napomenama se naglašavanju najvažnija pitanja koja edukatori treba da obrade, potom pitanja koja edukatorima mogu poslužiti da usmjere polaznike da se fokusiraju na važne aspekte, kao i relevantni dijelovi oglednog predmeta, a koji predstavljaju praktične primjere na koje se mogu primijeniti pravna pitanja koja su predmet podučavanja.

2. UOPŠTE O KRIVIČNOM POSTUPKU PROTIV PRAVNIH LICA

2.1. Teorijska i praktična pitanja krivičnog postupka

Ovdje ćemo ukratko predstaviti osnovne teorijske postavke i ukazati na osnovne karakteristike koncepta krivičnog postupka protiv pravnih lica uopšte. Ovo je potrebno kako bi se lakše objasnila odgovornost pravnih lica i krivični postupak u domaćem pravu. Odgovornost pravnog lica za učinjeno krivično djelo mora se utvrditi u zakonom propisanom postupku po pravilima koja su uređena normama krivičnog procesnog prava. Krivični postupak, uopšte, predstavlja pravno regulisano smjenjivanje određenih radnji procesnih subjekata u cilju donošenja odluke suda o krivičnom djelu, odgovornosti učinioaca i krivičnoj sankciji.⁸⁹ Ovo je realistički pojam krivičnog postupka koji se smatra nedovoljnim. Radi toga

⁸⁹ Z. Jekić: Krivično procesno pravo, Beograd, 2001.godina, str. 23.

se daje i pravni pojam krivičnog postupka. On se definiše kao „procesnopravni odnos koji se zasniva, teče i okončava između određenih procesnih subjekata.“⁹⁰

S druge strane, za razliku od opšteg krivičnog postupka, potrebno je razlikovati krivični postupak u konkretnom slučaju. Posebni krivični postupak predstavlja primjenu krivičnog procesnog zakona u vezi tačno određenog krivičnog djela i njegovog učinioca.

2.1.1. Pregled

Propisi krivičnog procesnog prava važe za sva lica na koja se primjenjuje krivični zakon,⁹¹ pa se shodno tome primjenjuju i na pravna lica. Međutim, pravno lice ima određene krivičnoprocesne osobine koje se razlikuju od onih koje ima čovjek kao fizičko lice, za koga je oformljen redovni krivični postupak. Zato ćemo predstaviti karakteristike ovih postupaka.

Redovni krivični postupak:

- Oformljen za čovjeka koji je fizičko lice;
- Normira procesni položaj optuženog kao stranke u postupku;
- Državni organi se koriste psihičkim osobinama optuženog i
- Prilagođen je da obezbijedi zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda optuženog, odnosno da ih ograniči primjenom prinudnih procesnih mjera;⁹²

Krivični postupak za pravna lica:

- Pravno lice nema psihičke osobine pamćenja, zapažanja i davanja iskaza;
- Pravnom licu ne pripadaju osnovna ljudska prava i slobode koja se jemče fizičkom licu;
- Prethodne specifičnosti zahtijevaju prilagođavanje krivičnog postupka za pravna lica;⁹³
- Prije svega, procesne uloge moraju biti preispitane i posebno osmišljene;
- Prethodno se odnosi naročito na na pitanje predstavnika optuženog pravnog lica, zastupanja optuženog, prava na odbranu i načina odbrane, ko može biti svjedok s obzirom na rizik krivičnog gonjenja svjedoka ili predstavnika optuženog.⁹⁴

⁹⁰ M. Grubač, Krivično procesno pravo, Opšti deo, Beograd, 2004.godina, str. 20., prema Stevanović, V. Đurđić: Krivično procesno pravo, Opšti deo, op. cit. str. 10.

⁹¹ Č. Stojanović, V. Đurđić: Krivično procesno pravo, Opšti deo, Niš, 2006. godine, str. 50.

⁹² M. Simović: Krivično procesno pravo, Uvod i opšti dio, Bihać, 2009. godine, str. 33.

⁹³ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Banja Luka, 2009. godine, str. 431.

⁹⁴ M. Vrhovšek: Odgovornost pravnih lica za krivična dela, Arhiv za pravne i društvene nauke, Beograd, broj 3-4/2007, str. 299-341.

Dva su suštinska problema u uređivanju krivičnog postupka protiv pravnih lica:

- Važenje osnovnih ljudskih prava i sloboda prema optuženim pravnim licima;
- Uređenje pitanja predstavljanja pravnog lica u krivičnom postupku.

Važenje osnovnih ljudskih prava i sloboda prema optuženim pravnim licima:

- Davanjem svojstva optuženog pravnim licima ne vrši se automatsko prenošenje svih prava s optuženog fizičkog lica na optuženo pravno lice;
- Za većinu prava i sloboda još uvijek nije jasno da li je davanje procesnih garancija pravnim licima pravno-politička odluka ili obaveza koja proizilazi iz osnovnih pravnih dokumenata;⁹⁵
- Nije zauzet jedinstven stav ni u evropskoj krivičnopravnoj teoriji;
- Mišljenja nisu jedinstvena ni oko važenja za pravna lica prava na pravičan postupak iz člana 6. Evropske konvencije, pretpostavke nevinosti, principa „in dubio pro reo“, prava na branioca u punom kapacitetu koje se primjenjuje za fizička lica;
- Evropski sud pravde i evropski sud za ljudska prava su već odlučivali u predmetima gdje se postavlja pitanje primjene konvencijskih pravila na pravna lica;
- Evropski sud pravde je svojim odlukama ustanovio čitav sistem procesnih garancija za preduzeća u okviru kojih se vodi zbog povrede prava tržišne utakmice Evropske zajednice. U njima se postavljaju standardi u zaštiti prava pravnih lica.⁹⁶

Uređenje krivičnog postupka za pravna lica:

- Po jednom shvatanju postojeći krivični postupak u svemu zadovoljava i potrebe procesuiranja pravnih lica u svojstvu optuženog.
- Drugo shvatanje zastupa stav da je krivično pravo protiv pravnih lica potpuno odvojeno od krivičnog prava fizičkih lica, pa je potrebno razviti poseban procesnopravni put (ova varijanta nije prihvaćena);⁹⁷
- Zajedničko je za sve države da krivični postupak protiv pravnih lica provode, uz određena prilagođavanja, kroz krivični postupak protiv fizičkih lica.
- Obim modifikacija krivičnog postupka je različit. Kreće se od švajcarskog prava u čijem je Krivičnom zakoniku ugrađen samo jedan član kojim se kroz nekoliko odredbi uređuje položaj predstavnika pravnog lica, preko francuskog rješenja koje u Zakon o krivičnom postupku unosi pet članova, pa do Austrije, Slovenije i Hrvatske koje su donijele posebne zakone o odgovornosti pravnih lica u kojima je polovina ili više članova posvećena procesnim pravilima.

⁹⁵ Njemački Temeljni zakon (Ustav) u članu 19. stav 3. izričito propisuje da osnovna prava vrijede i za domaća pravna lica ako su po svojoj suštini na njih primjenljiva.

U švajcarskoj krivičnoprocesnoj odredbi se kaže da lice koje predstavlja preduzeće u krivičnom postupku ima ista prava i obaveze kao okrivljeni (član 100. „qinqies“ stav 2. StGB.)

⁹⁶ Z. Đurđević: Pravna osoba kao okrivljenik: temeljna prava i predstavljanje, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/2005 godine, str. 739-762.

⁹⁷ Vidi npr. Nijober, J.F. (1999), A Plea for a Systematic Approach in Developing Criminal Procedural Law Concerning the Investigation, Prosecution and Adjudication of Corporate Entities; u: Eser Albin /Ginter Heine/ Huber Barbara (ur.), Criminal Responsibility of Legal of Legal and Collective Entities, Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut f.r.auslendisches und internationales Strafrecht, 303-320.

2.1.2. Organi krivičnog postupka

Napomene za edukatore:

- U ovoj nastavnoj oblasti važna pitanja o kojim učesnici trebaju razgovarati su organi koji provode krivični postupak i karakteristike tog postupka;
- U naredom dijelu, polaznici će dobiti pregled organa koji provode krivični postupak protiv pravnih lica;
- Da bi se podstakla diskusija o tim pitanjima, polaznike je moguće pitati da razmisle na koji način svaki od organa učestvuje u postupku, koja je njihova stvarna, a koja moguća uloga u njemu;
- Polaznike treba aktivno podstaći na razmišljanje o tome da li su svi neophodni organi uključeni u krivični postupak i šta bi se moglo unaprijediti.

Svi organi koji učestvuju u krivičnom postupku protiv fizičkih lica provode i krivični postupak protiv pravnih lica:

- Po sistemu jedinstva postupka ovlašćeni tužilac pokreće postupak, podiže i zastupa optužnicu pred nadležnim sudom;
- Nije sporno ovlašćenje tužioca kao državnog organa ali se može postaviti pitanje da li se u sistemima koji poznaju privatnog tužioca, oštećenog kao tužioca ili gonjenog po prijedlogu oštećenog i njima priznaje to pravo. Zakonodavstva tu mogućnost izričito ne isključuju, pa treba prihvatiti da im je to pravo priznato;
- Sudovi koji su nadležni za suđenje fizičkom licu, nadležni su i za suđenje pravnom licu. S obzirom na jedinstvo postupka to su isti sudovi;
- Većina zakonodavstava je propisala obavezu formiranja organa koji vode posebnu evidenciju o učinjenim krivičnim djelima pravnih lica. Ovo je obaveza iz međunarodnih pravnih akata.

2.1.3. Karakteristike krivičnog postupka

Bez obzira koju teoriju prihvataju pojedina zakonodavstva, postoje opšte karakteristike koje su zajedničke za sve sisteme krivičnog postupka za pravna lica. Najvažnije su sljedeće:

- Jedinstvenost krivičnog postupka;
- Pojava predstavnika pravnog lica;
- Imenovanje branioca.

Jedinstvenost krivičnog postupka:

- Protiv odgovornog fizičkog lica i pravnog lica, po pravilu, se vodi jedan postupak, podiže jedna optužnica i donosi jedna presuda;⁹⁸
- Ovdje se radi o zakonskom spajanju postupaka po osnovu objektivnog koneksiteta;

⁹⁸ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće dopunjeno i izmijenjeno izdanje, op.cit., str. 432.

- Stvarna nadležnost suda za pravno lice zasniva se na stvarnoj nadležnosti za odgovorno lice;
- Stvarna nadležnost se određuje prema težini ili vrsti krivičnog djela koje je učinilo odgovorno lice, a za koje se djelo kažnjava pravno lice;
- Jedinstven krivični postupak je rezultat prihvatanja izvedene krivične odgovornosti pravnih lica;
- Nije potrebno provoditi druge dokaze osim onih kojim se utvrđuje krivica fizičkog lica;
- Posebno se mora dokazivati samo veza između krivičnog djela fizičkog lica i pravnog lica koja se, zavisno od konkretnog zakonskog rješenja, obično sastoji u povredi dužnosti pravnog lica ili pribavljanju protivpravne imovinske koristi;

Pojava predstavnika (zastupnika) pravnog lica:

- Predstavnik pravnog lica je novi subjekt u krivičnom postupku;
- Predstavnik pravnog lica nije optuženi već je fizičko lice;
- Predstavnik pravnog lica ima dvostruku ulogu. On obavlja funkciju odbrane pravnog lica, a praktično se nalazi u ulozi optuženog (fingira optuženog) jer se prema njemu mogu preduzimati određene radnje prinude, kao što je dovođenje;
- Obično je ovlašćen da preduzima sve radnje koje može preduzimati i sam optuženi;
- Ovlašćena lica u pravnom licu mogu angažovati i branioca, čime predstavnik dobija i stručnu pomoć;
- Od kogentnih normi zavisi ko može biti predstavnik pravnog lica, koji je obim njegovih prava i i odgovornosti i koliko predstavnika učestvuje u postupku.

Imenovanje branioca:

- Pravno lice ima pravo na branioca;
- Branioca biraju ovlašćena lica u pravnom licu;
- Postavlja se pitanje da li je odbrana fizičkog i pravnog lica zajednička ako je postupak jedinstven;
- Obično se dozvoljava da branilac može biti isti (u BiH ne može), ali ne i nužno, jer su efekti odbrane fizičkog lica u krajnjoj liniji odlučni i za odgovornost pravnog lica.

3. KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV PRAVNIH LICA U PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

3.1. Pojam postupka

Odgovornost pravnog lica za učinjeno krivično djelo i u našem pravu mora se utvrditi u zakonom propisanom postupku po pravilima koja su uređena normama krivičnog procesnog prava.

Prateći tok krivičnog postupka kako ga određuju Zakoni o krivičnom postupku (Bosne i Hercegovine – ZKP BiH, Republike Srpske – ZKP RS, Federacije Bosne i Hercegovine – ZKP FBiH, Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine – BDBiH),⁹⁹ možemo razlikovati nekoliko

⁹⁹ ZKP BiH „Službeni glasnik BiH“ broj 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09 i 16/09, 93/09; ZKP RS „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 50/03,

njegovih vrsta. Ova razlika je stvorena različitom težinom učinjenih krivičnih djela i svojstvom koje imaju njihovi učinioci. Razlikovanje krivičnih djela i učinilaca je izvršeno u cilju da se na osnovu toga podjelom odredi vrsta postupka koji će se protiv njih voditi.

U zakonu se razlikuju:

- opšti ili redovni krivični postupak,
- posebni postupci (postupak za izdavanje kaznenog naloga; postupak prema maloljetnicima; postupak protiv pravnih lica; postupak za izricanje sudske opomene, postupak za primjenu mjera bezbjednosti, postupak za oduzimanje imovinske koristi i za opozivanje uslovne osude) i
- posebni nekrivični postupci (postupak za donošenje odluke o brisanju osude, ili prestanku mjera bezbjednosti i pravnih posljedica osude; postupak za pružanje međunarodne pravne pomoći i izvršenje međunarodnih ugovora u krivičnopravnim stvarima; postupak za nadoknadu štete, rehabilitaciju i ostvarivanje drugih prava lica bez osnova osuđenih i neosnovano lišenih slobode i postupak za izdavanje potjernice i objave).¹⁰⁰

U okviru opštih i posebnih postupaka rješava se krivična stvar i donosi odluka o krivičnom djelu, učiniocu i sankciji. Posebnim nekrivičnim postupcima se reguliše primjena određenih krivičnopravnih i procesnih instituta i učešće države u međunarodnoj borbi protiv kriminaliteta.¹⁰¹ Za nas je ovdje značajan posebni krivični postupak, u okviru koga je određena njegova primjena na pravna lica.

3.2. Pravna priroda postupka

Vladajući stav domaće pravne nauke je da se u BiH primjenjuje krivični postupak koji nije čisti mješoviti sistem, niti čisti akuzatorski sistem, već kompromis, jer uzima oblike i elemente iz oba krivičnoprocesna sistema i pokušava ih spojiti u zaokruženu cjelinu.¹⁰²

Redovni krivični postupak propisan Zakonom o krivičnom postupku je:

- Prilagođen čovjeku kao fizičkom licu i učiniocu krivičnog djela;
- Prije svega prilagođen optuženom u pogledu zaštite njegovih osnovnih ljudskih prava i sloboda, i njihovom ograničavanju primjenom prinudnih procesnih mjera i normiranjem njegovog procesnog položaja kao dokaznog sredstva gdje se državni organi koriste njegovim psihičkim sposobnostima.

11/04, 115704, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08; ZKP FBiH „Službene novine FBiH“ broj 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 i 12/10; ZKP BDBiH – Prečišćeni tekst „Službeni glasnik BDBiH“ broj 44/10.

¹⁰⁰ M. Simović, Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 438.

¹⁰¹ Z. Jekić: Krivično procesno pravo, Beograd, 2001., str. 25.

¹⁰² M. Simović: Krivično procesno pravo, Uvod i opšti dio, Bihać, 2009. godina, str. 78.

Razlozi zbog kojih je za procesuiranje pravnih lica bilo neophodno postojeći individualni krivičnopravni postupak prilagoditi pravnom licu:

- Pravno lice kao okrivljeni je novo biće koje se po svojim osobinama od značaja za krivični proces razlikuje od čovjeka;
- Pravno lice nema osnovna ljudska prava i slobode koja pravni poredak jemči fizičkom licu;
- Pravno lice nema psihičke sposobnosti pamćenja, opažanja, davanja iskaza u postupku;

Sve odredbe zakona o opštem krivičnom postupku nije moguće dosljedno primijeniti na pravna lica, uslijed bitno različitih svojstava fizičkih i pravnih lica.¹⁰³

Zakonodavstvo BiH prihvatilo rješenje „srednjeg puta“ koje se sastoji u:

- Promjeni krivičnog postupka samo u obimu koji je potreban za njegovo prilagođavanje pravnom licu kao optuženom;
- Svi Krivični zakoni upućuju da se postupak protiv pravnih lica vodi po odredbama Zakona o krivičnom postupku (član 122. stav 4. KZ BiH, član 125. stav 4. KZ RS, član 126. stav 4. KZ FBiH i član 122. stav 4. KZ BDBiH);

**Odgovornost pravnog lica
Član 122. Krivičnog zakona BiH**

(4) Krivični postupak protiv pravnih lica vodi se po odredbama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine.

- U Zakone o krivičnom postupku ugrađena su posebna poglavlja koja uređuju osobeni postupak protiv pravnih lica;
- Ove odredbe propisuju da se, ako drugačije nije određeno, protiv pravnih lica shodno primjenjuju odgovarajuće odredbe ZKP, čak i ako se postupak vodi samo protiv pravnog lica (član 387. ZKP BiH, član 393. ZKP RS, član 408. ZKP FBiH, član 387. ZKP BDBiH).

¹⁰³ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 431.

Član 387. Zakona o krivičnom postupku BiH
Primjena ostalih odredbi ovog zakona

Ako drugačije nije određeno, u krivičnom postupku protiv pravnog lica shodno se primjenjuju odgovarajuće odredbe ovog zakona, čak i u slučaju ako se postupak vodi samo protiv pravnog lica.

- Uvedena je stranačka sposobnost pravnog lica na strani optuženog;
- Pravna lica imaju sposobnost učesnika u postupku, jer mogu da se pojavljuju u svojstvu i sa pravima oštećenog.

3.3. Odnos sa postupkom prema fizičkom (odgovornom) licu

Član 375. Zakona o krivičnom postupku BiH
Jedinstvenost postupka

Zbog istog krivičnog djela, protiv pravnog lica se, po pravilu, pokreće i vodi krivični postupak zajedno sa postupkom protiv učinioca.

Postupak samo protiv pravnog lica se može pokrenuti, odnosno voditi kada protiv učinioca krivični postupak nije moguće pokrenuti, odnosno voditi iz zakonom propisanih razloga ili ako je protiv njega krivični postupak već proveden.

U jedinstvenom postupku se protiv optuženog pravnog lica i optuženog podiže jedna optužnica i izriče jedna presuda.

Protiv fizičkog lica, učinioca krivičnog djela, i pravnog lica za učinjeno isto krivično djelo:

- Po pravilu se vodi jedinstven krivični postupak (član 375. stav 1. ZKP BiH, član 381. stav 1. ZKP RS, član 396. stav 1. ZKP FBiH, član 375. stav 1. ZKP BDBiH);
- Ovdje se po osnovu objektivnog koneksiteta po sili zakona vrši spajanje krivičnih postupaka protiv lica koja su počinila isto krivično djelo;
- Pošto se pravno lice kažnjava za krivično djelo fizičkog lica, to će sud koji je nadležan za fizičko lice, biti nadležan i za pravno lice;
- Stvarna nadležnost suda će biti određena prema težini učinjenog krivičnog djela.

- Ako se ne utvrđuje autonomna krivica pravnog lica već joj se uračunava krivica fizičkog lica, onda u pogledu dokazivanja radnje krivičnog djela i krivice pravnog lica neće biti potrebno izvoditi drugačije dokaze od onih kojima je utvrđivana krivica fizičkog lica.¹⁰⁴
- Da bi postojalo krivično djelo pravnog lica, ovdje je potrebno posebno dokazati samo vezu između krivičnog djela fizičkog lica i pravnog lica koja se sastoji u radnji u ime, za račun ili u korist pravnog lica, i ispunjenosti jednog od četiri propisana osnova (iz člana 124. KZ BiH, člana 128. KZ FBiH, člana 127. KZ RS, člana 128. KZ BDBiH). Ovaj dio postupka ne opravdava vođenje razdvojenih postupaka protiv fizičkog i pravnog lica;
- Jedinstvenost postupka znači da će se protiv fizičkog i pravnog lica podići jedna optužnica i izreći jedna presuda (stav 3. citiranih članova ZKP).¹⁰⁵

U praksi su moguće situacije kada se zbog pravnih ili stvarnih smetnji ne može utvrditi odgovornost fizičkog, odnosno odgovornog lica. Zato je bilo neophodno napraviti izuzetak od pravila vođenja jedinstvenog postupka i predvidjeti da se postupak može voditi samo protiv pravnog lica.

Izuzeci od pravila vođenja jedinstvenog postupka:

- Kada protiv učinioaca krivični postupak nije moguće pokrenuti i voditi iz zakonom propisanih razloga ili
- Ako je protiv učinioaca postupak već proveden (stav 2. citiranih članova ZKP).

U oba navedena slučaja radi se o procesnopravnim smetnjama. Ovim je zakonodavac obavezao sud da utvrdi odgovornost pravnog lica odvojeno od fizičkog lica.

Mogući problemi u vođenju jedinstvenog postupka:

- Zbog specifičnosti pravnog lica u pogledu načina izvršenja krivičnog djela, kazni i mjera bezbjednosti koje mu se mogu izreći;
- Potreba utvrđivanja imovine pravnog lica i složenost postupka, izbora i odmjeravanja kazne;
- Cilj krivičnog postupka je brzina i efikasnost, i kod fizičkih lica to se može u značajnoj mjeri i ostvariti. Ali kod pravnih lica, koja imaju složenu strukturu, često će se morati utvrđivati o kakvom se obliku privrednog društva radi, koji su oblici povezivanja, da li je izvršena transformacija, gdje se nalazi imovina i šta čini tu imovinu i u kom obimu;
- Dodatni problemi javljaju se kada je pravno lice u stečaju ili je u međuvremenu otuđilo dio imovine, odnosno posjeduje izdvojene račune i slično.

¹⁰⁴ Z. Đurđević: Komentar zakona o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela, Zagreb, 2005., str. 104.

¹⁰⁵ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 432.

- Vođenje jedinstvenog postupka može da uspori cio krivični postupak, a što nije ni cilj ovakvog zakonskog rješenja.

Zakonodavac kaže da se jedinstven postupak vodi „po pravilu“, što bi značilo da je od toga moguće odstupiti. Međutim, izuzetak ne bi trebao da postane pravilo i bez obzira što se krivična odgovornost pravnih lica izvodi iz odgovornosti fizičkog lica, ovo bi se moglo primijeniti samo u izuzetnim slučajevima. To bi mogli da budu samo oni slučajevi, kada bi vođenje jedinstvenog postupka neprihvatljivo odugovlačilo okončanje krivičnog postupka protiv fizičkog lica. Ovakvo postupanje ne bi bilo suprotno materijalnim odredbama o krivičnoj odgovornosti.

Napomene za edukatore:

- Ovaj dio bavi se odnosom krivičnog postupka prema fizičkom licu i krivičnog postupka prema pravnom licu. Ti su postupci slični i pretežno su zasnovani na istim procesnim normama, ali postoje i određene razlike koje su rezultat posebnih svojstava pravnog lica.
- U ovom se dijelu razmatraju razlozi za vođenje jedinstvenog postupka i izuzeci od tog pravila, kao i mogući praktični problemi.
- U oba ova dijela, polaznike treba podstaći na razmišljanje o razlikama i sličnostima fizičkog i pravnog lica u krivičnom postupku, praktičnim problemima vođenja jedinstvenog postupka i njihovom rješavanju.
- Moguće je koristiti ogledni predmet da bi se razmotrilo na koji se način pišu optužnice i koje bi procesne radnje u tom cilju trebalo preduzeti.
- Od polaznika se može zatražiti da na osnovu njihovog vlastitog iskustva razgovaraju o prednostima i problemima vođenja jedinstvenog postupka. Koristan način za stimulisanje diskusije je da polaznici iznesu svoja mišljenja o potrebnim izmjenama u krivičnim postupcima, oslanjajući se na iskustva iz prakse.

3.4. Faze postupka

Postupak protiv pravnog lica ima svoj određeni tok. Zakonodavac nije smatrao da je potrebno izostavljati, uvoditi ili mijenjati pojedine faze postupka posebno za pravna lica. S obzirom na jedinstvo postupka on ima iste etape kao postupak protiv fizičkog lica. Bez obzira na razlike u odnosu na ranije procesno zakonodavstvo i u važećem možemo razlikovati dvije etape prvostepenog postupka:

- Prva etapa: postupak otkrivanja, istrage i optuženja;
- Druga etapa: glavni postupak.

U glavnom postupku su: pripremanje glavnog pretresa, glavni pretres i donošenje presude.

Istraga:

- Istraga se provodi zajedno za fizičko i pravno lice;
- Ona treba da dosegne stepen postojanja osnovane sumnje da bi se mogla podići jedna optužnica i podnijeti nadležnom sudu na potvrđivanje.

Odredba o jedinstvu postupka se primjenjuje i u fazi istrage, a zakon ne propisuje posebna pravila za istragu protiv pravnog lica. To znači da se primjenjuju opšte odredbe koje važe za fizičko lice. Ovo upućuje na obavezu tužioca da paralelno i istovremeno preduzima sve aktivnosti i radnje radi prikupljanja dokaza kao i za pravno lice. Najčešće su to isti dokazi koji se odnose na fizičko lice (zbog izvedene odgovornosti), ali ponekad mogu i da bude neophodno prikupljati dokaze samo za pravno lice (kada se neće voditi postupak protiv fizičkog lica). Osim ovih dokaza potrebno je da se prikupe i dokazi koji potvrđuju vezu između radnje izvršenja fizičkog lica i pravnog lica. To može biti osjetljivo pitanje, ponekad skopčano sa raznim poteškoćama, iako će u većini slučajeva ta veza biti očigledna. Ovo zbog toga jer je našem prostoru većina privrednih društava, kao najčešćih učinilaca krivičnih djela, jednostavne organizacione i svojinske strukture (uglavnom DOO).

Faza istrage je ovdje najosjetljivija iz više razloga:

- Moraju se prikupiti svi dokazi koji uspostavljaju vezu fizičkog lica kao učinioca krivičnog djela i pravnog lica kao učinioca krivičnog djela;
- Uglavnom se radi o materijalnim dokazima koji su pouzdani u postupku ali su u ovoj fazi osjetljivi za uništavanje, skrivanje ili izmjenu sadržine (ugovori, knjigovodstveni i računovodstveni podaci, kompjuterski ili papirni dokumenti....);
- Zahtijeva se od policijskih službenika i tužilaca poznavanje više nepravničkih oblasti (ekonomske, informatičke, tehničke...), pogotovo u početnoj fazi dok se još ne mogu služiti stručnim znanjem vještaka;
- Potrebu za skupim, obimnim i sporim vještačenjima;
- Postojanje pritiska javnog mnjenja koje je fokusirano na fizičko lice kao učinioca i zahtijeva brzo procesuiranje (izuzetak mogu biti ekološka krivična djela);
- Težnja tužioca da se postupak provede brzo i efikasno za osnovno djelo fizičkog lica dok mu pravno lice to samo "otežava" i "usporava"
- Mogućnost otuđenja imovine pravnog lica na kojoj je potrebnom izvršiti kaznu i mjeru bezbjednosti.

Da bi se istraga efikasno provela neophodno je (između ostalog):

- Obavezno paralelno sa dokazima za fizičko lice prikupljati i sve dokaze protiv pravnog lica (posebno za međusobnu povezanost);
- Blagovremeno izuzeti sve materijalne dokaze koji mogu potvrditi gore navedenu vezu (ponekad to nisu dokazi koji su neophodni za utvrđivanje krivice fizičkog lica);
- Provesti integrisanu istragu (koja obuhvata finansijske aspekte krivičnog djela, obezbjeđenje imovine, a posebno blokadu žiro-računa);

- Za rad na ovim predmetima izvršiti specijalizaciju u okviru tužilaštva i obezbijediti posebno obučene istražioce policije;
- Obezbijediti stalnu obuku lica određenih za rad na ovim predmetima;
- Pravilno procijeniti potrebu, vrijeme i obim mjera obezbjeđenja i staviti prijedlog za to;
- Kod izuzimanja dokaza i predlaganja obezbjeđenja voditi računa o neophodnom obimu takvih radnji i mjera, (moraju se svesti na nužni obim) da se nepotrebno ne dovede u opasnost ostvarivanje djelatnosti pravnog lica (značajno zbog nastupanja nepotrebne štete, kasnije nadoknade kod oslobađajuće presude ili zbog gubitka posla radnika i poreza i doprinosa);
- Sve vrijeme pratiti poslovnu aktivnost pravnog lica (posebno finansijske transakcije, tokove i obratiti pažnju na neuobičajene djelatnosti).

Određene specifičnosti u ovoj fazi i u fazi glavnog pretresa postoje u pogledu cjelishodnosti pokretanja, predstavnika pravnog lica, branioca i još nekih prava i radnji, što ćemo detaljnije prikazati u daljem izlaganju.

3.5. Cilj postupka

Cilj vođenja krivičnog postupka protiv pravnih lica je:

- Da se preduzimanjem, zakonom propisanih radnji procesnih subjekata donese odluka nadležnog suda o krivičnom djelu, odgovornosti učinioca i sankciji;
- Ovaj cilj ostvaruje se postupanjem po njegovim opštim i posebnim pravilima;
- Krivična djela i sankcije su propisane Krivičnim zakonom;
- Na pravno lice se primjenjuju njegova opšta ali i posebno propisana pravila.

3.6. Subjekti postupka

U krivičnom postupku potrebno je da pojedini procesni subjekti preduzmu više krivičnoprocesnih radnji. Ovi subjekti pojedinačno raspolažu određenim zbirom prava i dužnosti koji praktično i određuju njihov procesni položaj. Na osnovu karakteristika koje imaju, može se reći da je subjekat postupka ili krivičnoprocesni subjekat procesno sposobno fizičko ili pravno lice koje na osnovu zakonom propisanih prava i dužnosti vrši određenu funkciju u krivičnom postupku s ciljem ostvarivanja krivičnoprocesnog zadatka - rasvjetljenja i rješenja krivične stvari.¹⁰⁶

¹⁰⁶ D. Jovašević: Leksikon krivičnog prava, Beograd, 2006.god., str. 257.

Krivičnoprocesne subjekte možemo podijeliti na dvije grupe:

- a) glavne i
- b) sporedne.¹⁰⁷

Glavni subjekti:

Nosioci glavnih krivičnoprocesnih funkcija koji imaju neposredni interes za ostvarenje krivičnoprocesnog zadatka su glavni subjekti. Ovdje spadaju:

- a) ovlašćeni tužilac (funkcija optužbe);
- b) optuženo fizičko i pravno lice (funkcija odbrane) i
- c) sud (funkcija suđenja).

Tužilac i optuženo fizičko i pravno lice su krivičnoprocesne stranke.

Sporedni ili pomoćni subjekti:

Sporedni ili pomoćni krivičnoprocesni subjekti imaju samo sporedan ili posredan interes za rasvjetljavanje krivične stvari. Oni su nosioci sporednih ili pomoćnih krivičnoprocesnih funkcija, a još se nazivaju krivičnoprocesni učesnici.

Krivičnoprocesni učesnici:

- a) branioci,
- b) zastupnici pravnih lica,
- c) zakonski zastupnici,
- d) svjedoci,
- e) vještaci, stručna lica, tumači,
- f) oštećeni i punomoćnici.

3.7. Stranke

U krivičnom postupku stranke su:

- tužilac i
- optuženi (fizičko i pravno lice).

Pored njih, ZKP pod pojmom stranaka podrazumijeva i osumnjičenog i osuđenog (član 20. tačka f) ZKP BiH, član 20. tačka d) ZKP RS, član 21. tačka f) ZKP FBiH, član 20. tačka f)

¹⁰⁷ Č. Stevanović, V. Đurđić: krivično procesno pravo, Opšti deo, op. cit. 93.

ZKP BDBiH). U užem smislu to su ipak tužilac i optuženi, koji u određenim fazama ima svojstvo osumnjičenog, a svojstvo osuđenog lica dobija tek po pravosnažnom okončanju krivičnog postupka.

Već smo rekli, da je uvođenjem odgovornosti pravnih lica za krivična djela pravnom licu priznato svojstvo stranke u krivičnom postupku. Zato se ovdje pod pojmom optuženi podrazumijevaju fizičko i pravno lice, kao učinioci krivičnog djela. Ovo svojstvo oni stiču kada je protiv njih jedna ili više tačaka u optužnici potvrđena.

3.8. Pokretanje krivičnog postupka

Tužilac je ovlašćeni organ kome pripada pravo i dužnost pokretanja krivičnog postupka ako postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo. Njegova je obaveza da odmah po saznanju o postojanju osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere za njegovo otkrivanje i sprovođenje istrage, pronalaženje osumnjičenog, da vrši nadzor nad istragom, predlaže izdavanje kaznenog naloga, podiže optužnicu i izjavi pravni lijek (član 35. ZKP BiH, član 43. ZKP RS, član 45. ZKP FBiH, član 35. ZKP BDBiH).

Princip legaliteta

- Krivično gonjenje pravnih lica zasniva se na principu legaliteta krivičnog gonjenja;
- Tužilac je dužan da preduzme krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, osim ako zakonom o krivičnom postupku nije drugačije propisano (član 17. ZKP BiH, član 17. ZKP RS, član 18. ZKP FBiH, član 17. ZKP BDBiH);
- Po pravilu, tužilac je dužan da pokrene krivični postupak uvijek kada postoji osnovana sumnja da je počinjeno krivično djelo fizičkog lica u ime, za račun i u korist pravnog lica i da je uz to ispunjen jedan od četiri spominjana uslova;
- Ovo znači da je tužilac dužan, ako su ispunjene navedene pretpostavke, shodno ovom principu da preduzme gonjenje za sva krivična djela jer zakon nije propisao posebna krivična djela koja mogu učiniti pravna lica.

Princip oportuniteta

- Kod gonjenja pravnih lica princip legaliteta je više ograničen u odnosu na gonjenje fizičkih lica, a granice primjene principa oportuniteta su znatno šire u odnosu na pravna lica;¹⁰⁸
- Od principa legaliteta zakon kod pravnih lica ipak izuzetno dozvoljava odstupanje i primjenu principa oportuniteta;
- Ovlašćenje tužiocu da procijeni cjelishodnost krivičnog gonjenja pravnog lica, iako su ispunjene sve zakonske pretpostavke za njegovo gonjenje;

¹⁰⁸ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 432.

- Slučajevi i uslovi pod kojima tužilac može da primijeni ovo ovlaštenje propisani su u članu 376. ZKP BiH (član 382. ZKP RS, član 397. ZKP FBiH, čla 376. ZKP BDBiH).

Član 376. Zakona o krivičnom postupku BiH Cjelishodnost pokretanja krivičnog postupka

Tužilac može odlučiti da protiv pravnog lica ne zahtijeva pokretanje krivičnog postupka kada okolnosti slučaja ukazuju da to ne bi bilo cjelishodno, jer je doprinos pravnog lica izvršenju krivičnog djela bio neznatan ili pravno lice nema imovine ili ima tako malo imovine da ne bi bila dovoljna ni za pokriće troškova postupka ili ako je protiv pravnog lica započet stečajni postupak ili kada je učinilac krivičnog djela jedini vlasnik pravnog lica protiv koga bi se krivični postupak inače pokrenuo.

Četiri su alternativno propisane pretpostavke pod kojima tužilac može odlučiti da ne zahtijeva pokretanje krivičnog postupka protiv pravnog lica:

- a) ako je doprinos pravnog lica izvršenju krivičnog djela bio neznatan;
- b) ako pravno lice nema imovine ili ima tako malo imovine da ne bi bila dovoljna ni za pokriće troškova postupka;
- c) ako je protiv pravnog lica započet stečajni postupak;
- d) kada je učinilac krivičnog djela jedini vlasnik pravnog lica protiv kojeg bi se krivični postupak inače pokrenuo.

Ova odredba daje ovlaštenje tužiocu samo da ne preduzima krivično gonjenje pravnog, ali ne i fizičkog lica iz čijeg se krivičnog djela izvodi odgovornost. U prvom slučaju, očigledno je namjera zakonodavca da isključi procesuiranje pravnih lica u slučaju kada je njihov doprinos ostvarenju radnje krivičnog djela fizičkog lica neznatan. U preostala tri slučaja, zakonodavac je imao u vidu da će se pravnom licu najčešće izricati novčana kazna koja se zbog nedostatka sredstava neće moći naplatiti. Zato je sasvim opravdano davanje dovoljno širokog ovlaštenja tužiocu da se nepotrebno ne procesuiraju slučajevi gdje ne postoji ni najmanji ekonomski interes, izražen kroz pribavljenu korist od učinioaca krivičnog djela ali i kroz mogućnost ostvarenja kaznene politike (pravno lice nema imovine, kod jednočlanog društva izrečena kazna vlasniku dovoljno je ostvarila svrhu...)

3.9. Prava i obaveze pravnog lica

Zakon priznaje odgovarajuća prava i nameće određene obaveze i pravnom licu.

Pravnom licu pripadaju sva prava koja pripadaju osumnjičenom, odnosno optuženom:

- pravo na odbranu,
- korišćenje jezika i pisma,
- pravo na odštetu i rehabilitaciju i
- pravo na suđenje bez odlaganja.

Pravno lice ne može koristiti ona prava, niti ispunjavati one obaveze koje su vezane isključivo za svojstva fizičkog lica, kao učinioca krivičnog djela (prava koja se tiču pritvora, komunikacije pritvorenika sa braniocem, svjedočenja...). U daljem toku priručnika ćemo analizirati samo one koje su posebno propisane za pravna lica, iako bi se moglo mnogo govoriti o sadržaju i specifičnostima onih prava i obaveza koje zakon tretira kao zajedničke. Pravno lice je dužno da učestvuje u krivičnom postupku i da izvršava sve obaveze koje su propisane i za fizička lica (odazivanje pozivu, prijem pismena, plaćanje troškova i slično). Zakon pravnom licu ne ograničava prava u odnosu na fizička lica, niti sadrži posebnu listu prava koja mu pripadaju po osnovu njegovog specifičnog svojstva. Pravno lice može ostvarivati svoja prava i izvršavati obaveze putem zastupnika i uz stručnu pomoć branioca.

3.10. Zastupnik pravnog lica

Pojam zastupnika pravnog lica je određen odredbama Zakona o privrednim društvima (Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine) i odredbama drugih zakona ako se ne radi o pravnom licu koje ima status privrednog društva. Međutim, krivično procesno zakonodavstvo je moralo ovaj pojam u određenom segmentu prilagoditi prirodi krivičnog postupka protiv pravnih lica.

3.10.1. Pojam zastupnika

Član 377. Zakona o krivičnom postupku BiH Zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku

- (1) Svako pravno lice u krivičnom postupku mora imati svog zastupnika, koji je ovlašćen za preduzimanje svih radnji za koje je po ovom zakonu ovlašćen osumnjičeni, odnosno optuženi i osuđeni.
- (2) Pravno lice može u krivičnom postupku imati samo jednog zastupnika.
- (3) Sud mora svaki put utvrditi identitet zastupnika pravnog lica i njegovo ovlašćenje za zastupanje.

Jedno od najtežih pitanja uređivanja procesnopravnog položaja pravnih lica je ko zastupa pravno lice u krivičnom postupku i na koji način se to lice određuje. S obzirom na to da pravno lice nije čovjek, mora se odrediti fizičko lice koje će ga zastupati u krivičnom postupku. U skladu sa članom 377. ZKP BiH (član 383. ZKP RS, član 398. ZKP FBiH, član 377. ZKP BDBiH) lice koje zastupa pravno lice u krivičnom postupku zovemo zastupnik.

U krivičnom postupku BiH zastupnik je novi subjekat, koji nije okrivljeni, već fizičko lice koje u postupku zastupa okrivljeno pravno lice. Zastupnik pravnom licu pozajmljuje svoja fizička svojstva radi vršenja uloge optuženog u krivičnom postupku i na taj način predstavlja pravno lice, kao optuženog. Radi toga, čini nam se da bi suštinu njegovog položaja i uloge bolje odrazio naziv predstavnik (koristi ga u članu 27. hrvatski ZOPOKD).¹⁰⁹ Ovdje nije od presudnog uticaja to što bi predstavnik najčešće, ali ne i nužno, bilo lice ovlašćeno za zastupanje.

Broj zastupnika je zbog efikasnosti i ekonomičnosti krivičnog postupka ograničen tako da pravno lice može imati samo jednog zastupnika. Sud mora svaki put utvrditi identitet zastupnika pravnog lica i njegovo ovlašćenje za zastupanje. Ova odredba može izgledati suvišna jer bi se moglo shvatiti da je dovoljno utvrditi njegovo ovlašćenje samo prilikom prvog pojavljivanja. Mora cijeniti da strogost odredbe ne dozvoljava šire tumačenje zbog ozbiljnosti krivičnog postupka, a posebno posljedica koje on proizvodi za pravno lice. Pošto između dva pretresa može doći do promjene lica ovlašćenog za zastupanje, što se bilježi u odgovarajućem registru, neophodno je isključiti svaku mogućnost da u krivičnom postupku zastupnik bude lice koje to u trenutku preduzimanja radnje nije. Ovo se i obezbjeđuje provjerom tog svojstva utvrđivanjem identiteta i ovlašćenja "svaki put" od strane suda.

3.10.2. Određivanje zastupnika

Član 378. Zakona o krivičnom postupku BiH Određivanje zastupnika

- (1) Zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku je onaj ko je ovlašćen zastupati pravno lice po zakonu, aktu nadležnog državnog organa ili po statutu, aktu osnivanju ili drugom aktu pravnog lica.
- (2) Zastupnik može ovlastiti za zastupanje nekog drugog. Ovlašćenje mora biti dato pismeno ili usmeno na zapisnik kod suda.
- (3) Kada je prije pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka pravno lice prestalo postojati, zastupnika će mu odrediti sud.

Zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku je onaj ko je ovlašćen da zastupa pravno lice po zakonu, aktu nadležnog državnog organa, po statutu, aktu o osnivanju ili drugom pravnom aktu (član 378. ZKP BiH, član 384. ZKP RS, član 399. ZKP FBiH, član 378. ZKP

¹⁰⁹ Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (ZOPOKD).

BDBiH). Ovdje se ustvari radi o licu koje je inače ovlašćeno za zastupanje pravnog lica i kao takvo upisano u odgovarajući registar. Dakle, ovlašćenje za zastupanje pravnog lica u krivičnom postupku je zakonsko i statutarano. O tome ko zastupa privredna društva bilo je govora ranije u odgovarajućem poglavlju.

Svako potpuno poslovno lice ima sposobnost da bude zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku. Ovdje nije postavljen uslov da to lice mora biti advokat ili imati određenu stručnu spremu ili pravno obrazovanje. Ovaj krug lica je ipak ograničen samo na lica koja su ovlašćena za zastupanje.

Broj zastupnika je ograničen i pravno lice može imati samo jednog zastupnika. Zastupnik može ovlastiti drugo lice za zastupanje pravnog lica u krivičnom postupku. Ovim se odstupa od navedenog principa da je zastupanje zakonsko i statutarano i dozvoljava zastupanje na osnovu punomoćja.

Krivični postupak nije moguće voditi ako pravno lice nema zastupnika koji će ga zastupati pred sudom. Zato svako pravno lice u krivičnom postupku mora imati svog zastupnika.¹¹⁰ Radi toga, sud je dužan da utvrdi identitet zastupnika i da li on ima ovlašćenje za zastupanje. Zato će pravnom licu koje prestane da postoji, prije nego što je krivični postupak okončan, zastupnika odrediti sud.

3.10.3. Procesna prava zastupnika

U krivičnom postupku protiv pravnog lica:

- Zastupnik se nalazi u ulozi optuženog (fingira optuženog);
- Zastupnik preuzima sva prava i obaveze optuženog pravnog lica koje se uračunavaju pravnom licu;
- Zastupnik obavlja funkciju odbrane i u tu svrhu ima sva procesna prava odbrane kao i optuženi;
- Zastupnik je ovlašćen da preduzima sve radnje u postupku koje može preduzeti i optuženi. To znači da je on ovlašćen da prisustvuje radnjama krivičnog postupka, zahtijeva izuzeće, pregovara o krivici, izjašnjava se o krivici pravnog lica, izjašnjava se o činjenicama i dokazima koji terete pravno lice, iznosi činjenice i predlaže dokaze u korist odbrane, vrši uvid u spise, ispituje svjedoke, vještake i na kraju daje završnu riječ i izjavljuje pravne lijekove i sl.;
- Zastupnik ima pravo da ćuti i da ne odgovara na postavljena pitanja, kao i privilegiju da je zaštićen od samooptuživanja.

¹¹⁰ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 433.

3.10.4. Izuzeće zastupnika

Član 379. Zakona o krivičnom postupku BiH Izuzeće zastupnika

- (1) Zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku ne može biti lice koje je pozvano kao svjedok.
- (2) Zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku ne može biti lice protiv koga teče postupak zbog istog krivičnog djela, osim ako je jedini član pravnog lica.
- (3) U slučaju iz stava 1. i 2. ovog člana sud će pozvati pravno lice da nadležni organ tog pravnog lica u određenom roku odredi drugog zastupnika i o tome pismenom obavijesti sud. U protivnom će zastupnika odrediti sud.

Zakonodavac je predvidio određene situacije kada određeno fizičko lice ne može biti zastupnik optuženog pravnog lica. To su situacije kada bi se određena lica našla u sukobu procesnih uloga, a to su fizičko lice koje je učinilo krivično djelo i svjedok (član 379. ZKP BiH, član 385. ZKP RS, član 400. ZKP FBiH, član 379. ZKP BDBiH).

Zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku ne može biti lice protiv koga teče postupak zbog istog krivičnog djela, osim ako je jedini član pravnog lica.¹¹¹ Ovim se ustvari isključuje spajanje uloge dva optužena u istom licu. Ako bi se dozvolilo suprotno, time bi se uticalo na mogućnost objektivnog utvrđivanja učešća i doprinosa u izvršenju krivičnog djela, ugrozio princip da svako odgovara u okviru svojih radnji i propuštanja, omogućilo prenošenje krivice samo na pravno lice, a što bi u krajnjem vodilo negaciji suštine osnova odgovornosti pravnih lica.

Kod jednočlanog društva to je opravdano jer se interesi fizičkog i pravnog lica u svemu identifikuju, nema sukoba procesnih uloga i zbog toga ne može doći ni do navedenih posljedica.

Zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku ne može biti ni lice koje je pozvano kao svjedok. Na to sud pazi po službenoj dužnosti i kada utvrdi da je nastala navedena situacija, dužan je pozvati pravno lice da njegov nadležni organ odredi drugog zastupnika. Ako pravno lice ne postupi po pozivu, tada zastupnika određuje sud.

¹¹¹ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 433.

3.10.5. Dostavljanje pismena

Uobičajeno je da se dostavljanje pravnom licu uvijek vrši predajom pismena licu ovlašćenom za zastupanje. Po pravilu, to je direktor preduzeća ili drugo lice koje je opštim aktom ili zakonom ovlašćeno za zastupanje i predstavljanje, i u registru upisano kao takvo.

Međutim, vidjeli smo da krivični postupak poznaje i posebnog zastupnika zbog izuzeća zakonskog zastupnika (ovdje je ZKP ustvari "lex specialis"). Radi toga može se pojaviti situacija da pravno lice u periodu vođenja krivičnog postupka ima dva zastupnika, jednog stalnog, a drugog "ad hoc" za potrebe krivičnog postupka. Njihove uloge su podijeljene iako se pretpostavlja da su im interesi isti. Zato je potrebno obezbijediti da uprava pravnog lica i njen stalni zakonski zastupnik imaju uvid u tok krivičnog postupka nezavisno od privremenog zastupnika. To je ostvareno tako što se pismena koja su namijenjena pravnom licu dostavljaju i pravnom licu i zastupniku (po ZKP). Ovo je i suštinski pretočeno u odgovarajuću odredbu koju moraju poštovati svi organi krivičnog postupka.

**Član 380. Zakona o krivičnom postupku BiH (član 386. ZKP RS, član 401. ZKP FBiH, član 380. BD BiH)
Dostavljanje pismena**

Pismena, namijenjena pravnom licu, dostavljaju se i pravnom licu i zastupniku.

3.10.5. Troškovi zastupnika

Zastupnik nije lice optuženo za krivično djelo, već samo zastupa pravno lice u krivičnom postupku koji se protiv njega vodi za krivično djelo. Zato je njegovim uvođenjem bilo neophodno riješiti i pitanje troškova koji nastanu zastupanjem optuženog pravnog lica. Zakon je (član 381. ZKP BiH, član 387. ZKP RS, član 402. ZKP FBiH, član 381. ZKP BDBiH) propisao da troškovi zastupnika predstavljaju troškove krivičnog postupka. Troškovi zastupnika koga na osnovu člana 377. i 378. ZKP BiH (član 383 i 384. ZKP RS, član 398. i 399. ZKP FBiH, član 1. 377. i 378. ZKP BDBiH) postavi sud, unaprijed se isplaćuju iz sredstava organa koji vodi krivični postupak, samo ako pravno lice nema sredstava.

Zastupnik nije branilac ni punomoćnik pravnog lica u krivičnom postupku. Zato se postavilo pitanje, koji je smisao zakonske odredbe o troškovima krivičnog postupka. Zastupanje pravnog lica u krivičnom postupku proizilazi iz obaveze i prava zastupanja po osnovu zakona i opšteg akta. Zastupnik je već u pravnom odnosu sa pravnim licem i njegova prava i obaveze su i ranije utvrđeni. On tu funkciju najčešće obavlja uz nadoknadu, pa kada se iz te njegove uloge izvede i obaveza zastupanja u krivičnom postupku on ne bi mogao za to da ostvaruje posebnu nadoknadu na teret troškova krivičnog postupka.

Zato se ovi troškovi mogu smatrati troškovima koji se odnose na pravno lice kao optuženog tako da se ovdje ustvari radi o troškovima optuženog. Zastupnik samo fingira svojstvo optuženog zbog fizičkih svojstava koja pozajmljuje pravnom licu, a optuženi je pravno lice.

3.10. Branilac pravnog lica

Član 382. Zakona o krivičnom postupku BiH Branilac pravnog lica u krivičnom postupku

- (1) Pravno lice može, pored zastupnika, imati branioca.
- (2) Pravno i fizičko lice kao osumnjičeni, odnosno optuženi, ne mogu imati istog branioca.

Kao i svako lice protiv koga se vodi krivični postupak i pravno lice ima pravo da se brani samo (putem zastupnika) ili uz stručnu pomoć branioca (advokata). Lica ovlašćena za zastupanje pravnog lica mogu pravnom licu protiv koga se vodi krivični postupak uzeti branioca (član 382. ZKP BiH, član 388. ZKP RS, član 382. ZKP FBiH, član 382. ZKP BDBiH). Tada će zastupnik pravnog lica imati njegovu stručnu pomoć.

- Branilac može biti samo advokat;
- Za razliku od zastupnika, prisustvo branioca je fakultativno;¹¹²
- Zakonodavac ne ograničava broj branilaca;
- Jedino ograničenje je da pravno i fizičko lice kao osumnjičeni, odnosno optuženi, ne mogu imati istog branioca.

Ovdje ostaje otvoreno pitanje obavezne odbrane na optuženo pravno lice. Zakonodavac nije isključio primjenu odredbi ZKP o obaveznoj odbrani na pravna lica (suprotno rješenje je u članu 32. stav 3. hrvatskog ZOPOKD). Po osnovu formulacije o shodnoj primjeni ostalih odredbi ZKP jedino je pravilno zaključiti da se te odredbe primjenjuju i na pravno lice. Ovdje dolazi u obzir primjena odredbi na situaciju: a) prilikom prvog ispitivanja ako je pravno lice osumnjičeno za krivično djelo za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora, b) u vrijeme dostavljanja optužnice (za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina i teža kazna). Ostale situacije koje se mogu odnositi samo na fizičko lice (gluv, nijem, prilikom određivanja pritvora, mentalno zdravlje) nisu primjenjive na pravno lice. S druge strane, osnovano se može prigovoriti da se pravnom licu mogu izreći sasvim druge sankcije. One po vrsti i sadržini nisu kompatibilne sa sankcijama koje su uslov za obaveznu odbranu fizičkog lica. Ovo čini neprihvatljivim primjenu odredbi o obaveznoj odbrani na pravno lice kao optuženog. Zato je zakonodavac trebao izričito otkloniti primjenu ovih odredbi na pravno lice.

¹¹² M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 433.

3.11. Sadržaj optužnice

Specifičnost postupka protiv pravnog lica odražava se na optužnicu koja je njegov finalni akt. U optužnici se moraju navesti svi oni elementi koje ona inače sadrži i samo za fizičko lice i njima se nećemo ovdje baviti. Pored tih elemenata ona mora da sadrži i posebne obavezne elemente (član 389. ZKP RS, član 404. ZKP FBiH, član 383. ZKP BDBiH).

Član 383. Zakona o krivičnom postupku BiH Sadržaj optužnice

Optužnica protiv pravnog lica u krivičnom postupku, pored sadržaja propisanih ovim zakonom, sadrži naziv pod kojim pravno lice, u skladu s propisima, nastupa u pravnom prometu, sjedište pravnog lica, opis krivičnog djela i osnov odgovornosti pravnog lica.

Posebni obavezni elementi:

- naziv pod kojim pravno lice, u skladu sa propisima, nastupa u pravnom saobraćaju,
- sjedište pravnog lica,
- opis krivičnog djela i
- osnov odgovornosti pravnog lica.

Naziv ili firmu imaju sva pravna lica i on identifikuje pravno lice prema podacima iz registra nadležnog organa. To je ime pod kojim pravno lice obavlja svoju, zakonom dozvoljenu djelatnost i pod kojom je ono upisano u registar koji se vodi kod nadležnog organa. Ovi podaci su neophodni da se izbjegne zamjena sa drugim pravnim licem sličnog naziva, za mjere obezbjeđenja i slično.

Svako pravno lice mora imati svoje sjedište. Za pojedina pravna lica (grad, opština) ono je određeno zakonom, dok se sjedište drugih pravnih lica određuje njihovim aktom i upisuje u registar nadležnog organa. Pravno lice može imati jedno sjedište.

Opis krivičnog djela mora da sadrži elemente iz kojih je jasno vidljiva veza između radnji fizičkog lica i pravnog lica onako kako je zahtijeva krivični zakon. Ovo zahtijeva posebnu pažnju, stručnost i iskustvo postupajućeg tužioca.

Osim navođenja koje je krivično djelo učinjeno (djelo koje je učinilo fizičko lice) mora se navesti i osnov odgovornosti pravnog lica (jedan od četiri osnova iz krivičnog zakona).

Ako se ispune svi ovi elementi, uz one opšte, tek tada se može osnovano očekivati da će je sud potvrditi i da će kao takva omogućiti efikasno procesuiranje pravnog lica.

3.12. Saslušanje i završna riječ

Član 384. Zakona o krivičnom postupku BiH Saslušanje i završna riječ

- (1) Na glavnom pretresu se prvo saslušava optuženi, a potom zastupnik pravnog lica.
- (2) Po završenom dokaznom postupku, kao i završnoj riječi tužioca i oštećenog, sudija, odnosno predsjednik savjeta daje riječ braniocu, zatim zastupniku pravnog lica, te braniocu optuženog i na kraju optuženom.

Pošto se vodi jedinstven postupak protiv fizičkog i pravnog lica, a odgovornost pravnog se izvodi iz odgovornosti fizičkog lica, na pretresu se prvo saslušava optuženi, a potom zastupnik pravnog lica (član 390. ZKP RS, član 405. ZKP FBiH, član 384. ZKP BDBiH). Ovdje se misli na optuženo fizičko lice kao učinioca krivičnog djela, tako da se on ne može „saslušavati“ jer se na njega primjenjuju opšte odredbe ZKP. Pod ovim pogrešnim izrazom treba razumjeti da se njemu prvo daje riječ i pravo da izvodi dokaze (uvodno izlaganje...). Tek nakon toga riječ može da dobije predstavnik pravnog lica.

Pogrešna terminologija se ne smije odraziti na suštinu toka glavnog pretresa i na njega se mora primijeniti i razumjeti da se primjenom opštih odredbi riječ prvo daje tužiocu i izvode dokazi optužbe.

Stav drugi ovog člana je potpuno jasan i očigledno je da se time optuženo fizičko lice zadržava u položaju koji bi imalo da se ne vodi jedinstven postupak ili da je učinilo neko drugo krivično djelo.

3.13. Mjere obezbjeđenja

Radi obezbjeđenja krajnjeg cilja da se od pravnog lica može naplatiti novčana kazna koja se najčešće izriče i oduzeti pribavljena imovinska korist, traži se izuzetno aktivna uloga tužioca tokom cijelog postupka, a posebno u početnoj fazi istrage.

Ovdje stoje na raspolaganju raznovrsne i dovoljne mjere obezbjeđenja (član 392. ZKP RS, član 407. ZKP FBiH, član 386. ZKP BDBiH). Sud ove mjere određuje uglavnom na tužiočev prijedlog, tako da od njegove pravilne procjene procesne situacije zavisi ispunjenje njihove svrhe.

Član 386. Zakona o krivičnom postupku BiH **Mjere obezbjeđenja**

- (1) Za obezbjeđenje izvršenja kazne, oduzimanja imovine ili oduzimanja imovinske koristi, sud može, na prijedlog tužioca, protiv pravnog lica u krivičnom postupku odrediti privremeno obezbjeđenje. U ovom slučaju shodno se primjenjuju odredbe člana 202. ovog zakona.
- (2) Ako postoji opravdana bojazan da će u okviru optuženog pravnog lica biti ponovljeno djelo i da će za njega biti ogovorno pravno lice ili s izvršenjem djela prijeti, sud može u istom postupku, osim mjera iz stava 1. ovog člana, pravnom licu zabraniti obavljanje jedne ili više određenih djelatnosti na određeno vrijeme.
- (3) Kad je protiv pravnog lica pokrenut krivični postupak sud može, na prijedlog tužioca ili po službenoj dužnosti, zabraniti statusne promjene pravnog lica koje bi za posljedicu imale brisanje pravnog lica iz sudskog registra. Odluka o ovoj zabrani se upisuje u sudski registar.

Zabranu obavljanja djelatnosti na određeno vrijeme tužilac treba da predloži uvijek ako postoji opasnost od ponavljanja krivičnog djela. Ovdje treba voditi računa da se ona svede na najnužniji obim kako se ne bi bez potrebe zaustavio cijeli proces rada i time prouzrokovala nepotrebna šteta.

Zabrana statusnih promjena je moguća na prijedlog tužioca ili po službenoj dužnosti. Ona se upisuje u registar nadležnog suda i na taj način obavještavaju treća lica o vođenju krivičnog postupka. Ovo je potrebno učiniti svaki put ako postoje izgledi da će treća lica pozivom na savjesnost devalvirati efekte krivičnog postupka protiv pravnog lica.

3.14. Vrste odluka

Odluke krivičnog suda predstavljaju osnovnu sadržinu djelatnosti krivičnog suda u toku ostvarenja funkcije suđenja u krivičnim stvarima.¹¹³ Zakonodavac nije posebno propisao koje se vrste odluka donose u krivičnom postupku protiv pravnih lica. To znači da se donose sve odluke koje se uobičajeno donose u postupku protiv fizičkih lica. Prema svojoj formi, sudske odluke donijete u krivičnom postupku mogu imati oblik:

- presude,
- rješenja i
- naređenja (član 74. ZKP RS).

Presudu donosi samo sud, a ostale odluke i drugi organi koji učestvuju u krivičnom postupku.¹¹⁴ U pogledu sadržine donijetih odluka, jedino je propisano da presuda pravnom licu, pored uobičajenog sadržaja, mora da ima još neke elemente (član 385. ZKP BiH, član 391. ZKP RS, član 406. ZKP FBiH, član 385. ZKP BDBiH). Ovo se tiče uvoda presude i njene izreke, a odnosi se na sve vrste presuda u krivičnom postupku. Poseban sadržaj presude pravnom licu je posljedica specifičnosti postupka protiv pravnih lica i logično je povezan sa sadržinom optužnice protiv pravnog lica, koja se odnosi na njegov naziv pod kojim nastupa u pravnom prometu i njegovo sjedište.¹¹⁵

Sadržaj presude pravnom licu:

Član 385. Zakona o krivičnom postupku BiH Presuda pravnom licu

Pored sadržaja propisanog u članu 285. ovog zakona, pisana presuda pravnom licu mora sadržavati:

a) u uvodu presude - naziv pod kojim pravno lice u skladu s propisima nastupa u pravnom prometu i sjedište pravnog lica, kao i ime i prezime zastupnika pravnog lica koji je bio prisutan na glavnom pretresu,

b) u izreci presude - naziv pod kojim pravno lice u skladu s propisima nastupa u pravnom saobraćaju i sjedište pravnog lica, kao i zakonski propis po kojem je optuženo, po kojem se oslobađa optužbe za to djelo ili po kojem se optužba odbija.

¹¹³ Č. Stevanović, V. Đurđić: Krivično procesno pravo, Opšti deo, Niš, 2006. godine, str. 313.

¹¹⁴ M. Simović: Krivično procesno pravo, Uvod i opšti dio, op. cit. str. 523.

¹¹⁵ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 434.

- Uvod presude pravnom licu mora da sadrži: naziv pod kojim pravno lice u skladu s propisima nastupa u pravnom prometu i sjedište pravnog lica, kao i ime i prezime zastupnika pravnog lica koji je bio prisutan na glavnom pretresu.
- Izreka presude mora da sadrži: naziv pod kojim pravno lice u skladu s propisima nastupa u pravnom prometu i sjedište pravnog lica, kao i zakonski propis po kojem se osuđuje, po kojem se oslobađa od optužbe za to djelo ili po kojem se optužba odbija.

Sve su ovo elementi koji identifikuju pravno lice prema podacima iz registra nadležnog organa. Oni su neophodni za izvršenje izrečene sankcije, oduzimanje imovinske koristi, pravnih posljedica osude i slično. Sva pravna lica moraju da imaju naziv ili firmu. Naziv ili firma je ime pod kojim pravno lice obavlja svoju, zakonom dozvoljenu djelatnost i pod kojom je ono upisano u registar koji se vodi kod nadležnog organa. Svako pravno lice mora imati svoje sjedište. Za pojedina pravna lica (grad, opština) ono je određeno zakonom, dok se sjedište drugih pravnih lica određuje njihovim aktom i upisuje u registar nadležnog organa. Svako pravno lice može imati jedno sjedište.

3.15. Postupak po pravnim lijekovima

Pod pravnim lijekovima u krivičnom postupku razumiju se pravna sredstva kojim ovlašćena lica napadaju sudsku odluku, zato što je zbog stvarnih ili pravnih nedostataka smatraju nepravilnom, nezakonitom, sa ciljem da postignu njeno ukidanje ili preinačenje.¹¹⁶ Za razliku od drugih pravnih sredstava u krivičnom postupku, pravni lijekovi su upereni protiv odluka suda. Uobičajena je podjela pravnih lijekova na:

- a) redovne i
- b) vanredne pravne lijekove.

Zakon nije propisao posebne odredbe koje bi se primjenjivale na pravna lica u postupku po pravnim lijekovima.

3.15.1. Redovni pravni lijekovi

Redovni pravni lijekovi („*remedium ordinarium*“) odnose se na odluke koje još nisu postale pravnosnažne i njima se onemogućava stupanje na pravnu snagu odluke nižeg suda.¹¹⁷ Ostaje da se na presudu donesenu protiv pravnog lica može izjaviti žalba, kao redovni pravni lijek. Žalba je potpuni pravni lijek kojim se može pobijati i činjenična i pravna osnova presude. Žalba protiv prvostepene presude odnosi se na sve vrste

¹¹⁶ V. Đurđić: Krivično procesno pravo, Tok krivičnog postupka, Niš, 1998. godine, str.187.

¹¹⁷ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 367.

prvostepenih presuda, a osnovi ove žalbe su jednaki.¹¹⁸ Izuzetno je dozvoljena i žalba na presudu drugostepenog suda. Ona se izjavljuje u roku od petnaest dana i ima suspenzivno dejstvo. U vezi sa tim postavlja se pitanje, ko su subjekti žalbe. Prema odredbi člana 293. stav 1. ZKP BiH (član 299. stav 1. ZKP RS, član 308. stav 1. ZKP FBiH, član 293. stav 1. ZKP BDBiH) žalbu mogu izjaviti stranke, branilac i oštećeni. U postupku protiv pravnog lica samo je tužilac stranka, dok se zastupnik, kao i branilac, može smatrati samo učesnikom u postupku. Polazeći od već izloženog položaja zastupnika, smatramo da su subjekti žalbe u postupku protiv pravnih lica:

- Tužilac;
- Zastupnik pravnog lica;
- Branilac (ako je angažovan);
- Oštećeni kome pripada samo pravo izjavljivanja žalbe u vezi sa odlukom o troškovima i imovinskopravnim zahtjevom (član 299. stav 4. ZKP RS).

3.15.2. Vanredni pravni lijekovi

Vanrednim pravnim lijekovima („*remedium extraordinarium*“) napadaju se pravnosnažne sudske odluke,¹¹⁹ oni nemaju suspenzivno dejstvo, mogu se koristiti samo izuzetno, u zakonom tačno određenim slučajevima i to tek kada su iskorišćeni redovni pravni lijekovi.¹²⁰

3.15.2.1. Ponavljanje postupka

Od vanrednih pravnih lijekova svi procesni zakoni u BiH poznaju ponavljanje postupka. Ponavljanje krivičnog postupka postoji u dva oblika: a) u korist osuđenog i b) na štetu osuđenog. Zahtjev mogu podnijeti stranke i branilac, a poslije smrti osuđenog zahtjev u njegovu korist mogu podnijeti tužilac i lica navedena u članu 293. stav 2. ZKP BiH (član 299. stav 2. ZKP RS, član 308. stav 2. ZKP FBiH, član 293. stav 2. ZKP BDBiH). Ovdje znači da pored ostalih, prijedlog može podnijeti i zastupnik pravnog lica.

3.15.2.2. Zahtjev za zaštitu zakonitosti (samo u ZKP RS)

Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, pored ovog pravnog lijeka, propisuje i zahtjev za zaštitu zakonitosti (član 339.a. - 339. ž. ZKP RS). Zahtjev se može podnijeti

¹¹⁸ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 379.

¹¹⁹ V. Đurđić: Krivično procesno pravo, Tok krivičnog postupka, op. cit. str.191.

¹²⁰ M. Simović: Krivično procesno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, op. cit. str. 379.

zbog: a) povrede Krivičnog zakona i b) zbog povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 303. stav 1. tačka g.) ovog zakona. Zahtjev mogu podnijeti, tužilac, osuđeni i branilac, a poslije smrti osuđenog i lica iz člana 299. stav 2. ovog zakona. Tužilac može podnijeti zahtjev na štetu, ali i u korist osuđenog.

Ovdje se ne navodi zastupnik pravnog lica kao ovlašćeno lice za podnošenje zahtjeva za zaštitu zakonitosti, pa se opravdano može postaviti pitanje da li je i on ovlašćen za podnošenje ovog pravnog lijeka. Polazeći od uloge zastupnika pravnog lica koju smo već ranije analizirali i njegove uloge u žalbenom postupku, smatramo da mu pripada pravo da podnosi ovaj pravni lijek u korist zastupanog pravnog lica. I kod ovih vanrednih pravnih lijekova, zakonodavac nije predvidio da se njihove odredbe ne primjenjuju ili da se primjenjuju u izmijenjenom obliku samo za pravna lica. Zato smatramo da nije potrebno posebno analizirati njihovu primjenu.

3.16. Praktični efekti krivičnog postupka protiv pravnih lica

Uvođenje odgovornosti pravnih lica u pravni sistem i zakonodavstva Bosne i Hercegovine izazvalo je različite efekte. U početku je bio glasno izražen otpor prema novim shvatanjima, koji se pred argumentima i svjetskim kretanjima postepeno smanjivao. Ali, nakon uvođenja ove odgovornosti kao da je prestao interes za samu problematiku. Rijetki su naučni radovi, a još rjeđi naučni skupovi na kojima bi se o ovoj materiji raspravljalo. Statistički podaci o efektima primjene novih rješenja su teško dostupni ili ih uopšte nema. Sudska praksa je siromašna, nesistematizovana, teško dostupna i zaposlenim u pravosuđu, koji za nju i ne pokazuju veći interes. Značajnije presude, koje bi izazvale pažnju stručne i naučne javnosti, nisu donijete.

U izvještajima o radu sudova i tužilaštava Visokog sudskog i tužilačkog savjeta BiH (VSTS BiH) nigdje se posebno statistički ne iskazuju krivična djela pravnih lica. Sudovi i tužilaštva takođe ne vode posebno ovu statistiku. Radi toga, za potrebe ovog rada koristili smo ranije pribavljene podatke od tužilaštava. Podaci tužilaštava su i najpotpuniji jer prate tok postupka od krivične prijave pa do donošenja konačne odluke. Međutim, s obzirom da se po službenoj dužnosti ne vode odvojeno za pravna lica, oni su sačinjeni samo po molbi za potrebe ovog istraživanja. Ovi podaci su dati sa ograničenim brojem elemenata, tako da nije ni bilo moguće dati potpunu i kvalitetnu analizu odgovornosti pravnih lica u sudskoj praksi.

Prema podacima pribavljenim od tužilaštava u Republici Srpskoj, možemo samo govoriti o ukupnom broju krivičnih djela pravnih lica od uvođenja ove odgovornosti 1. jula 2003. godine zaključno sa 2008. godinom. Podaci po godinama nisu nam bili dostupni, tako da nije moguće izvršiti odgovarajuću analizu kretanja i strukture ovog kriminaliteta po godinama i prijavljenim krivičnim djelima. Ali zbog malog uzorka (mali broj donijetih presuda, podijeljen po godinama bio bi zanemarljiv), to bi i tada bilo nepouzđano. S druge strane, za Federaciju BiH dobijeni su podaci po godinama ali bez podataka o krivičnim dijelima. Za Tužilaštvo i Sud BiH i sudove u BDBiH podatke nismo pribavljali jer je namjera da se samo ukaže na osnovne pravce kretanja, a ne da se da sveobuhvatna statistički podržana analiza jer to nije cilj ovog rada.

Bez obzira na njihovu nepotpunost, ovi podaci nam ipak daju određen uvid u kriminalitet pravnih lica na prostoru BiH, a što je najvidljivije iz priloženih tabela.

3.16.1. Republika Srpska¹²¹

Statistički podaci koji su izloženi u tabeli (br. 1) pokazuju da se radi o malom broju podnijetih krivičnih prijava protiv pravnih lica, ali i malom broju optuženja u odnosu na broj prijava. U skladu s tim, veoma je malo i donijetih presuda, pogotovo osuđujućih. Ako se ima u vidu da je samo u 2008. godini¹²² protiv svih učinilaca krivičnih djela u RS podnijeto 8 315 krivičnih prijava, a u radu bilo 12 355 (što je prikazano u tabeli br. 2) i podignuto ukupno 5 310 optužnica (prikazano u tabeli br. 3), učešće u tom broju krivičnih prijava i optužnica protiv pravnih lica je zanemarivo. Ovi podaci nam daju osnov za zaključak da odgovornost pravnih lica u praksi još uvijek nije prihvaćena.

Tabela br. 1: Prijave protiv pravnih lica, odluke tužioca i presude za period od 2003. do 2008. godine

Tužilaštvo* ¹²³	Prijava	Odluka tužioca					Presuda			Žalba tužioca		Drugostepena odluka
		Neće se provoditi istraga	Naredenje o istrazi	Obustavljene istrage	U radu	Optužnica	Oslobađajuća	Osuđujuća	Odbijajuća	Žalba odbijena	Žalba uvažena	
OT BL	53	16	8	10	8	11	2	3	2	2	2	0
OT BN	12	2	1	1	4	4	0	3	0	0	0	0
OT DO	16	7	0	3	5	1	0	0	0	0	0	0
OT TB	8	1	0	4	3	0	0	0	0	0	0	0
OT IS	2	0	0	0	0	2	1	1	0	1	0	1
Ukupno	91	26	9	18	20	18	3	7	2	3	2	1

Za pet godina postojanja ove odgovornosti za učinjeno krivično djelo prijavljeno je 91 pravno lice, što prosječno godišnje iznosi 18 lica. U 26 predmeta odlučeno je da se neće provoditi istraga, a istraga je u 18 predmeta obustavljena, podignuto je 18 optužnica, a 20 predmeta je u radu. Po optuženjima je donijeto 12 presuda, a od toga 3 oslobađajuće, 7 osuđujućih i 2 odbijajuće. Na oslobađajuće presude izjavljene su dvije žalbe, ali su one odbijene i prvostepena presuda je potvrđena.

¹²¹ U tabelama su korišćeni podaci za pravna lica koji su pribavljeni od okružnih tužilaštava u Republici Srpskoj

¹²² VSTS BiH, Godišnji izvještaj za 2008. godinu

¹²³ Okružno tužilaštvo-OT: BL – Banja Luka, BN – Bijeljina, DO – Doboj, TB – Trebinje, IS – Istočno Sarajevo

Tabela br. 2: Protok krivičnih prijava za sva lica u tužilaštvima u BiH tokom 2008. godine¹²⁴

Tužilaštva	Neriješeno prijava iz ranijih godina	Primljeno prijava u toku izvještajnog perioda	Ukupno u radu prijava tokom izvještajnog perioda	Riješeno prijava u toku izvještajnog perioda	Djelimično riješeno prijava u toku izvještajnog perioda	Neriješeno prijava na kraju 2008. god.
BiH	698	644	1.342	468	18	874
FBiH	14.253	14.823	29.076	15.942	13	13.134
RS	4.040	8.315	12.355	8.844	0	3.511
BD BiH	0	523	523	523	0	0
Ukupno	18.991	24.305	43.296	25.777	31	17.519

Tabela br. 3: Optužnice pred sudovima protiv svih lica u BiH u 2008. godini

Tužilaštva	Ukupan broj podignutih optužnica tokom 2008. godine	Ukupan broj potvrđenih optužnica tokom 2008. godine	Broj optužnica čije je potvrđivanje odbijeno u toku 2008. god.	Broj optužnica povučenih prije donošenja odluke o potvrđivanju u toku 2008. godine	Ukupan broj podignutih a nepotvrđenih optužnica na sudovima na 31.12.2008.
BiH	170	167	1	0	2
FBiH	10.743	9.996	42	9	696
RS	5.310	4.912	14	5	379
BDBiH	425	405	0	0	20
UKUPNO	16.648	15.480	57	14	1.097

Tabela br. 4: Izrečene sankcije pravnim licima u RS u periodu od 2003. do 2008. godine

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO	Izrečena sankcija				Oduziman je imovinske koristi
	Uslovna	Novčana	Oduziman je imovine	Prestanak pravnog lica	
BANJA LUKA	0	1	1	2	1
BIJELJINA	1	2	0	0	0
DOBOJ	0	0	0	0	0
TREBINJE	0	0	0	0	0
I. SARAJEVO	1	0	0	0	0
UKUPNO	2	3	1	2	1

Sudovi u RS su izrekli ukupno 8 sankcija i to najviše novčanih kazni (3), a jednak broj uslovnih osuda (2) i prestanka pravnog lica (2). U jednom predmetu oduzeta je i imovinska korist pribavljena krivičnim djelom. Ovdje je značajno napomenuti, da je sud u jednom

¹²⁴ VSTS BiH, Godišnji izvještaj za 2008. godinu.

predmetu (KtII-674/04), za krivično djelo utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 3. u vezi stava 1. KZ RS (iznos obaveze čije se plaćanje izbjegava iznosi preko 150 000 KM, a zapriječena kazna zatvora od tri do petnaest godina), izrekao kaznu prestanka pravnog lica i kaznu oduzimanja imovine, a takođe je oduzeo i imovinsku korist od 5.597.813,00 KM, pribavljenu krivičnim djelom.

Tabela broj 5: Vrsta pravnog lica

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO	VRSTA PRAVNOG LICA			
	DOO	AD	JP	OSTALO
BANJA LUKA	31	17	0	5
BIJELJINA	11	0	0	1
DOBOJ	11	3	0	2
TREBINJE	1	3	2	2
I. SARAJEVO	0	1	0	1
UKUPNO	54	24	2	11

Iz prikazane tabele vidimo da su krivična djela najčešće činila društva sa ograničenom odgovornosšću, mnogo rjeđe akcionarska društva, a najmanje javna preduzeća. Iz ovoga možemo zaključiti, da bliskost i identifikacija vlasnika kapitala sa rukovodećim i kontrolnim organima koja postoji u DOO, olakšava vršenje krivičnih djela. Ovdje je i sama korist najdirektnije vezana za fizičko lice, koje ima članski udio u pravnom licu. Kod AD je to manje ispoljeno, kontrolni organi su odvojeni od vlasnika i snažniji su, a najjača kontrola i najmanji lični finansijski interes fizičkih lica izražen je kod javnog preduzeća. Dakle, moglo bi se reći da je stepen identifikacije fizičkog lica sa pravnim licem u direktnoj proporcionalnosti sa učestalošću forme pravnog lica u činjenju krivičnih djela.

Tabela 6: Pregled postupka protiv pravnih lica po glavama KZ u periodu od 2003. do 2008. godine

GRUPA K.D. PROTIV	Ukupno u radu	P R E S U D E			
		Optuženja	Osuđujuća	Oslobađajuća	Odbijajuća
privrede i platnog prometa	16	2	1	0	0
životne sredine	12	3	4	0	0
bezbjednosti javnog saobraćaja	7	5	0	1	1
imovine	24	2	1	0	0

opšte bezbjednosti ljudi i imovine	10	6	0	2	1
pravosuđa	4	0	0	0	0
službene dužnosti	12	1	1	0	0
javnog reda i mira	3	0	0	0	0
pravnog saobraćaja	2	0	0	0	0
prava iz radnih odnosa i socijalnog obezbjeđenja	1	1	0	1	0

Pravna lica najčešće čine krivična djela protiv: imovine (24) , privrede i platnog prometa (16), službene dužnosti (12), životne sredine (12), opšte bezbjednosti ljudi i imovine (10), a nešto rjeđe i ostala krivična djela iskazana u gornjoj tabeli. Najveći broj optuženja je za krivična djela iz grupe protiv opšte bezbjednosti ljudi i imovine. Ovdje se uglavnom radi o krivičnim djelima stvaranja opasnosti nepropisnim izvođenjem građevinskih radova iz člana 403. KZ RS. Suprotno očekivanjima broj optuženja za krivična djela protiv privrede i platnog prometa je relativno mali.

3.16.2. Federacija BiH¹²⁵

Tabela broj 1: Pregled podataka o procesuiranju pravnih lica u periodu od 01.01.2004. do 30.06.2009. godine

Godina	Prijava	Neriješeno prijava	Optužnica	PRESUDA		
				Oslobađajuće	Odbijajuće	Osuđujuće
2004.	16	8	5	0	0	3
2005.	41	25	2	0	0	0
2006.	75	16	9	0	0	2
2007.	68	38	5	0	0	1
2008.	96	59	7	0	0	1
2009.	83	74	0	0	0	0

¹²⁵ U tabelama su korišćeni podaci o procesuiranju pravnih lica dobijeni od Federalnog tužilaštva Federacije BiH, Broj. A-309/09 od 24.7.2009. godine.

Uporedni podaci nam govore da se može govoriti o konstantnom porastu broja krivičnih prijava od 2004. godine do prve polovine 2009. godine, uz malu stagnaciju koja je uslijedila u 2007. godini i prognozirani značajan porast u 2009. godini. O učešću krivičnih prijava, optuženja i presuda protiv pravnih lica u ukupnom broju predmeta važi isto kao i za Republiku Srpsku. Ovdje je veliki broj neriješenih prijava koje se prenose u naredne godine i veoma mali broj optuženja u odnosu na broj prijavljenih lica. Uzroci za to mogu da budu višestruki, od nesnalaženja u ovoj materiji do davanja prioriteta radu na predmetima protiv fizičkih lica. S obzirom na privredni ambijent i značaj krivičnih djela koja čine pravna lica za ovakav trend potrebno je utvrditi razloge. Oni se na osnovu same statistike, bez obzira kako ona bila potpuna, ne mogu ustanoviti.

Tabela broj 2: Vrste izrečenih sankcija pravnim licima

Godina	Novčana kazna	Kazna oduzimanja imovine	Kazna prestanka pravnog lica	Uslovna osuda
2004.	1	0	1	1
2005.	0	0	0	0
2006.	2	0	0	0
2007.	1	0	0	0
2008.	0	0	0	1
2009.	0	0	0	0
Ukupno	4	0	1	2

U malom broju donijetih presuda i izrečenih krivičnih sankcija, novčana kazna zauzima najznačajnije mjesto. Ona je izrečena u četiri slučaja ili više od polovine svih sankcija.

U ovom periodu Opštinski sud u Sarajevu donio je jednu osuđujuću presudu,¹²⁶ na osnovu sporazuma o priznanju krivice, kojom je pravnom licu (DOO) izrečena kazna prestanka pravnog lica i oduzimanja imovine pravnog lica i oduzeta imovinska korist pribavljena krivičnim djelom. Vođen je jedinstven postupak protiv pravnog i fizičkog lica. U Općinskom sudu u Mostaru u radu su dva predmeta u kojima se vode dva krivična postupka, i to jedan protiv pravnog lica (DD-banka), a drugi jedinstven protiv pravnog (DOO) i protiv fizičkog lica.

Očigledno je da ovi podaci zbog malog uzorka ne daju dovoljno elemenata za sagledavanje i valjanu analizu sudske prakse u procesuiranju pravnih lica za krivična djela. Bez obzira na, to vidimo da se primjenjuju skoro sve sankcije koje su zakonom propisane, kao i oduzimanje predmeta i imovinske koristi. Samo jedna navedena presuda kojom je oduzeta imovinska korist pokazuje koliki bi mogli da budu efekti uvođenja ove odgovornosti ako bi se ona u praksi tretirala kao i odgovornost fizičkih lica. Od ukupnog broja podnesenih prijava i izvještaja, bilo je mnogo obustava istrage ili naređenja o njenom nesprovođenju, a samo mali broj optuženja. Ovo ukazuje na probleme koji postoje u otkrivanju i istrazi, a manje u samom postupku pred sudom.

Zato je potrebno izvršiti potpunu analizu efekata uvođenja ove odgovornosti u segmentima otkrivanja, optuženja i suđenja. Iz toga je potrebno izvesti zaključke gdje se javljaju problemi u gonjenju počinitelaca ovih krivičnih djela koja su očigledno brojnija nego

¹²⁶ Presuda Opštinskog suda u Sarajevu Broj: K- 815/04

što to šturi, nesređeni i ograničeni statistički podaci govore i koja nanose štetu i podrivaju stabilnost privrede čitave zemlje.

Napomene za edukatore:

- Ovdje se težište stavlja na analizu izloženih statističkih podataka, komentarisanje i izvođenje odgovarajućih zaključaka;
- Potrebno je polaznike podstaći da izvedu zaključak da li i zašto smatraju da su rezultati (kvantitativni i kvalitativni) procesuiranja pravnih lica dobri ili loši;
- Diskusiju usmjeriti ka razmišljanju o potrebi i pravcima promjene postojećeg stanja;
- Usmjeriti polaznike da iznose slučajeve iz sopstvene prakse onako kako ih oni doživljavaju.

3.17. Etiologija krivičnih djela pravnih lica

Kriminalna etiologija pokušava da riješi vječite probleme kriminologa: kako pouzdano utvrditi uzroke kriminaliteta, da li je kriminalitet nastao djelovanjem jednog ili više uzroka, imaju li svi uzroci podjednako ili različito dejstvo i sl.¹²⁷ Uzroci kriminaliteta pravnih lica su raznovrsni i u pojedinim oblicima različiti od uzroka kriminaliteta fizičkih lica.

Uslovi i uzroci pojave krivičnih djela pravnih lica:

- Interes fizičkog lica da određeno pravno lice, sa kojim je u odnosu svojine, uspješno posluje i ima što veću imovinu;
- Način sticanja dobiti ponekad izlazi van dozvoljenih okvira;
- Društvene okolnosti i ekonomski uslovi;
- Globalizacija i sve njene prednosti i nedostaci;
- Urušavanje jednog političkog sistema i nestajanje bloka država koji je bio njegov dio (socijalizam i Varšavski ugovor), svojinska transformacija, otvorenost granica, ratovi koji su to pratili;

¹²⁷ S. Konstatinović Vilić, V. Nikolić Ristanović, M. Kostić: Kriminologija, Niš, 2009. str. 260.

- Ulazak multinacionalnih kompanija, pojava domaćih firmi sumnjivog porijekla i namjera, a sve bez dovoljno jakih državnih institucija i kontrolnih mehanizama;
- Razvoj i brzina svih vidova komunikacija, praćeni kretanjem stanovništva, poslovnih ljudi i novca otežali su i umanjili moć ranije kontrole tih procesa;
- Sredstva masovnih komunikacija, uz određene pretpostavke, mogu snažno da utiču na kretanje kriminaliteta vođenjem kampanja za poboljšanje uslova života građana.¹²⁸
- Uništena je dosadašnja privreda,¹²⁹ počelo je osnivanje novih firmi, ušle su strane kompanije i banke.
- U tom procesu došlo je do velike preraspodjele bogatstva. Stvoren je veliki sloj siromašnih, a sa druge strane grupe bogatih i moćnih.
- Nova elita često smatra da je u procesu bogaćenja sve dozvoljeno, pa svoje firme koriste i van zakonom uređene aktivnosti.
- S druge strane, osiromašeni sloj pokušava da tu elitu imitira i na isti ili sličan način pribavi materijalna sredstva. Ovo znači, da siromaštvo i bogatstvo ostvaruju svoj uticaj na pojavu kriminaliteta pravnih lica.
- U svemu tome ruše se institucije pravosuđa, obrazovanja, socijalne službe.
- Tehnološki napredak koji se zloupotrebljava u prikriivanju transfera novca, omogućava njegovu brzu pokretljivost, mogućnost registrovanja firmi u drugim državama ili zemljama jeftine zastave.

Dakle, društvena kriza, oružani sukobi i nemogućnost države da potpuno kontroliše i uredi tržište uzrokovali su da se javi kriminalitet pravnih lica. Sve ovo što smo do sada nabrojali kao uzroke na makro i mikro planu čini objektivne uzroke kriminaliteta pravnih lica.

Kada treba definisati subjektivne uzroke, tu je situacija mnogo teža. Polazeći od pojma pravnog lica, vidjeli smo da ono nema psihička svojstva fizičkog lica. Zato se ovdje ne može govoriti o postojanju subjektivnih uslova u tom smislu (psihičke bolesti organskog porijekla, neuroze, psihičke anomalije, narkomanija...). Samo pravno lice ima određen profil, svojstva i osobine, kao unutrašnje, individualne činioce. Oni su proizvod djelovanja odgovornih lica u pravnom licu, rukovodećih struktura i kontrolnih organa, fizičkih lica, koji pravnom licu pozajmljuju svoja svojstva. Ove okolnosti imaju povratni uticaj na fizičko lice, koje na taj način uspostavlja određenu „psihičku vezu“ sa pravnim licem.

Pravno lice misli, osjeća i djeluje kroz fizičko lice koje, ispoljavanjem svojih subjektivnih faktora, definiše objektivni odnos pravnog lica prema kriminalnoj djelatnosti. Zato subjektivni uzroci koji se ispoljavaju kod odgovornog fizičkog lica predstavljaju, na određen način, subjektivne uzroke kriminalnog ponašanja pravnog lica.

3.18. Fenomenologija krivičnih djela pravnih lica

Kriminalna fenomenologija proučava pojavne oblike, strukturu, strukturne promjene i dinamiku kriminaliteta.

¹²⁸ Đ. Ignjatović: Kriminologija, Beograd, 2000., str. 225.

¹²⁹ M. Bošković: Organizovani kriminalitet, Prvi deo, Beograd, 1998., str. 91.

Napomene za edukatore:

- Ova oblast je za polaznike posebno značajna jer ih upoznaje sa pojavnim oblicima, strukturom i dinamikom krivičnih djela pravnih lica;
- Pravilnom prezentacijom polaznicima treba omogućiti da prepoznaju krivična djela pravnih lica, oblasti gdje se ona javljaju i način prikrivenog djelovanja korporacija;
- Polaznici na kraju moraju da budu u mogućnosti aktivno učestvovati u otkrivanju određenog krivičnog djela pravnog lica, prikupljanju potrebnih dokaza i podvođenju pod odgovarajuću pravnu normu u optužnici;
- Ovdje se treba poslužiti primjerom iz prakse koji je u prilogu, predstavljajući samo činjenični opis, a od polaznika tražiti da sami odrede povredu pravne norme, vezu između fizičkog i pravnog lica i slično;
- Tražiti da prikažu primjer iz svoje prakse.

Do saznanja o obimu, dinamici i strukturi kriminaliteta dolazi se uvidom u podatke iz nacionalne statističke evidencije i, ukoliko postoje, uvidom u podatke dobijene anketama o viktimizaciji.¹³⁰ Pojedini autori različito razvrstavaju različita krivična djela u fenomenološke kategorije.¹³¹

Ovaj kriminalitet je dio privrednog kriminaliteta, ali i prevazilazi okvire njegovog tradicionalnog shvatanja. Pojedini autori u okviru grupe imovinskog kriminaliteta posebno izdvajaju kriminalitet korporacija¹³² ili ga svrstavaju zajedno sa kriminalitetom bijelog okovratnika.¹³³ Kriminalitet korporacija jeste poseban vid kriminaliteta, ali on je samo jedan dio kriminaliteta pravnih lica. On ne obuhvata kriminalitet drugih pravnih lica koja nisu korporacije, a čine krivična djela i po pozitivnim propisima za to odgovaraju.

Kriminalitet korporacija je tijesno vezan za kriminalitet bijelog okovratnika, ali se od njega ipak razlikuje. Osnovna razlika je u tome, što ga korporacije vrše kršenjem propisa kojima je regulisano njihovo poslovanje.

Pravna lica se bave djelatnostima u svim oblastima poslovanja i ljudskog života uopšte. To su oblasti od interesa za funkcionisanje, postojanje i razvoj određene zajednice, ali i cjelokupnog ljudskog društva. One su zato uređene propisima države i entiteta, ali i međunarodnim pravnim aktima. Uobičajeno je da se djelatnost svakog fizičkog i pravnog lica odvija uz poštovanje tih normi.

¹³⁰ S. Konstatinović Vilić, V. Nikolić Ristanović, M. Kostić: *Kriminologija*, Niš, 2009. str. 91.

¹³¹ B. Petrović, G. Meško: *Kriminologija*, Sarajevo, 2008., str. 209.

¹³² I. Marković: *Kriminologija*, Banja Luka, 2007., str.218.

¹³³ Đ. Ignjatović: *kriminologija*, Beograd, 2000., str. 212.

Oblici kršenja propisa:

- Korišćenjem zastarjele tehnologije;
- Prekomjernim iskorišćavanjem prirodnih bogatstava;
- Zloupotrebom savremenih tehnologija i bavljenjem zabranjenom djelatnošću;
- Neplaćanjem poreza i pranjem nezakonito stečene dobiti u cilju ostvarenja ekstra profita i uvećanja ekonomske moći.

Najčešća krivična djela:

- protiv čovjekove sredine,
- protiv opšte bezbjednosti ljudi i imovine, koja su propisana u većini nacionalnih zakonodavstava. To mogu da budu: izazivanje opšte opasnosti, stvaranje opasnosti nepropisnim izvođenjem građevinskih radova, oštećenje zaštitnih uređaja na radu, nepropisno prevoženje ili prenošenje opšteopasnih materija, zagađivanje životne sredine, protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja i sl.
- krivična djela u vezi osiguranja,
- potrošačke prevare, poreske prevare,
- krivična djela uslovljena radnim mjestom i zloupotrebom položaja,
- kompjuterski kriminal,
- korupcija i
- lažni stečaj.

Štete koje nanose ova krivična djela su:

- materijalni gubici (lažno prikazivanje prihoda, multinacionalno podmićivanje i pranje novca),
- povređivanje i smrt velikog broja ljudi. Pojedini istražitelji navode da godišnje u svijetu zbog zločina „bijelog okovratnika“ 110 000 ljudi postane nesposobno za rad, dok 30 000 ljudi umre.¹³⁴
- kršenje propisa o kvalitetu i higijenskoj ispravnosti hrane (za našu zemlju ne raspoložemo podacima),
- zagađivanje čovjekove okoline sa svim posljedicama,
- odlaganje otrovnog otpada i korišćenje opasnih tehnologija u procesu proizvodnje. Ovdje razvijene zemlje nastoje da otpadne materije izvezu i odlože van svojih granica, a najčešće u siromašne i nerazvijene zemlje, tako da je i naša zemlja potencijalna meta,
- izmještanje otrovnih tehnologija u našu zemlju u procesu proizvodnje.

Krivična djela u vezi osiguranja su sve rasprostranjenija, a najčešće prevare, u kojima učestvuju pravna lica, su kod saobraćajnih osiguranja. Osiguravajuća društva ne prijavljuju prevare radi očuvanja ugleda, servisi daju pogrešne podatke o visini štete i ispravnosti prevoznih sredstava...

Potrošačke prevare su dio namjernog dovođenja potrošača u zabludu zbog lakšeg predstavljanja stvarnih okolnosti, kako bi on novac upotrijebio za kupovinu određene koristi.

¹³⁴ Đ. Ignjatović: Kriminologija, Beograd, 2000., str. 212.

Ovdje su najčešće povjerljive igre, prevare u vezi poboljšanja stambenih prilika, zavodljivo oglašavanje i reklamiranje, prevare sa nekretninama i prevare u vezi preduzetništva.¹³⁵

Kompjuterski kriminalitet je kod nas novija pojava i još se ne mogu pouzdano utvrditi njegov obim, dinamika i struktura. Kompjuterski kriminalitet obuhvata kriminalitet vezan za kompjuterske mreže, gdje se kompjuterske mreže koriste kao cilj napada, sredstvo ili alat i kao okruženje u kome se napadi realizuju.¹³⁶ On se najčešće veže za ostale oblike kriminaliteta „bijelog okovratnika.“

Ovaj kriminalitet se dijeli u pet grupa:

- a) računarska prevara,
- b) računarska špijunaža,
- c) računarska sabotaža,
- d) računarsko hakerstvo i
- e) krađa korišćenog vremena, programa i mašinske opreme.¹³⁷

Ova krivična djela najčešće čine zaposleni u institucijama i ustanovama, među kojima su i odgovorna lica na području informatike, programeri, blagajnici...

Osim ovih krivičnih djela, posebno opasan, najmanje poznat i u posljednje vrijeme u ekspanziji je organizovani kriminalitet. Ova vrsta kriminaliteta prelazi okvire jedne države, dobijajući međunarodne razmjere bez poznavanja granica i državnog suvereniteta.¹³⁸

Među osnovne djelatnosti organizovanog kriminaliteta spadaju:¹³⁹

- trgovina drogama,
- trgovina oružjem,
- krađa i trgovina automobilima,
- trgovina ljudima,
- kreditiranje (zelenašenje),
- trgovina djecom, trgovina ljudskim organima,
- pranje novca,

¹³⁵ Prema podacima međunarodnog pregleda žrtava kriminaliteta (ICVS) najveći procenat prevarenih potrošača je u Istočnoj Evropi (40%), u Aziji nešto manje (oko 30%), Africi (25%), svjetski prosjek je oko 22%, nešto niži je u Latinskoj Americi i Karibima, u Zapadnoj i Centralnoj Evropi (16%), Sjevernoj Americi (12%) i u Okeaniji 8%.¹³⁵

¹³⁶ S. Konstatinović vilić, V. Nikolić Ristanović, M. Kostić: Kriminologija, Niš, 2009. str. 184.

¹³⁷ B. Petrović, G. Meško: Kriminologija, Sarajevo, 2008., str. 222-223.

¹³⁸ S. Konstatinović Vilić, V. Nikolić Ristanović, M. Kostić: Kriminologija, Niš, 2009. str. 194.

¹³⁹ M. Bošković: Organizovani kriminalitet, Prvi deo, op. cit. str. 87.

- kompjuterski kriminal,
- falsifikati,
- trgovina nuklearnim materijalima,
- prostitucija, igre na sreću, reket, pedofilija, porno industrija, trgovina cigaretama i alkoholom.¹⁴⁰

Kao što vidimo same djelatnosti određuju neophodnost njihovog vršenja preko pravnih lica kao što su: fabrike, laboratorije, bolnice, filmske kuće, transportne kompanije, banke, osiguravajuća društva i slično.

Razlog rasprostranjenosti privrednog kriminala pravnih lica nalazi se u pristupu određenoj djelatnosti ili postojanju mogućnosti koja se može na odgovarajući način iskoristiti za ostvarenje nezakonite dobiti kroz privredne aktivnosti, kao pretpostavci za izvršenje bilo kog oblika privrednog krivičnog djela. Za izvršenje privrednih krivičnih djela karakteristično je preduzimanje prividno legalnih radnji koje su uobičajene u obavljanju određenih zanimanja,¹⁴¹ pa su i njihovi učinioci najčešće privredni subjekti.

Krivična djela utaje poreza, carinske prevare, pronevjere, zloupotrebe stečaja, kreditna prevara, kršenje prava konkurencije, lažni stečaj, pranje novca i mnoga druga čine se u ime privređivanja, sticanja ekstra profita, odupiranja konkurenciji, izbjegavanja stečaja i boljeg finansijskog i tržišnog položaja kompanije.

U vršenju kriminalne djelatnosti rijetko učestvuje jedno privredno preduzeće, jer se ona nužno udružuju, dobrovoljno ili po prirodi posla, ali najčešće radi uspješnog ostvarenja zajedničke namjere. Ovi legalni privredni subjekti povremeno, kada se za to pruži prilika ali ne slučajno i nasumice, zajednički učestvuju u planiranju, organizovanju i izvršavanju kriminalne aktivnosti. Ovakav vid kriminalne aktivnosti je poznat kod utaja carinskih prihoda i subvencijskih prevara. Ovo uglavnom čine proizvođači, prerađivači i izvoznici koji zajedno organizuju izvršenje prevare, služeći se raznim sredstvima, uključujući i podmićivanje državnih službenika. Za ovaj kriminalitet se zato i koristi naziv organizovani kriminalitet prilike.

Osim ovog oblika organizovanog kriminaliteta prilike koji čine legalna pravna lica, ona takođe osnivaju i zločinačka udruženja ili organizacije kao mnogo opasniji oblik organizovanja. Organizovani kriminalitet se, pored organizacija fizičkih lica, javlja u mnogo opasnijem obliku organizovanja legalno osnovanih preduzeća koja nastupaju tako što pod plaštom dozvoljene djelatnosti obavljaju kriminalnu aktivnost.

Organizovani kriminal se više ne bavi isključivo tradicionalnim djelatnostima podzemlja kao što su droga, prostitucija, cigarete i slično. On sve više izlazi na tržišta, uključujući se u legalne privredne tokove (npr. organizovani narko-karteli ulažu novac u privatizaciju preduzeća, kupovinu građevinskog zemljišta, građevinarstvo, transportnu djelatnost...).

Ovdje se mora spomenuti i kriminalna djelatnost multinacionalnih kompanija koja je poseban problem i velika opasnost jer njihova moć postaje važan politički faktor i na globalnom planu. Ova snaga je često veća i od ekonomske i političke snage pojedinih država.

Ovo ukazuje na svu ozbiljnost potrebe inkriminisanja pravnih, a ne samo fizičkih lica jer tradicionalni krivičnopravni sistem nije odgovarajući za njihovo sprečavanje i procesuiranje.

¹⁴⁰ B. Petrović, G. Meško: Kriminologija, Sarajevo, 2008., str. 232.

¹⁴¹ Eisenberg, Ulrich (1990) Kriminologie, 3. izdanje, Köln: Carl Heymanns Verlag KG, 725, prema Z. Đurđević, navedeno djelo, strana 8.

3.19. Politika gonjenja pravnih lica

Krivična djela pravnih lica napadaju osnovne vrijednosti na kojima počiva jedno društvo. Kako bi se zaštitilo od ugrožavanja, društvo na njih reaguje sa ciljem sprečavanja i suzbijanja kriminalnih ponašanja. Ovo se ostvaruje formalnom reakcijom, na pravu zasnovanom djelovanju subjekata krivične represije.

Ova se kontrola ostvaruje u dvije faze:

- a) prva je otkrivanje i rasvjetljavanje kriminalnog akta i njegovog učinioca, optuživanje i suđenje zbog izvršenog djela, da bi se okončala izricanjem sudske odluke i
- b) druga faza se svodi na izvršenje krivičnih sankcija.¹⁴²

Politika gonjenja pravnih lica neodvojivi je dio politike suzbijanja i sprečavanja ukupnog kriminaliteta. Prema svemu što je do sada izloženo, ona je od velikog značaja. U realizaciji svake politike gonjenja pravnih lica prvi korak predstavlja njihovo otkrivanje i dokazivanje.¹⁴³

Ako imamo u vidu ko su učinioci krivičnih djela koja se uračunavaju pravnom licu, koja pravna lica čine krivična djela, njihovu ekonomsku moć i društveni uticaj, očekivano veliki broj krivičnih djela pravnih lica ostaje neprijavljen. On spada u „tamni broj“ kriminaliteta, čiji su okviri širi od poznatih i utvrđenih u krivičnom postupku.¹⁴⁴

Zahtjevi koji se postavljaju pred organe otkrivanja i gonjenja:

- Policijski organi: zahtijeva se visoka stručnost, obučenosť i veliko iskustvo zaposlenih policijskih istražitelja koji moraju da raspolažu sa znanjem iz raznih oblasti, kao što su: ekonomija, finansije, elektrotehnika, informatika, tehnologija. Ovakvi stručnjaci mnogo koštaju i siromašne zemlje ih teško mogu angažovati za rad u policiji.
- Razni kontrolni organi za bankarstvo, revizori, carinski službenici, finansijska inspekcija, poreske uprave i slično: od stručnosti njihovih službenika, opremljenosti i raspoloživih finansijskih sredstava, zavisi i efikasnost otkrivanja ovih krivičnih djela,
- Specijalizacija u okviru tužilaštava, stalna edukacija tužilaca koji rade na tim predmetima i nabavljanje stručne literature (domaće i strane),
- Korišćenje stečenih iskustava razvijenih država, koje su prve prihvatile taj vid odgovornosti čiji su kontrolni mehanizmi efikasniji od naših,
- Međusobna razmjena podataka i saradnja sa drugim državama, posebno susjednim, u cilju postizanja veće efikasnosti u otkrivanju i procesuiranju počinjenih djela.

¹⁴² Đ. Ignjatović: Kriminologija, Beograd, 2000., str. 244.

¹⁴³ Prema nekim istraživanjima u SAD se prijavljuje samo dvije petine kriminaliteta. Tu se radi uglavnom o djelima protiv života i tijela i krivičnim djelima protiv imovine, a najviše ih prijavljuju same žrtve ili članovi domaćinstva.¹⁴³

¹⁴⁴ Strukturu „tamnog broja“ kriminaliteta prema mišljenju H. Levi-Brula čine tri grupe krivičnih djela: savršeni zločini, poznata djela koja ne daju povoda za vođenje krivičnog postupka i djela tzv. „bijelog okovratnika“. Po mišljenju ovog pisca, najveći dio „tamnog broja“ predstavlja kriminalitet bijelog okovratnika, tj. kriminalitet imućnih i bogatih slojeva.¹⁴⁴

Šta otežava otkrivanje i procesuiranje:

- Ograničena finansijska sredstva,
- Nedostatak iskustva,
- Nedostatak kvalitetnog kontrolnog mehanizma,
- Neusklađenost i zastarjelost propisa,
- Slaba zainteresovanost i nesnalaženje pravosuđa.

Ukidanjem službe društvenog knjigovodstva nestao je snažan kontrolni mehanizam i „podnosilac“ prijava za privredne prestupe. Sličan kontrolni mehanizam nije uspostavljen, već se očekuje da se primjenom odredbe ZKP da je svako dužan da prijavi krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, dođe i do pravnih lica kao počinitelja krivičnih djela. Ovo očigledno ne funkcioniše u praksi i potrebno je tražiti nove puteve da se to poboljša. Pored propisivanja obaveze kontrolnim organima finansijskog, tržišnog, upravnog i sudskog segmenta da prijave krivično djelo, potrebno je propisati i sankcije ako to ne učine (van krivičnog zakonodavstva). To traži i efikasnu kontrolu „kontrolnih“ organa, ali i da se ne prepliću nadležnosti, što stvara mogućnost da se svi smatraju nenadležnim. Zato država mora da te svoje organe stimuliše za predan rad, a za propuste da sankcioniše i obezbijedi im punu nezavisnost i ličnu bezbjednost. Politika gonjenja zbog toga zavisi od društvene atmosfere, želje da se zaista preduzima krivično gonjenje i kažnjavanje, a za to je potreban društveni konsenzus i prije svega stvarna volja zakonodavne i izvršne vlasti.

U dijelu kada predmet dospije u tužilaštvo sve će zavisi od stručnosti i spremnosti da se primjenjuje novo zakonsko rješenje, koje više i nije novo. Čini nam se da je ovdje prisutno određeno nesnalaženje i opredjeljivanje da se goni fizičko lice i time dobije osuđujuća presuda. Progon pravnog lica u jedinstvenom postupku, predstavlja određen rizik za uspjeh optužbe, traži mnogo više rada i stručnosti, ali i iskustva i odvažnosti. Osim toga, skopčan je i sa dužim trajanjem postupka istrage i optuženja, što je često suprotno očekivanjima javnosti čija je pažnja usmjerena na fizičko lice. Ovo bi mogao i biti jedan od razloga malog broja optuženja pravnih lica, iako se fizička lica gone za djela koja su očigledno povezana sa pravnim licem u smislu njihove moguće odgovornosti.

3.20. Kaznena politika

Kaznena politika predstavlja posebno područje politike suzbijanja kriminaliteta. U okviru kaznene politike izriču se i izvršavaju krivične sankcije predviđene pozitivnim zakonodavstvom, u cilju sprečavanja kriminaliteta i resocijalizacije osuđenih lica. Pretpostavku uspješnog funkcionisanja kriminalne politike, a posebno krivičnopravne politike karakterišu dvije oblasti. Prva se odnosi na zakonodavstvo i aktivnosti koje su sa njima povezane. Druga obuhvata krivično pravosuđe sa svim njegovim elementima, preko koga se konkretizuju krivičnopravne mjere u praksi krivičnopravne borbe protiv kriminaliteta.¹⁴⁵

Propisivanjem krivičnih sankcija i određivanjem granica u kojima one mogu biti odmjerene, krivično zakonodavstvo određuje oštrinu reakcije za određena krivična djela. Tako je i sa krivičnim djelima pravnih lica, gdje su propisane razne krivične sankcije i uslovi pod kojima se one mogu izricati. Naše pravo, kao i sva prava, propisuje novčanu kaznu, ali pored nje tu su i druge teže kazne, kao što su oduzimanje imovine ili prestanak pravnog lica, kao i uslovna osuda. Novčana kazna se može izricati za sva krivična djela koja učine pravna lica. Time je određen i pravac u kome će se sudovi kretati pri izboru krivičnih sankcija, kao i

¹⁴⁵ M. Milutinović: Kriminalna politika, Beograd, 1984., str. 146.

orijentir tužiocima za ostvarenje njihove uloge u kreiranju kaznene politike pomoću pravnih lijekova.

Praksa sudova je tijesno povezana sa krivičnim zakonodavstvom i ona se oslanja na zakonska rješenja. U tom procesu sudija je dužan, držeći se normativnih okvira, da cijeni sve okolnosti vezane za pravno lice, pod kojima je krivično djelo učinjeno, težinu posljedica, visinu štete, trajnost, ugrožavanje stabilnosti tržišta i ekonomije države i slično.

Prema gore izloženim podacima o presuđenim predmetima, moglo bi se zaključiti da kaznena politika još uvijek nije u potpunosti izgrađena. Statistički podaci pokazuju da se najčešće izriču novčane kazne, što je i očekivano, s obzirom da većina krivičnih djela po svojoj težini zahtijeva njihovo izricanje. Međutim, teško se može prihvatiti da je opravdan mali broj ili izostanak kazni oduzimanja imovine ili prestanka pravnog lica. Očigledno je da ovdje postoji raskorak između zakonodavnih rješenja i njihove primjene u praksi. Ovo se odnosi na izbor sankcija ali i njihovu visinu, kao i primjenu mjera bezbjednosti i oduzimanje imovinske koristi. Dakle, nije samo problem u otkrivanju i optuživanju pravnih lica, već i u postupku pred sudom. Sankcije koje se propisuju moraju biti prilagodljive, efikasne i uvjerljive. Njih moraju da prate mjere bezbjednosti i oduzimanja imovinske koristi. Upravo pribavljanje imovinske koristi motiviše pravna lica na vršenje krivičnih djela. Zato njeno oduzimanje i saznanje da je neće moći zadržati predstavlja snažno oružje u provođenju kaznene politike.

Drugi važan instrument je ukidanje subvencija, koncesija, pristupa javnim radovima, korišćenju budžetskih sredstava. Na taj način se uskraćuju sve pogodnosti redovnog i sigurnog izvora prihoda i stabilnog poslovanja, što je ozbiljnim privrednim društvima često presudno za poslovanje. Kao što smo vidjeli iz statističkih podataka, ove sankcije nisu izricane.

U okviru razmatranja kaznene politike možemo konstatovati da je zakonodavni okvir postavljen tako da obezbjeđuje prilagodljivu i zadovoljavajuće efikasnu kaznenu politiku. Ali u okviru krivičnog gonjenja, optuženja i presuđivanja, ovaj normativni dio se neujednačeno sprovodi u životu. Očigledno je odsustvo efikasnog gonjenja i optuženja pravnih lica za krivična djela. S druge strane, izricanje pretežno novčanih kazni, koje nesporno trebaju biti najzastupljenije, teško može biti prihvaćeno kao adekvatno kažnjavanje za ova krivična djela. Odsustvo ili minoran broj kazni oduzimanja imovine, prestanka pravnog lica, mjera bezbjednosti, pravnih posljedica osude, govori da postoji raskorak između normativnog i praktičnog ostvarenja ove odgovornosti.

S obzirom da se radi o društvu u tranziciji, kaznena politika mora da odigra značajniju ulogu u uspostavljanju efikasne zaštite društva od protivpravnih aktivnosti pravnih lica. Samo novčanom kaznom to nije moguće ostvariti, već značajnije učešće u izrečenim kaznama moraju imati kazne oduzimanja imovine i prestanka pravnog lica. Takođe mjere bezbjednosti i nastupanje pravnih posljedica osude trebaju da dopune svrhu kažnjavanja, u kojoj do sada očigledno nisu bile zastupljene.

Uloga tužioca u kreiranju kaznene politike:

- Da svaku odluku suda pažljivo prouči i ocijeni potrebu da žalbom izrazi svoj stav o kaznenoj politici, utičući tako da je viši sud po potrebi koriguje,
- Da utiče na značajnije učešće u izrečenim kaznama kazne oduzimanja imovine i prestanka pravnog lica,
- Da utiče na češće izricanje mjera bezbjednosti i nastupanja pravnih posljedica osude koje trebaju da dopune svrhu kažnjavanja.

3.21. Predstavljanje slučaja sa primjerima odluka

SLUČAJ BR. 1.

NAREĐENJE O SPROVOĐENJU ISTRAGE

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO U DOBOJU

Broj: KT- 829/05

Doboj, 05.09.2005. godine

VT/SN

Na osnovu člana 43. stav 2. tačka 1., člana 216. stav 2. Zakona o krivičnom postupku RS, donosim

NAREĐENJE O SPROVOĐENJU ISTRAGE

PROTIV:

DOO "P." O. i P.B., sina K. i majke M. rođ. S., rođen 07.03.1961. godine, u O., nastanjen u Obudovcu br. 272, opština Š., po zanimanju ekonomista, osnivač i direktor preduzeća DOO "P." O., oženjen, otac troje djece, Srbin, državljanin RS,

Zbog osnova sumnje da je:

U vremenskom periodu od 13.06.2003. godine do 08.08.2003. godine, u O., opština Š., kao osnivač i odgovorno lice u "P." DOO O. i poreski obveznik u smislu člana 18. Zakona o akcizama i porezu na promet ("Službeni glasnik RS" br. 25/00), u namjeri da izbjegne plaćanje poreza na promet nabavio robu (pivo "Jelen" i kiselu vodu "Vitinka"), ukupne vrijednosti 305.609,60 KM koju robu je potom prodao za gotov novac raznim nepoznatim kupcima, koji promet nije prijavio Poreskoj upravi RS, niti je na isti platio porez, a da bi to prikrilo, po prethodnom dogovoru sa K.D., vlasnikom tzv. "Fiktivnog preduzeća" "D.P." DOO L., preuzimao bjanko ovjerene narudžbenice sa izjavama da roba služi za daljnju prodaju (uslov oslobađanja obaveze plaćanja poreza na promet), te je na osnovu tako zaprimljenih lažnih narudžbenica sačinio lažne isprave (narudžbenice sa izjavama, otpremnice, račune, fakture), iako navedenu robu u stvarnosti nije prodao preduzeću "D.P." DOO L., koje preduzeće u suštini se nikada nije bavilo kupovinom niti prodajom bilo kakve robe, odnosno sačinio je lažne izlazne fakture "P." DOO O. prema lažnom kupcu "D.P.T" DOO L., ukupne vrijednosti robe 305.609,60 KM, na koji iznos je trebao da plati porez na promet u iznosu koji prelazi 50.000,00 KM, a što nije učinio,

čime je imao učiniti krivično djelo utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 2. u vezi sa stavom 1., istog člana i krivično djelo falsifikovanje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz člana 274. stav 1., a u vezi sa članom 42. Krivičnog zakona Republike Srpske.

OVO NAREĐENJE OPRAVDAVA SLJEDEĆE:

1. Presuda Suda Bosne i Hercegovine kojom je K.D. oglašen krivim zbog krivičnog djela pranje novca iz člana 209. stav 2. u vezi sa stavom 1. i člana 54. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine,
2. Zapisnik o saslušanju svjedoka K.D., od 14.12.2004. godine,
3. Poslovna dokumentacija preduzeća "P." DOO O., a koja se odnosi na poslovanje sa "Fiktivnim preduzećem" "D.P." DOO L.,
4. Analiza i komparativno uvezivanje finansijske dokumentacije preduzeća DOO "D.P." L. i njegovih dobavljača, u konkretnom slučaju dobavljača "P." DOO O., urađene od strane ovalšćenih službenih lica Poreske uprave RS Banja Luka.

Stoga

N A R E Đ U J E M

Preduzimanje sljedećih istražnih radnji:

1. Da se pozove i ispita osumnjičeni na okolnosti izvršenja predmetnog krivičnog djela,
2. Zatražiti provjeru od PS Šamac lične karte i matičnog broja koji se pojavljuje na otpremnicama "P." DOO O. i utvrditi identitet lica čiji se broj lične karte nalazi na pomenutim otpremnicama, kao i vlasnika vozila kojim je navodno otpremana roba prema „D. P" DOO L.,
3. U preduzeću "P." DOO O. izuzeti deset nespornih otpremnica i narudžbenica iz 2004. i 2005. godine (originale ili ovjerene fotokopije istih), a radi usporedbe sa otpremnicama prema preduzeću „D. P" DOO L., koje su već izuzete u ovom predmetu,
4. Pribaviti rješenja o upisu u sudski registar preduzeća „P“ DOO O.,
5. Za osumnjičenog P. B. pribaviti izvod iz kaznene evidencije,
6. Utvrditi tačan iznos utajenog poreza na promet u poslovanju kao dobavljača-prodavca DOO "P." O., sa preduzećem „D. P" DOO L., kojom prilikom smatrati utvrđenom činjenicom da stvarnog prometa robe između preduzeća "P." DOO O. i preduzeća "D. P." DOO L. nije ni bilo.

Predložene istražne radnje je potrebno provesti u što je moguće kraćem roku.

OKRUŽNI TUŽILAC

Vaja Todorović

ZAHTJEV ZA DODATNE ISTRAŽNE RADNJE

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO U DOBOJU

Broj: KT - 829/05

Doboj, 21.09.2005. godine

CENTRU JAVNE BEZBJEDNOSTI

DOBOJ

PREDMET: Zahtjev za preduzimanje dodatnih istražnih radnji u predmetu istrage protiv osumnjičenog P.B. i DOO "P.O." zbog krivičnog djela utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 2. u vezi sa stavom 1. istog člana i krivično djelo falsifikovanje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz člana 274. stav 1., Krivičnog zakona Republike Srpske.

Ovo tužilaštvo vodi istragu protiv osumnjičenog P.B. i DOO "D.P." O., zbog gore navedenih krivičnih djela, (neke od istražnih radnji provodi tužilac, a neke istražne radnje provodi PS Šamac), pa kako je osumnjičeni P.B. u svojoj odbrani naveo da je robu ("Jelen pivo" i kiselu vodu) a po narudžbenicama preduzeća "D.P." DOO L. (za koje je preduzeće utvrđeno da se radi tzv. "Fiktivnom preduzeću") vozio i istovarao kod različitih kupaca za koje mu je telefonom D.K. rekao, pa je između ostalih robu po narudžbenici preduzeća "D.P." vozio i istovarao kupcu u D. tj. preduzeću "A."

Kako bismo provjerili ove navode odbrane osumnjičenog, potrebno je identifikovati vlasnika preduzeća "A." D., te istog saslušati na okolnosti nabavke piva od preduzeća „D.P." DOO L., a preko DOO "P. O." i P.B.

Takođe je potrebno u poslovnoj dokumentaciji preduzeća "A." utvrditi da li je navedeno preduzeće u navedenom periodu od 13.06.2003. godine do 08.08.2003. godine, kupovalo "Jelen pivo" i "Vitniku" od preduzeća "D. P." DOO L. i ili od preduzeća DOO "P.O.". Ukoliko se utvrdi da jeste, izuzeti poslovnu dokumentaciju u tom pravcu.

Navedene istražne radnje potrebno je preduzeti u što kraćem roku.

OKRUŽNI TUŽILAC

Vaja Todorović

NAREĐENJE O OBUSTAVLJANJU ISTRAGE ISTRAGA

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO U DOBOJU

Broj: KT- 829/05

Doboj, 24.10.2005.godine

VT/AĆ

Na osnovu člana 382. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, donosim

N A R E Đ E N J E

Protiv „P.“ Društva sa ograničenom odgovornošću za trgovinu i usluge O., opština Š., vlasništvo P.B. iz O., NEĆE SE VODITI ISTRAGA, zbog krivičnog djela utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 2. u vezi sa stavom 1. istog člana i krivičnog djela falsifikovanje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz člana 274. stav 1. Krivičnog zakona Republike Srpske, jer je učinilac navedenih krivičnih djela jedini vlasnik navedenog pravnog lica.

O b r a z l o ž e n j e

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine dostavilo je ovom tužilaštvu na nadležni postupak krivični predmet protiv pravnog lica „P.“ DOO O. i protiv direktora i odgovornog lica P.B., zbog krivičnog djela utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 2. u vezi sa stavom 1. istog člana Krivičnog zakona RS.

Nakon pokretanja istrage protiv Perić Bogdana, zbog navedenog krivičnog djela, utvrđeno je da je Perić Bogdan učinilac krivičnih djela utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 2. u vezi sa stavom 1. istog člana i krivičnog djela falsifikovanje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz člana 274. stav 1. Krivičnog zakona Republike Srpske, a kako je P.B. jedini vlasnik pravnog lica protiv kojeg bi se krivični postupak inače pokrenuo, to je odlučeno kao u dispozitivu naređenja.

OKRUŽNI TUŽILAC

Vaja Todorović

SLUČAJ br. 2.

NAREĐENJE O OBUSTAVLJANJU ISTRAGE

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO U DOBOJU

Broj:KT- 1701/05
Doboj, 06.09.2006.godine

MS/AĐ

Na osnovu člana 43. stav 2. tačka v. i člana 224. stav 1. tačka b. ZKP-a, donosim

N A R E Đ E N J E o obustavi istrage

Obustavlja se istraga protiv B.Ž., sin M., i pravnog lica preduzeća DOO „B.K.“ B.B., zbog osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo poslovne prevare iz člana 265. Krivičnog zakona Republike Srpske, jer nema dovoljno dokaza da su prijavljena lica učinila navedeno krivično djelo.

O b r a z l o ž e n j e

Ovom tužilaštvu podnio je krivičnu prijavu M.Z., putem punomoćnika, advokata H.J. a, protiv Bardak Željka i pravnog lica „B.K.“, vlasništvo B. Ž., zbog krivičnog djela poslovne prevare iz člana 265. KZ RS.

Ovo tužilaštvo je po navedenoj krivičnoj prijavi donijelo naređenje o sprovođenju istrage dana 28.04.2006. godine, nakon čega je PS Brod dostavila izvještaj o preduzetim radnjama broj 11-9/02-230.5-8/06 od 31.05.2006. godine. Pripadnici PS Brod su po navedenom naređenju saslušali oštećenog M.Z. te su od istog prikupili poslovnu dokumentaciju u vezi poslovnog odnosa između preduzeća DOO „M.“ D., vlasništvo oštećenog i DOO „B.K.“ B., vlasništvo B.Ž., a prije svega izvod iz sudskog registra, devizne izvode o stanju prometa DOO „M.“, te su saslušali svjedoka K.A. iz B., a iz firme DOO „B. K.“ izuzeta je dokumentacija u vezi poslovnog odnosa sa DOO „M.“ i to računi izdati od strane DOO „B.K.“ kojim je izvršen povrat robe DOO „M.“, te izvodi o deviznoj uplati od strane „B.K.“ prema „M.“, kao i otpremnice - certifikati izdati od strane CI Brod, špeditorske usluge, kao i izvode banaka o plaćenju carini, te izvještaj o knjiženju u preduzeću DOO „B.K.“ kojom se firma „M.“ tereti po jednom izvještaju za umanjenje cijena od 10% po tri fakture, a po drugom izvještaju vrši se knjiženje tj. tereti se za carinske troškove po dvije fakture, a izuzete su i fakture o troškovima prevoza robe, te je u svojstvu osumnjičenog ispitan B. Ž., a i saslušan je kao svjedok V. B., knjigovođa u preduzeću „B.K.“.

B.Ž. u svom iskazu navodi da nije sporno da je došlo do poslovnog odnosa između dva navedena preduzeća, te da je on prihvatio da njegovo preduzeće vrši prodaju robe preduzeća „M.“, te je u tri navrata u njegovo preduzeće dovezeno robe u vrijednosti od

40.372,03 KM, na koju je on platio carinu u vrijednosti od 5.000 KM. Osumnjičeni dalje navodi da je dio robe uspio prodati i u četiri navrata je izvršio uplatu oštećenom u ukupnom iznosu od 14.696,00 KM, a potom je oštećenog upoznao da mu je roba preskupa zbog nastalih troškova carine, špediterskih usluga, a potom je tražio da se roba umanja za 7 - 10%, što mu je oštećeni odobrio, te je on izvršio umanjnje vrijednosti robe u iznosu od 4.000 KM. Osumnjičeni je još naveo, s obzirom da je roba išla loše, da je njemu oštećeni rekao da robu vrati oštećenom tj. da se ista vrati preduzeću „M.“, te je on na to i pristao i u dva navrata i vratio robe u visini prvi put od 5.669,76 KM, a drugi put 6.654,24 KM. Osumnjičeni je još naveo da je on imao dug oko 5.000 KM prema preduzeću „M.“ kada je izvršio povrat robe, ali da mu je „M.“ izvršio plaćanje povrata robe u visini od 6.654,24 KM, te se poslije toga sa oštećenim dogovorio da izvrše prebijanje dugova, ali da oštećeni nikada nije došao u knjigovodstvo da sravne račune. Osumnjičeni još naveo da je njegovo preduzeće uvijek pozitivno poslovalo, kao i danas, ali da o njihovoj poslovnoj saradnji nije sačinjavan nikakav pismeni ugovor.

Oštećeni M.Z. u svom iskazu navodi da je on sklopio usmeni ugovor tj. dogovor sa osumnjičenim u prisustvu K.A. o transportu njegove robe u sjedište preduzeća „B.K.“, te je on u tri navrata robu i dostavio navedenom preduzeću za šta postoje fakture kao i carinski papiri, te mu je isti djelimično u početku platio robu, prvi put u iznosu od 2.991,50 Evra, drugi put u iznosu od 1.495,00 Evra i u tećem navratu u iznosu od 995 Evra, dok je ostala neplaćena obaveza u iznosu od 16.257,00 Evra. Oštećeni je dalje naveo da je više puta telefonom pozivao prijavljenog i tražio da plati dug, ali da to prijavljeni do danas nije učinio.

Svjedok V.B. je naveo da je on vodio u svojoj agenciji poslovne knjige za firmu „B.K.“, te navodi da mu je poznato da je ova firma u tri navrata uvezla robu iz Hrvatske od firme „M.“ i to koliko se sjeća u vrijednosti od 40.000 KM, te mu je poznato da je firma „B.K.“ započela prodaju navedene robe, ali je ista išla teško, te mu je B.Ž. rekao da se dogovorio sa oštećenim da robu vrati nazad, te mu je poznato da je u vrijednosti od 5.000 KM robe vratio oštećenom, a poznato mu je da je vraćenu robu „M.“ platio deviznim računom, što njemu nije bilo jasno zbog čega, kada je već postojao dug prema „M.“ od strane „B.K.“ u visini od 5.000 KM. Ovaj svjedok je još naveo da je njemu poznato da je u 2004. godini preduzeće „B.K.“ pozitivno poslovalo, a koliko je njemu poznato nije postojao pismeni ugovor o poslovnoj saradnji između ove dvije firme. Svjedok je na kraju još naveo da je on upozoravao u toku 2005. godine oba preduzeća da izvrše sravnjenje nastalih obaveza i potraživanja jer je bilo nekih spornih poslovnih događaja, međutim, niko mu se ni sa jedne ni sa druge strane nije obraćao.

Što se tiče svjedoka K.A. da je njemu poznato da su oštećeni i prijavljeni dogovorili poslovan odnos između firmi, te da je oštećeni u više navrata isporučio robu firmi „B.K.“ a da je prijavljeni manji iznos duga platio, a veći dio duga nije plaćen, te da je i njega tražio oštećeni radi plaćanja duga, ali da on nije mogao stupiti u kontakt sa prijavljenim.

Analizirajući pažljivo iskaze osumnjičenog i saslušanih svjedoka, a dovodeći iste u vezu sa materijalnim dokazima, jasno proizilazi da je preduzeće „B.K.“ djelimično platilo dug, a vidljivi su i računi izdati od strane DOO „B.K.“ kojima je izvršen povrat robe oštećenom i izvod devizne uplate od strane preduzeća „B.K.“ prema „M.“ kao i carinske isprave o plaćanju carine i špediterskih usluga, a vidljivo je da postoji i dokumentacija u preduzeću „Bardak Komerc“ tj. izvještaji o knjiženju na teret oštećenog u vezi umanjnja cijena, kao i umanjnje u vezi carinskih troškova.

Pažljivom analizom svih, kako subjektivnih, tako i objektivnih dokaza jasno proizilazi da je došlo do poslovnog odnosa između preduzeća oštećenog i preduzeća osumnjičenog, te da je djelimično preduzeće „B.K.“ izvršilo plaćanje svojih dugova, a da je u određenom dijelu došlo i do povrata robe oštećenom, te da je roba carinjena. Dakle, poslovna saradnja je bila nesporna. Došlo je i do određenih finansijskih transakcija, ali kako i sam knjigovođa navodi

nije došlo u potpunosti do zatvaranja tj. spravljenja nastalih obaveza i potraživanja, iz čega jasno proizilazi da u ovoj krivičnopravnoj stvari nema dokaza da je osumnjičeni u samom startu tj. prilikom sklapanja poslovnog odnosa imao namjeru da obmane drugog, prikazivanjem da će obavezu izvršiti, a da to ustvari neće izvršiti ili da nije u mogućnosti da izvrši svoju obavezu, već se u konkretnom slučaju radi o građanskopravnom odnosu tj. ugovorenim obavezama i neizvršenjem tih obaveza, zbog čega je i odlučeno kao u dispozitivu naređenja.

OKRUŽNI TUŽILAC

Simić Mladen

SLUČAJ BR. 3

OPTUŽNICA

Bosna i Hercegovina
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON
KANTONALNO TUŽILAŠTVO MOSTAR
Broj: Kt-220/06
Mostar, 10 .11. 2006. godine

OPŠTINSKI SUD MOSTAR

Na osnovu 61. 45 stav 2. tačka h., član 241. stav 1., član 242. stav 1. i stav 2. i član 396. stav 1. i stav 3. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine podižem

OPTUŽNICU

PROTIV:

M.S. sin S. i H. djevojački D., rođen 29.03.1946. godine u M. gdje je i nastanjen na adresi Ul. D.P. br. 16, Bošnjak, državljanin Bosne i Hercegovine, po zanimanju nastavnik, završio VSS, oženjen, otac troje punoljetne djece, vojsku služio, vodi se u Vojnoj evidenciji M., srednjeg imovnog stanja, do sada neosuđivan.

Pravnog lica „S.B.“ d.o.o. I. sa sjedištem u I. na adresi Ulica B.p. br. 215, zastupan po direktoru H.M., sinu O., rođenom 19.05.1952.godine u T., nastanjenog u S. na adresi Ul. G.K. br. 1.

Da su:

Neutvrđenog datuma u vremenskom intervalu od 13.03.2006. do 15.03.2006.godine S. M. kao direktor Podružnice M., pravnog lica „S.B.“ d.o.o. I sa sjedištem podružnice B.p. bb M., u ime i za račun pravnog lica „S.B.“ d.o.o. I., od N.N. lica pribavio 90 komada željeznih kolaca koji su vlasništvo „H.“ d.d. M., i koji potiču od krivičnog djela Krađe, za koje stvari je mogao znati da su pribavljene krivičnim djelom iz razloga što su ovlašćena službena lica - policajci Policijske stanice Mostar Jug, do toga trenutka u dva navrata i to dana 09.12.2004. i 10.03.2005. godine iz kruga Podružnice M. privremeno oduzimali identične željezne kočve jer su isti poticali od krivičnih djela Krađe.

Dakle, S.M. u svojstvu direktora Podružnice pravnog lica pribavio stvari za koje je mogao znati da su pribavljene krivičnim djelom, a pravno lice koristilo predmete nastale krivičnim djelom i propustilo dužni nadzor nad zakonitošću rada zaposlenika - direktora P.

Čime su: S.M. i pravno lice „S.B.“ d.o.o. I. počinili krivično djelo Prikrivanje iz 51. 300 stav 2. u vezi istoga člana stav I. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.

Radi toga stavljam:

PRIJEDLOG DOKAZA KOJE TREBA IZVESTI

1. Saslušati u svojstvu svjedoka: predstavnika - oštećenog pravnog lica „H.“ d.d. M. direktora T.H. sin J. na adresu Ul. H.m. br. 6 M. ili mjesto zaposlenja „H.“ dd Ul. B. p. bb M.

2. Saslušati svjedoke:

- K.M.d sin R.e na adresu T. br. 30 M.
- P.R. sin R. na adresu Ul.B. L. br. 54 M.
- I.A. sin I. na adresu U. bb opština S.
- Š.E. sin H. na adresu D. bb opština Č.
- Š.Z. sin M. na adresu Ministarstvo unutrašnjih poslova HNK Policijska uprava Mostar PS Jug
- T.O. sin M. na adresu MUP HNK PU Mostar PS Jug

3. Izvršiti uvid u:

- Pismo odjela Registra privrednih društava Opštinskog suda u Sarajevu broj: RF-1238/06 od 30.05.2006. godine
- Ugovor o radu između „S. B.“ I i S. M. od 01.03. 2006.godine Fotodokumentacija PU Mostar u predmetu „H.“, foto-metalnih kolaca iz vinograda, sa mjestom događaja Mostar, Teretna stanica, Preduzeće „S.B.“ sa vremenom 15.03.2006. godine datirano 25.03.2006. godine
- Naređenje Opštinskog suda Mostar broj Kpp-42/06 od 16.03.2006. godine
- Potvrdu o privremeno oduzetim predmetima PU Mostar PS Mostar Jug broj: 02-02/5-5-20/06 od 16.03.2006. godine
- Zapisnik o privremenom oduzimanju predmeta PU Mostar PS Mostar Jug broj: KU-122/06 od 16.03.2006. godine
- Ulaz robe za fizička lica broj 58 za „S.B.“ S. Mostar za blagajnu IV od 14.03.2006.godine ukupno dvije strane A4 formata.
- Potvrdu o privremeno oduzetim predmetima sačinjenu od PU Mostar PS Mostar Jug broj: 02-02/5-5-25/05 od 27.01.2005. godine
- Potvrdu od privremeno oduzetim predmetima sačinjenu od Policijske uprave Mostar PS Mostar Jug broj: 02-02/5-5-51/05 4d 10.03.2005. godine
- Pismo sačinjeno od „He.“ d.d. M. rukovodioca stražarske službe P. R. pod brojem: 1-49/05 od 10.03.2005.godine
- Potvrda o privremeno oduzetim predmetima sačinjena od PU Mostar PS Mostar Jug pod brojem: 02-02/5-5-113/04 od 09.12.2004. godine
- Pismo Policijske uprave Mostar broj: 02-02/5-2-12-205/06 od 11.05.2006. godine

Rezultati provedene istrage na nesporan način potvrđuju osnovanost ove Optužnice tj. da je S.M. i pravno lice „S.B.“ d.o To. I. počinili krivično djelo stavljeno im na teret, što

proizilazi iz izjava svih ponuđenih svjedoka kao i ostalih dokaza navedenih u prijedlogu dokaza ove Optužnice.

Zbog navedenog smatram da je ova Optužnica osnovana i da su se stekla bitna obilježja krivičnog djela koje se optuženima stavlja na teret, pa predlažem da sudija za prethodno saslušanje ovu Optužnicu potvrdi u cijelosti.

KANTONALNI TUŽILAC

Nuspahić Adis

SLUČAJ BR. 4.

OPTUŽNICA

Bosna i Hercegovina
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON
KANTONALNO TUŽILAŠTVO HNK
BROJ: KT-874/06
Mostar, 26.12. 2008. godine

OPŠTINSKI SUD U MOSTARU

MOSTAR

Na osnovu člana 45. stav 2. tačka h. i člana 241. stav 1. Zakona o krivičnom postupku F BiH, podižem

OPTUŽNICU

Protiv:

PRAVNOG LICA „U.Z. banka" d.d. M., K. S.b.b., zastupanog po direktoru B.K., Š.B., F.V. K. b.b.

Da je:

Početkom oktobra mjeseca 2006. godine u M., shodno članu 58. Statuta U.Cr.Z. banka. d.d. Uprava Banke koja rukovodi poslovnom politikom Banke, zauzela stav da služba za poslove izvršenja ne postupi po pravosnažnoj odluci Opštinskog suda Mostar - Rješenju o izvršenju br.I-018631/06 od 02.10.2006. godine i odmah, u oktobru mjesecu 2006. godine izvrši isplatu potraživanja tražiocima izvršenja J. S. i dr. sa transakcijskog računa Izvršenika HNK br.3381002200424167.

Dakle, pravno lice kao odgovorno lice - banka u Federaciji nije postupila po pravosnažnoj odluci suda;

Čime je pravno lice počinilo krivično djelo Neizvršenje sudske odluke iz člana 351. KZ-a FBiH.

Radi toga, tome sudu kao stvarno i mjesno nadležnom,

P R E D L A Ž E M

Da se nakon potvrđivanja optužnice zakaže i održi glavni pretres na koji pozvati:

- Kantonalnog tužioca Kantonalnog tužilaštva HNK,
- za pravno lice, zastupnika B.K., kao i branioca Z.R., advokata iz M.

Prijedlog dokaza koje treba izvesti na glavnom pretresu

1. Da se saslušaju svjedoci:

- predstavnik oštećenih J.a S., M., Š.B. br. 26.
- D.G., M., K.S. b.b.
- J.R., M., K.S. b.b.
- A.K., M., K.S.b.b. 2.

2. Da se pročitaju:

- Presuda Opštinskog suda Konjic br.348/05 i br. 56 07 P 001963 05 P od 19.05.2006. godine (D-1)
- Presuda Kantonalnog suda Mostar br.007-0-Gž-06-000 787 od 24.08.2006. godine (D-2)
- Rješenje o izvršenju Opštinskog suda Mostar br.07 58 I 018631 06 I od 06.10.2006. godine (D-3)
- Rješenje Kantonalnog suda Mostar br. 007-0-GŽ-06-001 186 od 18.10.2006. godine (D-4)
- Dostavnica za lično dostavljanje Opštinskog suda Mostar - UniCredit Zagrebačka banka Mostar, oznaka spisa IP-018631/06 - dopis uz Rješenje od 02.10.2006. godine (D-5)
- Dostavnica za lično dostavljanje Opštinskog suda Mostar – U.C.Z. banka M., oznaka spisa IP-018631/06 - dopis od 27.10.2006. godine (D-6)
- Akt U.C.Z. banka upućen Opštinskom sudu Mostar na br. 09-3-9098-1/06 od 23.10.2006. godine (D-7)
- Akt Opštinskog suda Mostar br. 07 58 I 018631 06 I od 27.10.2006. godine upućen UniCredit Zagrebačka banka. (D-8)
- Akt U.C.Z. banka upućen Opštinskom sudu Mostar na br. 09-3-8591-2/06 od 06.10.2006. godine (D-9)
- Rješenje o upisu promjena podataka o subjektu upisa, U.C.Z. banka, u sudski registar, rješenje br. U/I-1254/92 od 30.11.1992. godine, sa registarsim listovima 6 i 7, matični registarski broj subjekta upisa 1-3251, datum upisa 13.09.2006. godine (D-10)
- Akt U.C.Z. banka d.d. M. br.04-9-9749/06 od 07.11.2006. godine upućen Federalnom ministarstvu pravde Sarajevo. (D-11)
- Akt - odgovor, Federalnog ministarstva pravde Sarajevo br. 03-02-2643/06 od 08.11.2006. godine, U.C. Z. banka d.d. M. (D-12)
- Statut U.C.Z. banka d.d. broj 01-426-1-1/2004 od 19.007.2004. (D-13)

Rezultati provedene istrage

Iz prikupljenih dokaza u toku istražnog postupka vidljivo je da je Uprava Banke bila upoznata sa problemom izvršenja sudskih rješenja na račun izvršenika HNK, a problem je nastao iz razloga donošenja Zakona o dopunama Zakona o izvršnom postupku, odnosno ispravci istog zakona, po kome se izvršenja rješenja na račun izvršenika HNK mogu provoditi samo ukoliko na određenoj poziciji budžeta - za sudska izvršenja, imaju izdvojena sredstva. Naime, prema izvještaju Ministarstva finansija HNK na navedenoj poziciji nije bilo sredstava.

Kako direktor i zakonski zastupnik Banke, B.K., tako i direktor Direkcije podrške poslovanja, D.G., te voditelj Službe domaćeg platnog prometa J.R., kao i neposredni izvršilac, mlađi specijalista za platni promet A.K., saglasno su izjavili da je Uprava banke preduzimala sve da se dođe do zakonitog rješenja nastalog problema, te da su se obraćali kako Sudu, tako i Federalnom ministarstvu pravde i navode da su se obratili Federalnom ministarstvu pravde, kao predlagatelju Zakona o dopunama Zakona o izvršnom postupku iz razloga, jer su i nakon instrukcija Suda bili u dilemi na koji način postupiti. Dileme su otklonjene dostavljanjem mišljenja Federalnog ministarstva pravde da Banka ne može provesti izvršenje ako nisu izdvojena sredstva na određenoj poziciji budžeta, a što je bio i stav Udruženja banaka sa kojima su takođe kontaktirali. Nakon što su obezbijeđena sredstva na odgovarajućoj poziciji budžeta HNK i nakon što su od Ministarstva finansija HNK dobili o tome obavijest, odmah su pristupili izvršenju spornog rješenja i to je učinjeno 19.02.2007. godine.

Svjedok J.S. je izjavio da je tačno da je u februaru mjesecu 2007. godine Banka postupila po spornom rješenju o izvršenju i to u potpunosti, te da ne postavlja imovinsko pravni zahtjev, jer je u potpunosti namiren.

Imajući u vidu objektivnu dokumentaciju u spisu, prije svega međusobnu komunikaciju Suda i Banke u spornom predmetu br. 07 58 I 018631 06 I Opštinskog suda u Mostaru, i pored radnji koje je preduzimala Banka u rješavanju nastalog problema u postupku izvršenja, smatram da postoji dovoljno osnovane sumnje da je osumnjičeno pravno lice počinilo krivično djelo Neizvršenje sudske odluke iz člana 351. stav 1. KZ FBiH.

Materijali koji potkrepljuju optužnicu:

- Zapisnik o ispitivanju zastupnika osumnjičenog, B.K., HNK Kantonalno tužilaštvo Mostar, br. KT-874/06 od 23.02.2007. godine.
- Zapisnik o saslušanju svjedoka, J.R., HNK Kantonalno tužilaštvo broj KT-874/06 od 26.03.2007. godine.
- Zapisnik o saslušanju svjedoka, D.G., HNK Kantonalno tužilaštvo broj KT- KT-874/06 od 26.03.2007. godine.
- Zapisnik o saslušanju svjedoka, A.K., HNK Kantonalno tužilaštvo broj KT-KT-874/06 od 26.03.2007. godine.
- Zapisnik o saslušanju svjedoka, J.S., HNK Kantonalno tužilaštvo broj KT-KT-874/06 od 26.11.2007. godine.

KANTONALNI TUŽILAC

Dubravka Ivanišević

OPTUŽNICA SA PRIJEDLOGOM ZA IZDAVANJE KAZNENOG NALOGA

REPUBLIKA SRPSKA
OKRUŽNO TUŽILAŠTVO U ISTOČNOM SARAJEVU
BROJ: KT-198/09
Istočno Sarajevo, 28.09.2009. godine

OSNOVNOM SUDU U SOKOCU
- Sudiji za prethodno saslušanje -

S o k o l a c

Na osnovu člana 43., 233., 234. i 340. Zakona o krivičnom postupku, podižem

OPTUŽNICU

PROTIV:

1. Č.Z., sin B. i majke R., rođene R., rođen 03.12.1963. godine u P., opština P., Srbin, državljanin RS BiH, nastanjen u ulici T. bb, opština P., JMBG: 0312963173131,
2. Društvo za trgovinu i usluge „V.“ d.o.o. P., P., T. bb, upisano u registar kod Osnovnog suda Sokolac broj, reg. uložka 1-281, oznaka i broj upisnika suda 089-0-REG-07-000-505 posljednjeg upisa od 31.12.2007. godine (upisnik U-707/05 od 26.09.2005. godine),

Što su:

Osumnjičeni Č.Z. u svojstvu vlasnika i direktora D.O.O. „V.“ P., u ime i za račun pravnog lica u vremenskom periodu od 05.05. do 13.05.2009. godine, u Odjelu 48. GJ „Jahorina“ Pale, opština Pale, kojim gazduje ŠG „Jahorina“ Pale, a nakon što je D.O.O. „V.“ P. na osnovu Ugovora broj: 01-2939/09 od 07.04.2009. godine zaključenog između JPŠ „Šume Republike Srpske.“ a.d. Sokolac, kao naručioca radova i D.O.O. „V.“ P., kao izvođača radova, a radi izvođenja radova u ŠG „Jahorina.“ Pale na sječi, izradi, izvozu i iznosu šumskih drvnih sortimenata (ŠDS) i popravci traktorskih vlaka u Odjelu 48. GJ „Jahorina“ ušao u pomenuti odjel radi izvođenja radova, pa osumnjičenom Č.Z., u svojstvu odgovornog lica vlasnika i direktora D.O.O. „V.“ P. protivpravno prisvojio devet komada šumskih drvnih sortimenata J/S označenih ŠDS i to: broj pločice 90822 dužine trupca 8 m, prečnika 50 cm, broj pločice 53434, dužine 8 m, prečnika 36 cm, broj pločice 90823 dužine 8 m, prečnika 33 cm, broj pločice 81078, dužine 5 m, prečnika 45 cm, broj pločice 97939 dužine 8 m, prečnika 22 cm, broj pločice 53781, dužine 4 m, prečnika 50 cm, broj pločice 54490, dužine 6 m, prečnika 38 cm broj pločice 97362 dužine 6 m, prečnika 34 cm i broj pločice 53430, dužine 8 m, prečnika 27 cm, ukupne količine 5,85 m³ vrijednosti 633,86 bez PDV-a, koji ŠDS su mu povjereni na radu kao izvođaču radova u Odjelu 48. GJ „Jahorina“ po

osnovu ugovora o izvođenju radova od 07.04.2009. godine tako što je odsječene drvene sortimente, umjesto da ih iznese od panja do kamionskog šumskog puta i da ih sortira na određenim šumskim stovarištima pokraj kamionskog puta u Odjelu 48. izvezao u mjesto Lj. bb, opština P. - postrojenje za primarnu preradu drveta u krugu D.O.O. „V.“ P. gdje su pomenuti ŠDS pronađeni dana 13.05.2009. godine prilikom redovnog inspekcijskog pregleda inspekcije za šumarstvo i lovstvo Republičke uprave za inspekcijske poslove Banja Luka - Odjeljenje Istočno Sarajevo,

Dakle, protivpravno prisvojio pokretne stvari (drvene sortimente) koje su mu povjerene na radu po osnovu ugovora o izvođenju radova,

Čime su počinili krivično djelo - Pronevjera iz člana 348. stav J. KZRS.

Osnov odgovornosti pravnog lica d.o.o. „V.“ P. sadržan je u članu 127. stav 1. tačka 3. 4. i 1. KZ RS.

Na osnovu člana 340. ZKP-a, a u vezi sa članom 134. i 139. KZ RS, predlažem da Sud izda,

KAZNENI NALOG

Kojim se osumnjičeni Č.Z. zbog počinjenog krivičnog djela izriče krivična sankcija NOVČANA KAZNA u iznosu od 1.000 KM, koju je dužan platiti u roku od šest (6) mjeseci od pravosnažnosti presude u korist Budžeta Republike Srpske, a osumnjičenom pravnom licu Društvo za trgovinu i usluge „V.“ d.o.o. P.,T. bb, zbog počinjenog krivičnog djela izriče USLOVNA OSUDA, kojom se utvrđuje novčana kazna u iznosu od 5.000 KM, a koja se neće izvršiti ako pravno lice u roku od dvije (2) godine ne bude odgovorno za novo krivično djelo (vrijeme provjere), te da snose troškove krivičnog postupka (sudski paušal) po odluci Suda.

Predlažem

1. Da Sud protiv osumnjičenih provede jedinstven postupak (član 381. ZKP-a),
2. Da Sud pozove pravno lice „V.“ d.o.o. P. da u skladu sa Statutom društva imenuje zastupnika (član 383. i 384. ZKP-a).

Stoga stavljam

PRIJEDLOG DOKAZA

1. Pozvati i saslušati u svojstvu svjedoka:

-A.S., selo M. bb, opština P.,

-D.B., K. b. bb, opština P.,

-L.R., Lj. bb, opština P.,

-T.V., Republička uprava za inspekcijske poslove Odjeljenje Istočno Sarajevo.

2. Da se pročita i izvrši uvid u:

1. Akt Osnovnog suda u Sokocu br. reg. uložka 1-289 od 31.08.2009. godine, sa priložima ovjerene kopije rješenja upisa u sudski registar za Društvo za trgovinu i usluge „V.“ d.o.o. P., T. bb, br. upisa U-327/95, U-767/97, U-591/99, U-232/00, U-152/03, U-707/05 i 089-0-REG-000-505,

2. Akt Republičke uprave za inspekcijske poslove Banja Luka Odjeljenje Istočno Sarajevo broj: 26.5.040/333-1245.8/09 od 28.08.2009. godine, sa priložima ovjerene kopije-prepis zapisnik br. 26.5.040/333-1245/09 od 13.05.2009. godine (prepis i kopija) i potvrda o privremenom oduzimanju proizvoda šumarstva broj 26.5.040/333-1245.1/09 od 13.05.2009. godine.

3. Informacija Republičke uprave za inspekcijske poslove Banja Luka Odjeljenje Istočno Sarajevo broj 26.5.040/3334245.7/09 od 19.05.2009. godine.

4. Ovjerene fotokopije prekršajnih naloga Republičke uprave za inspekcijske poslove Banja Luka Odjeljenje Istočno Sarajevo broj 26.5-040/333-1245.4/09 od 14.05.2009. godine i br. 26.5-040/333-1245.5/09 od 14.05.2009. godine, protiv d.o.o. „V.“ P. i Ć.Z.

5. Obavještenje Republičke uprave za inspekcijske poslove Banja Luka-Odjeljenje Istočno Sarajevo broj 26.5.040/333-1245.3/09 od 14.05.2009. godine.

6. Ovjerena fotokopija Zapisnika o izvršenom redovnom inspekcijskom pregledu Republičke uprave za inspekcijske poslove Odjeljenje Istočno Sarajevo broj 26.5.040/333-1317/09 od 18.05.2009. godine u JPŠ „Šume Republike Srpske“ a.d. Sokolac -ŠG „Jahorina“ Pale.

7. Potvrda o dobrovoljnoj predaji predmeta CJB Istočno Saajevo broj 11 -02/2-EOP-26/09 od 26.05.2009. godine.

8. Ovjerena fotokopija Ugovora JPŠ „Šume Republike Srpske“ a.d. Sokolac broj: 01-2939/09 od 07.04.2009. godine o izvođenju radova zaključenog između JPS kao naručioca radova i d.o.o. „V.“ Pale.

9. Ovjerena fotokopija knjige premjerbe drveta za državne šume reg. br. 189/09 Odjel 48.

10. Otpremni iskaz - dispozicija ŠG „Jahorina“ Pale broj 48/09 od 19.03.2009. godine i 86/09 od 04.05.2009. godine.

11. Zapisnici:

- Zapisnik o prikupljanju izjave od lica A.S. u svojstvu svjedoka CJB Istočno Sarajevo broj: 11-02/2-44/09 od 27.05.2009. godine,

- Zapisnik o prikupljanju izjave od lica D.B. u svojstvu svjedoka CJB Istočno Sarajevo broj: 11-02-EOIR-47/09 od 08.06.2009. godine,

- Zapisnik o prikupljanju izjave od lica L.R. u svojstvu svjedoka CJB Istočno Sarajevo broj: 11-02/2-EOIR-46/09 od 08.06.2009. godine,

- Zapisnik o prikupljanju izjave od lica Ć.Z., u svojstvu osumnjičenog CJB Istočno Sarajevo broj: 11-02/2-EOIR-48/09 od 09.06.2009. godine.

Rezultati provedene istrage nedvojbeno ukazuju da postoji osnovana sumnja da su osumnjičeni Ć.Z., u svojstvu vlasnika i odgovornog lica u pravnom licu d.o.o. „V.“ Pale i pravno lice d.o.o. „V.“ P. počinili krivično djelo - Pronevjera iz člana 348. stav 1. KZ RS, na način i u vrijeme kako je to činjenično opisano u dispozitivu optužnice.

Navedeno proizilazi iz iskaza svjedoka i materijalnih dokaza pribavljenih tokom istrage, a navedenih u tački 2. prijedloga dokaza. Tokom istrage nesporno se utvrdi da je osumnjičeni Ć.Z. odgovorno lice u pravnom licu D.O.O. „V.“ P., a na osnovu ovjerenih kopija rješenja o upisu u sudski registar za Društvo za trgovinu i usluge „V.“ P., i to u svojstvu direktora i suvlasnika. Za Društvo „V.“ P. se utvrdi da je dana 31.12.2007. godine izvršena dopuna djelatnosti, te da se društvo može baviti i uzgojem i zaštitom šuma, iskorišćavanjem šuma i pružanjem uslužne djelatnosti u šumarstvu i iskorišćavanjem šuma (dokazi pod red. br. 1. prijedloga dokaza). Uvidom u dokaz pod red. br. 8. - Ugovor o izvođenju radova može se konstatovati da je JPŠ „Šume Republike Srpske“ a.d. Sokolac sa d.o.o. „V.“ P. dana 07.04.2009. godine zaključila ugovor o izvođenju radova na sječi, izradi, izvozu i iznosu šumskih drvnih sortimenata i popravci traktorskih vlaka u odjelu 48. GJ „Jahorina“. Po navedenom odjelu d.o.o. „V.“ je naveo u radove i navedeni radovi su im povjereni tako što su trebali posječene drvene sortimetne iznijeti od panja do kamionskog šumskog puta (član 11. Ugovora), nadalje izvođač radova je obavezan da za izvedene i

primljene radove ispostavi račun naručiocu radova, a radi plaćanja (član 8. Ugovora). Konačno plaćanje svih radova izvršiće se nakon tehničkog prijema radova.

No, suprotno tome, izvođač radova je dio posječenih stabala odvezao sebi na skladište, a što je utvrdio prilikom inspekcijskog pregleda Republički šumarski inspektor T.V. dana 13.05.2009. godine prilikom pregleda postrojenja za primarnu preradu drveta - redovna kontrola d.o.o. „V.“ P.

Naime prilikom inspekcijskog pregleda na postrojenju su zatečeni trupci četinara ŠDS i to 9 komada koji su žigosani šumskih žigom br. 17, crna farba i obrojani pločicama, a za koje osumnjičeni Č. nije mogao predočiti prateće otpremne iskaze (zapisnik o inspekcijskom Pregledu dokaz pod rednim brojem 2. prijedloga dokaza), a što znači da za navedene ŠDS ne postoji dokaz o njihovom porijeklu. Navedena radnja predstavlja za pravno lice i odgovorno lice u pravnom licu prekršaj iz člana 83. Zakona o šumama.

Dana 18.05.2009. godine nadležni Republički inspektor za šumarstvo izvršio je inspekcijski pregled u ŠG „Jahorina“ Pale (dokaz pod rednim brojem 6. prijedloga dokaza), kojim zapisnikom je na osnovu broja žiga i broja pločica konstatovano da drvni sortimenti koji su pronađeni prilikom redovnog inspekcijskog pregleda na postrojenju d.o.o. „V.“ P. dana 13.05.2009. godine potiču iz 48. Odjela GJ „Jahorina“, a u kojem odjelu radova na sječi i izvozu po Ugovoru broj: 01-2939/09 od 07.04.2009. godine izvodi d.o.o. „V.“ P.

Iz iskaza svjedoka A.S., te iz drugih dokaza može se utvrditi da poslove primanja ŠDS u šumi vrši rejonski lugar A. S., a koji duži šumski žig ŠG Pale br. 17, a koji šumski žig je registrovan u registru šumskih žigova OPS - 5 pod rednim brojem 17. na strani 37. Pomenuti žig je zadužen 01.01.2009. godine. Šumarski inspektor je utvrdio uvidom u registar pločica za obilježavanje drvnih sortimenata da su pločice broj 90822, 53434, 90823, 81087, 97939, 53789, 54490, 97362, 53430 zadužene od rejonskog lugara A.S. u 2009. godini. Takođe je utvrđeno kontrolom knjiga premjedbe drveta - obrazac ISK - 4 registarski broj 189/09 i 143/09 i konstatovano da su drvni sortimenti na navedenim pločicama (naprijed navedenim) primljeni u mjesecu maju 2009. godine u odjelu 48.

Iz svega navedenog nesporno proizilazi da su se u radnjama osumnjičenih stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Pronevjera iz člana 348. stav 1. KZ RS tako što su protivpravno prisvojili pokretne stvari - drvne sortimente koji su mu povjereni u radu po osnovu ugovora o izvođenju radova od 07.04.2009. godine.

Osnov odgovornosti pravnog lica sadržan je u odredbi člana 127. KZ RS, odnosno pravno lice je raspolagalo i koristilo predmete nastale krivičnim djelom (ŠDS su nađeni na skladištu), a odgovorno lice u pravnom licu direktor d.o.o. osumnjičeni Č.Z. propustio je dužni nadzor nad radom radnika, odnosno omogućio je izvršenje krivičnog djela, kako propuštanjem, tako i činjenjem, tako što je dao nalog ili odobrenje da pomenuti ŠDS uđu na skladište d.o.o a znao je za izvođenje radova (član 127. stav 1. tačka 3. 4. i 1. KZ RS).

Na osnovu člana 340. ZKP-a tužilac je predložio da Sud izda kazneni nalog smatrajući da se sa predloženim krivičnim sankcijama može postići svrha kažnjavanja, s obzirom da je zbog prekršaja iz člana 83. Zakona o šumama protiv osumnjičenih izdat prekršajni nalog, što po mišljenju tužioca treba da bude osnov za blažu krivičnu sankciju prema osumnjičenim.

Predlažem da Sudija za prethodno saslušanje Osnovnog suda Sokolac potvrdi ovu optužnicu.

Zamjenik glavnog tužioca

Senaid Ibrahimefendić

SLUČAJ BR. 6.

PRESUDA

REPUBLIKA SRPSKA
OSNOVNI SUD U SOKOCU
Broj: 89 1 K 013139 09 K 2
Sokolac, 28.03.2011. godine

U IME REPUBLIKE SRPSKE!

Osnovni sud u Sokocu, i to sudija Branka Malović, uz učešće zapisničara Borovčanin Milanke, u krivičnom predmetu protiv optuženih Č.Z., zastupa branilac J.Z., advokat iz P., punomoć u spisu i Društva za trgovinu i usluge „V.“ d.o.o. kojeg zastupa punomoćnik L.M., po ovlaštenju uloženom u spis, zbog krivičnog djela Pronevjera iz člana 348. stav 1. KZ RS, po optužnici Okružnog tužilaštva u Istočnom Sarajevu br. KM98/09 od 28.09.2009. godine, potvrđena dana 07.10.2009. godine, nakon održanog glavnog i javnog pretresa, dana 28.03.2011. godine u odsustvu uredno obaviještenih stranaka, donio je i javno objavio sljedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI:

1. Č.Z., sin B. i majke R. rođ. R., rođen 03.12.1963. godine u P., opština P., nastanjen u Ul. T. bb., P., po zanimanju radnik, vlasnik „V.“ d.o.o. P., oženjen, otac dvoje malodobne djece, po nacionalnosti Srbin, državljanin RS - BiH, JMB: _____, neosuđivan,

2. Društvo za trgovinu i usluge „V.“ d.o.o. P., sa sjedištem T. bb. P., upisano u registar kod Osnovnog suda u Sokocu br. reg. uložka 1-281, broji 12 zaposlenih, srednje ekonomske moći, direktor Č.Z. i lice ovlašćeno za zastupanje, neosuđivano.

Na osnovu člana 298. stav 1., tačka v) ZKP-a RS, Prečišćeni tekst (Sl.Glasnik RS br. 100/09)

OSLOBAĐAJU SE OD OPTUŽBE

DA SU:

Č. Z. u svojstvu vlasnika i direktora D.O.O. „V.“ P., u ime i za račun pravnog lica u vremenskom periodu od 05.05. do 13.05.2009. godine, u Odjelu 48. GJ „Jahorina“ Pale, opština Pale, kojim gazduje ŠG „Jahorina“ Pale, a nakon što je D.O.O. „V.“ P. na osnovu Ugovora broj: 01-2939/09 od 07.04.2009. godine zaključenog između JPS „Šume Republike Srpske.“ a.d. Sokolac, kao naručioca radova i D.O.O. „V.“ P., kao izvođača radova, a radi izvođenja radova u ŠG „Jahorina.“ Pale na sječi, izradi, izvozu i iznosu šumskih drvnih sortimenata (ŠDS) i popravci traktorskih vlaka u Odjelu 48. GJ „Jahorina“ ušao u pomenuti

odjel radi izvođenja radova, pa osumnjičenom Č.Z., u svojstvu odgovornog lica vlasnika i direktora D.O.O. „V.“ P. protivpravno prisvojio devet komada šumskih drvnih sortimenata J/S označenih ŠDS i to: broj pločice 90822 dužine trupca 8 m, prečnika 50 cm, broj pločice 53434, dužine 8 m, prečnika 36 cm, broj pločice 90823 dužine 8 m, prečnika 33 cm, broj pločice 81078, dužine 5 m, prečnika 45 cm, broj pločice 97939 dužine 8 m, prečnika 22 cm, broj pločice 53781, dužine 4 m, prečnika 50 cm, broj pločice 54490, dužine 6 m, prečnika 38 cm broj pločice 97362 dužine 6 m, prečnika 34 cm i broj pločice 53430, dužine 8 m, prečnika 27 cm, ukupne količine 5,85 m³ vrijednosti 633,86 bez PDV-a, koji ŠDS su mu povjereni na radu kao izvođaču radova u Odjelu 48. GJ „Jahorina“ po osnovu ugovora o izvođenju radova od 07.04.2009. godine tako što je odsječene drvene sortimente umjesto da ih iznese od panja do kamionskog šumskog puta i da ih sortira na određenim šumskim stovarištima pokraj kamionskog puta u Odjelu 48. izvezao u mjesto Lj. bb, opština P. - postrojenje za primarnu preradu drveta u krugu D.O.O. „V.“ P. gdje su pomenuti ŠDS pronađeni dana 13.05.2009. godine prilikom redovnog inspekcijskog pregleda inspekcije za šumarstvo i lovstvo Republičke uprave za inspekcijske poslove Banja Luka - Odjeljenje Istočno Sarajevo;

Čime bi počinili krivično djelo - Pronevjera iz člana 348. stav J. KZ RS.

Na osnovu člana 100. stav 1. ZKP-a RS optuženi se oslobađaju od dužnosti plaćanja troškova krivičnog postupka i isti padaju na teret budžetskih sredstava suda, o čijoj će visini sud shodno članu 97. stav 2. ZKP-a RS, donijeti posebno rješenje, jer ne postoje podaci o visini istih.

Na osnovu člana 108. stav 4. ZKP-a JPŠ "Šume RS" a.d. Sokolac, ŠG "Jahorina" Pale mogu imovinskopравни Zahtjev za naknadu štete, ostvariti u parničnom postupku, ukoliko se smatraju oštećenim.

O b r a z l o ž e n j e

Kao nepotrebno izostavili autori Modula.

ZAPISNIČAR

SUDIJA

Milnka Borovčanin

Branka Malović

POUKA: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu, u roku od 15 dana, od dana prijema pismenog otpovka presude, u dovoljnom broju primjeraka, putem ovog suda.

SLUČAJ BR. 7.

OPTUŽNICA

REPUBLIKA SRPSKA
OKRUŽNO TUŽILAŠTVO ISTOČNO SARAJEVO
PODRUŽNA KANCELARIJA VLASENICA
BROJ: KT-02-238/06
Vlasenica, 12.03.2008. godine
DV

OSNOVNOM SUDU U VLASENICI
-Sudiji za prethodno suslušanje-

Na osnovu člana 233. stav 1. i člana 234. stav 1. ZKP-a RS, podižem

OPTUŽNICU

PROTIV:

1. B. V., sin Š. i majke J., rođene K., rođen 28.08.1940.godine u mjestu S., opština I., stalno nastanjen u M., ulica N.T., po zanimanju diplomirani mašinski inženjer, zaposlen u preduzeću A.D. "I." M., oženjen, otac dvoje djece, Srbin, državljanin BiH-RS, JMB: _____, do sada neosuđivan,

2. A.D. Fabrika montažnih kuća I.M., sa sjedištem u M., Ul.B. bb, upisano u sudski registar Osnovnog suda u Sokocu u reg.uložak broj 1-1601, kao registarskog suda pod brojevima U-929/05.U-686/05,11-218/04 i Osnovnog suda u Srpskom Sarajevu U-308/01 i U-351/98.

ŠTO SU:

B. V.

1. U 2004. godini, 2005. godini, i do kraja 2006. godine u M., u svojstvu direktora preduzeća A.D. „I.“ M.i, držao u radu radnike K.V., S. , P.Z., I.S., P.D., Đ.G., V.D., M.D., I.Z., D.B., B.R., Z.M., V.G., M.N., K.M.,C.I., P.M. i B.D., a koji su redovno dolazili na posao, primali platu, topli obrok i troškove prevoza sa posla i na posao, a za to vrijeme nije im donio ugovore o radu i uručio istima, a što je suprotno članu 19. stav 4. Zakona o radu, a nijednom od navedenih radnika nisu uplaćivani porezi i doprinosi, te nijedan od radnika nije imao obezbijeđenu zdravstvenu zaštitu, a što je u suprotnosti sa članom 68. Zakona o radu, te na ovaj način povrijedio prava radnika koja im pripadaju.

Dakle, svjesno se nije pridržavao zakona o zasnivanju radnog odnosa i time povrijedio radnicima pravo koje im pripada.

Čime je učinio krivično djelo Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. KZ RS.
A.D. FABRIKA MOTAŽNIH KUĆA "I." M.

2. Kao pravno lice, u obavljanju svoje registrovane djelatnosti po rješenju Osnovnog suda Srpsko Sarajevo i rješenja Osnovnog suda u Sokocu broj U-351/98, U-308/01, U-218/04, U-685/05 i U-929, radnjama odgovornog lica B.V., direktora preduzeća A.D. „I.“ M.i, u 2004. godini, 2005. godini pa do kraja 2006. godine, kojima je svjesno kršio propise Zakona o radu i to člana 19. stav 4. i člana 68. ovog zakona, te radnike K.V., S.J., P.Z., I.S., P.D., Đ.G., V.D., M.D., I.Z., D.B., B.R., Z.M., V.G., M.N., K.M., C.I., P.M. i B.D., držao na poslu, te za to vrijeme primali platu, topli obrok i plaćao im prevoz sa posla i na posao, a da im nije donio ugovore o radu a niti iste uručio, te nisu im plaćeni porezi i doprinosi, i nisu imali obezbijedenu zdravstvenu zaštitu i na taj način povrijedio prava radnika koja im pripadaju po Zakonu o radu.

Dakle, svjesno se nije pridržavao zakona o zasnivanju radnog odnosa i time povrijedio prava radnicima koja im pripadaju.

Čime je učinio krivično djelo – Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. KZ RS.

Osnov odgovornosti A.D. Fabrika montažnih kuća "I." M. sadržana je u naređenju člana 127. KZRS.

Čime su učinili prvoosumnjичeni B.V. i drugoosumnjичeno pravno lice A.D. Fabrika montažnih kuća "I." M. krivično djelo - Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. KZ RS.

PRIJEDLOZI DOKAZA KOJE TREBA IZVESTI I MATERIJAL KOJIM SE POTKREPLJUJU NAVODI OPTUŽNICE

1. Zapisnik o ispitu osumnjičenog B.V.,
2. Zapisnik a saslušanju svjedoka oštećenog K.V., iz Z., Ulica S. S. 242,
3. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog S. J., iz mjesta M., opština M.,
4. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog P.Z., iz mjesta V. p. opština M.,
5. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog Đ.G., iz M., Ul. V.K. br. 19,
6. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog V.D., iz mjesta R.bb, opština M.,
7. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog M.D., iz Z., Ulica V.K. broj 48,
8. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog I.Z., iz mjesta V. p. bb, opština M.,
9. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog D.B., iz mjesta S. p. bb, opština M.,
10. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog Z.M., iz M., Ul. C.D.,
11. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog V.G., iz mjesta D., opština M.,
12. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog M.N., iz mjesta Z., opština M.,
13. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog K.M., iz M., Ul. K.P. 15,
14. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog C.I., iz M., Ul. M.O. bb,
15. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog P.M., iz M., Ul. P.P. N. 15,
16. Zapisnik o saslušanju svjedoka oštećenog B.D., iz mjesta L. p., opština M.,
17. Analitičke kartice od 01.01.2002. do 31.12.2002. godine, a zaključno sa 08.08.2006. godinom (Omladinska zadruga „Bolji dani“, Vlasenica),
18. Analitičke kartice od 01.01.2002. do 31.12.2002. godine (Omladinska zadruga „Duga“ Milići),
19. Potvrda o predaji predmeta PS Milići broj 12-1-7/02-230-2/07, od 31.01.2007. godine,
20. Računi broj 72/02, 31/03, 16/04, 35/04, 58/04, 47/04, 64/05, 46/05, 47/05, 12/06, 13/06, 20/06, 32/06, 36/06, 46/06, 22/05 i 37/05, sa spiskom radnika i ostalom finansijskom dokumentacijom u omotu-prilozi 1999-2006. godina,
21. Ugovor od 28.11.1998. godine zaključen između Republičkog zavoda za zapošljavanje i ODP „I.“ M., koga zastupa V.B. direktor, aneks ugovora zaključen dana 10.02.1999. godine i ugovor o obuci broj 126-71/99, od 05.01.1999. godine i Odluka o osnivanju Centra za obrazovanje i razvoj poduzetništva,
22. Službena zabilješka PS Milići 12-1-7/02-230-45/07, od 31.01.2007. godine,

23. Zapisnik o saslušanju svjedoka G.Lj. iz H.P.,
24. Službena zabilješka Poreske uprave RS broj 06/1.01/0301-452-56/06, od 23.11.2006. godine,
25. Nalaz i mišljenje od 06.06.2007. godine, i dopuna nalaza i mišljenja od 07.08.2007. godine, sačinjen od vještaka ekonomsko-finansijske struke J.S., iz Z., i akt vještaka od 05.12.2007. godine,
26. Prijava Kolović Vladimira i dr. od 20. 10.2006. godine, protiv B.V. i A.D. „I.“ M.,
27. Akt PS Milići broj 12-1-7/02-230-288/06 od 04.03.2008. godine,
28. Odluka o imenovanju direktora A.D. „I.“ M. i B. V. broj 212/01 od 24.08.2001.godine,
29. Akt Osnovnog suda u Sokocu broj reg.uložak 1 1601 od 20.02.2008.godine,
30. Rješenja o upisu Akcionarskog društva Fabrika montažnih kuća „I.“ M., B. bb sa svim promjenama i rješenja U-351/98 od 31.08.1998.godine, U-308/01 od 07.11.2001.godine, U-218/04 od 19.05.2005. godine, U-686/05 od 30.09.2005.godine i U-929/0.5 od 15.12.2005.godine,
31. Izvod iz kaznene evidencije za osumnjičenog B.V.,
32. Shodno članu 96. stav 1. i 2. ZKP RS troškovi krivičnog postupka su troškovi vještačenja po vještaku ekonomsko-finansijske struke u unosu od 600,00 KM.

REZULTAT ISTRAGE na nesumnjiv način potvrđuje osnovanu sumnju da su prvoosumnjičeni B.V. i drugoosumnjičeno pravno lice A.D. Fabrika montažnih kuća "I." M. počinili krivično djelo-Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. KZ RS, a na način činjenično opisan u dispozitlvu optužnice.

Osumnjičeni B.V. u cijelosti negira izvršenje ovog krivičnog djela i na ovaj način pokušava ublažiti stepen svoje krivične odgovornosti.

Utvrđeno činjenično stanje u istrazi proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka oštećenih K.V., S.J., P.Z., Đ.G., V.D., I.Z., D.B., Z.M., V.G., K.M., C.I., P.M. i B.D. i finansijske dokumentacije u vidu analitičkih kartica Omladinske zadruge "Bolji dani" Vlasenica i Omladinske zadruge "Duga" Milići, računa sa spiskom radnika i ostalom finansijskom dokumentacijom za period od 1999. do 2006. godine, ugovora i službenih zabilješki PS Milići i Poreske uprave, izjave svjedoka Golijan Ljubomira i nalaza i mišljenja vještaka ekonomsko-finansijske struke dipl.ekonomiste Jovičić Stamene od 07.08.2007.godine i dopuna tog nalaza od 07.08.2007.godine i akta vještaka od 05.12.2007. godine.

U nalazu i mišljenju, dopuni i svom aktu od 05.12.2007.g. vještak ekonomsko-finansijske struke J.S. navodi da nije postojao zakonit radni odnos podnosioca prijave, a što je suprotno članu 8. i 10. Zakona o doprinosima, radnici su radili u kontinuitetu, te su po tom osnovu i primali platu, a da u tom periodu nisu bili prijavljeni kod penzijskog i invalidskog osiguranja, nisu im uplaćivani porezi i doprinosi. S obzirom da lica nisu imala zakonit radni odnos kod poslodavca A.D. „I.“ M. i ne postoji ni obaveza plaćanja poreza i doprinosa. Po članu 8. i 10. Zakona o doprinosima, plate i sve nadoknade isplaćuju se u skladu sa Ugovorima o radu, Kolektivnim ugovorima i Pravilnikom o radu, a u ovom slučaju podnosioci prijave nisu bili u radnom odnosu kod A.D. "I." M., a isti su bili angažovani da rade i primali su platu.

Osumnjičeni B.V. je kao direktor preduzeća A.D. „I.“ M. i u 2004., 2005. i do kraja 2006. godine držao u radu radnike Kolović Vladimira i druge, a za koje nije donio ugovore o radu, nije im uplaćivao poreze i doprinose, a niti im obezbijedio zdravstvenu zaštitu, a što je u suprotnosti sa Zakonom o radu A.D. Fabrika montažnih kuća „I.“ M. kao pravno lice, radnjama odgovornog lica i direktora preduzeća, svjesno kršio propise Zakona o radu i radnike držali na poslu, a nije sačinjen ugovor o radu sa istima, nisu im plaćeni porezi i doprinosi i nije im bila obezbijedena zdravstvena zaštita, te su se povrijedila prava radnika, a koja im pripadaju kao osnovno pravo po Zakonu o radu.

Iz prethodnog proizilazi osnovana sumnja da su prvoosumnjичeni B.V. i drugoosumnjичeno pravno lice A.D. Fabrika montažnih kuća "I." M. počinili krivično djelo - Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. KZ RS, te se stoga predlaže Sudiji za prethodno saslušanje da ovu optužnicu potvrdi kao osnovanu i na zakonu zasnovanu.

OKRUŽNI TUŽILAC

Petrović Biljana

DRUGOSTEPENA PRESUDA

REPUBLIKA SRPSKA
OKRUŽNI SUD U ISTOČNOM SARAJEVU
Broj: 92 0 K 000214 08 Kžk
Istočno Sarajevo, 13.01.2009. godine

U IME REPUBLIKE SRPSKE!

Okružni sud u Istočnom Sarajevu, u savjetu sastavljenom od sudija: Božović Mirka kao predsjednika savjeta, Tanasković Milanke i Filipović Erne, kao članova savjeta, uz učešće zapisničara Furtula Veselinke, u krivičnom predmetu protiv optuženih, B.V. i preduzeća Fabrika montažnih kuća "I." A.D. M., zbog krivičnog djela - Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. Krivičnog zakona Republike Srpske, za koje ih je optužilo Okružno tužilaštvo Istočno Sarajevo Područna kancelarija Vlasenica, optužnicom broj: KT-02-238/06 od 12.03.2008. godine, nakon javnog pretresa održanog dana 08.01.2009. godine, u prisustvu Zamjenika Glavnog okružnog tužioca, Ibrahimefendić Senaida, optuženog B.V. i njegovog branioca O.I., advokata iz V., te L.D., zastupnika optuženog pravnog lica, dana 13.01.2009. godine, donio je i objavio

P R E S U D U

1. Optuženi: B.V., sin Š. i J., rođene K., rođenog 28.08.1940. godine u mjestu S. Opština I., nastanjen u M., Ul. N.T. bb, po zanimanju dipl. ing. mašinstva, zaposlen u preduzeću A.D. "I." M., oženjen, otac dvoje djece, Srbin, državljanin BiH, do sada ne osuđivan

Na osnovu člana 290. tačka a) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, u vezi sa članom 7. stav 2. Krivičnog zakona Republike Srpske,

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

Da je:

U 2004. godini, 2005. godini i do kraja 2006. godine, u Milićima u svojstvu direktora preduzeća A.D. "I." M., držao u radu radnike K.V., S.J., P.Z., L.S., P.D., Đ.G., V.D., M.D., L.Z., D.B., B.R., Z.M., V.G., M.N., K.M., C.I., P.M. i B.D., a koji su redovno dolazili na posao i primali platu, topli obrok i troškove prevoza sa posla i na posao, a da za to vrijeme nije im donio Ugovor o radu i uručio istima, što je suprotno članu 19. stav 4. Zakona o radu, a za nijedno od navedenih radnika nisu uplaćivani porezi i doprinosi te nijedan od radnika nije imao obezbijeđenu zdravstvenu zaštitu, a što je u suprotnosti sa članom 68. Zakona o radu, te na ovaj način povrijedio prava radnika koja im pripadaju, Zakona o radu.

Čime bi počinio krivično djelo - Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. Krivičnog zakona Republike Srpske.

2. Prema optuženom: A.D. Fabrika montažnih kuća "I." M., sa sjedištem u M. Ul. Bi. bb., upisana u sudski registar kod Osnovnog suda u Sokocu pod brojem U-929/05, U-686/05, U-218/04, te kod Osnovnog suda u Srpskom Sarajevu broj: U-308/01 i U-351/98,

Na osnovu člana 289. tačka v) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske

OPTUŽBA SE ODBIJA

Da je:

Kao pravno lice u obavljanju svoje registrovane djelatnosti, po rješenju Osnovnog suda Srpsko Sarajevo i rješenju Osnovnog suda u Sokocu broj: U-351/98, U-658/05 i U-929/05, radnjama odgovornog lica B.V., direktora preduzeća, U 2004. godini, 2005. godini i do kraja 2006. godine, u kojima je svjesno kršio propise Zakona o radu i to člana 19. stav 4. i člana 68. istog Zakona, te radnike K.V., S.J., P.Z., L.S., P.D., Đ.G., V.D., M.D., L.Z., D.B., B.R., Z.M., V.G., M.N., K.M., C.I., P.M. i B.D., držao na poslu, te su za to vrijeme primali platu, topli obrok i plaćao im prevoz sa posla

Čime bi počinio krivično djelo - Povreda osnovnih prava radnika iz člana 226. Krivičnog zakona Republike Srpske.

dok su oštećeni sa imovinskopravnim zahtjevom za nadoknadu štete upućeni u parnični postupak.

O b r a z l o ž e n j e

Kao nepotrebno izostavili autori Modula

ZAPISNIČAR

Furtula Veselinka

PREDSJEDNIK SAVJETA,
S U D I J A

Božović Mirko

PRIKAZ SLUČAJA BR. 8.

Napomena: ovdje je predstavljen slučaj koji može biti uzor kako se provodi efikasan, potpun i kvalitetan krivični postupak protiv pravnog lica. Rezultat toga je sveobuhvatno i sadržajno sankcionisanje učinilaca krivičnih djela, na način kako to propisuje naše zakonodavstvo.

NAREĐENJE O SPROVOĐENJU ISTRAGE

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO BANJA LUKA
KT-II-647/04
Banja Luka, 29.10.2004. godine

Na osnovu člana 216. ZKP-a donosim:

Naređenje o sprovođenju istrage

Protiv

1. K.M. kći Đ. i majke R. rođena 07.06.1954. god., sa prebivalištem u B. Ul. D. M. 13
2. K.G. , sin R. i majke M. rođen 12.11.1973. god., sa prebivalištem u B. Ul. D. M. br 13
3. K.D., sin R.i majke M., rođen 22.01.1978. godine sa prebivalištem u B. Ul. D. M. br. 13

Jer postoji osnov sumnje da su:

U periodu od 2001.godine do danas zajedno i po prethodnom dogovoru u namjeri izbjegavanja plaćanja poreza na promet, osumnjičeni K.M. kao direktor i odgovorno lice preduzeća „A.I.“d.o.o. B. L.i istovremeno knjigovođa preduzeća „D.“ a osumnjičeni K.G. i K.D. kao direktori i odgovorna lica preduzeća „D.“, preuzeli su poslovanje preduzećima „Z. t.“, „C.“, „C. c.“, „N.“ čiji su osnivači druga lica koja su njima prepustila vođenje ovih preduzeća i koja su registrovana na adresi preduzeća "D." i preduzeća "P." u B. Ul. J. P. broj 17 i u kojima je preduzećima po dogovoru K.M. bila knjigovođa a K.G. i K.D. organizatori ovog posla, te su od više dobavljača naručivali robu u ime i za račun ovih preduzeća, a koju su robu dobavljačima plaćali avansno preko žiro-računa ovih preduzeća otvorenih kod više banaka novcem stečenim u poslovanju preduzeća „D.“, a potom su robu prodavali za gotov novac propuštajući da u poslovnim knjigama ovih preduzeća obračunaju i plate porez na promet proizvoda u smislu odredbi člana 43. Zakona po akcizama i porezu na promet proizvoda, te su u namjeri da ovo prikriju dalje prikazivali kroz dokumentaciju sa neistinitim sadržajem da su ovu robu prodali na veliko fiktivnim preduzećima „MBS T." B.L., "D.v." B.L., "ZIP k. „B.L., "Z. t." B.L., "L.t." G. i „D.“ Š.B., a novac dobijen prodajom robe za gotov novac polagali su na račune ovih preduzeća otvorenih kod više banaka kao polog pazara tih preduzeća pretvarajući tako gotov novac u žiralni, a zatim putem naloga za uplatu transferisali na žiro-račune preduzeća „Z.t.", "C.", "C.c." i „N.“, kao uplaćeni avans za robu, sačinjavajući u

poslovnoj dokumentaciji ovih preduzeća lažne narudžbenice, otpremnice i račune sve u namjeri da se prikaže daje roba-piće prodato na veliko navedenim preduzećima uz uslovno oslobađanje od plaćanja poreza na promet proizvoda iz člana 20. i 21. Zakona o akcizama i porezu na promet, iako stvarnog prometa između ovih preduzeća nije bilo, na koji način su izbjegli da na ostvareni promet pića u ukupnom iznosu od 50.000.000,00 KM, obračunaju i uplate na ime poreza na promet proizvoda iznos od oko 10.000.000. KM, a koji novac su dalje upotrebljavali u privrednom poslovanju preduzeća „D.“, te za kupovinu više preduzeća u procesu privatizacije u Republici Srpskoj.

Dakle, u namjeri da izbjegnu plaćanje poreza dali lažne podatke o predmetima i drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza, a iznos obaveze čije se plaćanje izbjegava prelazi iznos od 50.000,00 KM, u poslovne knjige i isprave unosili neistinite podatke, te novac za koji su znali da je pribavljen krivičnim djelom upotrijebili u privrednom poslovanju udruženi za izvršenje ovih djela,

Čime su počinili krivično djelo utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. u vezi stava 1. KZ RS, krivično djelo falsifikovanja poslovnih knjiga ili isprava iz člana 264. stav 1. KZ RS, i krivično djelo pranja novca iz člana 270. stav 4. u vezi sa stavom 1. KZ RS.

RAZLOZI

Ovo Naređenje opravdavaju dokazi prikupljeni od strane CJB Banja Luka koji su dostavljeni uz izvještaj o učinjenom krivičnom djelu protiv K.M., kao i dokazi i obavještenja prikupljeni od strane Poreske uprave RS odjeljenja za istražne i obavještajne poslove.

U toku istrage potrebno je preduzeti sljedeće radnje dokazivanja:

- Izuzeti svu originalnu dokumentaciju vezano za poslovanje preduzeća „Z.t.“, "C.", "C.c." „N.“, „A.“, a koja dokumentacija se prema podacima nalazi u poslovnim prostorijama preduzeća „D.“;
- Izuzeti svu dokumentaciju iz banaka kod kojih su ova preduzeća imala otvorene račune i to zahtjeve za otvaranje računa, naloge za prenos sredstava;
- Saslušati sve svjedoke koji imaju saznanja o poslovanjima preduzeća, i to vozače i druga zaposlena lica u Dagoru;
- Izvršiti grafološko vještačenje cjelokupne dokumentacije koja bude izuzeta;
- Izvršiti finansijsko vještačenje - preduzeti i druge radnje dokazivanja za koje se ukaže potreba u toku istrage;
- Nakon izuzimanja dokumentacije staviti prijedlog za određivanje pritvora protiv osumnjičenih Karalić Mirjane, K.G. i K.

OKRUŽNI TUŽILAC

SINIŠA VRANJEŠ

PRECIZIRANA OPTUŽNICA

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO BANJA LUKA
KT-II-647/04
Banja Luka, 19.08.2005. godine

OKRUŽNOM SUDU BANJA LUKA

Na broj predmeta K-23/05

U prilogu Vam dostavljam preciziranu optužnicu protiv optuženih K.M. i dr., a nakon što je izvršeno spajanje krivičnog postupka protiv optuženih K.M. i K.G. koji se vodio pod brojem K-23/05 sa krivičnim postupkom protiv optuženih K.D. i pravnog lica "D." D.O.O. B. L. koji se vodio pod brojem K-44/05, tako da ista sada glasi:

Tačka I.

Optuženi K.G. sam:

Kao direktor i odgovorno lice P.T.P.P "S." p.o. u vremenskom periodu od 01.01.1998. do 31.10.1998. godine, nakon što je izvršio nabavku robe-piva od dobavljača ODP "B.p." i "B.b.k." oba iz B. u vrijednosti od 2.258.781,90 KM (u dinarskoj protuvrijednosti 13.552.691,00 dinara), ovu robu je prodao raznim licima za gotov novac a da pri tom u poslovnim knjigama preduzeća nije izvršio obračun i plaćanje poreza na promet i ostalih propisanih doprinosa, već je u namjeri da izbjegne obračun i plaćanje poreza u poslovnoj dokumentaciji sačinjavao lažnu dokumentaciju otpremnice-račune kao da je navedenu robu prodao na veliko raznim kupcima uz uslovno oslobađanje od plaćanja poreza na promet iz člana 20. i 21. Zakona o akcizama i porezu (Sl. glasnik RS 15/96, 25/98), na koji način je izbjegao da obračuna i uplati porez na promet proizvoda po višoj stopi u iznosu od 280.829,93 KM (ili 1.684.979,60 dinara), posebnog poreza na promet za VRS u iznosu od 22.697,00 KM (ili 136.182,00 dinara), poreza za željeznicu u iznosu od 27.993,33 KM (ili 167.960,00 dinara) i nadoknade za finansiranje finansijske policije u iznosu od 13.813,34 KM (ili 82.880,06 dinara) ili ukupno izbjegnutih poreza i propisanih doprinosa u iznosu od 345.333,60 KM ili protuvrijednosti dinara u iznosu od 2.072.001,66

Čime je počinio krivično djelo Utaje poreza i doprinosa iz člana 136. stav 2. Krivičnog zakona Republike Srpske - Posebni dio, kažnjivo po istom zakonskom propisu.

Tačka II.

Optuženi K.M., K.G. i K.D.:

Zajedno i po prethodnom dogovoru, na nagovor K.M. registrovali su dana 25.12.1996. godine Rješenjem Osnovnog suda u Banjoj Luci broj U/I 2888/96 preduzeće "D." d.o.o. B.L. sa sjedištem u B.L. Ulica J.P. broj 17, u kojem preduzeću su K.D. i K.G. suvlasnici, K.D. direktor a K.M. knjigovođa preduzeća, pa su u periodu od 01.01 2000. do 30.04.2004. godine u namjeri izbjegavanja plaćanja poreza na promet proizvoda za preduzeće "D.r" d.o.o. B.L., na nagovor K.M. preuzeli poslovnu dokumentaciju preduzeća „Z.t.", "C.r.", "C.c.", "N." i "A.", čiji su osnivači druga lica koja su njima prepustila vođenje ovih preduzeća („Z.t.", "C.c.") ili su registrovana na osnovu lažnih dokumenata ("C." i „N.") ili su registrovana tako da je K.M. osnivač i odgovorno lice u preduzeću ("A.") nakon čega je K.M. vodila sve knjigovodstveno-računovodstvene poslove u ime ovih preduzeća, a sve troje su od više dobavljača naručivali robu u ime ovih preduzeća, i to:

- u toku poslovne 2000. godine nabavili su robe u ime preduzeća "N." u vrijednosti od 4.492.147,93 KM,
- u toku poslovne 2001. godine nabavili su robu u ime preduzeća "C." u vrijednosti od 4.031.364,42 KM i u ime preduzeća "N." u vrijednosti od 871.269,30 KM, ili ukupno 4.902.633,37 KM,
- u toku poslovne 2002. godine nabavili su robu u ime preduzeća "C." u vrijednosti od 5.462.560,58 KM, u ime preduzeća "Z.t." u vrijednosti od 979.312,55 KM, u ime preduzeća "C. c." u vrijednosti od 7.348.935,41 KM, ili ukupno 13.790.808,00 KM,
- u toku poslovne 2003. godine nabavili su robe u ime preduzeća "Z.t." u vrijednosti od 253.125,07 KM i u ime preduzeća "A." u iznosu od 5.546.537,00 KM, ili ukupno 5.799.622,00 KM,
- u toku poslovne 2004. godine nabavili su robe u ime preduzeća "A." u vrijednosti od 1.604.201,20 KM,

kojom prilikom su dobavljačima dostavljali narudžbenice ovih preduzeća i ostalu dokumentaciju o registraciji. Plaćanje su im vršili preko žiro-računa ovih preduzeća otvorenih kod više poslovnih banaka, a nakon što su naručili robu, prevoz robe su organizovali tako što su u većini slučajeva prevoz vršili vozači zaposleni u preduzeću "D." kamionima preduzeća „D.“. U nekim slučajevima su prevoz obavljali dobavljači i ista roba je najvećim dijelom istovarana u skladištima preduzeća „D.“ u B., a nakon toga je prodavana u maloprodajnim objektima „D.“-a širom Republike Srpske, a dijelom je direktno od dobavljača vožena na više lokacija u Bosni i Hercegovini i prodavana raznim kupcima za gotov novac, a da pri tom K.M. nije u poslovnim knjigama preduzeća "D." evidentirala nabavku i prodaju ove robe, niti je vršila obračun i plaćanje poreza na promet proizvoda već je sačinjavala poslovnu dokumentaciju za ovih (5) pet preduzeća, i to lažne otpremnice i račune, a sve u namjeri da se prikaže da je roba od strane ovih preduzeća prodana dalje raznim drugim fiktivnim preduzećima na veliko uz uslovno oslobađanje od plaćanja poreza na promet proizvoda iz člana 21. Zakona o akcizama i porezu na promet (Sl. glasnik RS 25/98) za period poslovanja do 28.05.2002. godine, te člana 28. Zakona o akcizama i porezu (Sl. glasnik RS 25/02) za period poslovanja od 28.05.2002. godine, iako stvarnog prometa između ovih preduzeća nije bilo i koju dokumentaciju je K.M. prikazivala kontrolnim organima koji su vršili kontrolu poslovanja ovih preduzeća, na koji način su omogućili preduzeću "D.", da na ostvareni promet robe izbjegne plaćanje poreza na promet proizvoda proizvoda kako slijedi po poslovnim godinama:

u toku 2000. iznos od 862.943,03 KM, u toku 2001. iznos od 918.018,37 KM, u toku 2002. iznos od 2.489.631,00 KM, u toku 2003. iznos od 1.043.200,30 KM, u toku 2004. iznos od 284.020,03 KM,

odnosno, u cijelom periodu od 2000. do 2004. godine izbjegli su da na ostvareni promet razne vrste roba u vrijednosti od 30.589.452,00 KM obračunaju i uplate poreza na promet proizvoda za preduzeće "D." kao poreskog obveznika u iznosu od 5.597.813,00 KM za koji iznos je

oštećen Budžet Republike Srpske a za isti pribavljena protivpravna imovinska korist preduzeću "D." d.o.o. B. L.

Čime su počinili produženo krivično djelo Utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. u vezi stava 1. Krivičnog Zakonika Republike Srpske (Sl. glasnik RS 22/00), a u vezi člana 23. istog zakona, kažnjivo po istom zakonskom propisu.

Tačka III.

Optuženo pravno lice "D." d.o.o. B. L.:

Kao pravno lice u vremenskom periodu od 01.07.2003. do 30.04.2004.godine (za period krivične odgovornosti pravnog lica) raspolagalo protivpravno ostvarenom imovinskom koristi u iznosu od 1.327.220,33 KM koju su u ime i za račun iste ostvarili optuženi K.D., K.G. i K.M. od iznosa 5.597.813,00 KM ukupno izbjegnuto poreza za vremenski period od 01.01.2000. do 30.04.2004.godine za koji je oštećen Budžet Republike Srpske na način opisan u stavu II. ovog sporazuma

Čime je počinilo produženo krivično djelo Utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 3. u vezi stava 1. Krivičnog Zakona Republike Srpske (Sl. glasnik RS 49/03), u vezi sa članom 127. stav 1. tačka 3. Krivičnog zakona Republike Srpske, kažnjivo po članu 134. Krivičnog zakona Republike Srpske (Sl. glasnik RS 49/03).

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO BANJA LUKA

KT-II-647/04

Banja Luka, dana 18.08.2005. godine

Na osnovu odredbi člana 238. stav 3. ZKP-a RS , Okružni tužilac Okružnog tužilaštva Banja Luka Vranješ Siniša i optuženi K.M. kći Đ., K.G. sin R. i K.D. sin R. „zastupani po braniocima J.S.Č. advokatu iz B.L. i S.P. advokatu iz N.G., te optuženo pravno lice "D." d.o.o.B. L. sa sjedištem u B.i, Ulica J. P. broj 17, zastupano po zastupniku V. D. G., advokatu iz B. L., zaključuju sljedeći

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE

Član 1.

Ovaj sporazum o priznanju krivice zasniva se na potpunoj saglasnosti Okružnog tužioca Okružnog tužilaštva Banja Luka Siniše Vranješa, optuženih K.M. kći Đ., K.G. sin R. i K.D. sin R., zastupanih po zajedničkim braniocima J.S.Č. advokatu iz B.L. i S.P. advokatu iz N.G.,te optuženog pravnog lica "D." d.o.o.B. L. sa sjedištem u B., Ulica J. P. broj 17, zastupanog po zastupniku V.D.G., advokatu iz B.L. i to kako slijedi:

Član 2.

Tačka I.

Optuženi K.G. u saglasnosti sa svojim braniocima J.S.Č. i S.P. u cijelosti priznaje krivicu da je:

Kao direktor i odgovorno lice P.T.P.P "S." p.o. u vremenskom periodu od 01.01.1998. do 31.10.1998.godine, nakon što je izvršio nabavku robe-piva od dobavljača ODP "B.p." i "B. b.k." oba iz B. u vrijednosti od 2.258.781,90 KM (u dinarskoj protuvrijednosti 13.552.691,00 dinara), ovu robu je prodao raznim licima za gotov novac, a da pri tom u poslovnim knjigama preduzeća nije izvršio obračun i plaćanje poreza na promet i ostalih propisanih doprinosa, već je u namjeri da izbjegne obračun i plaćanje poreza u poslovnoj dokumentaciji sačinjavao lažnu dokumentaciju otpremnice-račune kao da je navedenu robu prodao na veliko raznim kupcima uz uslovno oslobađanje od plaćanja poreza na promet iz člana 20. i 21. Zakona o akcizama i porezu (Sl. glasnik RS 15/96,25/98), na koji način je izbjegao da obračuna i uplati poreza na promet proizvoda po višoj stopi u iznosu od 280.829,93 KM (ili 1.684.979,60 dinara),posebnog poreza na promet za VRS u iznosu od 22.697,00 KM (ili 136.182,00 dinara),poreza za željeznicu u iznosu od 27.993,33 KM (ili 167.960,00 dinara) i nadoknade za finansiranje finansijske policije u iznosu od 13.813,34 KM (ili 82.880,06 dinara) ili ukupno izbjegnutih poreza i propisanih doprinosa u iznosu od 345.333,60 KM ili proti vrijednosti dinara u iznosu od 2.072.001,66

Čime je počinio krivično djelo Utaje poreza i doprinosa iz člana 136. stav 2. Krivičnog zakona Republike Srpske -Posebni dio, kažnjivo po istom zakonskom propisu

Tačka II.

Optuženi K.M., K.G.i K.D. u saglasnosti sa braniocima J.S.Č. i S.P. u cijelosti priznaju krivicu da su:

Zajedno i po prethodnom dogovoru, na nagovor K.M. registrovali su dana 25.12. 1996. godine Rješenjem Osnovnog suda u Banjoj Luci broj U/I 2888/96 preduzeće "D." d.o.o.B.L. sa sjedištem u B.L. Ulica J.P. broj 17, u kojem preduzeću su K.D. i K.G. suvlasnici, K.D. direktor a K.M. knjigovođa preduzeća, pa su u periodu od 01.01.2000. do 30.04.2004. godine u namjeri izbjegavanja plaćanja poreza na promet proizvoda za preduzeće "D." d.o.o.B. L. na nagovor K.M. preuzeli poslovnu dokumentaciju preduzeća "Z.t.", "C.", "C.c.", "N." i "A.", čiji su osnivači druga lica koja su njima prepustila vođenje ovih preduzeća ("Z.t.", "C.c.") ili su registrovana na osnovu lažnih dokumenata ("C." i "N.") ili su registrovana tako da je K.M. osnivač i odgovorno lice u preduzeću ("A.") nakon čega je K.M. vodila sve knjigovodstveno-računovodstvene poslove u ime ovih preduzeća a sve troje su od više dobavljača naručivali robu u ime ovih preduzeća, i to:

- u toku poslovne 2000. godine nabavili su robe u ime preduzeća "N." u vrijednosti od 4.492.147,93 KM,
- u toku poslovne 2001. godine nabavili su robu u ime preduzeća "C." u vrijednosti od 4.031.364,42KM i u ime preduzeća "N." u vrijednosti od 871.269,30 KM ili ukupno 4.902.633,37 KM,
- u toku poslovne 2002. godine nabavili su robu u ime preduzeća "C." u vrijednosti od 5.462.560,58 KM, u ime preduzeća "Z.t." u vrijednosti od 979.312,55KM, u ime preduzeća "C. c." u vrijednosti od 7.348.935,41 KM ili ukupno 13.790.808,00 KM,
- u toku poslovne 2003. godine nabavili su robe u ime preduzeća "Z. t." u vrijednosti od 253.125,07 KM i u ime preduzeća "A." u iznosu od 5.546.537,00 KM, ili ukupno 5.799.622,00 KM,
- u toku poslovne 2004. godine nabavili su robe u ime preduzeća "A." u vrijednosti od 1.604.201,20 KM,

kojom prilikom su dobavljačima dostavljali narudžbenice ovih preduzeća i ostalu dokumentaciju o registraciji a plaćanje su im vršili preko žiro-računa ovih preduzeća otvorenih kod više poslovnih banaka, a nakon što su naručili robu, prevoz robe su organizovali tako što su u većini slučajeva prevoz vršili vozači zaposleni u preduzeću "D." kamionima preduzeća „D.“, a u nekim slučajevima su prevoz obavljali dobavljači i ista roba je najvećim dijelom istovarana u skladištima preduzeća „D.“ u B., a nakon toga je prodavana u maloprodajnim objektima „D.“ širom Republike Srpske, a dijelom je direktno od dobavljača vožena na više lokacija u Bosni i Hercegovini i prodavana raznim kupcima za gotov novac, a da pri tom K.M. nije u poslovnim knjigama preduzeća "D."evidentirala nabavku i prodaju ove robe, niti je vršila obračun i plaćanje poreza na promet proizvoda već je sačinjavala poslovnu dokumentaciju za ovih (5) pet preduzeća, i to lažne otpremnice i račune sve u namjeri da se

prikaže da je roba od strane ovih preduzeća prodana dalje raznim drugim fiktivnim preduzećima na veliko uz uslovno oslobađanje od plaćanja poreza na promet proizvoda iz člana 21. Zakona o akcizama i porezu na promet (Sl. glasnik RS 25/98) za period poslovanja do 28.05.2002. godine, te člana 28. Zakona o akcizama i porezu (Sl. glasnik RS 25/02) za period poslovanja od 28.05.2002. godine, iako stvarnog prometa između ovih preduzeća nije bilo i koju dokumentaciju je K.M. prikazivala kontrolnim organima koji su vršili kontrolu poslovanja ovih preduzeća, na koji način su omogućili preduzeću "D.", da na ostvareni promet robe izbjegne plaćanje poreza na promet proizvoda proizvoda kako slijedi po poslovnim godinama:

- u toku 2000. iznos od 862.943,03 KM,
- u toku 2001. iznos od 918.018,37 KM,
- u toku 2002. iznos od 2.489.631,00 KM,
- u toku 2003. iznos od 1.043.200,30 KM,
- u toku 2004. iznos od 284.020,03 KM,

odnosno, u cijelom periodu od 2000. do 2004. godine izbjegli su da na ostvareni promet razne vrste roba u vrijednosti od 30.589.452,00 KM obračunaju i uplate poreza na promet proizvoda za preduzeće "D." kao poreskog obveznika u iznosu od 5.597.813,00 KM za koji iznos je oštećen Budžet Republike Srpske, a za isti pribavljena protivpravna imovinska korist preduzeću "D." d.o.o. Banja Luka

Čime su počinili produženo krivično djelo Utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. u vezi stava 1. Krivičnog Zakonika Republike Srpske (Sl. glasnik RS 22/00), a u vezi člana 23. istog zakona, kažnjivo po istom zakonskom propisu.

Tačka III.

Optuženo pravno lice "D." d.o.o. B.L., zastupano po zastupniku V.D.G. u cijelosti priznaje krivicu da je:

Kao pravno lice u vremenskom periodu od 01.07.2003. do 30.04.2004. godine (za period krivične odgovornosti pravnog lica) raspolagalo protivpravno ostvarenom imovinskom koristi u iznosu od 1.327.220,33 KM koju su u ime i za račun iste ostvarili optuženi K.D., K.G. i K.M. od iznosa 5.597.813,00 KM ukupno izbjegnuto poreza za vremenski period od 01.01.2000. do 30.04.2004. godine za koji je oštećen Budžet Republike Srpske na način opisan u članu 2. tački II. ovog sporazuma

Čime je počinilo produženo krivično djelo Utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 3. u vezi stava 1. Krivičnog Zakona Republike Srpske (Sl. glasnik RS 49/03), u vezi sa članom 127. stav 1. tačka 3. Krivičnog zakona Republike Srpske, kažnjivo po članu 134. Krivičnog zakona Republike Srpske (Sl. glasnik RS 49/03).

Član 3.

Okružni Tužilac, optuženi K.G. i njegovi branioci su saglasni da mu Okružni sud u Banjoj Luci kao stvarno i mjesno nadležan sud za krivična djela za koja je optužen izrekne sljedeću krivičnopravnu sankciju:

- za krivično djelo Poreske Utaje iz člana 136. stav 2. Krivičnog zakona Republike Srpske koje je počinio u članu 2. tačka I. sporazuma utvrđuje mu se kazna zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine

- za krivično djelo produženo krivično djelo Utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. Krivičnog zakonika Republike Srpske koje je počinio u članu 2. tačka II. sporazuma utvrđuje mu se kazna zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine

Te mu se kao jedinstvena kazna za oba djela utvrđuje Kazna zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 8 (osam) mjeseci u koju kaznu mu se ima uračunati vrijeme provedeno u pritvoru

Tužilac, optuženi i njegov branilac su saglasni da Okružni sud u Banjoj Luci kao stvarno i mjesno nadležan sud optuženom izrekne shodno članu 62. Krivičnog zakonika Republike Srpske Mjeru bezbjednosti Zabrane vršenja poziva djelatnosti i dužnosti - lica ovlašćenog za zastupanje u pravnom licu - direktor u vremenskom trajanju od 5 (pet) godina računajući od dana pravosnažnosti odluke, s tim da se vrijeme provedeno u zatvoru ne uračunava u vrijeme trajanja ove mjere.

Optuženi se obavezuje shodno članu 84. KZ RS-opšti dio da plati novčani iznos pribavljen krivičnim djelom počinjenim pod članom 2. tačka I. sporazuma u iznosu od 345.333,60 KM.

Član 4.

Okružni tužilac, optužena K.M. i njeni branioci saglasna je da joj Okružni sud u Banjoj Luci kao stvarno i mjesno nadležan sud za krivično djelo za koje je optužena u članu 2. tačka II. sporazuma izrekne sljedeću krivičnopravnu sankciju:

- kaznu zatvora u trajanju od 5 (pet) godina u koju kaznu joj se ima uračunati vrijeme provedeno u pritvoru

Tužilac, optužena K.M. i njegov branilac su saglasni da Okružni sud u Banjoj Luci kao stvarno i mjesno nadležan sud optuženom izrekne shodno članu 62. Krivičnog zakonika Republike Srpske Mjeru bezbjednosti Zabrane vršenja poziva djelatnosti i dužnosti - lica ovlašćenog za zastupanje u pravnom licu - direktor u vremenskom trajanju od 5 (pet) godina računajući od dana pravosnažnosti odluke, s tim da se vrijeme provedeno u zatvoru ne uračunava u vrijeme trajanja ove mjere.

Član 5.

Okružni tužilac, optuženi K.D. i njegovi branioci saglasni su da mu Okružni sud u Banjoj Luci kao stvarno i mjesno nadležan sud za krivično djelo za koje je optužen u članu 2. tačka II. sporazuma izrekne sljedeću krivičnopravnu sankciju

- Uslovnu osudu kojom mu se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine i istovremeno se određuje da se ona neće izvršiti ako optuženi u roku od 5 (pet) godina ne počini novo krivično djelo

Tužilac, optuženi i njegov branilac su saglasni da Okružni sud u Banjoj Luci kao stvarno i mjesno nadležan sud optuženom izrekne shodno članu 62. Krivičnog zakonika Republike Srpske Mjeru bezbjednosti Zabrane vršenja poziva djelatnosti i dužnosti - lica ovlašćenog za zastupanje u pravnom licu - direktor u vremenskom trajanju od 5 (pet) godina računajući od dana pravosnažnosti odluke, s tim da se vrijeme provedeno u zatvoru ne uračunava u vrijeme trajanja ove mjere.

Član 6.

Okružni tužilac, optuženo pravno lice "D." d.o.o. B.L. i njegov zastupnik su saglasni da Okružni sud u Banjoj Luci kao stvarno i mjesno nadležan sud optuženom pravnom licu izrekne, shodno članu 134. Krivičnog zakona Republike Srpske, sljedeće kazne:

- kaznu oduzimanja imovine
- kaznu prestanka pravnog lica

Okružni tužilac, optuženo pravno lice "D." d.o.o. B.L. i njegov zastupnik su saglasni da se od optuženog pravnog lica oduzme imovinska korist pribavljena krivičnim djelom u iznosu od 5.597.813,00 KM, a shodno članu 94 Krivičnog zakona Republike Srpske.

Član 7.

Potpisujući ovaj Sporazum optuženi K.G., K.M. i K.D. kao i optuženo pravno lice potvrđuju da su nakon što su upoznati sa sadržajem ovog sporazuma, izjavu o priznanju krivice iz člana 2. ovog Sporazuma dali dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem u prisustvu svojih branilaca i zastupnika, te da na potpisivanje Sporazuma nisu bili prisiljeni od bilo koga, te da su svjesni i da razumiju značenje priznavanja krivice po ovom sporazumu u članu 2.

Član 8.

Potpisujući ovaj sporazum optuženi K.G., K.M. i K.D. kao i optuženo pravno lice potvrđuju da razumiju da se ovim Sporazumom odriču prava na suđenje i da ne mogu uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju - kaznu i mjere bezbjednosti koje će se izreći, a u skladu sa utvrđenima u članovima 3., 4., 5., 6. ovog sporazuma.

Takođe, optuženi su upoznati i sa mogućim posljedicama vezanim za imovinskopravni zahtjev koji može uslijediti i troškove krivičnog postupka koje su dužni nadoknaditi po odluci suda.

Član 9.

Ovaj Sporazum zaključen je u Banjoj Luci dana 18.08.2005. godine u 10 (deset) istovjetnih primjeraka od kojih tužilac, optuženi i njihovi branioci zadržavaju po jedan, dok se ostali primjerci upućuju Okružnom sudu u Banjoj Luci.

OPTUŽENI
K.G.
K.M.
K.D.

BRANIOCI
J.S.Č.
S.P.

OKRUŽNI TUŽILAC
S.V.

ZASTUPNIK PRAVNOG LICA

V.D.G.

PRESUDA

OKRUŽNI SUD U BANJOJ LUCI

BROJ: K-23/05

Dana: 23.08.2005. godine

U IME REPUBLIKE SRPSKE!

Okružni sud u Banjoj Luci, u savjetu sastavljenom od sudija: Daniele Milovanović, kao predsjednika savjeta, Tanje Bundalo i Srdana Force, kao članova savjeta, uz učestvovanje Jakovljević Zorice kao zapisničara, rješavajući u krivičnom predmetu protiv optuženih K.M., K.G., K.D. i pravnog lica "D." d.o.o. B., zbog produženog krivičnog djela utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Republike Srpske i člana 287. stav 3. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Republike Srpske, u vezi sa članom 127. stav 1. tačka 3. Krivičnog zakona Republike Srpske, a optuženi K.G. i krivično djelo poreske utaje iz člana 136. stav 2. KZ RS - posebni dio, po optužnici Okružnog tužilaštva Banja Luka, broj KT-II-647/04 od 19.08.2005. godine, nakon održanog ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice, dana 23.08.2005. godine u prisustvu Okružnog tužioca Siniše Vranješa, optuženih i njihovih branilaca J.Č., advokata iz B., S.P., advokata iz N.G. i zastupnika optuženog pravnog lica V.G., advokata iz B., donio je i javno objavio

P R E S U D U

OPTUŽENI:

1. K.G., sin R. i majke M. r. A., rođen 12.11.1973. godine u B., gdje je i nastanjen, Ul. D. M. br. 13, Srbin, državljanin RS, ekonomski tehničar, oženjen, nalazi se u pritvoru od 01.11.2004. do 23.08.2005. godine

2. K. M., kći Đ. i majke R. r. G., rođena 07.06.1954. godine u G., nastanjena u B., Ul. D.M.br. 13, Srпкиnja, državlјanka RS, udata, majka dvoje dјece, neosuđivana, vodi se krivični postupak kod Osnovnog suda u Banjoj Luci pod broјem K-373/04, zbog krivičnog djela falsifikovanja i uništavanja poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz člana 264. stav 1. KZ RS, nalazila se u pritvoru od 01.11.2004. do 23.08.2005. godine

3. K. D., sin R. i majke M. r. A., rođen 22.01.1978. godine u B.i, gdje je i nastanjen u Ul. D. M.br. 13, Srbin, državlјanin RS, ekonomski tehničar, neoženjen, suvlasnik i direktor preduzeća d.o.o. "D." Banja Luka, neosuđivan

4. PRAVNO LICE "D." D.O.O. B.L., sa sjedištem u B.i, Ul. J. P. br. 17

KRIVI SU

Što su:

1. OPTUŽENI K.G., sam

Kao direktor i odgovorno lice P.T.P.P. "S." p.o. u vremenskom periodu od 01.01.1998. do 31.10.1998.godine, nakon što je izvršio nabavku robe - piva od dobavljača ODP "B.p." i "B.b.k." oba iz B. u vrijednosti od 2.258.781,90 KM (u dinarskoj protuvrijednosti 13.552.691,00 dinara), ovu robu je prodao raznim licima za gotov novac, a da pri tom u poslovnim knjigama preduzeća nije izvršio obračun i plaćanje poreza na promet i ostalih propisanih doprinosa, već je u namjeri da izbjegne obračun i plaćanje poreza u poslovnoj dokumentaciji, sačinjavao lažnu dokumentaciju, otpremnicu - račune, kao da je navedenu robu prodao na veliko raznim kupcima uz uslovno oslobađanje od plaćanje poreza na promet iz člana 20. i 21. Zakona o akcizama i porezu (Sl. glasnik RS 15/96, 25/98), na koji način je izbjegao da obračuna i uplati porez na promet proizvoda po višoj stopi u iznosu od 280.829,93 KM (ili 1.684.979, 60 dinara), posebnog poreza na promet za VRS u iznosu od 22.697,00 KM (ili 136.182,00 dinara), poreza za željeznicu u iznosu od 27.993,33 KM (ili 167.960,00 dinara) i nadoknade za finansiranje finansijske policije u iznosu od 13.813,34 KM (ili 82.880,06 dinara) ili ukupno izbjegnutih poreza i propisanih doprinosa u iznosu od 345. 333, 60 KM ili protuvrijednosti dinara 2.072.001,66.

2. OPTUŽENI K.M., K.G. i K.D.:

Zajedno i po prethodnom dogovoru na nagovor K.M., registrovali su dana 25.12.1996. godine , Rješenjem Osnovnog suda u Banjoj Luci broj U/I - 2888/96 preduzeće "D." d.o.o. B. sa sjedištem u B. Ul. J.P. br. 17, u kojem preduzeću su K.D. i K.G. suvlasnici, K.D. direktor, a K.M. knjigovođa preduzeća, pa su u periodu od 01.01.2000. do 30.4.2004. godine u namjeri izbjegavanja plaćanja poreza na promet proizvoda za preduzeće "D." d.o.o. Banja Luka, na nagovor K.M. preuzeli poslovnu dokumentaciju preduzeća "Z.t.", "C.", "C.c.", "N." i "A.", čiji su osnivači druga lica koja su njima prepustila vođenje ovih preduzeća ("Z.t.", "C.c."), ili su registrovana na osnovu lažnih dokumenata ("C." i "N."), ili su registrovana tako da je K.M. osnivač i odgovorno lice u preduzeću ("A."), nakon čega je K.M. vodila sve knjigovodstveno-računovodstvene poslove u ime ovih preduzeća, a sve troje su od više dobavljača naručivali robu u ime ovih preduzeća i to:

- u toku poslovne 2000. godine nabavili su robu u ime preduzeća "N." u vrijednosti od 4.492.147,93 KM,

- u toku poslovne 2001. godine nabavili su robu u ime preduzeća "C." u vrijednosti od 4.031.364,42 KM i u ime preduzeća "N." u vrijednosti od 871.269,30 KM ili ukupno 4.902.633,37 KM,

- u toku poslovne 2002. godine nabavili su robu u ime preduzeća "C." u vrijednosti od 5.462.560,58 KM, u ime preduzeća "Z.t." u vrijednosti od 979.312,55 KM, u ime preduzeća "C.c." u vrijednosti od 7.348.935,41 KM ili ukupno 13.790.808,00 KM,

- u toku poslovne 2003. godine nabavili su robu u ime preduzeća "Z.t." u vrijednosti od 253.125,07 KM i u ime preduzeća "A." u iznosu od 5.546.537,00 KM ili ukupno 5.799.622,00 KM,

- u toku poslovne 2004. godine nabavili su robu u ime preduzeća "A." u vrijednosti od 1.604.201,20 KM,

kojom prilikom su dobavljačima dostavljali narudžbenicu ovih preduzeća i ostalu dokumentaciju o registraciji, a plaćanje su im vršili preko žiro-računa ovih preduzeća otvorenih kod više poslovnih banaka, a nakon što su naručili robu, prevoz robe su organizovali tako što su u većini slučajeva prevoz vršili vozači zaposleni u preduzeću "D." kamionima preduzeća "D.", a u nekim slučajevima su prevoz obavljali dobavljači i ista roba je najvećim dijelom istovarana u skladištima preduzeća "D." u B., a nakon toga je prodavana u maloprodajnim objektima "D."-a širom Republike Srpske, a dijelom je direktno od dobavljača vožena na više lokacija u Bosni i Hercegovini i prodavana raznim kupcima za gotov novac, a da pri tom K.M. nije u poslovnim knjigama preduzeća "D." evidentirala nabavku i prodaju ove robe, niti je vršila obračun i plaćanje poreza na promet proizvoda, već je sačinjavala poslovnu dokumentaciju za ovih 5 (pet) preduzeća i to lažne otpremnice i račune, sve u namjeri da se prikaže da je roba od strane ovih preduzeća prodana dalje, raznim drugim fiktivnim preduzećima na veliko, uz uslovno oslobađanje od plaćanja poreza na promet proizvoda iz člana 21. Zakona o akcizama i porezu na promet (Sl. glasnik RS 25/98) za period poslovanja do 28.5.2002.godine, te člana 28. Zakona o akcizama i porezu (Sl. glasnik RS 25/02) za period poslovanja od 28.5.2002.godine, iako stvarnog prometa između ovih preduzeća nije bilo i koju dokumentaciju je K.M. prikazivala kontrolnim organima koji su vršili kontrolu poslovanja ovih preduzeća, na koji način su omogućili preduzeću "D." da na ostvareni promet robe izbjegne plaćanje poreza na promet proizvoda kako slijedi po poslovnim godinama: u toku 2000. godine iznos od 862.943,03 KM, u toku 2001. godine iznos od 918.018,37 KM, u toku 2002. godine iznos od 2.489.631,00 KM, u toku 2003. godine iznos od 1.043.200,30 KM i u toku 2004. godine iznos od 284.020,03 KM, odnosno, u cijelom periodu od 2000. do 2004.godine, izbjegli su da na ostvareni promet razne vrste roba u vrijednosti od 30.589.452,00 KM obračunaju i uplate poreza na promet proizvoda za preduzeće "D." kao poreskog obveznika u iznosu od 5.597.813,00 KM, za koji iznos je oštećen Budžet Republike Srpske, a za isti pribavljena protivpravna imovinska korist preduzeću "D." d.o.o. B.

3. Optuženo pravno lice "D." D.O.O. B.:

Kao pravno lice u vremenskom periodu od 01.07.2003. do 30.04.2004. godine (za period krivične odgovornosti pravnog lica) raspolagalo protivpravno ostvarenom imovinskom koristi u iznosu od 1.327.220,33 KM, koju su u ime i za račun iste ostvarili optuženi K.D., K.G. i K.M. od iznosa 5.597.813,00 KM ukupno izbjegnuto poreza za vremenski period od 01.01.2000. do 30.04.2004.godine, za koji je oštećen Budžet Republike Srpske na način opisan u tački 2. Dispozitiva.

Čime su počinili: optuženi K.G. krivično djelo poreske utaje iz člana 136. stav 2. Krivičnog Zakona Republike Srpske - posebni dio, kažnjivo po istom zakonskom propisu u sticaju sa produženim krivičnim djelom utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. u vezi stava 1. Krivičnog Zakonika Republike Srpske (Sl. glasnik RS 22/00), a u vezi člana 23. istog zakona, kažnjivo po istom zakonskom propisu, te optuženi K.M. i K.D. produženo krivično djelo utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. u vezi stava 1. Krivičnog Zakonika Republike Srpske, a u vezi člana 23. istog zakona, kažnjivo po istom zakonskom propisu i optuženo pravno lice "D." d.o.o. B. produženo krivično djelo utaje poreza i doprinosa iz člana 287. stav 3. u vezi stava 1. Krivičnog Zakona Republike Srpske (Sl. glasnik RS 49/03) u

vezi sa članom 127. stav 1. tačka 3. Krivičnog Zakona Republike Srpske, pa sud primjenom propisa iz člana 136. stav 2. Krivičnog Zakona Republike Srpske-posebni dio, člana 277. stav 2. u vezi stavom 1., a u vezi članom 23. Krivičnog Zakonika Republike Srpske (Sl. glasnik RS 22/00), te član 31., 36., 38., 39. stav 1. tačka 2., član 40. stav1. tačka. 4. i 43. Krivičnog Zakonika Republike Srpske (Sl. glasnik RS 22/00),

OPTUŽENOM K.G., utvrđuje

- za krivično djelo poreske utaje iz člana 136. stava 2. KZ RS posebni dio, KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 1 (JEDNE) GODINE.
- za produženo krivično djelo utaje poreza i doprinosa iz člana 277. stav 2. Krivičnog Zakonika Republike Srpske, KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 1 (JEDNE) GODINE,

pa sud primjenom gore naznačenih propisa optuženog K.G.

OSUĐUJE

NA JEDINSTVENU KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 1 (JEDNE) GODINE i 8 (OSAM) MJESECI.

Primjenom propisa iz člana 277. stav 2. u vezi stava 1. Krivičnog Zakonika Republike Srpske, te član 31., 36., 38. Krivičnog Zakonika Republike Srpske, optuženu K.M., sud

OSUĐUJE

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 5 (PET) GODINA.

Primjenom propisa iz člana 277. stav 2. u vezi stava 1. Krivičnog Zakonika Republike Srpske, te član 31., 36., 38., 46., 47. i 48. istog zakonika optuženom K.D., sud izriče

USLOVNU OSUDU

Kojom mu utvrđuje KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 2 (DVIJE) GODINE, i istovremeno određuje da se ista neće izvršiti ukoliko optuženi u roku od 5 (PET) GODINA ne počini neko novo krivično djelo.

Na osnovu odredbe člana 287. stav 3. u vezi stava 1., član 127. stav 1. tačka v) , član 134., 136., 137. i 138. Krivičnog zakona Republike Srpske (Službeni glasnik RS 49/03), optuženom PRAVNOM LICU "D." d.o.o. B.L., sa sjedištem u B., sud izriče

KAZNU ODUZIMANJA IMOVINE I KAZNU PRESTANKA PRAVNOG LICA

Na osnovu odredbe člana 45. stav 1. Krivičnog Zakonika Republike Srpske, optuženima se u izrečenu kaznu zatvora uračunava vrijeme provedeno u pritvoru i to počev od 01.11.2004. do 23.08.2005.godine

Shodno članu 62. Krivičnog Zakonika Republike Srpske, sud optuženima K.G., K.M. i K.D., izriče

MJERU BEZBJEDNOSTI

zabrane vršenja poziva djelatnosti i dužnosti - lica ovlašćenog za zastupanje u pravnom licu - direktor, u vremenskom trajanju od po 5 (pet) godina računajući od dana pravosnažnosti presude, s tim da se vrijeme provedeno u zatvoru ne uračunava u vrijeme trajanja ove mjere.

Obavezuje se optuženi K.G. da plati novčani iznos pribavljen krivičnim djelom opisanim u tački 1. dispozitiva presude u iznosu od 345.333,60 KM, a shodno članu 84. Krivičnog zakona Republike Srpske - opšti dio.

Na osnovu odredbe člana 94. Krivičnog zakona Republike Srpske (Sl. glasnik RS 49/03) od optuženog pravnog lica "D." d.o.o. B. ODUZIMA SE IMOVINSKA KORIST pribavljena krivičnim djelom u iznosu od 5.597.813,00 KM.

Obavezuju se optuženi K.G., K.M. i K.D. da na ime troškova krivičnog postupka solidarno plate iznos od 6.720,00 KM, te da na ime sudskog paušala plate sudu iznos od po 800 KM, sve u roku od 15 dana po pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, a shodno članu 99. stav 1. i 3. u vezi sa članom 96. stav 1., stav 2. i stav 3. Zakona o krivičnom postupku.

O b r a z l o ž e n j e

Kao nepotrebno izostavili autori Modula.

Zapisničar
Jakovljević Zorica

Predsjednik savjeta
Daniela Milovanović

SLUČAJ BR. 9.

OPTUŽNICA

REPUBLIKA SRPSKA
OKRUŽNO TUŽILAŠTVO U ISTOČNOM SARAJEVU
BROJ: KT-138/0S
Istočno Sarajevo, 15.10.2007. godine

OSNOVNI SUD U SOKOCU
Broj: 089-0-KPS-07-000 247
Sokolac, 2.11.2007 godine
Optužnica Kt-138/05 od 15.10.2007. godine

POTVRĐENA: 2.11.2007. godine

SUDIJA ZA PRETHODNO SASLUŠANJE
Husić Zinaida

OSNOVNI SUD U SOKOCU
Sudiji za prethodno saslušanje
Sokolac

Na osnovu člana 43.233.234.381. stav 2. i člana 393. ZKP-a, podižem

OPTUŽNICU

PROTIV:

STAMBENE ZADRUGE "S.", S.I. sa sjedištem S.I., K. b. 100 E, upisana u sudski registar Osnovnog suda u Sokocu u reg. uložak broj: 2-24, kao registarskog suda pod brojevima upisnika U-546/98 i V-266/04, sada sa sjedištem u opštini I. I., D. 21;

Što je:

Kao pravno lice, u obavljanju svoje registrovane djelatnosti, po rješenju Osnovnog suda Sokolac broj: U-546/98 od 21.12.1998. godine, radnjama odgovornog lica I.D., direktora Stambene zadruge u periodu od 26.12.1998. godine do kraja oktobra 2004. godine, kojima je svjesno kršio propise i očigledno nesavjesno postupao ne poštujući i postupajući suprotno članu 28. i 29. Statuta Stambene zadruge broj: 59-5/99 od 11.05.1999. godine i protivno odluci Upravnog odbora Stambene zadruge "S." sa III. sjednice od 26.03.1999. godine o određivanju provizije SZ "S." u iznosu od 3% (tri posto) za posredovanje u izgradnji stambenih jedinica, kao prihoda zadruge u odnosu na naplaćena sredstva udružioaca

investiranja, za koje vrijeme je Stambena zadruga ukupno naplatila sredstva 12.451.171,26 KM, i bez sredstava članarine od kojeg iznosa je pravno lice Stambena zadruga mogla raspolagati po zaključku Upravnog odbora od 26.03.1999. godine (3%) sa iznosom od 373.535,14 KM i iznosom od 44.550,00 KM uplaćenim na ime članarine zadrugara, što ukupno iznosi 418.085.14 KM, kao ukupna raspolagajuća sredstva, a u navedenom periodu u svom poslovanju zadruga je potrošila 1.258.785.75 KM što znači da je Stambena zadruga "S." utrošila više sredstava od mogućih i protivno odluci Upravnog odbora od 26.03.1999. godine, u iznosu od 839.914.61 KM (1.258.785,74 KM - 418.085,14 KM), što je Stambenoj zadruzi omogućeno radnjama odgovornog lica - direktora Stambene zadruge kojima je raspolagao sredstvima i tako postupao suprotno odredbama Statuta SZ na koji način je omogućeno Stambenoj zadruzi da ostvari korist u iznosu od 839.914,61 KM i da navedena sredstva potroši za svoje potrebe, tuđih sredstava - sredstava udružioaca, odnosno omogućio korist dobavljačima zadruge, koji nisu vratili primljene avanse, a na štetu udružioaca sredstava – zadrugara, i štetu u izgradnji i dovršenju stambenih jedinica;

Čime je počinila krivično djelo - Nesavjestan rad u službi iz člana 354. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS.

Osnov odgovornosti Stambene zadruge "S." I.I. sadržana je u odredbi člana 127. KZ RS.

Stoga stavljam:

PRIJEDLOG DOKAZA

1. Pozvati i saslušati u svojstvu svjedoka:

- T.D., sin M., Ulica N. K. broj 39, opština I.I.,
 - S. D., sin B., Ulica D. broj 5, opština I.I.,
 - L. S., sin M., Ulica O. broj 3, opština I.I.,
 - L. S., sin T., Ulica B. S. broj 4, opština I.I.,
 - V. D., sin I., naselje I.broj 37, opština I. N.S.,
 - K.M., sin Lj., Ulica K.b. broj 17-D, opština I.I.,
 - C. N., sin S., Ulica V, R. P. broj 36, opština I. N.S.,
 - T. Z., sin S., Ulica N.ikole T. A-1, opština I.I.,
 - Š. Z., kći O., Ulica K. b. 34, opština I.I.,
 - V.D., kći R., naselje S., opština K.
- U svojstvu vještaka saslušati mr. sci. A. H., dipl. ecc. stalnog sudskog vještaka finansijske struke, Ulica D. 2I/II, N. S.

2. Pročitati i izvršiti uvid u dokaze navedene pod tačkom III optužnice Okružnog tužilaštva u Istočnom Sarajevu broj: KT-138/05 od 31.05.2006. godine navedeni od rednog broja 1 do 852.

3. Izvršiti uvid u ovlaštenje za zastupanje Stambene zadruge "S." I.I., D. 21 broj: 439-10/07 od 01.10.2007. godine

Protiv optuženog Ignjatović D. Okružno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu podiglo je optužnicu broj: KT-138/05 od 31.05.2006. godine zbog osnovane sumnje da je na način kako je to opisano u optužnici počinio krivično djelo - Nesavjestan rad u službi iz člana 354. stav 2.

u vezi sa stavom 1. KZ RS. Navedena optužnica je potvrđena odlukom sudije za prethodno saslušanje Osnovnog suda u Sokocu broj: 089-0-KPS-06-000-211 od 16.06.2006. godine.

Iz činjeničnog opisa navedene optužnice i predloženih dokaza, proizilazi da je optuženi u svojstvu odgovornog lica direktora stambene zadruge odobrio za troškove zadruge više sredstava nego što je to mogao po odluci Upravnog odbora zadruge, a od koje radnje optuženog je korist imala stambena zadruga, koje radnje je I. poduzimao i učinio u ime i za račun pravnog lica - stambene zadruge. Znači u konkretnom da obilježja krivičnog djela - Nesavjestan rad u službi iz člana 354. KZ RS, proizilaze iz odobrenja direktora pravnog lica (član 127. tačka I. KZ RS). Nadalje, a u vezi sa tačkama 2. i 4. član 127. KZ RS, osnovi odgovornosti pravnog lica - stambene zadruge postoje, jer su nadzorni organi Upravnog odbora stambene zadruge, koji je donio odluku od 26.03.1999. godine o visini provizije zadruge, omogućili odgovornom licu da učini krivično djelo, jer su propustili Služni nadzor nad provođenjem odluke koju su donijeli (o visini provizije), u smislu nadzora nad zakonitošću rada radnika.

U navedenom, tužilaštvo nalazi osnov odgovornosti pravnog lica - stambene zadruge "S." za navedeno krivično djelo.

Takođe, iz iznijetih razloga stavljen je i prijedlog dokaza kao u potvrđenoj optužnici protiv optuženog Ignjatović Dragana broj: KT-138/05 od 31.05.2006. godine, no svi dokazi koji su navedeni u prijedlogu dokaza ove optužnice nalaze se u predmetu koji se kod Osnovnog suda Sokolac vode pod brojem: 089-1-K-06-000-216 i svi dokazi su uloženi u spis navedenog predmeta, u kojem Sud treba da donese odluku o zaključenom sporazumu o priznanju krivice broj: KT-138/05 od 22.06.2007. godine sa optuženim I.D.

Pored predloženih dokaza predloženo je da Sud izvrši uvid u ovlašćenje za zastupanje jer je pravno lice odredilo u smislu člana 383. i 384. ZKP-a zastupnika kojem se dostavljaju pismena (član 386. ZKP-a).

Predlažem da Sudija za prethodno saslušanje Osnovnog suda u Sokocu potvrdi ovu optužnicu.

ZAMJENIK GLAVNOG TUŽIOCA

Senaid Ibrahimefendić

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE

REPUBLIKA SRPSKA
OKRŽNO TUŽILAŠTVO U ISTOČNOM SARAJEVU
BROJ: KT-138/05
Istočno Sarajevo, 27.11.2007. godine

Na osnovu člana 43. stav 2. i člana 238. stav 1. 2. i 3. Zakona o krivičnom postupku RS, Zamjenik glavnog tužioca u Istočnom Sarajevu Senaid Ibrahimefendić i optužena Stambena zadruga "S." S.I., zastupana po R.G., po ovlaštenju Upravnog odbora Stambene zadruge od 27.09.2007. godine, dana 27.11.2007. godine zaključili su sljedeći:

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE

Član 1.

R.G., kao zastupnik Stambene zadruge "S." S.I., sa ovlaštenjem za zastupanje Upravnog odbora Stambene zadruge broj: 439-10/07, u smislu člana 383. ZKP-a, u ime pravnog lica Stambene zadruge, "S." S.T. priznaje krivicu za krivično djelo - Nesavjestan rad u službi iz člana 354. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS, a koje je pravno lice optuženo optužnicom Okružnog tužilaštva u Istočnom Sarajevu broj: KT-138/05 od 15.10.2007. godine, a koja je potvrđena Odlukom Sudije za prethodno saslušanje Osnovnog suda u Sokocu broj: 089-0-KPS-07-000-247 od 02.11.2007. godine.

Član 2.

Okružni tužilac je shodno Sporazumu saglasan da se optuženom pravnom licu za krivično djelo iz člana 1. ovog Sporazuma za koje zastupnik priznaje krivicu u skladu sa članom 238. ZKP-a, a primjenom odredbi člana 134. 138. i 139. KZ RS izrekne USLOVNA OSUDA, kojom se utvrđuje NOVČANA KAZNA u iznosu od 5.000,00 KM, koja se neće izvršiti ako pravno lice u roku od jedne (1) godine ne počini novo krivično djelo.

Član 3.

Zastupnik pravnog lica prihvata u potpunosti sankciju predviđenu u članu 2. ovog Sporazuma.

Član 4.

Zastupnik pravnog lica je svjestan da se ovim sporazumom odriče prava na suđenje za krivično djelo iz člana 1. ovog Sporazuma i da ne može uložiti žalbu na sankciju predviđenu članom 2. ovog Sporazuma, a koju će mu Sud izreći u smislu člana 239. ZKP-a.

Član 5.

Zastupnik pravnog lica je svjestan da ga Sporazum o priznanju krivice ne oslobađa obaveza vezanih za nadoknadu troškova krivičnog postupka.

Član 6.

Zastupnik pravnog lica potpuno svjesno dobrovoljno i sa razumijevanjem prihvata ovaj Sporazum o priznanju krivice što potvrđuje svojim potpisom.

Član 7.

Ovaj Sporazum je sačinjen u četiri istovjetna primjerka od kojih po jedan primjerak zadržavaju zastupnik pravnog lica i Okružni tužilac, a dva primjerka se dostavljaju postupajućem sudiji Osnovnog suda u Sokocu.

STAMBENA ZADRUGA "S." S.I.

ZAMJENIK GLAVNOG
TUŽIOCA

Po zastupniku
G. R.

Senaid Ibrahimefendić

PRESUDA

REPUBLIKA SRPSKA
OSNOVNI SUD U SOKOCU
ODJELJENJE U ISTOČNOM SARAJEVU

Broj: 089-1-K-06-000 216
I.Sarajevo, 01.07.2008. godine

U IME REPUBLIKE SRPSKE!

Osnovni sud u Sokocu Odjeljenje u Istočnom Sarajevu i to savjet u sastavu sudija Biljana Ćuković kao predsjednik savjeta, te sudija Sedada Omerspahića i Nizame Lojo, kao članova savjeta, uz učestvovanje zapisničara Ljiljane Terzić u krivičnom predmetu protiv optuženog I.D., zbog krivičnog djela nesavjestan rad u službi iz člana 354. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS i optužene SZ "S." I.Ilidža, zbog krivičnog djela nesavjestan rad u službi iz člana 354. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS, odlučujući po optužnicama Okružnog tužilaštva u Istočnom Sarajevu KT-138/05 od 31.05.2006. godine i KT-138/05 od 15.10.2007. godine, nakon održanog glavnog pretresa u prisustvu optuženog I.D. i njegovog branioca advokata R.R., R.G. zastupnika optužene SZ "S." I.I., po ovlaštenju Upravnog odbora SZ "S" od 27.09.2007. godine, te i branioca optužene SZ "S." I. I. po službenoj dužnosti advokata Ž.R. i okružnog tužioca Ibrahimfendić Senaida, dana 01.07.2008. godine donio je i javno objavio

PRESUDU

OPTUŽENI:

I.D., sin V. i majke C. rođene K., rođen 21.01.1958. godine u S., nastanjen u Ul. V.K. br.8, opština K., po zanimanju metaloglođač, oženjen, otac troje djece, po nacionalnosti Srbin, državljanin BiH,

STAMBENA ZADRUGA "S." S.I. sa sjedištem S.I., K.b. 100 E, upisana u sudski registar Osnovnog suda u Sokocu u reg.uložak br. 2-23, kao registarskog suda pod brojevima upisnika U-546/98 I V-266/04, sada sa sjedištem u opštini I.I., Ul. Derokova br.21,

KRIVI SU

ŠTO SU:

Optuženi I.D., kao direktor SZ "S." iz I.I. u periodu od 26. decembra 1998. do kraja oktobra 2004. godine, za troškove Zadruga odobrio ukupno 1.258.785,74 KM, iako je znao za odluku Upravnog odbora SZ "S." od 26.03.1999. godine sa kojom je utvrđena provizija zadruge u iznosu od 3% od ukupno uplaćenih sredstava i po kojoj je Zadruga za svoje potrebe mogla utrošiti 418.085,14 KM, pa je tako namjenska sredstva zadrugara u iznosu od 839.914,61 KM, koja su namijenjena za stambenu izgradnju utrošio u nepotrebne neuobičajene svrhe, što je imalo za posljedicu da zadrugarima koji su raskinuli ugovore i čiji

stanovi su prodati drugim kupcima nije vraćen uplaćeni novac, a izgradnja stambenog naselja nije dovršena, čime su zadrugari oštećeni za iznos od 839.914,61 KM.

Optužena SZ "S.", kao pravno lice u obavljanju svoje registrovane djelatnosti, po rješenju Osnovnog suda Sokolac broj :U-546/98 od 21.12.1998. godine, radnjama odgovornog lica I.D., direktora Stambene zadruge u periodu od 26.12.1998. do kraja oktobra 2004. godine, kojima je svjesno kršio propise i očigledno nesavjesno postupao ne poštujući i postupajući suprotno članu 28. i 29. Statuta Stambene zadruge broj 59-5/99 od 11.05.1999. godine i protivno odluci Upravnog odbora Stambene zadruge "S." sa III. sjednice od 26.03.1999. godine o određivanju provizije SZ "S" u iznosu od 3% (tri posto) za posredovanje u izgradnji stambenih jedinica, kao prihoda zadruge u odnosu na naplaćena sredstva udružioaca investiranja, za koje vrijeme je stambena zadruga ukupno naplatila sredstva 12.451.171,26 KM, i bez sredstava članarine od kojeg iznosa je pravno lice Stambena zadruga mogla raspolagati po zaključku Upravnog odbora od 26.03.1999. godine (3%) sa iznosom od 373.535,14 KM, i iznosom od 44.550,00 KM uplaćenim na ime članarine zadrugara, što ukupno iznosi 418,085,14 KM, kao ukupna raspolagajuća sredstva, a u navedenom periodu u svom poslovanju zadruga je potrošila 1.258,785,75 KM, što znači da je stambena zadruga "S." utrošila više sredstava i od mogućih i protivno odluci Upravnog odbora od 26.03.1999. godine u iznosu od 839,914,61 KM (1.258.785,74 KM - 418.085,14 KM), što je stambenoj zadruzi omogućeno radnjama odgovornog lica - direktora Stambene zadruge kojima je raspolagao sredstvima i tako postupao suprotno odredbama statuta SZ na koji način je omogućeno Stambenoj zadruzi da ostvari korist u iznosu od 839.914,61 KM i da navedena sredstva potroši za svoje potrebe, tuđih sredstava - sredstava udružioaca, odnosno omogućio korist dobavljačima zadruge, koji nisu vratili primljene avanse, a na štetu udružioaca sredstava zadrugara i štetu u izgradnji i dovršenju stambenih jedinica.

DAKLE: Optuženi I.D. kao službeno lice, svjesnim kršenjem propisa očigledno nesvjesno postupao u vršenju službe, iako je bio svjestan da usljed toga može nastupiti veća imovinska šteta pa je takva šteta i nastupila u iznosu koji prelazi 50.000,00 KM, a optužena SZ "S." kao pravno lice utrošila više sredstava od mogućih u iznosu od 839.914,61 KM na štetu udružioaca sredstava - zadrugara,

ČIME SU: Počinili krivično djelo - Nesavjestan rad u službi iz člana 354. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS,

Pa sud optuženog I.D. na osnovu člana 354. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS, te člana 31. stav 2., KZ RS, člana 32., 35., 38. i 39. KZ RS,

OSUĐUJE

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 3 (TRI) MJESECA

I

NOVČANU KAZNU U IZNOSU OD 5. 500 KM

Koju je optuženi dužan platiti u roku od 6 (šest) mjeseci od dana pravosnažnosti presude. Ukoliko optuženi u određenom roku ne isplati novčanu kaznu, sud će je zamijeniti kaznom zatvora tako što će za svaki započeti iznos od 50,00 KM novčane kazne odrediti jedan dan zatvora.

Na osnovu člana 99. stav 1. ZKP-a, optuženi se obavezuje da na ime troškova postupka plati iznos od 2.000 KM kao polovina od ukupnih troškova postupka i na ime paušala iznos od 150,00 KM u roku od 15 dana po pravosnažnosti presude.

Optuženoj Stambenoj zadruzi "S." na osnovu člana 354. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS, te članom 46. i 47. KZ RS, Sud izriče

USLOVNU OSUDU

Kojom se optuženoj utvrđuje novčana kazna u iznosu od 5.000 KM, i istovremeno određuje da se ista neće izvršiti ako optužena u roku od 1 (jedne) godine dana od dana pravosnažnosti presude ne počini novo krivično djelo.

Na osnovu člana 108. stav 3. ZKP-a sud oštećene udružioce - zadrugare sa imovinsko pravnim zahtjevom za nadoknadu štete upućuje na parnicu radi ostvarivanja imovinsko pravnog zahtjeva.

Na osnovu člana 99. stav 4. ZKP-a sud optuženu SZ "S." oslobađa nadoknade troškova postupka i to troškova vještačenja po vještaku finansijske struke od jedne polovine u iznosu od 2.000 KM i 150,00 KM troškova paušala.

O b r a z l o ž e n j e

Kao nepotrebno izostavili autori Modula.

Zapisničar

Ljiljana Terzić

PREDSJEDNIK SAVJETA

S U D I J A

Biljana Ćuković

POUKA:

Protiv ove presude žalba nije dozvoljena jer su se stranke odrekle prava na žalbu nakon objavljivanja presude.

Pregled korišćene literature

- Babić, M., Filipović, Lj., Marković, I., Rajić, Z.: *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Knjiga I i II*, Sarajevo, 2005., str. 460-497.
- Bele, I., Deisinger, M., Balažić, V., Jakulin, V.: *Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja s komentarjem*, Gospodarski vestnik, Ljubljana 2000.
- Deisinger, M., Vrhovšek, M.: *Krivična odgovornost pravnih lica*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.
- Derenčinović, D.: *Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, s uvodnim napomenama, komentarskim bilješkama, pojmovnim kazalom i priložima*, Nocci d.o.o., Zagreb, 2003.
- Đurđević, Z.: *Komentar zakona o odgovornosti pravnih osoba za krivična djela*, Zagreb, 2005.
- Đurđević, Z.: *Kaznena odgovornost i kazneni postupak prema pravnim osobama u Republici Hrvatskoj*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 10, broj 2/2003, str. 719-770.
- Đurđević, Z.: *Pravna osoba kao okrivljenik: temeljna prava i predstavljanje*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 12, broj 2/2005, str. 739-762.
- Ilić, G.: *Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
- Kurtović, A.: *Kaznena odgovornost pravnih osoba, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva*, Inženjerski biro, Zagreb, 2002., str. 45-70.
- Marković, I.: *Kriminologija*, Banja Luka, 2007.
- Petrović, M./Meško, G.: *Kriminologija*, Sarajevo, 2008.
- Sijerčić-Čolić, H., Hadžimeragić, M., Jurčević, M., Kaurinović, D., Simović, M.: *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2005., str. 924-935.
- Simović, M.: *Krivično procesno pravo, Uvod i opšti dio*, Bihać, 2009.
- Simović, M.: *Krivično procesno pravo, Treće dopunjeno i izmijenjeno izdanje*, Banja Luka 2009.
- Stojanović, Z.: *Odgovornost pravnog lica za krivična djela, Zbirka izlaganja učesnika Seminara o odgovornosti pravnih lica za krivična djela i praćenju, oduzimanju i povraćaju dobara, održanom u Kolašinu, 21-24. oktobra 2009. godine*, Podgorica 2010., str. 13-25.
- Stojanović, Z./Shine, R.: *Komentar zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela*, Podgorica, 2007.